

Evaluatie van het nascholingsproject REN Vlaanderen – OND/08/02

Studieopdracht voor het Departement
Onderwijs en Vorming van de Vlaamse overheid

Eindrapport

Jo Steyaert
Roland Van Gompel
Wouter Samyn

Inhoud

1	Doelstelling van het onderzoek.....	6
1.1	Situering van REN Vlaanderen.....	6
1.2	Opdracht van deze studie.....	7
1.3	Structuur van het rapport.....	10
2	Onderzoeksaanpak en methodologie.....	11
2.1	Overzicht onderzoeksaanpak	11
2.2	Vorbereiding.....	12
2.3	Bevraging.....	13
2.3.1	Kwalitatief onderzoek.....	14
2.3.1.1	Focusgroepen met doelgroepen	14
2.3.1.2	Focusgroep met experts.....	15
2.3.2	Kwantitatief onderzoek.....	17
2.3.2.1	Methodologie en steekproeftrekking.....	17
2.3.2.2	Organisatie en verloop van het veldwerk.....	18
2.3.2.3	Controle en weging van de datasets.....	20
2.3.2.4	Vergelijking van respons en non-respons	23
2.3.2.5	Validatie van de datasets en onderzoeksbasis	25
3	Beschrijving van de steekproef.....	26
3.1	Leerkrachten.....	26
3.1.1	Profiel van de school (primaire plaats van tewerkstelling)	26
3.1.2	Profiel van de leerkracht.....	29
3.2	Directies.....	32
3.2.1	Profiel van de school.....	32
3.2.2	Profiel van het directielid.....	35
4	Resultaten	37
4.1	ICT en onderwijs	38
4.1.1	ICT profiel van de leerkrachten.....	38
4.1.1.1	Persoonlijk ICT-gebruik.....	38
4.1.1.2	ICT-gebruik in de school en de klas	42
4.1.1.3	Attitudes t.o.v. ICT-gebruik in de school en de klas: typologie van leerkrachten	45
	Factoranalyse: Methode.....	47
	Factoranalyse: Dimensies	49
	Factoranalyse: Positionering van de variabelen en benoeming van de dimensies.....	50

	Clusteranalyse: Identificatie van verschillende groepen van leerkrachten	51
	Positionering van de groepen van leerkrachten volgens het factormodel	52
4.1.2	ICT profiel van de scholen	55
4.1.2.1	ICT infrastructuur van de scholen.....	55
4.1.2.2	Attitudes t.o.v. ICT-gebruik in de school en de klas.....	56
4.1.3	Input uit het kwalitatief onderzoek	58
4.1.3.1	Kanttekeningen bij ICT integratie.....	58
4.1.3.2	Drempels voor ICT integratie.....	59
4.1.3.3	Verschillen inzake ICT integratie	60
4.2	ICT-nascholingsbehoeften	62
4.2.1	Leerkrachten.....	62
	ICT-nascholingsbehoeften bij de verschillende types van leerkrachten	71
4.2.2	Directies.....	74
4.2.3	Input uit het kwalitatief onderzoek	77
4.2.3.1	Inhoudelijke behoeften.....	77
4.2.3.2	Organisatorische aspecten	78
4.3	Bereik REN Vlaanderen.....	79
4.3.1	Gebruik van ICT-nascholing.....	79
4.3.1.1	Leerkrachten.....	79
	Gebruik bij de verschillende leerkrachttypes.....	83
4.3.1.2	Directies	84
4.3.2	Kennis van REN Vlaanderen	86
4.3.2.1	Leerkrachten.....	86
	Kennis bij de verschillende leerkrachttypes	89
4.3.2.2	Directies	90
4.3.3	Gebruik van REN Vlaanderen.....	91
4.3.3.1	Leerkrachten.....	91
	Gebruik bij de verschillende leerkrachttypes.....	95
4.3.3.2	Directies	96
4.3.4	Niet-gebruik van ICT-nascholing en REN Vlaanderen.....	98
4.3.4.1	Leerkrachten.....	98
4.3.4.2	Directies	100
4.3.5	Input uit het kwalitatief onderzoek	101
4.3.5.1	Redenen voor niet-gebruik van ICT-nascholing.....	101
4.3.5.2	Stimulansen voor gebruik.....	101

4.4	Tevredenheid over ICT-nascholing.....	103
4.4.1	Algemene tevredenheid.....	103
4.4.1.1	Leerkrachten.....	103
4.4.1.2	Directies.....	105
4.4.2	Kwaliteit van het aanbod van REN Vlaanderen.....	106
4.4.2.1	Leerkrachten.....	106
4.4.2.2	Directies.....	109
4.4.3	Input uit het kwalitatief onderzoek.....	110
4.4.3.1	Oordelen van gebruikers van ICT-nascholing.....	110
4.5	ICT-nascholingsmethoden.....	111
4.5.1	Belang van ICT-nascholingsmethoden.....	112
4.5.1.1	Leerkrachten.....	112
	Belang volgens de verschillende leerkrachttypes.....	117
4.5.1.2	Directies.....	118
4.5.2	Input uit het kwalitatief onderzoek.....	120
4.5.2.1	Percepties en evaluaties van methoden.....	120
4.5.3	Belang versus gebruik van ICT-nascholingsmethoden.....	122
4.6	Impact van ICT-nascholing.....	125
4.6.1	Leerkrachten.....	125
	Impact volgens de verschillende leerkrachttypes.....	128
4.6.2	Directies.....	129
4.6.3	Input uit het kwalitatief onderzoek.....	131
4.6.3.1	Strategieën.....	131
4.6.3.2	Beleid en rol van de overheid.....	132
5	Doelgroepenanalyse.....	134
5.1	Profiel van de verschillende groepen.....	134
5.2	Behoeften van de verschillende groepen.....	137
5.3	Bereik, kennis en gebruik van REN Vlaanderen.....	139
5.3.1	Bereik van ICT-nascholing.....	139
5.3.2	Kennis en gebruik van REN Vlaanderen.....	141
5.3.3	Motivaties voor gebruik van REN Vlaanderen.....	142
5.3.4	Drempels voor gebruik van REN Vlaanderen.....	143
5.4	Belang en gebruik voor de verschillende groepen.....	145
5.5	Impact van ICT-nascholing en REN Vlaanderen.....	150
6	Reflecties voor de toekomst.....	151
6.1	ICT en onderwijs.....	151

6.2	Meten is weten	152
6.3	Naar een totaal andere benadering van ICT-nascholing in de toekomst?	153
6.4	Naar een andere rolinvulling voor REN Vlaanderen in de toekomst?.....	154
7	Conclusies.....	155
7.1	ICT-integratie en onderwijs	155
7.2	ICT-nascholingsbehoeften	155
7.3	Bereik van REN Vlaanderen	156
7.4	Typologie van leerkrachten.....	157
7.5	Tevredenheid van gebruikers.....	158
7.6	ICT-nascholingsmethoden	158
7.7	Impact van ICT-nascholing.....	159
7.8	Kerncijfers	160
7.9	SWOT-analyse.....	161
8	Aanbevelingen	162
9	Bijlagen	168
9.1	Bijlage 1: Scenario's focusgroepen	168
9.1.1	Focusgroep Directies.....	168
9.1.2	Focusgroep Leerkrachten	173
9.1.3	Focusgroep Experts	177
9.2	Bijlage 2: Vragenlijsten surveys	182
9.2.1	Vragenlijst Directies.....	182
9.2.2	Vragenlijst Leerkrachten	199

I Doelstelling van het onderzoek

I.1 Situering van REN Vlaanderen

Een van de voornaamste pijlers van het ICT-beleid in Onderwijs is het voorzien van ICT-nascholing via het netwerk REN Vlaanderen. In 1999 werden 5 Regionale Expertisenetwerken uitgebouwd. Hun kerntaak bestond in het aanbieden van nascholing. Daarnaast werd van de netwerken ook verwacht dat zij hun expertise aanwenden voor technische en organisatorische ondersteuning. Het uitbouwen van dergelijke netwerken moet de samenwerking tussen ICT-nascholingsdiensten bundelen en de expertise die in Vlaanderen aanwezig is optimaliseren. Het doel hiervan is de deskundigheid op een optimale manier in te zetten voor zowel een doordachte integratie van ICT in de lerarenopleiding als de ondersteuning van scholen bij de integratie van nieuwe media. Leerkrachten, directeurs, lerarenopleiders, maar ook pedagogische begeleiders kunnen bij deze centra terecht om praktische informatie in te winnen, praktijkervaring op te doen en/of zich na te scholen. Vanaf 2004 zijn de 5 regionale expertisenetwerken geïntegreerd in 1 enkel competentiecentrum: REN Vlaanderen. REN Vlaanderen is een samenwerkingsverband van universiteiten en hogescholen en biedt ICT-nascholing aan via Regionale Aanspreekpunten (RAP) in Brussel en in elke Vlaamse provincie (cf. www.renvlaanderen.be).

Als competentiecentrum heeft REN Vlaanderen van de Vlaamse overheid de opdracht gekregen om in de onderwijssector nascholing en andere vormen van ondersteuning inzake ICT aan te bieden op het pedagogisch, technisch en organisatorisch vlak. REN Vlaanderen biedt zowel aanbod- als vraaggestuurde nascholing aan.

De **opdracht van REN Vlaanderen** omvat meer bepaald:

- Het voorzien van een keraanbod aan kwaliteitsvolle ICT-nascholingen:
 - op het pedagogisch vlak (didactisch, onderwijzend);
 - op het technisch vlak (ondersteunend);
 - op het organisatorisch vlak (besturend).
- De uitwerking van 1 of maximaal 3 thema's waarbij naast nascholing (bijvoorbeeld via de organisatie van studiedagen) ook andere vormen van ondersteuning zoals de ontwikkeling en disseminatie van materiaal kunnen geboden worden.
- Bundelen en maximaal inzetten van expertise voor ICT-nascholing en voor de ondersteuning van de integratie en het gebruik van ICT in het onderwijs.

De **doelgroep van REN Vlaanderen** bestaat uit:

- het bestuurs- en onderwijzend personeel van alle door de Vlaamse overheid erkende en gefinancierde of gesubsidieerde instellingen van het **gewoon en buitengewoon basisonderwijs (met inbegrip van de autonome kleuterscholen)**;
- het bestuurs- en onderwijzend personeel van alle door de Vlaamse overheid erkende en gefinancierde of gesubsidieerde instellingen van **het gewoon en buitengewoon secundair onderwijs**;
- het bestuurs- en onderwijzend personeel van alle door de Vlaamse overheid erkende en gefinancierde of gesubsidieerde instellingen van het **deeltijds kunstonderwijs**;
- het bestuurs- en onderwijzend personeel van alle door de Vlaamse overheid erkende en gefinancierde of gesubsidieerde **centra voor volwassenenonderwijs**;

- het bestuurs- en onderwijzend personeel van alle door de Vlaamse overheid erkende en gefinancierde of gesubsidieerde **centra voor de basiseducatie**;
- het bestuurs- en onderwijzend personeel van alle door de Vlaamse overheid erkende en gefinancierde of gesubsidieerde **ziekenhuisscholen**;
- het personeel van alle door de Vlaamse overheid erkende en gefinancierde of gesubsidieerde **centra voor leerlingenbegeleiding**;
- personeelsleden met onderwijsopdracht en ondersteuningsopdracht uit de **lerarenopleiding**

De resultaatsverbintenis van REN Vlaanderen wordt uitgewerkt in een werkplan. De mate waarin de resultaatsverbintenis wordt behaald wordt gemeten aan de hand van prestatie- en kwaliteitsindicatoren die opgenomen zijn in de beheersovereenkomst met de Vlaamse overheid.

1.2 Opdracht van deze studie

Na een werking van bijna 10 jaar wil de overheid weten in welke mate REN Vlaanderen de vooropgestelde doelstellingen heeft bereikt. De resultaten van deze studie zullen gebruikt worden voor de eventuele bijsturing van het nascholingsbeleid m.b.t. ICT.

De scope van het onderzoek is echter beperkt tot de doelgroep van het bestuurs- en onderwijzend personeel van het gewoon basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen.

Doelstelling van het onderzoek is dus in eerste instantie **een evaluatie van het nascholingsproject REN Vlaanderen “as is”**: in welke mate vervult REN Vlaanderen zijn opdracht en bereikt het de vooropgezette doelen:

- Samenwerken, expertise bundelen en benutten
- Voldoen aan en inspelen op nascholingsbehoeften
- Bereiken van de doelgroepen
- Inhoudelijke en vormelijke evoluties oppikken
- Professionalisering en ICT integratie stimuleren
- Transfer en impact realiseren naar de school/klas toe

In die zin omvat de onderzoeksopdracht een studie van:

- De **behoeften** (vraag) en de behoefte dekking (aanbod)
- Het **bereik**, gebruik en (redenen voor) niet-gebruik
- De **tevredenheid** van gebruikers

Ten tweede is het expliciete doel van deze studie **aanbevelingen te formuleren voor de toekomst (“to be”)**: hoe kunnen de werking van REN Vlaanderen en de ICT-nascholing worden geoptimaliseerd op het vlak van:

- Behoefte dekking nascholingsaanbod (inhoudelijk)
- Nascholingsaanpak en **methoden** (vormelijk)
- Bereik
- **Impact**

Zowel pedagogische en organisatorische als technische aspecten van ICT-gebruik en –nascholing vormen daarbij het voorwerp van de studie.

Samengevat dient het onderzoek antwoorden te formuleren op de volgende **belangrijkste beleidsvragen**:

1. Wat zijn momenteel de voornaamste nascholings**behoeften** van de doelgroep (gewoon basis- en secundair onderwijs) en in welke mate speelt REN Vlaanderen daarop in?
2. In welke mate **bereikt** REN Vlaanderen de vooropgestelde doelgroep (enkel gewoon basis- en secundair onderwijs)? Waarom bereikt REN Vlaanderen een bepaalde doelgroep al of niet?
3. Zijn de gebruikers van REN Vlaanderen **tevreden** over het aanbod, de inhoud, vorm e.d. van de gevolgde nascholing?
4. Wat zijn de voornaamste evoluties in het nascholingsaanbod en **methodieken** op vlak van ICT in het onderwijs? In welke mate sluit REN Vlaanderen aan bij deze evoluties?
5. Zijn de door REN Vlaanderen aangewende nascholingsmethodes voldoende efficiënt om **impact** te realiseren (impact wordt hierbij begrepen als de transfer tussen wat tijdens een nascholing geleerd wordt en het effectief toepassen daarvan in de klaspraktijk)?

De studie dient als **verwachte output** de volgende resultaten te bereiken:

- Een beschrijving van actuele nascholingsbehoeften en de mate waarin REN Vlaanderen daarop inspeelt.
- Een beschrijving van de mate waarin de doelgroep (enkel gewoon basis- en secundair onderwijs) bereikt werd en een behoeftedekkend aanbod werd gerealiseerd.
- Een verklaring waarom een bepaalde doelgroep al of niet wordt bereikt.
- Aanbevelingen over hoe het bereik van REN Vlaanderen geoptimaliseerd kan worden.
- Een tevredenheidsmeting bij de doelgroep die REN Vlaanderen wél bereikt.
- Een beschrijving van de evoluties in de vraag en het aanbod van ICT-nascholing en de mate waarin REN Vlaanderen daarvoor expertise heeft gebundeld.
- Een overzicht van alternatieve nascholingsmethoden en aanbevelingen over de aangewezen nascholingsmethodieken die door REN Vlaanderen gehanteerd kunnen worden.

Eén van de cruciale vragen betreft de evoluties in vraag en aanbod inzake ICT-nascholing en de mate waarin de werking van REN Vlaanderen daarbij aansluit. Deze evoluties situeren zich op het vlak van de nascholingsbehoeften en het inhoudelijke aanbod, maar zeker ook op het vlak van de nascholingsaanpak en de mogelijke vormingsmethoden.

Gedurende de periode dat REN Vlaanderen actief is, zijn de gehanteerde nascholingsmethoden niet substantieel veranderd. De klassieke nascholingen georganiseerd binnen REN Vlaanderen verlopen hoofdzakelijk in een klassikale face-to-face context, op locatie (in vormingscentra) of in de klaslokalen van de school zelf. Daarnaast zijn er nog alternatieve vormingsmethoden, gaande van “peer-learning” (ICT-gebruik leren door goede praktijkvoorbeelden en uitwisselingen van ervaringen met collega’s of “peers”, bijvoorbeeld via studiedagen of -bezoek) over afstandsleren en “e-learning” (ICT-gebruik op individuele basis leren van thuis uit of in principe van op eender welke locatie, door offline zelfstudie of online cursussen via het internet), tot een combinatie van beide in de vorm van elektronische peer-learning (ICT-gebruik leren door virtuele uitwisselingen van ervaringen, informatie en materiaal via websites, fora of mailinglijsten).

Volgend schema schetst mogelijke methoden van ICT vorming.

<p>Klassieke ICT-nascholing</p> <p>Locatie: in school of op locatie</p> <p>ICT-gebruik door er zelf mee te werken in een klassikale, face-to-face context</p> <p>Voorbeeld: REN Vlaanderen, ICT-praktijkdag, nascholing van de begeleidingsdiensten,...</p>	<p>Afstandsleren/e-leren</p> <p>Locatie: thuis, in principe om het even waar</p> <p>ICT-gebruik leren via cursus van internet, elektronische leeromgeving,...</p> <p>Voorbeeld: VDAB, diverse CVO,...</p>
<p>Peer-learning, leren van goede praktijkvoorbeelden</p> <p>Locatie: in school of op locatie</p> <p>ICT leren gebruiken via uitwisselingen van ervaringen met collega's, experts,...</p> <p>Voorbeeld: proeftuinen, CST-beurs, studiebezoeken, studiedagen, ...</p>	<p>Leren door virtuele uitwisseling via websites en fora</p> <p>Locatie: thuis, in principe om het even waar</p> <p>ICT leren gebruiken via virtuele uitwisseling van documenten, links, software, ervaringen,...</p> <p>Voorbeeld: Klascement, lerarenforum, mailinglijst vrije software,...</p>

Andere indelingen van nascholingsmethoden zijn mogelijk volgens diverse assen:

- Leren van experts – Leren van peers
- Leren in collectief verband – Leren op individuele basis
- Leren in face-to-face context – Leren van op afstand
- Leren via niet-elektronische media – Leren via elektronische media
- Leren op actieve wijze (hands-on) – Leren op passieve wijze (ex cathedra)

Deze indelingen kunnen verder worden aangevuld met organisationele indelingen:

- Aanbodgestuurde nascholing – Vraaggestuurde nascholing op maat
- Door de school/het team intern georganiseerd – Externe organisator of aanbieder
- In de school als locatie georganiseerd – Op een externe locatie georganiseerd

Doorheen de kwalitatieve en kwantitatieve fasen van de studieopdracht zullen deze aspecten en alternatieven systematisch worden meegenomen en ingebouwd in de onderzoeksdesign.

I.3 Structuur van het rapport

In het hierna volgende hoofdstuk worden de globale aanpak, het volledige proces en de gehanteerde methodologie van het geïntegreerde kwalitatief en kwantitatief onderzoek toegelicht.

Aansluitend worden de respons en non-respons van de surveys in de kwantitatieve onderzoeksfase geduid en worden de gerealiseerde (en gewogen) steekproeven van leerkrachten en directies beschreven waarop de resultaten in dit rapport gebaseerd zijn.

Het hoofdbestanddeel van het rapport omvat een uitvoerige en gedetailleerde weergave van de belangrijkste onderzoeksresultaten, gestructureerd volgens de vermelde onderzoeksvragen en verwachte resultaten.

In eerste instantie wordt gefocust op relevante omgevingsfactoren en achtergrondvariabelen in relatie met ICT-integratie in het onderwijs. Deze omvatten in het bijzonder het gebruik van en attitudes t.o.v. het gebruik van ICT in de school en klaspraktijk. Op basis hiervan wordt een typologie van leerkrachten ontwikkeld om de behoeften, het bereik en het gebruik van ICT-nascholing en REN Vlaanderen in het vervolg van het rapport te interpreteren.

Vervolgens komen de vijf grote beleidsvragen aan bod:

- ICT-nascholingsbehoeften
- Gebruik van ICT-nascholing en bereik van REN Vlaanderen
- Tevredenheid over ICT-nascholing en REN Vlaanderen
- ICT-nascholingsmethoden
- Impact van ICT-nascholing

Telkens worden eerst de resultaten van het kwantitatieve onderzoek belicht voor leerkrachten respectievelijk directies. Vervolgens wordt de input uit het kwalitatief onderzoek weergegeven van leerkrachten, directies en experts om de kwantitatieve resultaten te illustreren, te duiden en/of aan te vullen.

De conclusies aan het einde van dit rapport zijn op dezelfde wijze gestructureerd volgens de verschillende onderzoeksvragen. Na een korte synthese in de vorm van een SWOT-analyse volgen tenslotte beleidsaanbevelingen zoals het projectteam deze meent te kunnen afleiden uit de resultaten van het onderzoek.

2 Onderzoeksaanpak en methodologie

2.1 Overzicht onderzoeksaanpak

De globale aanpak van dit onderzoek bestond uit een geïntegreerde onderzoeksdesign met koppeling van kwantitatieve en kwalitatieve methoden:

- Deskonderzoek: studie van bestaand projectmateriaal, rapporten en uitgevoerde evaluaties, en interviews met een beperkt aantal experts ter voorbereiding van het onderzoek;
- Focusgroepen: twee focusgroepen met doelgroepen (leerkrachten respectievelijk directies) en één expertgroep;
- Kwantitatief onderzoek: online survey bij directies en post-to-web survey bij leerkrachten.

Na overleg met de Stuurgroep van de studieopdracht werd een dubbele bevragingmethodologie (met zowel een kwalitatief als een kwantitatief onderdeel) noodzakelijk geacht om een goed antwoord te kunnen bieden op de onderzoeksvragen die een onderscheid inhouden tussen, enerzijds, de informatieve vraag naar overzicht en feedback aangaande de huidige status van het nascholingsproject, en, anderzijds, de behoefte aan inzichten voor toekomstig beleid en beleids(bij)sturing.

De resultaten van de kwalitatieve en kwantitatieve deelonderzoeken vullen elkaar niet alleen aan, maar maakten het ook mogelijk om op de input van focusgroepen met de doelgroepen voort te bouwen om in de kwantitatieve vragenlijsten nog preciezer en vollediger te zijn. Finaal konden de resultaten van de bevragingen van de doelgroepen worden voorgelegd in een focusgroep met experts.

De globaal gehanteerde onderzoeksstrategie is dus ingegeven door:

- Onderzoeksobjectieven
 - Representatief breedbeeld van behoeften, bereik en evaluaties binnen de doelgroepen
 - Dynamisch denken over toekomstscenario's en voorstellen voor beleid en bijsturing
- Cyclisch onderzoeksproces
 - Kwalitatieve bevraging geeft input voor het ontwerp van surveyvragenlijsten
 - Resultaten van de kwantitatieve bevraging worden teruggekoppeld naar expertgroep

In het project zijn drie fasen doorlopen:: het voortraject, de bevraging en de analyse en rapportage.

Figuur 1 : Inhoudelijk werkplan

Hierna geven we een korte beschrijving van het projectverloop en de fasen in het onderzoeksproces.

2.2 Voorbereiding

Deze onderzoeksfase slaat op alle stappen die nodig zijn vooraleer kan worden overgegaan tot de eigenlijke evaluatie. Deze stappen impliceren:

- Deskresearch en expertinterviews;
- Ontwikkeling meetinstrumenten: scenario's (focusgroepen) en vragenlijsten (surveys);
- Terugkoppeling naar de Stuurgroep.

Het deskonderzoek en de expertinterviews vormden een noodzakelijke inhoudelijke voorbereiding:

- Om inzicht te verkrijgen in het onderzoeksdomein en de probleemstelling;
- Voor het verzamelen van relevante inzichten en informatie in functie van het beantwoorden van de onderzoeksvragen;
- Voor het ontwikkelen van de vragenlijsten en scenario's voor het kwalitatieve en kwantitatieve onderzoek
- Om de nodige gegevensbronnen (adresbestanden, contactpersonen, ...) te verzamelen voor de organisatie van het veldwerk.

Voor het deskonderzoek werden de volgende documenten verzameld en doorgenomen:

- Regelgeving (Beleidsplan ICT in het onderwijs 2007-2009; Kaderbesluit en Omzendbrief)
- Beheerovereenkomsten REN Vlaanderen (inz. 2008-2009)
- Jaarlijkse Eindrapporten Nascholingsproject REN Vlaanderen (inz. 2007-2008)
- Verslaggeving stuurgroep REN Vlaanderen
- Nascholingsaanbod REN Vlaanderen voor het schooljaar 2008-2009
- Eindrapport Prospectie naar nascholingsbehoeften (Vakgroep Onderwijskunde, UG, 2004)
- Instrumentarium nascholingsbehoeften (Vakgroep Onderwijskunde, Universiteit Gent)
- ICT-bevraging in het kader van de Onderwijspiegel 2003-2004
- Websites, inzonderheid:
 - www.renvlaanderen.be
 - www.ond.vlaanderen.be/ICT
 - www.ond.vlaanderen.be/nascholing
 - www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken
 - www.klascement.net
 - www.kennisnet.nl

Het deskonderzoek werd aangevuld met interviews met de volgende experts in de materie:

- Jacqueline Hellemans, Voorzitter REN Vlaanderen
- Johan van Braak, Vakgroep Onderwijskunde, Universiteit Gent
- Geraldine Clarebout, Centrum Instructiepsychologie en –technologie, K.U.Leuven
- Gino Broeckhoven, Coördinator ICT-nascholing VVKSO
- Kurt Klynen, Coördinator ICT-nascholing Gemeenschapsonderwijs

Op basis van deze deskresearch werden de scenario's en vragenlijsten ontwikkeld voor de kwalitatieve en kwantitatieve onderzoeksluiken. De resultaten van het vooronderzoek, inclusief de ontwerpversies van de meetinstrumenten, werden teruggekoppeld naar de Stuurgroep. De meetinstrumenten werden bijgestuurd op basis van feedback van de Stuurgroep en op basis van input uit de focusgroepen met leerkrachten en directies (zie verder). De finale versies van deze documenten zijn opgenomen in bijlage.

2.3 Bevraging

Deze onderzoeksfase bestaat uit de uitvoering van de bevraging(en) en het verzamelen van de onderzoeksdata zelf (het veldwerk). Chronologisch onderscheiden we vier stappen:

- Voorbereiding van het veldwerk
- Kwalitatief onderzoek: focusgroepen met doelgroepen (leerkrachten en directies)
- Kwantitatief onderzoek: surveys bij doelgroepen (leerkrachten en directies)
- Kwalitatief onderzoek: focusgroep met experts (confrontatie met resultaten van de surveys)

De voorbereiding van het veldwerk omvatte telkens:

- Bepaling van de doelgroepen en respondenten (steekproeftrekking)
- Communicatie en contactprocedures (uitnodigingen, herinneringen en opvolgingen)
- Praktische organisatie en voorbereidingen
- Feitelijke uitvoering van de bevraging

Hierna belichten we eerst het kwalitatief onderzoeksgedeelte, inclusief de focusgroep met experts, hoewel deze expertgroep in werkelijkheid het gehele veldwerkproces afsloot. Daarna lichten we de verschillende aspecten van het kwantitatief onderzoek toe: methodologie, steekproeftrekking, organisatie en verloop van het veldwerk, beschrijving van de gerealiseerde steekproef, en de weging van de resultaten.

2.3.1 Kwalitatief onderzoek

2.3.1.1 Focusgroepen met doelgroepen

In het kader van dit project werden 2 focusgroepen ingericht met doelgroepen van REN Vlaanderen:

- 1 focusgroep met directieleden uit het gewoon basis- en secundair onderwijs (Leuven, 17 februari 2009);
- 1 focusgroep met leerkrachten uit het gewoon basis- en secundair onderwijs (Hasselt, 18 februari 2009).

Het doel van deze focusgroepen was in de eerste plaats om input te verzamelen voor de finalisering van de doelgroepspecifieke vragenlijsten van het kwantitatief onderzoek. Tegelijkertijd verschaften de focusgroepen op een directe wijze inzicht in de meningen, houdingen en gedragingen van de doelgroepen t.a.v. ICT-nascholing in het algemeen en REN Vlaanderen in het bijzonder. De scenario's of interviewgidsen van de beide focusgroepen zijn opgenomen in bijlage. Onder meer de volgende elementen werden behandeld:

- Attitudes en gebruik van ICT in de school en klas
- Kennis, bereik en gebruik van ICT-nascholing
- Motivaties en determinanten van (niet-)gebruik
- Nascholingsvraag: noden en behoeften
- Nascholingsaanbod: evaluatie en tevredenheid
- Attitudes t.a.v. ICT-nascholingsmethoden
- Transfer en deling van kennis en ervaringen
- Gebruik en impact van ICT in school en klaspraktijk
- Sterktes en zwaktes van REN Vlaanderen
- Kansen en bedreigingen voor REN Vlaanderen

De deelnemers voor de focusgroep met directieleden werden via e-mail (met telefonische follow-up) gerekruteerd op basis van het scholenadressenbestand aangeleverd door de opdrachtgever. De deelnemers voor de focusgroep met leerkrachten werden gerekruteerd op basis van eigen contacten en netwerken van de opdrachtnemer enerzijds en via het online onderzoekspanel van iVOX, een gespecialiseerd online veldwerkbureau en zusterbedrijf van Indigov (cf. www.ivox.be), anderzijds.

Inzake de samenstelling van de focusgroepen was het de bedoeling te komen tot een evenwichtige mix van vertegenwoordigers (directies respectievelijk leerkrachten) uit het (gewoon) basis- en secundair onderwijs vanuit verschillende onderwijsnetten en -niveaus, alsook te zorgen voor diversiteit inzake gebruik respectievelijk niet-gebruik van ICT-nascholing en/of REN Vlaanderen.

De uiteindelijke samenstelling van de focusgroep met directies was als volgt:

Focusgroep directieleden (Leuven, 17/02/2009): 10 deelnemers
Verdeling volgens geslacht: <ul style="list-style-type: none"> • 8 man • 2 vrouw
Verdeling volgens leeftijd: <ul style="list-style-type: none"> • 5 personen jonger dan 50 jaar, 5 personen ouder dan 50 jaar • jongste deelnemer °1976, oudste deelnemer °1947
Verdeling scholen: <ul style="list-style-type: none"> • 6 basisonderwijs, 4 secundair onderwijs • 6 scholen katholieke net, 2 scholen gemeenschapsonderwijs, 2 gemeentelijke basisscholen
Verdeling functies: <ul style="list-style-type: none"> • 5 directeurs • 3 adjunct-directeurs • 2 ICT-coördinatoren
Verdeling ICT-nascholingsgebruik: <ul style="list-style-type: none"> • 9 personen hebben reeds persoonlijk ICT-nascholing gevolgd • 1 persoonlijk niet-gebruiker

Figuur 2 : Samenstelling focusgroep directieleden

De uiteindelijke samenstelling van de focusgroep met leerkrachten was als volgt:

Focusgroep leerkrachten (Hasselt, 18/02/2009): 14 deelnemers
Verdeling volgens geslacht: <ul style="list-style-type: none"> • 6 man • 8 vrouw
Verdeling volgens leeftijd: <ul style="list-style-type: none"> • 7 personen jonger dan 40 jaar, 7 personen ouder dan 40 jaar • jongste deelnemer °1980, oudste deelnemer °1958
Verdeling scholen: <ul style="list-style-type: none"> • 5 basisonderwijs, 9 secundair onderwijs • 8 scholen katholieke net, 4 scholen gemeenschapsonderwijs, 2 gemeentelijke/stedelijke scholen
Verdeling ICT-nascholingsgebruik: <ul style="list-style-type: none"> • 9 personen hebben reeds ICT-nascholing gevolgd • 5 niet-gebruikers

Figuur 3 : Samenstelling focusgroep leerkrachten

2.3.1.2 Focusgroep met experts

Na het kwantitatieve onderzoek werd, op 25 juni 2009 te Leuven, een derde focusgroep georganiseerd met experts.

De bedoeling was de visie te kennen van experts met ervaring in het gebruik van ICT voor opleidingsdoeleinden binnen en buiten de onderwijssector, door hen te confronteren met de eerste voorlopige resultaten van de kwantitatieve bevraging bij de doelgroepen van REN Vlaanderen.

Deze expertgroep was uitdrukkelijk gericht op het ontwikkelen van onderzoeksbesluiten, toekomstscenario's en beleidsaanbevelingen. Het scenario of de interviewgids van deze focusgroep is opgenomen in bijlage. Onder meer de volgende elementen werden behandeld:

- Hoe samenwerking, bundelen en benutten van expertise organiseren?
- Wat zijn de evoluties qua vraag en aanbod van ICT-nascholing?
- Hoe doelgroepen van ICT-nascholing optimaal bereiken?
- Hoe inspelen op (evoluties in) de vraag en de behoeften?
- Met welk aanbod en met welke aanpak?
- Welke alternatieve pistes bewandelen?
- Hoe impact vergroten i.f.v. ICT-integratie in de school en de klas?
- Hoe ICT-nascholing in de toekomst opzetten?
- Wat moet REN Vlaanderen doen?

De betrokken expertgroep was samengesteld als volgt:

Focusgroep experts (Leuven, 25/06/2009): 11 deelnemers		
Naam	Organisatie	Functie / Relevante specialisatie
Jan Elen	K.U.Leuven, Pedagogische Wet., Centr. Instructiepsychol. & -technologie	Ontwerp van (elektronische) leeromgevingen Monitor voor ICT-integratie in het Vlaamse Onderwijs
Geraldine Clarebout	K.U.Leuven, Pedagogische Wet., Centr. Instructiepsychol. & -technologie	Ontwerp van (elektronische) leeromgevingen Monitor voor ICT-integratie in het Vlaamse Onderwijs
Jozef Colpaert	Universiteit Antwerpen, Instituut Onderwijs & Informatiewetenschappen	Educational Engineering, Instructional Technology and Computer assisted language learning (CALL)
Luc Vandeput	KHLeuven	Coördinator E-learning Centrale Diensten
Erik Peeters	KaHo Sint-Lieven	Dienst Onderwijsondersteuning en -ontwikkeling (DOO)
Jeroen Thys	GroepT	Lerarenopleidingen Co-ordinator ICT in education Onderwijsblog ICT in onderwijs
Gino Broeckhoven	VVKSO	Coördinator ICT-nascholingen
Kurt Klynen	Gemeenschapsonderwijs	Coördinator ICT-nascholingen
Hans De Four	KlasCement	Verantwoordelijke KlasCement.net
Ruben Bellens	VDAB	Trainingsmanager en verantwoordelijke VDAB Webleren & E-Product Ontwikkeling
Ed Smeets	Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen, Universiteit Nijmegen, Nederland	Sector Onderwijs: organisatie en beleidsevaluatie Sector Onderzoek: ICT in het onderwijs

Figuur 4 : Samenstelling focusgroep experts

2.3.2 Kwantitatief onderzoek

2.3.2.1 Methodologie en steekproeftrekking

In het kwantitatief onderzoeksgedeelte werden surveys opgezet bij representatieve steekproeven van het bestuurs- en onderwijzend personeel uit het gewoon basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen.

Directies en leerkrachten werden bevroegd met aangepaste vragenlijsten, bijgestuurd op basis van de input uit de focusgroepen. Voor het **testen van de vragenlijsten** werd een beroep gedaan op de deelnemers van de focusgroepen. Deze testen waren gericht op: de inhoud van de vragenlijsten (geldigheid van de metingen en gebruikte schalen), de begrijpelijkheid (complexiteit van de vraagstelling en -formulering, taalgebruik), de gebruiksvriendelijkheid van de online vragenlijst en de invultijd. De definitieve, door de Stuurgroep goedgekeurde vragenlijsten zijn opgenomen in bijlage.

Voor het kwantitatief onderzoek werd gebruik gemaakt van een post-to-web methode voor de leerkrachten en van een online enquête met e-mail uitnodiging voor de directies. Bij een post-to-web methode wordt een klassieke contactopname via brieven gecombineerd met een beveiligde online enquête (via een persoonlijke inlogcode die is opgenomen in de brief). De mogelijkheid werd voorzien om een versie van de vragenlijst op papier te downloaden.

Voor de **steekproeftrekking** is er een onderscheid tussen de leerkrachten enerzijds en de directies anderzijds.

Wat de **leerkrachten** betreft, werd op basis van het personeelsbestand (postadressen) van het Departement Onderwijs een representatieve steekproef getrokken van 4.000 leerkrachten (2.000 uit het gewoon basisonderwijs en 2.000 uit het gewoon secundair onderwijs).

Een gestratificeerde steekproef werd getrokken die representatief was voor:

1. Onderwijsnetten
2. Onderwijsniveaus
3. Regio's (Vlaamse provincies en Brussels Hoofdstedelijk Gewest)

Einddoel was om op basis hiervan effectief een representatieve steekproef te realiseren van minimaal 1.000 leerkrachten, 500 uit het gewoon basisonderwijs en 500 uit het gewoon secundair onderwijs (verwachte responsgraad van minimaal 25%).

Wat de **directies** betreft, werd op basis van het e-mailadressenbestand van de directies van het Departement Onderwijs een representatieve steekproef getrokken van 500 respondenten (250 uit het gewoon basisonderwijs en 250 uit het gewoon secundair onderwijs).

Ook hier werd een steekproef getrokken die representatief was voor:

1. Onderwijsnetten
2. Onderwijsniveaus
3. Regio's (Vlaamse provincies en Brussels Hoofdstedelijk Gewest)

Einddoel was om op basis hiervan effectief een representatieve steekproef te realiseren van minimaal 100 directies, 50 uit het gewoon basisonderwijs en 50 uit het gewoon secundair onderwijs (verwachte responsgraad van minimaal 20%).

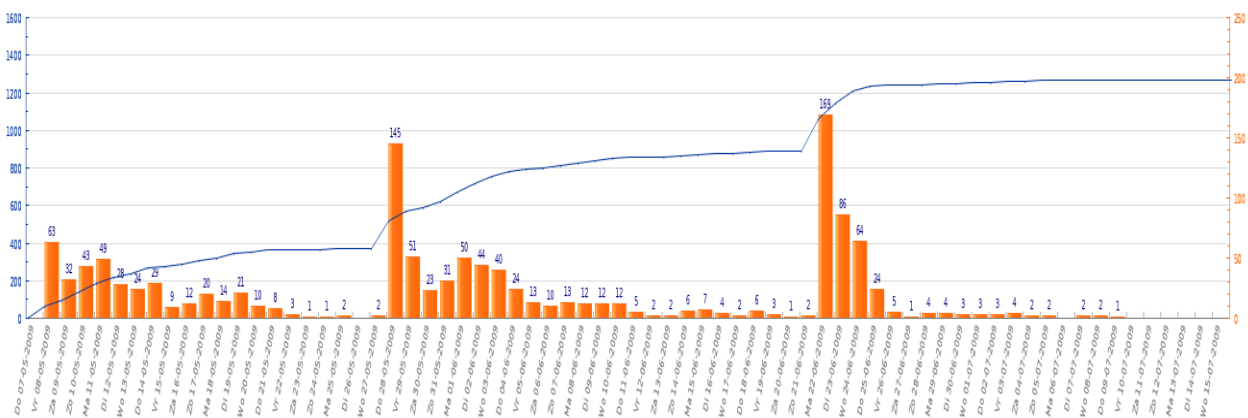
2.3.2.2 Organisatie en verloop van het veldwerk

Het veldwerk voor de online bevraging werd uitgevoerd door iVOX, een gespecialiseerd online veldwerkbureau en zusterbedrijf van Indigov (cf. www.ivox.be). De vragenlijsten (één voor leerkrachten en één voor directies) voor het kwantitatieve onderzoek werden geprogrammeerd in het Socratos online onderzoeksplatform van iVOX. Een koppeling werd gemaakt om het downloaden van pdf-versies van de vragenlijsten mogelijk te maken.

De volgende werkwijzen werden gehanteerd voor de survey bij de leerkrachten respectievelijk de directies.

Wat de **leerkrachten** betreft, werd een **post-to-web methode** gebruikt:

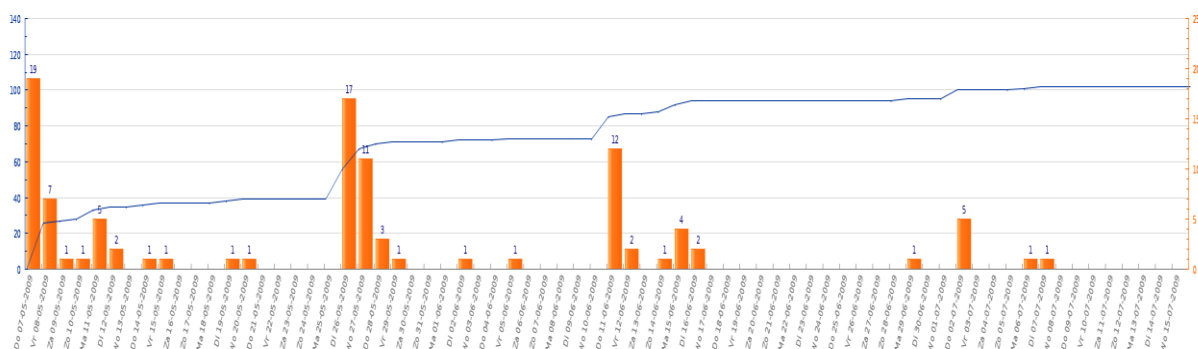
1. Binnen Socratos werden inlogcodes gegenereerd voor de respondenten in functie van een toegangscontrole.
2. Deze codes werden opgenomen in de uitnodigingsbrief voor de respondenten met daarin de toegangslink tot het onderzoek en de persoonlijke code. Dit liet toe om respondenten per brief uit te nodigen voor het onderzoek, en toch een controle te behouden wat betreft de toegang tot de online enquête, zodat niet om het even wie de enquête kon invullen.
3. De uitnodigingsbrief vermeldde eveneens:
 - a. Uitleg over het doel en de aanpak van het onderzoek.
 - b. De mogelijkheid om een papieren versie van de enquête te downloaden.
 - c. Bescherming van de privacy van de respondenten: waarborgen van de anonimiteit en vertrouwelijkheid van de gegevens en toelichting bij het doel en het gebruik van de onderzoeksresultaten.
4. Na ongeveer 2,5 weken verstuurde Indigov een eerste herinneringsbrief en nog eens 2,5 weken later een tweede en finale herinneringsbrief aan alle respondenten die tot dan toe niet deelnamen aan het onderzoek en die niet expliciet te kennen gaven dat ze niet wensten of konden deelnemen. Bij de planning van deze brieven werd rekening gehouden met de verlengde weekends in de maand mei.
5. Het veldwerk is uitgevoerd in mei en juni 2009. Onderstaande figuur toont de responsgolven volgend op de eerste uitnodiging en de beide herinneringsronden.

Figuur 5 : Verloop veldwerk en respons survey leerkrachten

Wat de **directies** betreft, werd een **online enquête met e-mailuitnodiging** gebruikt:

1. De geselecteerde directieleden kregen een persoonlijke uitnodigingsmail met daarin een gepersonaliseerde link naar de online enquête.
2. De uitnodigingsmail vermeldde eveneens:
 - a. Uitleg over het doel en de aanpak van het onderzoek.
 - b. De mogelijkheid om een papieren versie van de enquête te downloaden.
 - c. Bescherming van de privacy van de respondenten: waarborgen van de anonimiteit en vertrouwelijkheid van de gegevens en toelichting bij het doel en gebruik van de onderzoeksresultaten.
3. Na ongeveer 2 weken verstuurde Indigov een eerste herinneringsmail en nog eens 2 weken later een tweede en finale herinneringsmail aan alle respondenten die tot dan toe niet deelnamen aan het onderzoek en die niet expliciet te kennen gaven dat ze niet wensten of konden deelnemen.
4. Na de laatste ronde werd een extra steekproef getrokken van directies uit het gewoon basisonderwijs (N=100) om meer respondenten te werven voor deze groep. Voor deze reservesteekproef werd gezorgd voor een representatieve vertegenwoordiging volgens onderwijsnet, onderwijsniveau en regio.
5. Het veldwerk is uitgevoerd in mei en juni 2009. Onderstaande figuur toont de responsgolven volgend op de eerste uitnodiging, de twee herinneringsronden en de extra uitnodiging.

Figuur 6 : Verloop veldwerk en respons survey directieleden

De antwoorden op de vragenlijsten werden rechtstreeks opgeslagen in het online research systeem Socratos. Dit laat een rechtstreekse export van de ingevoerde gegevens toe naar SPSS-databestanden en genereert automatisch codeboeken, papieren versies van de vragenlijsten en gelabelde datasets. In functie van de dataverwerking (in SPSS) en de analyse van de resultaten, werd op de datasets eerst een kwaliteitscontrole uitgevoerd.

2.3.2.3 Controle en weging van de datasets

Voor de **leerkrachten** (onderwijzend personeel) werd uiteindelijk een steekproef gerealiseerd van 1.246 volledig ingevulde vragenlijsten, namelijk 561 leerkrachten uit het gewoon basisonderwijs (45%) en 685 uit het gewoon secundair onderwijs (55%). Op een totaal van 4.000 uitgestuurde vragenlijsten betekent dit een **responsgraad van 31,2%**.

Om de representativiteit van de bekomen steekproef te optimaliseren werd de dataset gecontroleerd en gewogen aan de hand van de officiële en actuele basisgegevens (onderwijsstatistieken schooljaar 2008-2009) die beschikbaar zijn op de onderwijsportaal van de Vlaamse overheid (www.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken). Deze gegevens hebben betrekking op het geslacht en de leeftijd van het onderwijzend personeel en de verdeling naar onderwijsniveau (basis versus secundair) en onderwijsnet: gemeenschapsonderwijs (GO), gemeentelijk, provinciaal, en privaatrechtelijk of vrij gesubsidieerd (VGO). De officiële data voor het onderwijzend personeel werden afgeleid uit de totalen voor het bestuurs- en het onderwijzend personeel minus de data die specifiek beschikbaar zijn voor het bestuurspersoneel.

Uit deze verificatie bleek dat een zeer goede steekproef werd gerealiseerd qua verdeling van de leerkrachten naar onderwijsnet, onderwijsniveau, geslacht en leeftijd. Dat blijkt uit de gehanteerde wegingcoëfficiënten. Enkel de groep van vrouwelijke leerkrachten van 60+ uit het gewoon secundair onderwijs bleek in de gerealiseerde steekproef sterk ondervertegenwoordigd. Voor de gehele leeftijdsklasse van 60+ werd de wegingsfactor 2,22 gehanteerd om een representatieve vertegenwoordiging van deze groep in de steekproef te verzekeren.

Uiteindelijk werd een weging doorgevoerd op basis van het product van twee wegingsfactoren: (1) een wegingsfactor gebaseerd op de geneste gegevens voor onderwijsniveau, geslacht en leeftijd; en (2) een wegingsfactor gebaseerd op de verdeling volgens de onderwijsnetten binnen het gewoon basis- respectievelijk secundair onderwijs.

Dit resulteert in een gewogen dataset, met N= 1.248, verdeeld over 570 gewoon basisonderwijs (45,7%) en 678 gewoon secundair onderwijs (54,3%).

Onderwijsniveau	Geslacht	Leeftijd	N populatie	% populatie	N steekproef niet gewogen	% steekproef niet gewogen	Weging coëfficiënt	
Gewoon basisonderwijs	Man	20-24	302	0,27%	2	0,16%	1,70	
		25-29	969	0,88%	10	0,80%	1,09	
		30-34	874	0,79%	4	0,32%	2,46	
		35-39	593	0,54%	12	0,96%	0,56	
		40-44	790	0,71%	21	1,69%	0,42	
		45-49	1157	1,05%	21	1,69%	0,62	
		50-54	951	0,86%	14	1,12%	0,77	
		55-59	932	0,84%	7	0,56%	1,50	
		60+	307	0,28%	1	0,08%	3,46	2,22
	Vrouw	20-24	2877	2,60%	32	2,57%	1,01	
		25-29	7310	6,61%	92	7,38%	0,90	
		30-34	6241	5,65%	63	5,06%	1,12	
		35-39	5766	5,22%	64	5,14%	1,02	
		40-44	6414	5,80%	69	5,54%	1,05	
		45-49	6057	5,48%	70	5,62%	0,98	
		50-54	4004	3,62%	52	4,17%	0,87	
		55-59	4154	3,76%	23	1,85%	2,04	
		60+	1003	0,91%	4	0,32%	2,83	2,22
Gewoon secundair onderwijs	Man	20-24	671	0,61%	8	0,64%	0,95	
		25-29	2889	2,61%	34	2,73%	0,96	
		30-34	2691	2,43%	33	2,65%	0,92	
		35-39	2412	2,18%	30	2,41%	0,91	
		40-44	2534	2,29%	38	3,05%	0,75	
		45-49	3031	2,74%	43	3,45%	0,79	
		50-54	3871	3,50%	48	3,85%	0,91	
		55-59	3961	3,58%	39	3,13%	1,14	2,22
		60+	1092	0,99%	11	0,88%	1,12	
	Vrouw	20-24	1661	1,50%	16	1,28%	1,17	
		25-29	5680	5,14%	55	4,41%	1,16	
		30-34	4760	4,31%	60	4,82%	0,89	
		35-39	4532	4,10%	43	3,45%	1,19	
		40-44	4244	3,84%	55	4,41%	0,87	
		45-49	4889	4,42%	61	4,90%	0,90	
		50-54	5412	4,90%	63	5,06%	0,97	
		55-59	4562	4,13%	47	3,77%	1,09	
		60+	951	0,86%	1	0,08%	10,72	2,22
ALGEMEEN TOTAAL			110544	100%	1246	100%		

Tabel 1: Vergelijking steekproef- en populatiegegevens leerkrachten (1)

Onderwijsniveau	Onderwijsnet	N populatie	% populatie	N steekproef niet gewogen	% steekproef niet gewogen	Weging coëfficiënt
Gewoon basisonderwijs	Gemeenschapsonderwijs	7477	14,75%	79	14,08%	1,05
	Gemeente	11843	23,36%	125	22,28	1,05
	Provincie	29	0,06%	2	0,36%	0,16
	Privaatrechtelijk	31352	61,84%	355	63,28%	0,98
	Totaal	50701	100%	561	100%	
Gewoon secundair onderwijs	Gemeenschapsonderwijs	11334	18,94%	129	18,83%	1,01
	Gemeente	3433	5,74%	36	5,26%	1,09
	Provincie	2218	3,71%	33	4,82%	0,77
	Privaatrechtelijk	42858	71,62%	487	71,09%	1,01
	Totaal	59843	100%	685	100%	

Tabel 2: Vergelijking steekproef- en populatiegegevens leerkrachten (2)

Voor de **directies** werd uiteindelijk een steekproef gerealiseerd van 102 volledig ingevulde vragenlijsten, namelijk 44 scholen uit het gewoon basisonderwijs (43,1%) en 58 uit het gewoon secundair onderwijs (56,9%). Op een totaal van 600 uitgestuurde vragenlijsten betekent dit een **responsgraad van 17%**.

Om de representativiteit van de bekomen steekproef te optimaliseren werd de dataset gecontroleerd en gewogen aan de hand van de officiële en actuele basisgegevens (onderwijsstatistieken schooljaar 2008-2009) die beschikbaar zijn op de onderwijsportaal van de Vlaamse overheid (www.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken). Deze gegevens hebben betrekking op de verdeling van de scholen die gewoon basis- en/of secundair onderwijs in Vlaanderen aanbieden naar onderwijsniveau (basis versus secundair) en onderwijsnet: gemeenschapsonderwijs (GO), gemeentelijk, provinciaal, en privaatrechtelijk of vrij gesubsidieerd (VGO).

Uit deze verificatie bleek opnieuw dat een goede steekproef werd gerealiseerd qua verdeling van de schooldirecties naar onderwijsnet. Dat blijkt uit de gehanteerde wegingcoëfficiënten.

Wat de directies betreft, werd evenwel het vooropgestelde quotum van 50 basisscholen niet gehaald. Vandaar dat een weging werd toegepast van de dataset op basis van, in de eerste plaats, de vertegenwoordiging van de onderwijsnetten binnen het totaal aantal scholen in het gewoon basisonderwijs respectievelijk in het gewoon secundair onderwijs, en vervolgens, een gelijkshakeling van het aantal scholen in de steekproef uit het gewoon basis- respectievelijk secundair onderwijs.

Dit resulteert in een gewogen dataset, met N= 102, gelijk verdeeld over beide onderwijsniveaus.

Onderwijs-niveau	Onderwijsnet	N pop.	% pop.	N steekproef niet gewogen	% steekproef niet gewogen	Weging (1)	Weging (2)	Weging (1x2)
Gewoon basis-onderwijs	Gemeenschapsonderwijs	352	15,22%	5	11,36%	1,34	1,16	1,55
	Gemeente	513	22,19%	10	22,73%	0,98	1,16	1,13
	Provincie	2	0,09%	1	2,27%	0,04	1,16	0,04
	Privaatrechtelijk	1445	62,50%	28	63,64%	0,98	1,16	1,14
	Totaal	2312	100%	44	100%			
Gewoon secundair onderwijs	Gemeenschapsonderwijs	223	23,40%	11	18,97%	1,23	0,88	1,08
	Gemeente	44	4,62%	3	5,17%	0,89	0,88	0,78
	Provincie	28	2,94%	2	3,45%	0,85	0,88	0,75
	Privaatrechtelijk	657	68,94%	42	72,41%	0,95	0,88	0,84
	Totaal	953	100%	58	100%			

Tabel 3: Vergelijking steekproef- en populatiegegevens directies

2.3.2.4 Vergelijking van respons en non-respons

Uit een vergelijking van de kenmerken van de **leerkrachten** die deelnamen aan het onderzoek (niet gewogen cijfers) en de kenmerken van de non-respons groep op basis van de beschikbare gegevens uit het adressenbestand – de verdelingen volgens onderwijsnet en regio (woonplaats van de respondent) – blijkt dat er geen significante verschillen tussen beide groepen bestaan.

Onderwijsnet	Respons groep			Non-respons groep		
	Gewoon basis-onderwijs	Gewoon secundair onderwijs	Totaal	Gewoon basis-onderwijs	Gewoon secundair onderwijs	Totaal
Gemeenschapsonderwijs	14,1%	18,8%	16,7%	17,4%	19,9%	18,6%
Gemeente	22,3%	5,3%	12,9%	22,0%	5,7%	14,2%
Provincie	0,4%	4,8%	2,8%	0,2%	3,5%	1,8%
Privaatrechtelijk	63,3%	71,1%	67,6%	60,3%	70,6%	65,2%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 4: Vergelijking van respons en non-respons bij leerkrachten (1)

Woonplaats	Respons groep	Non-respons groep	Totaal
Antwerpen	26,6%	26,7%	26,7%
Brussels Gewest	0,3%	0,5%	0,4%
Henegouwen	0,4%	0,4%	0,4%
Limburg	17,7%	13,6%	14,8%
Luik	0,1%	0,0%	0,0%
Oost-Vlaanderen	21,3%	24,4%	23,4%
Vlaams-Brabant	15,5%	16,4%	16,1%
Waals-Brabant	0,1%	0,3%	0,2%
West-Vlaanderen	18,0%	17,8%	17,8%
Totaal	100%	100%	100%

Tabel 5: Vergelijking van respons en non-respons bij leerkrachten (2)

Uit een vergelijking van de kenmerken van de **directies** die deelnamen aan het onderzoek (niet gewogen cijfers) en de kenmerken van de non-respons groep op basis van de beschikbare gegevens uit het adressenbestand – de verdelingen volgens onderwijsnet en regio (vestigingsplaats van de school) – blijkt alleen dat de respons vanuit het gewoon basisonderwijs in Brussel en vanuit het gewoon secundair onderwijs in West-Vlaanderen significant hoger ligt dan de non-respons.

Onderwijsnet	Respons groep			Non-respons groep		
	Gewoon basis-onderwijs	Gewoon secundair onderwijs	Totaal	Gewoon basis-onderwijs	Gewoon secundair onderwijs	Totaal
Gemeenschapsonderwijs	11,6%	19,0%	15,8%	16,3%	26,9%	20,2%
Gemeente	20,9%	5,2%	11,9%	22,2%	5,7%	16,0%
Provincie	2,3%	3,4%	3,0%	0,3%	3,1%	1,3%
Privaatrechtelijk	65,1%	72,4%	69,3%	61,2%	64,2%	62,1%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 6: Vergelijking van respons en non-respons bij directies (1)

Onderwijsnet	Respons groep			Non-respons groep		
	Gewoon basis-onderwijs	Gewoon secundair onderwijs	Totaal	Gewoon basis-onderwijs	Gewoon secundair onderwijs	Totaal
Antwerpen	25,6%	25,9%	25,7%	23,4%	27,7%	25,0%
Limburg	14,0%	13,8%	13,9%	12,0%	13,8%	12,7%
Oost-Vlaanderen	18,6%	17,2%	17,8%	25,5%	22,6%	24,4%
Vlaams-Brabant	16,3%	8,6%	11,9%	15,1%	13,8%	14,6%
West-Vlaanderen	16,3%	31,0%	24,8%	21,5%	17,4%	20,0%
Brussel	9,3%	3,4%	5,9%	2,5%	4,6%	3,3%
Totaal	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 7: Vergelijking van respons en non-respons bij directies (2)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

2.3.2.5 Validatie van de datasets en onderzoeksbasis

Op basis van de voorgaande cijfers (berekening wegingsfactoren en non-respons analyse) is het onderzoeksteam van overtuigd dat zowel voor leerkrachten als directies een goede steekproef werd gerealiseerd, die inzake verdeling naar onderwijsnet, onderwijsniveau en -vorm, regio, geslacht en leeftijd een goede weerspiegeling biedt van de werkelijke populatie.

De wegingen van de steekproeven werden op basis van de beschikbare onderwijsstatistieken nauwgezet bekeken en op een correcte manier toegepast. De beschikbare gegevens over de kenmerken van de non-respons groepen wijzen uit dat er weinig verschillen zijn qua onderwijsnet en regio tussen de deelnemers en de niet-deelnemers aan het onderzoek.

Er kan vanuit gegaan worden dat de groep van leerkrachten ouder dan 60 jaar (en in het bijzonder de groep van vrouwelijke leerkrachten ouder dan 60 jaar in het gewoon secundair onderwijs) relatief minder heeft deelgenomen aan het onderzoek. De nodige voorzichtigheid werd evenwel bij de weging van de leerkrachtdata aan de dag gelegd om aan de ondervertegenwoordiging van de leerkrachten ouder dan 60 jaar tegemoet te komen, zonder de meningen van deze kleine groep (3% van de totale populatie) overmatig op te blazen.

Er is geen reden om aan te nemen dat de respons van deze leeftijdsgroep of de samenstelling van de steekproef van leerkrachten in haar totaliteit een meer betrouwbare basis zou hebben gecreëerd om uitspraken te doen over de behoeften, houdingen en gedragingen van de onderzochte populatie ten aanzien van een ICT gerelateerd onderwerp, indien voor een andere methode van dataverzameling (telefonische enquête of schriftelijke postenquête) zou zijn geopteerd.

De concrete beschrijving van de gerealiseerde en gewogen steekproeven van leerkrachten en directies in het volgende hoofdstuk tonen aan dat we op basis van representatieve vertegenwoordigingen volgens diverse criteria een voldoende sterke basis hebben om betrouwbare uitspraken over de onderzochte populaties te doen.

Dit neemt niet weg dat de in dit rapport weergegeven cijfers en resultaten steeds met de nodige voorzichtigheid moeten worden benaderd en geïnterpreteerd, daar waar uitspraken zijn gebaseerd op in absoluut aantal kleine (sub)groepen. De categorie van de +60 jarige leerkrachten (N=38 na weging met factor 2,22) is hiervan de belangrijkste exponent.

3 Beschrijving van de steekproef

3.1 Leerkrachten

In het onderstaande deel beschrijven we steekproef van leerkrachten uit het gewoon basis- en secundair onderwijs die deelnamen aan het onderzoek op basis van twee criteria:

1. Het profiel van de school waar de bevroegde leerkracht primair is tewerkgesteld
2. Het profiel van de leerkracht zelf

Deze variabelen zullen, daar waar relevant, verder in het onderzoek gebruikt worden als verklarende of onafhankelijke variabelen in de analyse van de resultaten.

Doel van dit onderdeel van het rapport is om de steekproef te beschrijven en aan te tonen dat deze een goede representatie vormt van de te onderzoeken doelgroep (namelijk leerkrachten uit het gewoon basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen).

3.1.1 Profiel van de school (primaire plaats van tewerkstelling)

In dit onderdeel beschrijven we de steekproef aan de hand van een aantal variabelen op schoolniveau. Deze variabelen zijn bevroegd bij de leerkrachten met betrekking tot de primaire school van tewerkstelling (dit is de school waarin de leerkracht – indien hij in meerdere scholen lesgeeft – het meeste aantal uren lesgeeft).

Wat de verdeling betreft van de leerkrachten volgens de onderwijsnetten, blijkt uit de resultaten dat de deelnemers op dit kenmerk een goede spreiding hebben en aldus een goede weerspiegeling vormen van de onderzochte populatie.

Onderwijsniveau	Onderwijsnet	N	%
Gewoon basisonderwijs	GO	116	20,3%
	OGO	132	23,1%
	VGO	323	56,6%
	Subtotaal N basisonderwijs	570	100%
Gewoon secundair onderwijs	GO	145	21,4%
	OGO	59	8,7%
	VGO	474	69,9%
	Subtotaal N secundair onderwijs	678	100%
Totaal	GO	261	20,9%
	OGO	191	15,3%
	VGO	797	63,8%
	Totaal N leerkrachten	1248	100%

Tabel 8: Onderwijsnet van de school (samenvatting)

Onderwijsniveau	Onderwijsnet	N	%
Gewoon basisonderwijs	Federatie van Onafhankelijke Pluralistische Emancipatorische Methodescholen (FOPEM)	2	0,3%
	Federatie van Rudolf Steinerscholen in Vlaanderen	0	0,0%
	Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap (GO)	116	20,3%
	Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG)mse Gemeenschap	131	23,0%
	Provinciaal Onderwijs Vlaanderen	1	0,1%
	Raad van Inrichtende Machten van het Protestants Christelijk Onderwijs (IPCO)	6	1,1%
	Vlaams Onderwijs Overleg Platform (VOOP)	3	0,5%
	Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO)	311	54,6%
	Subtotaal N basisonderwijs	570	100%
Gewoon secundair onderwijs	Federatie van Onafhankelijke Pluralistische Emancipatorische Methodescholen (FOPEM)	1	0,1%
	Federatie van Rudolf Steinerscholen in Vlaanderen	0	0,0%
	Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap (GO)	145	21,4%
	Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG)	32	4,7%
	Provinciaal Onderwijs Vlaanderen	27	4,1%
	Raad van Inrichtende Machten van het Protestants Christelijk Onderwijs (IPCO)	6	0,9%
	Vlaams Onderwijs Overleg Platform (VOOP)	1	0,1%
	Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO)	466	68,7%
	Subtotaal N secundair onderwijs	678	100%
Totaal	Federatie van Onafhankelijke Pluralistische Emancipatorische Methodescholen (FOPEM)	3	0,2%
	Federatie van Rudolf Steinerscholen in Vlaanderen	0	0,0%
	Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap (GO)	261	20,9%
	Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG)	162	13,0%
	Provinciaal Onderwijs Vlaanderen	28	2,3%
	Raad van Inrichtende Machten van het Protestants Christelijk Onderwijs (IPCO)	12	1,0%
	Vlaams Onderwijs Overleg Platform (VOOP)	4	0,3%
	Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO)	777	62,3%
	Totaal N leerkrachten	1248	100%

Tabel 9: Onderwijsnet van de school (detail)

We stellen vast dat er ook een goede vertegenwoordiging is van de verschillende onderwijsvormen die worden aangeboden door de scholen waarin de steekproef van leerkrachten primair is tewerkgesteld.

Onderwijsvorm	N	%
Kleuteronderwijs	527	42,2%
Lager onderwijs	595	47,6%
ASO	407	32,6%
TSO	489	39,2%
BSO	452	36,2%
KSO	62	4,9%
Andere	42	3,4%

Tabel 10: Aanbod van onderwijsvormen (meerdere antwoorden mogelijk)

Op basis van de regionale verdeling volgens provincies is vast te stellen dat er een goede spreiding is gerealiseerd wat betreft de regio van tewerkstelling.

Onderwijsniveau	Regio van de school	N	%
Gewoon basisonderwijs	Provincie Antwerpen	153	26,8%
	Provincie Limburg	105	18,4%
	Provincie Oost-Vlaanderen	103	18,1%
	Provincie Vlaams-Brabant	83	14,5%
	Provincie West-Vlaanderen	102	17,9%
	Brussel	24	4,2%
	Subtotaal N basisonderwijs	570	100%
Gewoon secundair onderwijs	Provincie Antwerpen	191	28,2%
	Provincie Limburg	114	16,8%
	Provincie Oost-Vlaanderen	139	20,4%
	Provincie Vlaams-Brabant	86	12,7%
	Provincie West-Vlaanderen	130	19,1%
	Brussel	18	2,7%
	Subtotaal N secundair onderwijs	678	100%
Totaal	Provincie Antwerpen	344	27,5%
	Provincie Limburg	219	17,6%
	Provincie Oost-Vlaanderen	242	19,4%
	Provincie Vlaams-Brabant	169	13,6%
	Provincie West-Vlaanderen	232	18,6%
	Brussel	42	3,4%
	Totaal N leerkrachten	1248	100%

Tabel 11: Regio van de school

Wat de grootte van de scholen betreft, werden drie categorieën gecreëerd op basis van 'aantal leerlingen' en 'aantal leerkrachten'. Het onderste kwartiel van de scholen werd gecategoriseerd als klein, het bovenste kwartiel als groot, de tussengroep als gemiddeld.

Onderwijsniveau	Grootte van de school	N	%
Gewoon basisonderwijs	Klein	282	49,5%
	Gemiddeld	267	46,8%
	Groot	21	3,7%
	Subtotaal N basisonderwijs	570	100%
Gewoon secundair onderwijs	Klein	53	7,7%
	Gemiddeld	311	45,9%
	Groot	314	46,4%
	Subtotaal N secundair onderwijs	678	100%
Totaal	Klein	335	26,8%
	Gemiddeld	578	46,3%
	Groot	335	26,9%
	Totaal N leerkrachten	1248	100%

Tabel 12: Grootte van de school

Scholen met een leerlingenpopulatie tot 280 worden als kleine scholen beschouwd, scholen met een leerlingenpopulatie van 280 tot 780 als gemiddeld grote scholen en scholen die meer dan 780 leerlingen hebben als grote scholen.

In het totaal is in de steekproef een grote variatie aanwezig qua grootte van de scholen. De gemiddelde school in de steekproef heeft 624 leerlingen en 73 leerkrachten in dienst.

			Gemiddelde	Maximum	Standaard deviatie
Grootte school	Klein	Aantal leerlingen	190	280	61
		Aantal leerkrachten	18	60	10
	Gemiddeld	Aantal leerlingen	476	780	138
		Aantal leerkrachten	54	200	31
	Groot	Aantal leerlingen	1311	8000	723
		Aantal leerkrachten	160	600	82
	Totaal	Aantal leerlingen	624	8000	581
		Aantal leerkrachten	73	600	73

Tabel 13: Grootte van de school (gemiddeld aantal leerlingen en leerkrachten)

3.1.2 Profiel van de leerkracht

In dit onderdeel beschrijven we de steekproef aan de hand van een aantal variabelen op individueel niveau (persoonskenmerken).

Eerder stelden we al vast dat de (gewogen) steekproef 45,7% leerkrachten uit het gewoon basisonderwijs en 54,3% leerkrachten uit het gewoon secundair onderwijs omvat. In de werkelijke populatie zijn deze percentages 45,9% respectievelijk 54,1%.

72% van de totale bevraagde populatie is van het vrouwelijk geslacht, vrouwen zijn sterker vertegenwoordigd in het gewoon basisonderwijs (86%).

Onderwijsniveau	Geslacht	N	%
Gewoon basisonderwijs	Vrouw	494	86,7%
	Man	76	13,3%
	Subtotaal N basisonderwijs	570	100%
Gewoon secundair onderwijs	Vrouw	406	59,9%
	Man	271	40,1%
	Subtotaal N secundair onderwijs	678	100%
Totaal	Vrouw	900	72,2%
	Man	347	27,8%
	Totaal N leerkrachten	1248	100%

Tabel 14: Geslacht van de leerkracht

Het onderzoek realiseerde een goede verdeling van de verschillende leeftijdsgroepen, zodat ook deze variabele in de verdere analyses betrouwbaar opgenomen kan worden.

Onderwijsniveau	Leeftijd	N	%
Gewoon basisonderwijs	20-24 jaar	35	6,1%
	25-29 jaar	94	16,4%
	30-34 jaar	82	14,3%
	35-39 jaar	73	12,8%
	40-44 jaar	81	14,3%
	45-49 jaar	82	14,4%
	50-54 jaar	56	9,8%
	55-59 jaar	56	9,9%
	+60 jaar	11	2,0%
	Subtotaal N basisonderwijs	570	100%
Gewoon secundair onderwijs	20-24 jaar	26	3,8%
	25-29 jaar	96	14,2%
	30-34 jaar	83	12,2%
	35-39 jaar	79	11,7%
	40-44 jaar	76	11,2%
	45-49 jaar	89	13,1%
	50-54 jaar	106	15,6%
	55-59 jaar	96	14,1%
	+60 jaar	27	4,0%
	Subtotaal N secundair onderwijs	678	100%
Totaal	20-24 jaar	61	4,9%
	25-29 jaar	190	15,2%
	30-34 jaar	165	13,2%
	35-39 jaar	152	12,2%
	40-44 jaar	158	12,6%
	45-49 jaar	171	13,7%
	50-54 jaar	161	12,9%
	55-59 jaar	152	12,2%
	+60 jaar	38	3,1%
	Totaal N leerkrachten	1248	100%

Tabel 15: Leeftijd van de leerkracht

Voor het gewoon secundair onderwijs stellen we vast dat er een goede vertegenwoordiging is wat betreft de graden waarin de leerkrachten les geven alsook wat betreft de vraag of ze primair les geven in de basisvorming dan wel in het specifieke gedeelte.

Onderwijsniveau	Graad	N	%
Gewoon secundair onderwijs	1° graad	243	35,8%
	2° graad	387	57,0%
	3° graad	397	58,6%
	4° graad	46	6,8%

Tabel 16: Graden waarin de leerkracht les geeft (meerdere antwoorden mogelijk)

Onderwijsniveau		N	%
Gewoon secundair onderwijs	De basisvorming	355	52,4%
	Het specifiek gedeelte	323	47,6%
	Totaal N secundair onderwijs	678	100%

Tabel 17: Primaire gedeelte waarin de leerkracht les geeft

Op basis van deze cijfers kunnen we stellen dat het onderzoek een goede weerspiegeling biedt van de onderzoekspopulatie van leerkrachten uit het gewoon basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen, en dat aldus betrouwbare uitspraken voor deze populatie mogelijk zijn.

3.2 Directies

In het onderstaande deel beschrijven we de steekproef van directies uit het gewoon basis- en secundair onderwijs die deelnamen aan het onderzoek op basis van twee criteria:

1. Het profiel van de school waar het bevroegde directielid of zijn vertegenwoordiger is tewerkgesteld
2. Het profiel van het bevroegde directielid of zijn vertegenwoordiger

Deze variabelen zullen, daar waar relevant, verder in het onderzoek gebruikt worden als verklarende of onafhankelijke variabelen in de analyse van de resultaten.

Doel van dit onderdeel van het rapport is om de steekproef te beschrijven en aan te tonen dat deze een goede representatie vormt van de te onderzoeken doelgroep (namelijk directies uit het gewoon basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen). Uiteraard is het met het relatief kleine aantal scholen dat is bevroegd niet mogelijk om een perfecte weerspiegeling te vormen van de rijkdom van alle scholen in Vlaanderen. Doel van deze beschrijving is dan ook eerder om aan te tonen dat we een voldoende goede weerspiegeling hebben om toch betrouwbare uitspraken te kunnen doen op het niveau van de scholen en hun directies in het gewoon basis- en secundair onderwijs.

3.2.1 Profiel van de school

De spreiding in het onderzoek weerspiegelt de werkelijke verdeling volgens onderwijsnet van de scholen in het gewoon basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen.

Onderwijsniveau	Onderwijsnet	N	%
Gewoon basisonderwijs	GO	8	15,7%
	OGO	11	21,6%
	VGO	32	62,7%
	Subtotaal N basisonderwijs	51	100%
Gewoon secundair onderwijs	GO	12	23,5%
	OGO	4	7,8%
	VGO	35	68,6%
	Subtotaal N secundair onderwijs	51	100%
Totaal	GO	20	19,6%
	OGO	15	14,7%
	VGO	67	65,7%
	Totaal N directies	102	100%

Tabel 18: Onderwijsnet van de school (samenvatting)

Onderwijsniveau	Onderwijsnet	N	%
Gewoon basisonderwijs	GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap	8	15,7%
	Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG)	11	21,6%
	Provinciaal Onderwijs Vlaanderen	0	0,0%
	Vlaams Onderwijs Overleg Platform (VOOP)	0	0,0%
	Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO)	32	62,7%
	Subtotaal N basisonderwijs	51	100%
Gewoon secundair onderwijs	GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap	12	24,0%
	Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG)	2	4,0%
	Provinciaal Onderwijs Vlaanderen	1	2,0%
	Vlaams Onderwijs Overleg Platform (VOOP)	1	2,0%
	Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO)	34	68,0%
	Subtotaal N secundair onderwijs	51	100%
Totaal	GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap	20	19,3%
	Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG)	14	13,4%
	Provinciaal Onderwijs Vlaanderen	2	1,5%
	Vlaams Onderwijs Overleg Platform (VOOP)	1	0,8%
	Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO)	66	64,9%
	Totaal N directies	102	100%

Tabel 19: Onderwijsnet van de school (detail)

Enkel voor het gewoon basisonderwijs stellen we vast dat er geen scholen hebben deelgenomen uit het Provinciaal Onderwijs en van het VOOP.

We stellen vast dat er ook een goede vertegenwoordiging is van de verschillende onderwijsvormen die worden aangeboden door de scholen in de steekproef van directies.

Onderwijsvorm	N	%
Kleuteronderwijs	46	45,6%
Lager onderwijs	47	46,4%
ASO	30	29,7%
TSO	32	31,8%
BSO	33	32,0%
KSO	4	3,5%
Andere	2	2,0%

Tabel 20: Aanbod van onderwijsvormen (meerdere antwoorden mogelijk)

Wat betreft de regionale vertegenwoordiging stellen we vast dat er een goede spreiding is gerealiseerd wat betreft de deelname van scholen uit verschillende provincies. Het realiseren van een goede provinciale verdeling was één van de vereisten voor het onderzoek en aldus ook één van de uitgangspunten bij de steekproeftrekking.

Onderwijsniveau	Regio van de school	N	%
Gewoon basisonderwijs	Provincie Antwerpen	13	26,00%
	Provincie Limburg	6	14,00%
	Provincie Oost-Vlaanderen	9	16,00%
	Provincie Vlaams-Brabant	10	8,00%
	Provincie West-Vlaanderen	8	32,00%
	Brussel	5	4,00%
	Subtotaal N basisonderwijs	51	100,00%
Gewoon secundair onderwijs	Provincie Antwerpen	13	25,70%
	Provincie Limburg	7	12,90%
	Provincie Oost-Vlaanderen	8	16,80%
	Provincie Vlaams-Brabant	4	13,90%
	Provincie West-Vlaanderen	16	23,80%
	Brussel	2	6,90%
	Subtotaal N secundair onderwijs	51	100,00%
Totaal	Provincie Antwerpen	27	26,00%
	Provincie Limburg	13	12,60%
	Provincie Oost-Vlaanderen	18	17,20%
	Provincie Vlaams-Brabant	14	14,10%
	Provincie West-Vlaanderen	24	23,30%
	Brussel	7	6,80%
	Totaal N directies	102	100,00%

Tabel 21: Regio van de school

Qua grootte van de scholen, werden drie categorieën gecreëerd op basis van 'aantal leerlingen' en 'aantal leerkrachten'. De categorisatie is analoog aan de categorisatie die gebruikt werd voor de scholen waarin leerkrachten (primair) les geven: scholen met een leerlingenpopulatie tot 280 worden als kleine scholen beschouwd, scholen met een leerlingenpopulatie van 280 tot 780 als gemiddeld grote scholen, en scholen die meer dan 780 leerlingen hebben als grote scholen.

Onderwijsniveau	Grootte van de school	N	%
Gewoon basisonderwijs	Klein	30	58,8%
	Gemiddeld	21	41,2%
	Groot	0	0,0%
	Subtotaal N basisonderwijs	51	100%
Gewoon secundair onderwijs	Klein	9	17,6%
	Gemiddeld	27	52,9%
	Groot	15	29,4%
	Subtotaal N secundair onderwijs	51	100%
Totaal	Klein	39	38,2%
	Gemiddeld	48	47,1%
	Groot	15	14,7%
	Totaal N leerkrachten	102	100%

Tabel 22: Grootte van de school

In het totaal is in de steekproef een grote variatie aanwezig wat betreft de grootte van de scholen. De gemiddelde school in de steekproef heeft 481 leerlingen en 57 leerkrachten in dienst.

			Gemiddelde	Maximum	Standaard deviatie
Grootte school	Klein	Aantal leerlingen	189	278	63
		Aantal leerkrachten	20	54	12
	Gemiddeld	Aantal leerlingen	493	762	120
		Aantal leerkrachten	56	130	27
	Groot	Aantal leerlingen	1200	1700	306
		Aantal leerkrachten	156	250	54
	Totaal	Aantal leerlingen	481	1700	362
		Aantal leerkrachten	57	250	53

Tabel 23: Grootte van de school (gemiddeld aantal leerlingen en leerkrachten)

3.2.2 Profiel van het directielid

In dit onderdeel beschrijven we de steekproef aan de hand van een aantal variabelen op individueel niveau (persoonskenmerken).

61% van de totale bevroegde populatie is van het mannelijk geslacht, vrouwen zijn iets beter vertegenwoordigd in het gewoon basisonderwijs (47%).

Onderwijsniveau	Geslacht	N	%
Gewoon basisonderwijs	Vrouw	24	47,1%
	Man	27	52,9%
	Subtotaal N basisonderwijs	51	100%
Gewoon secundair onderwijs	Vrouw	16	31,4%
	Man	35	68,6%
	Subtotaal N secundair onderwijs	51	100%
Totaal	Vrouw	40	38,9%
	Man	62	61,1%
	Totaal N directies	102	100%

Tabel 24: Geslacht van het directielid

De leeftijden van de deelnemende directieleden (of hun vertegenwoordigers) liggen hoofdzakelijk tussen de 40 en 60 jaar.

Onderwijsniveau	Leeftijd	N	%
Gewoon basisonderwijs	20-39 jaar	4	7,8%
	40-49 jaar	27	52,9%
	50-59 jaar	20	39,2%
	Subtotaal N basisonderwijs	51	100%
Gewoon secundair onderwijs	20-39 jaar	9	17,6%
	40-49 jaar	20	39,2%
	50-59 jaar	22	43,1%
	Subtotaal N secundair onderwijs	51	100%
Totaal	20-39 jaar	13	13,0%
	40-49 jaar	47	46,4%
	50-59 jaar	41	40,6%
	Totaal N directies	102	100%

Tabel 25: Leeftijd van het directielid

Op basis van de functie van de deelnemers aan het onderzoek bij directies stellen we vast dat voor het gewoon basisonderwijs de meerderheid van de enquêtes effectief is ingevuld door de directies zelf (80%). Voor het gewoon secundair onderwijs zakt dit percentage naar 61% (nog steeds de meerderheid), en zijn het iets vaker de ICT coördinatoren (39%) die de enquête hebben ingevuld als vertegenwoordigers van de directie.

Onderwijsniveau	Functie	N	%
Gewoon basisonderwijs	Directie	42	80,8%
	Leerkracht	5	9,8%
	ICT Coördinator	6	11,8%
Gewoon secundair onderwijs	Directie	31	60,8%
	Leerkracht	5	10,0%
	ICT Coördinator	20	39,2%
Totaal	Directie	73	71,2%
	Leerkracht	10	9,8%
	ICT Coördinator	26	25,2%

Tabel 26: Functies van het directielid (meerdere antwoorden mogelijk)

Op basis van deze cijfers kunnen we stellen dat het onderzoek een goede weerspiegeling biedt van de onderzoekspopulatie van schooldirecties uit het gewoon basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen, en dat aldus betrouwbare uitspraken voor deze populatie mogelijk zijn.

4 Resultaten

In dit onderdeel van het rapport bespreken we in detail de resultaten van het onderzoek. Dit onderdeel van het rapport start met een beschrijvende analyse van het ICT profiel van de leerkrachten en de scholen en is vervolgens opgebouwd aan de hand van de vijf centrale onderzoeksvragen. Dit geeft dat dit onderdeel van het rapport als volgt is ingedeeld:

1. ICT profiel van leerkrachten en scholen.
2. Voornaamste nascholingsbehoeften van de doelgroep (gewoon basis- en secundair onderwijs), en de mate waarin REN Vlaanderen daarop inspeelt.
3. Bereik, kennis en gebruik van REN Vlaanderen bij de vooropgestelde doelgroep (gewoon basis- en secundair onderwijs)
4. Tevredenheid over het aanbod, de inhoud, de vorm e.d. van de gevolgde nascholing van REN Vlaanderen.
5. Evoluties in de nascholingsaanpak en -methoden op het vlak van ICT in het onderwijs, en de mate waarin REN Vlaanderen aansluit bij deze evoluties
6. Impact van ICT-nascholing en REN Vlaanderen

Telkens wordt per onderdeel dieper ingegaan op de resultaten bij leerkrachten respectievelijk schooldirecties en worden deze cijfergegevens aangevuld met de resultaten van de focusgroepen en de expertgroep.

4.1 ICT en onderwijs

In dit onderdeel geven we een overzicht van het ICT-gebruik door leerkrachten enerzijds en een beschrijving van de ICT infrastructuur van de scholen anderzijds. Hoewel dit niet het expliciete onderwerp is van deze studie, zijn deze gegevens wel relevant als achtergrondinformatie bij de vijf eigenlijke hoofdvragen die worden gesteld in het onderzoek.

4.1.1 ICT profiel van de leerkrachten

4.1.1.1 Persoonlijk ICT-gebruik

Computers en internet zijn verworven tot een alledaagse activiteit van de leerkracht. Bijna 90% van de leerkrachten gebruikt dagelijks een computer en 83% van hen dagelijks het internet.

Computergebruik	Steekproef		Leeftijd					Geslacht		Onderwijsniveau	
	N	%	20-29	30-39	40-49	50-59	60+	Man	Vrouw	Basis	Secundair
Elke dag of bijna elke dag	1109	88,90%	96,90%	92,50%	85,80%	82,80%	82,20%	93,20%	87,20%	86,90%	90,60%
2 of 3 keer per week	94	7,60%	2,30%	5,20%	9,90%	11,20%	12,00%	4,40%	8,80%	8,70%	6,60%
1 keer per week	31	2,50%	0,40%	1,90%	3,50%	3,40%	5,90%	1,80%	2,80%	3,20%	2,00%
Minder dan 1 keer per week	4	0,40%	0,00%	0,40%	0,30%	0,60%	0,00%	0,00%	0,40%	0,40%	0,20%
Nooit of bijna nooit	9	0,70%	0,40%	0,00%	0,60%	2,00%	0,00%	0,60%	0,80%	0,90%	0,60%
Totaal N	1248	100%	251	316	327	314	38	347	900	570	678

Tabel 27: Computergebruik door leerkrachten naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau

Internetgebruik	Steekproef		Leeftijd					Geslacht		Onderwijsniveau	
	N	%	20-29	30-39	40-49	50-59	60+	Man	Vrouw	Basis	Secundair
Elke dag of bijna elke dag	1041	83,50%	95,50%	86,50%	78,50%	75,40%	88,30%	90,10%	80,90%	78,80%	87,30%
2 of 3 keer per week	145	11,60%	3,70%	9,70%	15,30%	16,80%	5,90%	7,30%	13,30%	14,40%	9,30%
1 keer per week	32	2,60%	0,40%	3,20%	4,10%	2,60%	0,00%	0,70%	3,40%	3,50%	1,80%
Minder dan 1 keer per week	19	1,50%	0,00%	0,30%	1,90%	2,90%	5,90%	1,30%	1,60%	2,40%	0,70%
Nooit of bijna nooit	10	0,80%	0,40%	0,40%	0,30%	2,30%	0,00%	0,60%	0,90%	0,90%	0,70%
Totaal N	1248	100%	251	316	327	314	38	347	900	570	678

Tabel 28: Internetgebruik door leerkrachten naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau

Wel stellen we een belangrijke invloed vast van de leeftijd: bijna alle jongere leerkrachten gebruiken een computer en internet dagelijks (score van +95%), terwijl dit percentage bij de oudere leerkrachten merkbaar lager ligt (computer 82% en internet 75%).

De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn kleiner, maar het computer- en internetgebruik ligt niettemin duidelijk lager bij vrouwelijke leerkrachten.

Er zijn ook verschillen inzake gebruiksfrequentie van computer en internet tussen leerkrachten uit het gewoon basis- en secundair onderwijs. Het dagelijks internetgebruik bij de (overwegend vrouwelijke) leerkrachten uit het gewoon basisonderwijs ligt bijna 10 procentpunten lager in vergelijking met hun collega's uit het gewoon secundair onderwijs.

Het aantal jaren computer- en internetervaring bevestigt deze verschillen volgens geslacht en onderwijsniveau.

Computer- gebruik sinds	Steekproef		Leeftijd					Geslacht		Onderwijsniveau	
	N	%	20-29	30-39	40-49	50-59	60+	Man	Vrouw	Basis	Secundair
<1990	193	15,40%	2,50%	11,70%	18,30%	21,40%	58,50%	27,70%	10,70%	8,60%	21,20%
1990-1994	303	24,30%	16,60%	35,50%	23,00%	22,00%	11,70%	28,40%	22,70%	21,80%	26,40%
1995-1997	318	25,50%	37,20%	26,10%	19,40%	22,70%	17,60%	23,10%	26,40%	25,40%	25,50%
1998-2000	289	23,20%	32,10%	19,00%	22,60%	23,70%	0,00%	14,10%	26,70%	29,20%	18,10%
>2000	145	11,60%	11,60%	7,70%	16,80%	10,20%	12,20%	6,60%	13,60%	15,00%	8,80%
Totaal N	1248	100%	251	316	327	314	38	347	900	570	678

Tabel 29: Computerervaring bij leerkrachten naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau

Internet- gebruik sinds	Steekproef		Leeftijd					Geslacht		Onderwijsniveau	
	N	%	20-29	30-39	40-49	50-59	60+	Man	Vrouw	Basis	Secundair
<1995	149	11,90%	2,90%	9,70%	16,90%	15,60%	17,20%	18,20%	9,50%	9,30%	14,10%
1995-1997	241	19,30%	19,20%	21,70%	14,30%	20,90%	29,30%	26,00%	16,70%	13,30%	24,30%
1998-2000	464	37,20%	48,10%	37,50%	30,70%	35,70%	29,30%	37,60%	37,00%	37,80%	36,60%
2001-2003	250	20,00%	24,90%	20,60%	21,50%	15,70%	5,90%	12,90%	22,80%	24,80%	16,10%
>2003	145	11,60%	4,90%	10,40%	16,70%	12,00%	18,30%	5,20%	14,10%	14,80%	9,00%
Totaal N	1248	100%	251	316	327	314	38	347	900	570	678

Tabel 30: Internetervaring bij leerkrachten naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau

Wat het gebruik van algemene computertoepassingen betreft stellen we vast dat vooral het gebruik van e-mail en traditionele Office toepassingen goed scoort. Ook home banking (internetbankieren) en het bewerken van digitale foto's scoren nog redelijk hoog. Andere toepassingen scoren relatief laag tot zeer laag. Een ietwat vreemde eend in de bijt is het gebruik van sociale netwerken: 22% van de leerkrachten gebruikt dit minstens één keer per week, terwijl er ook een zeer grote groep is die dit nooit of bijna nooit gebruikt (65% of 2 op 3 leerkrachten).

Frequentie van gebruik							
	Elke dag of bijna elke dag	1 of enkele keren per week	1 of enkele keren per maand	Enkele keren per jaar	Nooit of bijna nooit	Totaal	
E-mail							
Totaal	81,50%	15,70%	1,10%	0,50%	1,20%	100%	1.248
Basis	77,40%	19,30%	1,30%	0,40%	1,60%	100%	570
Secundair	84,90%	12,60%	1,10%	0,50%	0,90%	100%	678
Office toepassingen (tekstverwerking, rekenbladen, presentaties)							
Totaal	47,10%	35,20%	8,50%	4,10%	4,90%	100%	1.248
Basis	39,70%	37,50%	10,10%	4,90%	7,90%	100%	570
Secundair	53,40%	33,50%	7,30%	3,50%	2,30%	100%	678
Digitale foto's beheren, verwerken of uitwisselen							
Totaal	3,50%	18,30%	35,60%	25,40%	17,20%	100%	1.248
Basis	3,00%	20,10%	34,60%	23,20%	19,00%	100%	570
Secundair	3,80%	16,90%	36,50%	27,20%	15,60%	100%	678
Homebanking (internetbankieren)							
Totaal	4,40%	53,50%	20,70%	1,20%	20,20%	100%	1.248
Basis	3,80%	51,90%	19,40%	1,30%	23,70%	100%	570
Secundair	4,80%	55,00%	21,80%	1,10%	17,30%	100%	678
Persoonlijke aankopen of reservaties via internet (boeken, reistickets, ...)							
Totaal	0,40%	3,00%	19,90%	47,80%	29,10%	100%	1.248
Basis	0,50%	2,30%	16,70%	46,70%	33,80%	100%	570
Secundair	0,30%	3,50%	22,40%	48,60%	25,10%	100%	678
Muziek verzamelen, beheren en beluisteren							
Totaal	4,50%	10,80%	15,90%	19,00%	49,70%	100%	1.248
Basis	4,00%	10,60%	17,30%	19,90%	48,30%	100%	570
Secundair	5,00%	10,90%	14,80%	18,30%	50,90%	100%	678
Je eigen profiel ingeven op sociale netwerksites (bv. Facebook, Netlog)							
Totaal	9,30%	12,70%	7,20%	5,80%	64,90%	100%	1.248
Basis	9,60%	13,50%	8,00%	4,60%	64,30%	100%	570
Secundair	9,00%	12,10%	6,60%	6,80%	65,50%	100%	678
Eigen bijdragen posten op websites of weblogs							
Totaal	2,60%	9,20%	9,30%	13,00%	65,90%	100%	1.248
Basis	3,70%	10,20%	9,50%	13,60%	63,10%	100%	570
Secundair	1,70%	8,40%	9,30%	12,40%	68,20%	100%	678
Computerspelletjes							
Totaal	2,80%	10,70%	9,60%	10,70%	66,30%	100%	1.248
Basis	2,50%	12,60%	10,70%	11,40%	62,80%	100%	570
Secundair	3,00%	9,00%	8,70%	10,00%	69,30%	100%	678
Programmeren van softwaretoepassingen							
Totaal	1,20%	1,90%	7,80%	17,70%	71,30%	100%	1.248
Basis	0,40%	0,80%	7,90%	19,60%	71,40%	100%	570
Secundair	1,90%	3,00%	7,70%	16,20%	71,20%	100%	678

Tabel 31: Gebruik van algemene computer- en internettoepassingen naar onderwijsniveau

Globaal genomen behoren de leerkrachten in Vlaanderen zeker niet bij de achterblijvers qua persoonlijk gebruik van diverse algemene computer- en internettoepassingen.

Grote verschillen inzake gebruiksintensiteit van algemene computer- en internettoepassingen tussen leerkrachten uit het gewoon basis- en secundair onderwijs. Opvallend is wel het verschil in dagelijks gebruik van de meest klassieke toepassingen (e-mail en Office). Deze bevinding is conform met de verschillen inzake gebruiksfrequentie van computer en internet in het algemeen.

Op basis van het persoonlijk gebruik van ICT - frequentie van gebruik van computer en internet algemeen en van specifieke computer- en internettoepassingen - hebben we een classificatie opgebouwd van laag, gemiddeld tot hoog (intens) persoonlijk ICT-gebruik. Dit komt niet noodzakelijk overeen met het expertiseniveau van de leerkrachten (beginners, basis, gevorderden), maar geeft hier wellicht toch een indicatie van. Het geeft op zijn minst een beeld van de vertrouwdheid met ICT. De intense ICT-gebruikers zijn jong en man. Ze zijn ook professioneel met ICT bezig in die zin dat ICT een onlosmakelijk deel vormt van hun taken en/of vakken op school. We kunnen nu al signaleren dat 54% van de gebruikers van REN Vlaanderen tot deze groep behoort. De andere groep gebruikt ICT op persoonlijke basis met een relatief lage (15%) tot gemiddelde (31%) frequentie of intensiteit.

		Persoonlijk ICT-gebruik		
		Laag	Gemiddeld	Hoog
Totaal		31,6%	31,8%	36,6%
Leeftijd	20-29 jaar	8,9%	26,7%	64,4%
	30-39 jaar	24,9%	32,9%	42,2%
	40-49 jaar	42,3%	31,4%	26,3%
	50-59 jaar	45,0%	34,8%	20,2%
	60+ jaar	35,4%	35,4%	29,2%
Geslacht	Man	20,9%	30,3%	48,9%
	Vrouw	35,8%	32,4%	31,8%
Onderwijsniveau	Basis	34,2%	29,7%	36,1%
	Secundair	29,5%	33,6%	37,0%
Onderwijsnet	GO - Gemeenschapsonderwijs	25,5%	33,1%	41,4%
	OGO - Officieel Gesubsidieerd Onderwijs	39,3%	29,0%	31,7%
	VGO - Vrij Gesubsidieerd Onderwijs	31,8%	32,1%	36,2%
Grootte van de school	Klein	36,5%	26,9%	36,6%
	Gemiddeld	29,0%	35,5%	35,5%
	Groot	31,4%	30,3%	38,3%
Typologie leerkrachten (o.b.v. attitudes t.o.v. ICT gebruik in de school en klas)	'Geschoolden'	24,9%	31,2%	43,9%
	'Autodidacten'	19,8%	34,6%	45,5%
	'Leken'	52,7%	28,9%	18,4%
Relatie ICT met vakinhoud	Geen directe relatie ICT met vakinhoud	37,4%	33,2%	29,4%
	Directe relatie ICT met vakinhoud	19,0%	28,7%	52,3%
Behoefte aan ICT-nascholing	Ja	33,1%	32,5%	34,4%
	Neen	30,6%	31,3%	38,1%
Gebruik van ICT-nascholing (algemeen)	Ja	30,6%	33,4%	36,1%
	Neen	33,9%	28,5%	37,6%
Gebruik van ICT-nascholing (algemeen of specifiek)	Ja	31,3%	32,2%	36,6%
	Neen	34,1%	29,4%	36,6%
Gebruik van REN Vlaanderen	Ja	15,3%	30,8%	53,9%
	Neen	35,5%	32,5%	32,0%
	Weet niet	25,8%	31,9%	42,3%

Tabel 32: Classificatie van leerkrachten volgens persoonlijk ICT-gebruik (N=1248)

4.1.1.2 ICT-gebruik in de school en de klas

Voor 75% van de leerkrachten geldt dat ze vakken geven waarmee het gebruik van ICT niet onlosmakelijk verbonden is. In het gewoon secundair onderwijs geldt dit voor 2 op 3 van de leerkrachten. Een kwart van de leerkrachten (1 op 3 in het gewoon secundair onderwijs) geeft vakinhouden waar ICT een onlosmakelijk deel van uitmaakt. Verder is 7% ICT coördinator en geeft 7% les in informatica of over ICT (11% in het gewoon secundair onderwijs).

Een kleine herberekening leert dat 2 op 3 leerkrachten enkel en alleen vakken geeft waarbij het gebruik van ICT niet onlosmakelijk verbonden is met het vak zelf, terwijl 1 op 3 ofwel ICT coördinator is, ofwel lesgeeft in informatica of ICT, of minstens één vak geeft waar het gebruik van ICT onlosmakelijk deel van uitmaakt (bijvoorbeeld technisch tekenen of boekhouden).

Onderwijs-niveau		N	%
Gewoon basisonderwijs	Ik ben ICT-coördinator of (mede)verantwoordelijk voor de ondersteuning van de school inzake ICT	56	9,80%
	Ik geef les in informatica of over nieuwe informatie- en communicatietechnologieën zelf (software en/of hardware)	10	1,80%
	Ik geef vakken waarbij het gebruik van ICT onlosmakelijk verbonden is met het vak zelf	74	13,10%
	Ik geef vakken waarbij het gebruik van ICT NIET onlosmakelijk verbonden is met het vak zelf	474	83,10%
Gewoon secundair onderwijs	Ik ben ICT-coördinator of (mede)verantwoordelijk voor de ondersteuning van de school inzake ICT	29	4,30%
	Ik geef les in informatica of over nieuwe informatie- en communicatietechnologieën zelf (software en/of hardware)	77	11,30%
	Ik geef vakken waarbij het gebruik van ICT onlosmakelijk verbonden is met het vak zelf	222	32,80%
	Ik geef vakken waarbij het gebruik van ICT NIET onlosmakelijk verbonden is met het vak zelf	458	67,60%
Totaal	Ik ben ICT-coördinator of (mede)verantwoordelijk voor de ondersteuning van de school inzake ICT	85	6,80%
	Ik geef les in informatica of over nieuwe informatie- en communicatietechnologieën zelf (software en/of hardware)	87	7,00%
	Ik geef vakken waarbij het gebruik van ICT onlosmakelijk verbonden is met het vak zelf	297	23,80%
	Ik geef vakken waarbij het gebruik van ICT NIET onlosmakelijk verbonden is met het vak zelf	932	74,70%

Tabel 33: Relatie van ICT met de vakken van de leerkrachten (meerdere antwoorden mogelijk)

De volgende tabel geeft een overzicht van de gebruiksfrequentie van ICT door leerkrachten in relatie met de school of klaspraktijk.

Frequentie van gebruik							
	Elke dag of bijna elke dag	1 of enkele keren per week	1 of enkele keren per maand	Enkele keren per jaar	Nooit of bijna nooit	Totaal	
Het gebruik van computers voor het voorbereiden van mijn lessen							
Totaal	41,60%	37,10%	10,60%	5,40%	5,50%	100%	1.248
Basis	47,30%	31,40%	9,50%	5,10%	6,60%	100%	570
Secundair	36,80%	41,80%	11,40%	5,50%	4,50%	100%	678
Het internet consulteren om bij te leren voor mijn taak als leerkracht							
Totaal	18,10%	41,40%	23,10%	11,90%	5,60%	100%	1.248
Basis	15,10%	43,20%	23,10%	12,00%	6,60%	100%	570
Secundair	20,50%	39,90%	23,10%	11,80%	4,70%	100%	678
Internet gebruiken als zoekmedium voor leerlingen in de klas							
Totaal	6,50%	23,80%	23,40%	23,70%	22,70%	100%	1.248
Basis	7,70%	22,90%	19,30%	17,30%	32,80%	100%	570
Secundair	5,40%	24,50%	26,90%	29,10%	14,10%	100%	678
Samen met leerlingen gebruik maken van vakspecifieke softwarepakketten (taal- of rekenpakketten op CD-rom, teken- en boekhoudkundige programma's, ...)							
Totaal	7,40%	20,50%	16,30%	18,40%	37,50%	100%	1.248
Basis	10,30%	30,50%	17,80%	12,30%	29,10%	100%	570
Secundair	5,00%	12,10%	14,90%	23,40%	44,50%	100%	678
Presentaties van mijn lessen (PowerPoint, ...)							
Totaal	6,30%	14,20%	15,80%	23,30%	40,40%	100%	1.248
Basis	2,10%	7,50%	11,60%	24,60%	54,30%	100%	570
Secundair	9,90%	19,90%	19,20%	22,20%	28,80%	100%	678
Samen met leerlingen gebruik maken van Office toepassingen (Word, Excel, PowerPoint, ...)							
Totaal	6,00%	14,40%	16,60%	22,00%	41,00%	100%	1.248
Basis	2,30%	11,70%	13,80%	17,60%	54,60%	100%	570
Secundair	9,00%	16,70%	18,90%	25,70%	29,60%	100%	678
Elektronische leeromgevingen of schoolplatformen (eloV, SmartSchool, ...)							
Totaal	24,80%	17,00%	8,20%	7,70%	42,30%	100%	1.248
Basis	4,50%	7,70%	7,70%	10,20%	69,80%	100%	570
Secundair	41,90%	24,80%	8,60%	5,60%	19,20%	100%	678
Digitaal schoolbord							
Totaal	3,90%	4,10%	3,10%	6,00%	82,80%	100%	1.248
Basis	3,80%	1,90%	3,00%	5,00%	86,30%	100%	570
Secundair	4,00%	6,00%	3,30%	6,80%	80,00%	100%	678

Tabel 34: Gebruik van ICT toepassingen in de school en klaspraktijk naar onderwijsniveau

Bijna 80% van de leerkrachten gebruikt ICT ter voorbereiding van zijn of haar lessen. Internet wordt ook op ruime basis ingeschakeld in de klaswerking. Zo'n 20% van de leerkrachten gebruikt minstens 1 keer per week Office toepassingen in de klas, variërend van 10 à 15% in het gewoon basisonderwijs tot 25 à 30% in het gewoon secundair onderwijs.

In het gewoon basisonderwijs maakt 40% van de leerkrachten dagelijks of wekelijks gebruik van specifieke educatieve software. In het gewoon secundair onderwijs is dit slechts 17%. In het gewoon basisonderwijs gebruikt slechts 30% van de leerkrachten nooit of bijna nooit vakspecifieke softwarepakketten tegenover 45% niet-gebruikers in het gewoon secundair onderwijs. Het gebruik van vakspecifieke software is daarmee eigenlijk de enige opvallende uitzondering op de regel dat het gebruik van klas- of schoolgebonden computertoepassingen in het gewoon secundair onderwijs groter is dan in het gewoon basisonderwijs.

Deze regel geldt vooral voor het maken van presentaties met de computer van de lessen die men geeft en voor het samen met de leerlingen gebruik maken van Office toepassingen. Een zeer groot verschil zien we ook wat betreft het gebruik van elektronische leeromgevingen. Daar stellen we vast dat 2 op 3 leerkrachten uit het gewoon secundair onderwijs rapporteert dit meermaals per week te gebruiken tegenover slechts 20% nooit of bijna nooit. Dit contrasteert met het gewoon basisonderwijs waar 70% van de leerkrachten dit nooit of bijna nooit gebruikt.

Er zijn ook toepassingen waar de verschillen tussen de twee onderwijsniveaus eerder klein zijn. Dit geldt wat betreft het gebruik van computers voor het voorbereiden van de lessen, het internet consulteren om bij te leren voor de taak als leerkracht en het gebruik van een digitaal schoolbord (al is er een verschil bij de categorie bijna nooit of nooit van 6 procentpunten tussen beide).

De groepen van (zeer) intensieve gebruikers van internet als zoekmedium voor leerlingen in de klas zijn ongeveer even groot in het gewoon basis- en secundair onderwijs, maar de groep van niet-gebruikers is dan weer veel groter in het gewoon basisonderwijs (bijna 1 op 3 tegenover 14% in het gewoon secundair onderwijs). Ook hier geldt dus de algemene vaststelling dat het gebruik in het gewoon basisonderwijs minder groot of algemeen is.

4.1.1.3 Attitudes t.o.v. ICT-gebruik in de school en de klas: typologie van leerkrachten

Qua attitudes t.o.v. ICT-gebruik in de school en klaspraktijk stellen we vast dat telkens 40 à 50% akkoord gaat en 20 à 30% niet akkoord met de beschikbaarheid van:

- ✓ Technische en didactische ondersteuning in de school
- ✓ ICT infrastructuur en software in de school
- ✓ Beleidsvisie inzake ICT integratie en nascholing in de school
- ✓ Eigen zicht op didactische mogelijkheden
- ✓ Eigen vaardigheden op technisch vlak

Bij dit laatste moet wel worden opgemerkt dat 1 op 3 leerkrachten vreest de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas niet zelf te kunnen oplossen.

Ongeveer 70% vindt niet dat ICT ten koste gaat van de lesinhoud en kennisoverdracht. Slechts 11% stelt absoluut geen behoefte te hebben aan ICT in de klaspraktijk, 57% stelt integendeel meer gebruik te willen maken van ICT in de klaspraktijk. 3 op 4 leerkrachten erkent de didactische meerwaarde.

Belangrijk is dat meer leerkrachten in secundaire scholen over de nodige technische en didactische menen te beschikken, zich op het technische vlak beter ondersteund weten en meer kunnen terugvallen op een ICT-nascholingsbeleid in de school, maar over het algemeen ook meer drempels ervaren om ICT te gebruiken. Omgekeerd is het zo dat de behoefte om ICT te integreren significant sterker is bij leerkrachten in het gewoon basisonderwijs. Zij zien in sterkere mate de didactische meerwaarde ervan.

	Totaal		Onderwijsniveau			
			Basis		Secundair	
	(Helemaal) niet akkoord	(Helemaal) akkoord	(Helemaal) niet akkoord	(Helemaal) akkoord	(Helemaal) niet akkoord	(Helemaal) akkoord
	%	%	%	%	%	%
Ik word voldoende didactisch ondersteund door de school om ICT in de klas te gebruiken	25,4%	42,4%	27,6%	41,1%	23,6%	43,5%
Ik word binnen mijn school voldoende technisch ondersteund inzake het gebruik van ICT	21,8%	48,3%	25,4%	43,2%	18,8%	52,6%
De nodige infrastructuur in mijn school ontbreekt om ICT in te zetten tijdens mijn lessen	43,7%	27,9%	43,8%	28,9%	43,7%	27,1%
Ik heb geen goede of toepasbare software ter beschikking	47,3%	22,3%	43,4%	25,6%	50,5%	19,6%
Mijn school heeft een duidelijke beleidsvisie rond het didactisch gebruik van ICT	18,8%	47,0%	18,7%	46,8%	18,9%	47,1%
Mijn school heeft een duidelijk ICT-nascholingsbeleid	25,7%	41,0%	29,3%	37,7%	22,7%	43,8%
Ik heb voldoende zicht op en kennis van de didactische mogelijkheden van ICT	25,4%	40,7%	29,2%	37,2%	22,2%	43,6%
Ik heb voldoende technische kennis en vaardigheden om ICT in de klas te gebruiken	18,7%	51,3%	21,7%	46,9%	16,1%	55,1%
Ik kan de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas zelf oplossen	34,4%	35,1%	36,5%	33,6%	32,6%	36,4%
Dat leerlingen er vaak meer van kennen dan ikzelf, houdt me tegen om ICT te gebruiken in de klas	82,1%	5,7%	84,9%	3,7%	79,8%	7,4%
ICT inzetten in de klaspraktijk vraagt teveel tijd en energie	41,1%	18,9%	45,1%	13,7%	37,7%	23,4%
Het gebruik van ICT gaat ten koste van de lesinhoud en kennisoverdracht	70,8%	4,6%	75,5%	2,4%	66,8%	6,5%
Ik heb geen behoefte aan ICT in mijn klaspraktijk	70,6%	11,2%	69,8%	12,3%	71,3%	10,2%
Ik zou meer gebruik willen maken van ICT in de klas	17,4%	57,1%	15,0%	60,9%	19,4%	53,8%
Het gebruik van ICT heeft een didactische meerwaarde	3,5%	76,9%	3,1%	81,5%	3,8%	73,0%

Tabel 35: Attitudes t.o.v. ICT-gebruik in school en klas bij leerkrachten naar onderwijsniveau

Factoranalyse: Methode

Bij het zoeken naar verschillende typologieën van leerkrachten maken we gebruik van een factor-model ⁽¹⁾. Het betreft in feite een reductie van een aantal attitudele stellingen tot een geringer aantal nieuwe beschrijvende kenmerken of factoren. Hierbij dient een factor gezien te worden als een numerieke functie van de initiële kenmerken ⁽²⁾.

Concreet voor dit onderzoek worden eerst alle metrisch geschaalde ⁽³⁾ variabelen uitgezet in een correlatiematrix om extreem hoge correlaties en extreem lage correlaties te detecteren. Bij detectie van een hoge correlatie wordt één van de twee variabelen behouden en één variabele verwijderd uit het onderzoek, zo niet kunnen extreem hoge correlaties de resultaten vertekenen. Het heeft ook weinig zin om in dit geval beide variabelen te behouden in de analyse, de hoge correlatie betekent immers dat beide variabelen als identiek kunnen beschouwd worden.

Na deze analyse werden alle overblijvende variabelen opgenomen in een factoranalyse. Variabelen die weinig variantie verklaren in het model worden geweerd uit de analyse, om zo te komen tot een model dat het best de onderliggende dimensies kan verklaren ⁽⁴⁾.

Verklaring voor de keuze voor 1 factormodel:

Verder werd er onderzocht of een opgeplitst factormodel (een apart model voor het basisonderwijs en het secundair onderwijs) meer verklaring zou kunnen bieden. Dit is echter niet het geval. Dit wijst erop dat de onderlinge verbanden tussen de opgenomen stellingen in het factormodel niet verschillend zijn voor het secundair als basisonderwijs.

De tweede fase van deze analyse was het segmenteren van de groep leerkrachten, ook hier zien we dat er geen andere segmentatie naar voren komt indien we de groep leerkrachten opsplitsen in leerkrachten uit het secundair onderwijs en het basisonderwijs. Dit wijst erop dat de twee verschillende types leerkrachten evenredig verdeeld zitten in de gevonden segmenten.

Op basis van de twee redenen supra kunnen we er dus van uitgaan dat het model zoals in de volgende hoofdstukken voorgesteld het meest spaarzame model is zonder verklarende kracht te verliezen om uitspraken te doen over ICT-nascholing binnen de groep van de leerkrachten.

¹ Factoranalyse is een verzamelnaam voor een klasse van multivariate analysetechnieken waarbij het de bedoeling is de omvang van een set van kenmerken te reduceren of te herleiden tot een wezenlijke onderliggende dimensionaliteit.

² Daarbij is het essentieel dat de variabelen die gebruikt worden voor deze analyses minstens intervalgeschaald zijn

³ Metrisch geschaalde variabelen betreffen alle variabelen die op zijn minst intervalgeschaald zijn, voorbeelden hiervan zijn leeftijd, lengte, maar dit kunnen ook variabelen zijn met een onderliggende schaal, zoals de beoordeling van de mate van akkoord gaan op een schaal van 1 tot 10 waarbij 1= helemaal niet akkoord is en 10 = helemaal akkoord.

⁴ Het factormodel dat gecreëerd werd verklaart 60% van de variantie in de resultaten. De betrouwbaarheid van de assen was 0.87 voor dimensie 1 en 0.76 voor dimensie 2.

Onderstaande tabel heeft de stellingen weer die werden weerhouden in het factormodel.

Stellingen
Mijn school heeft een duidelijk ICT-nascholingsbeleid
Mijn school heeft een duidelijke beleidsvisie rond het didactisch gebruik van ICT
Ik word voldoende didactisch ondersteund door de school om ICT in de klas te gebruiken
Ik word binnen mijn school voldoende technisch ondersteund inzake het gebruik van ICT
Ik kan in mijn school gebruik maken van de kennis die collega's door ICT-nascholing hebben opgedaan
Ik heb voldoende technische kennis en vaardigheden om ICT in de klas te gebruiken
Ik kan de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas zelf oplossen
Ik heb voldoende zicht op en kennis van de didactische mogelijkheden van ICT
Het gebruik van ICT gaat ten koste van de lesinhoud en kennisoverdracht
ICT inzetten in de klaspraktijk vraagt teveel tijd en energie
Het gebruik van ICT heeft een didactische meerwaarde
Ik heb geen behoefte aan ICT in mijn klaspraktijk
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn klaspraktijk
Ik gebruik de kennis opgedaan door ICT-nascholing effectief in mijn klaspraktijk
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn school
ICT-nascholing wordt best op de school georganiseerd
ICT-nascholing wordt best op maat georganiseerd van mijn school
Ik zou meer gebruik willen maken van ICT in de klas
De nodige infrastructuur in mijn school ontbreekt om ICT in te zetten tijdens mijn lessen
ICT-nascholing wordt het best ingebed in een langer lopend traject met meerdere leermomenten
Ik vind het geen bezwaar om op een externe locatie ICT-nascholing te volgen

Tabel 36: Gebruikte stellingen voor de attitudinale factoranalyse

Iedere variabele die opgenomen wordt in het model, krijgt een lading toegewezen op iedere dimensie. Aan de hand van de grootte van deze ladingen en de inhoud van de variabelen die hoog laden op een bepaalde dimensie kan een naam bedacht worden voor de dimensies. Deze naam is echter arbitrair en niet gebaseerd op een statistische analyse. Het vergt het inzicht van de onderzoeker om zorgvuldig te bepalen wat de betekenis is van de verschillende variabelen die hoog laden op een bepaalde dimensie. Daaruit kan dan bepaald worden welke naam het best de lading dekt.

Factoranalyse: Dimensies

In de onderstaande tabel wordt weergegeven welke variabelen hoog laden op welke dimensie. Aan de hand van de inhoud van deze variabelen wordt in een later stadium van de analyse een naam bedacht voor deze dimensies. De scores in de tabel stellen de ladingen voor van de uitspraken op de dimensies.

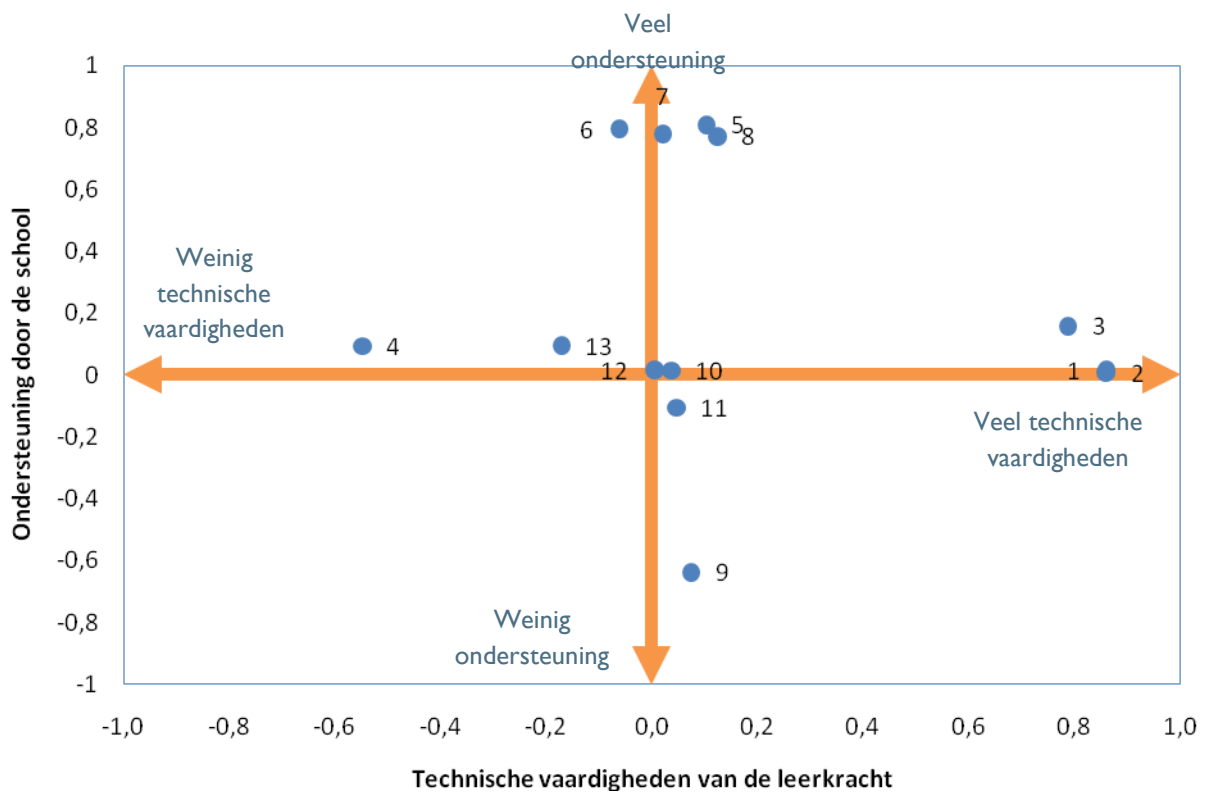
		Dimensie		
		1	2	3
1	Ik heb voldoende technische kennis en vaardigheden om ICT in de klas te gebruiken	0,86		
2	Ik kan de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas zelf oplossen	0,86		
3	Ik heb voldoende zicht op en kennis van de didactische mogelijkheden van ICT	0,79	0,16	
4	Dat leerlingen er vaak meer van kennen dan ikzelf, houdt me tegen om ICT te gebruiken in de klas	-0,55		0,19
5	Ik word voldoende didactisch ondersteund door de school om ICT in de klas te gebruiken		0,81	
6	Mijn school heeft een duidelijke beleidsvisie rond het didactisch gebruik van ICT		0,80	
7	Mijn school heeft een duidelijk ICT-nascholingsbeleid		0,78	
8	Ik word binnen mijn school voldoende technisch ondersteund inzake het gebruik van ICT	0,12	0,77	
9	De nodige infrastructuur in mijn school ontbreekt om ICT in te zetten tijdens mijn lessen		-0,64	0,14
10	Het gebruik van ICT gaat ten koste van de lesinhoud en kennisoverdracht			0,81
11	ICT inzetten in de klaspraktijk vraagt teveel tijd en energie			0,70
12	Het gebruik van ICT heeft een didactische meerwaarde			-0,68
13	Ik heb geen behoefte aan ICT in mijn klaspraktijk	-0,17		0,63

Tabel 37: Onderverdeling van de behouden stellingen in dimensies

Factoranalyse: Positionering van de variabelen en benoeming van de dimensies

In de onderstaande figuur wordt het factormodel grafisch weergegeven:

- Assenkruis: is opgebouwd uit de twee belangrijkste dimensies (dimensie 1 en 2)
- De variabelen (blauwe punten)⁵: het cijfer identificeert de stelling en correspondeert met het cijfer toegekend aan elke stelling in de vorige tabel (tabel 37).
- Naamgeving: Aan de hand van de inhoudelijke analyse van de variabelen die op een bepaalde dimensie hoog laden, konden de twee polen van elke dimensie benoemd worden.
- De belangrijkste dimensie (horizontaal): Technische vaardigheden van de leerkracht (weinig t.o.v. veel technische vaardigheden).
- De verticale dimensie: Ondersteuning door de school (weinig ondersteuning t.o.v. veel ondersteuning).
- De derde dimensie (didactische meerwaarde) wordt in deze figuur niet weergegeven, dit is de dimensie met de minst verklarende kracht en slaagt er niet in om groepen te onderscheiden in de gehele steekproef.

Figuur 7: Factormodel

⁵ Hoe dichter deze variabelen bij elkaar liggen, des te groter is hun onderlinge correlatie.

Clusteranalyse: Identificatie van verschillende groepen van leerkrachten

In deze fase wordt gebruik gemaakt van clustertechnieken ⁽⁶⁾. Het betreft het groeperen van de leerkrachten in verschillende clusters of groepen, zodanig dat een hoge mate van gelijkheid in attitudes t.o.v. ICT-gebruik bestaat tussen elementen in dezelfde groep en een lage mate van overeenkomst tussen elementen behorend tot verschillende groepen. Concreet wordt één clusteranalyse uitgevoerd op het totale bestand van leerkrachten. Daaruit kunnen drie verschillende groepen van leerkrachten geïdentificeerd worden, die qua attitudes t.o.v. ICT-gebruik maximaal van elkaar verschillen en waarbij de leerkrachten binnen eenzelfde groep onderling minimaal verschillen.

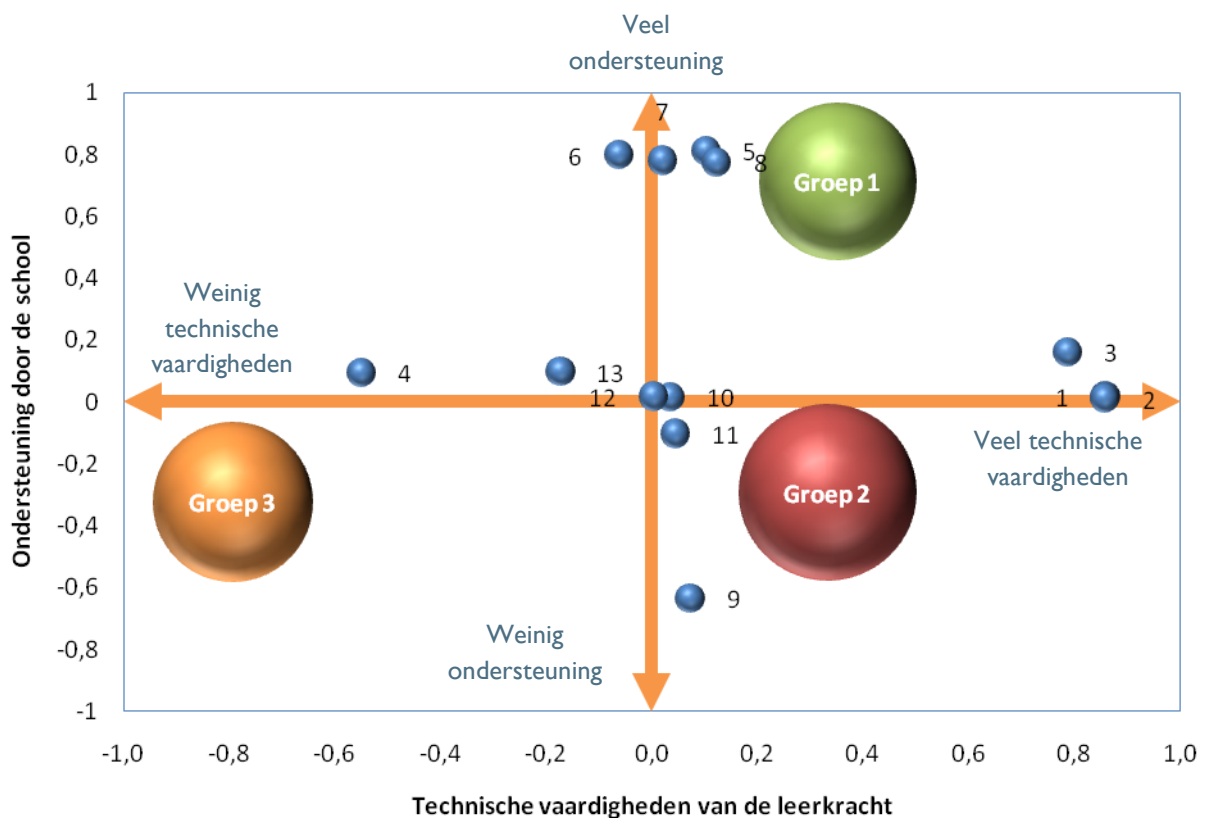
Groep	Grootte	%
1	378	30,3%
2	480	38,4%
3	390	31,2%
Totaal	1248	100%

Tabel 38: Clusteranalyse

⁶ Clusteranalyse is een exploratieve classificatiemethode. Het doel van een clusteranalyse is om een mogelijk aanwezige, doch niet bekende, structuur in de gegevens bloot te leggen.

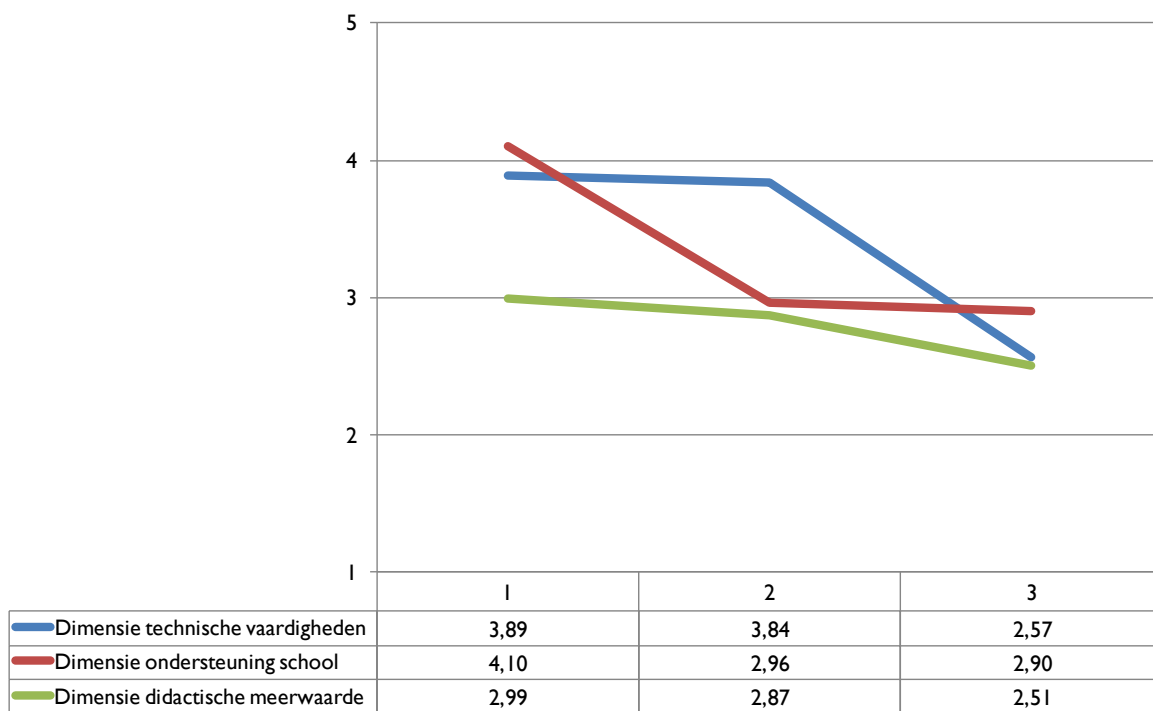
Positionering van de groepen van leerkrachten volgens het factormodel

In een volgende fase worden de gevonden groepen (clusters) uitgezet op de gevonden dimensionaliteit in het factormodel. Het laat ons toe om een beschrijving te geven van de gevonden groepen en om deze ten opzichte van elkaar te vergelijken op basis van de twee belangrijkste gevonden dimensies. Hierbij is de grootte van de cirkel representatief voor de grootte van de gevonden groep en het centrum van de cirkel het centrum van de groep. Indien een groep zich dicht bij een variabele bevindt (blauw puntje), betekent dit dat deze groep akkoord gaat met deze stelling (de cijfers bij de stellingen komen overeen met de nummering van de stellingen).

Figuur 8: Positionering van de groepen van leerkrachten volgens het factormodel

Onderstaande figuur geeft de scores van de verschillende gevonden groepen weer op de gevonden dimensies. Daarbij is de Y-as een schaal van 1 tot 5 waarbij deze mag geïnterpreteerd worden zoals de schaalpunten in de vragenlijst (1=helemaal niet akkoord tot 5= helemaal akkoord).

Figuur 9: Score op de dimensies van de drie gevonden groepen

Groep 1 en 2 scoren hoog op technische vaardigheden, terwijl groep 3 zich aan de negatieve kant van de schaal situeert.

Groep 1 is de enige groep die aangeeft veel ondersteuning van de school te ondervinden.

De dimensie didactische meerwaarde genereert zoals gezegd weinig verschillen tussen de groepen. Toch kan gesteld worden dat Groep 1 met een neutraal-score het meest overtuigd is van de didactische meerwaarde van ICT-nascholing. Groep 2 scoort ook neutraal op deze dimensie, terwijl groep 3 eerder niet akkoord gaat met de didactische meerwaarde van ICT-nascholing. Zoals reeds gezegd zijn de verschillen wel miniem.

De positionering van de groepen laat ons nu toe om een eerste rudimentaire beschrijving te geven van deze groepen. Na dit hoofdstuk zal de typologie van de leerkrachten gebruikt worden bij het uitdiepen van de beleidsvragen.

Groep 1: *Deze leerkrachten hebben een technische bagage en kunnen dus de meeste technische problemen zelf oplossen. Ook voelen ze zich vanuit hun school voldoende gesteund op ICT-vlak.. Verdere analyse geeft aan dat deze personen niet de jongste groep zijn. Deze groep heeft zijn technische bagage vooral opgedaan door het volgen van opleidingen. Daarom noemen we deze groep in het verdere verloop van dit rapport: ‘Geschoolden’. Twee derde van deze groep geeft aan geen behoefte te hebben aan ICT-nascholing. Voor de personen die aangeven behoefte te hebben zijn er voornamelijk vervolmakingscursussen nodig.*

Groep 2: Deze leerkrachten hebben een technische bagage en kunnen dus de meeste technische problemen zelf oplossen. In tegenstelling tot groep 1 voelen ze zich echter niet gesteund vanuit hun school op ICT-vlak. Deze groep leerkrachten is jonger dan de andere groepen en heeft voornamelijk zijn technische bagage te danken aan het 'opgroeien in het computertijdperk'. Zelfstudie is voor hen een belangrijke bron van informatie. Deze groep wordt in het verdere verloop van het rapport 'Autodidacten' genoemd. Net zoals de geschoolden geeft twee derde van deze groep aan geen behoefte te hebben in ICT-nascholing,

Groep 3: Deze groep heeft de minst technische bagage. Deze personen voelen zich geremd om ICT toe te passen in de klas doordat leerlingen er vaak meer van kennen dan henzelf. Hier kan ook de ontbrekende ondersteuning vanuit de school een rem zijn om ICT te gebruiken in het klaslokaal. In tegenstelling tot de twee voorgaande groepen geeft dan ook twee derde aan veel behoefte te hebben aan ICT-nascholing. Slechts een kwart van deze groep geeft aan helemaal geen behoefte te hebben aan een basisopleiding.

Deze groep werkt het minst met computers zowel in de klas als privé en maken ook deel uit van de 'late majority' wat betreft internet- en PC-adoptie. Deze groep wordt in het verdere verloop van het rapport 'Leken' genoemd.

We benadrukken echter dat de naamgeving een interpretatie van Indigov zelf is, en dus niet is gebaseerd op analyses. Het staat REN Vlaanderen dan ook vrij deze naamgevingen te veranderen.

In het algemeen kan gezegd worden dat groep 1 en 2 qua feitelijke kenmerken weinig van elkaar verschillen. Groep 3 verschilt van groep 1 en 2 inzake leeftijd, geslacht, onderwijsniveau (gewoon basis- versus secundair onderwijs), grootte van de school en persoonlijk ICT-gebruik.

		Groep			
		Totaal	Geschoold	Autodidact	Leek
Leeftijd	20-29 jaar	20%	20%	29%	10%
	30-39 jaar	25%	27%	27%	22%
	40-49 jaar	26%	24%	22%	34%
	50-59 jaar	25%	26%	19%	31%
	60+ jaar	3%	3%	3%	3%
Geslacht	Man	28%	36%	32%	14%
	Vrouw	72%	64%	68%	86%
Onderwijsnet	GO - Gemeenschapsonderwijs	21%	18%	23%	21%
	OGO - Officieel Gesubsidieerd Onderwijs	15%	14%	14%	18%
	VGO - Vrij Gesubsidieerd Onderwijs	64%	68%	63%	61%
Onderwijsniveau	Basis	46%	42%	42%	53%
	Secundair	54%	58%	58%	47%
Grootte van de school	Klein	27%	22%	27%	31%
	Gemiddeld	46%	49%	47%	43%
	Groot	27%	29%	26%	26%
Persoonlijk ICT-gebruik	Laag	32%	25%	20%	53%
	Gemiddeld	32%	31%	35%	29%
	Hoog	37%	44%	46%	18%
Relatie ICT met vakinhoud	Geen directe relatie ICT met vakinhoud	68%	58%	62%	88%
	Directe relatie ICT met vakinhoud	32%	42%	38%	12%

Tabel 39: Kenmerken van de groepen van leerkrachten

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

4.1.2 ICT profiel van de scholen

4.1.2.1 ICT infrastructuur van de scholen

In dit onderdeel bespreken we de ICT infrastructuur op het niveau van de scholen zoals blijkt uit de bevraging van de directies.

Gemiddeld beschikken de scholen over 1 PC met internetverbinding per 10 leerlingen. Deze ratio varieert van gemiddeld 13 leerlingen voor 1 PC in het gewoon basisonderwijs tot gemiddeld 6 leerlingen per PC in het gewoon secundair onderwijs.

Driekwart van de scholen beschikt over een intern netwerk, al is het verschil tussen het gewoon basis- en secundair onderwijs groot. In dit onderzoek werd evenwel niet expliciet gevraagd naar de aanwezigheid van een intern netwerk in de klaslokalen.

	Ja	Neen	Totaal	
Totaal	74,5%	25,5%	100%	102
Gewoon basisonderwijs	64,7%	35,3%	100%	51
Gewoon secundair onderwijs	84,3%	15,7%	100%	51

Tabel 40: Bezit intern netwerk (LAN) naar onderwijsniveau

Slechts 8% van de secundaire scholen meldt dat ze niet beschikken over een elektronische leeromgeving tegenover 80% van de scholen uit het gewoon basisonderwijs. 72,5% van de scholen die gewoon secundair onderwijs aanbieden, maakt gebruik van SmartSchool.

	Ja	Neen	Totaal	
Totaal	55,9%	44,1%	100%	102
Gewoon basisonderwijs	19,6%	80,4%	100%	51
Gewoon secundair onderwijs	92,2%	7,8%	100%	51

Tabel 41: Bezit elektronische leeromgevingen naar onderwijsniveau

Drie kwart van de secundaire scholen maakt gebruik van digitale leerlingvolgsystemen tegenover net niet de helft van de scholen uit het gewoon basisonderwijs.

	Ja	Neen	Totaal	
Totaal	61,6%	38,4%	100%	102
Gewoon basisonderwijs	47,0%	53,0%	100%	51
Gewoon secundair onderwijs	76,3%	23,7%	100%	51

Tabel 42: Gebruik van digitale leerlingvolgsystemen naar onderwijsniveau

4.1.2.2 Attitudes t.o.v. ICT-gebruik in de school en de klas

Een meerderheid van de directies oordeelt dat hun school voldoende ondersteuning biedt op het technische en didactische vlak, en dat leerkrachten kunnen terugvallen op de nodige ICT hardware en software (zeker in secundaire scholen).

De helft van de scholen zou volgens hun directie een duidelijke ICT-beleidsvisie hebben, maar een kwart signaleert een gebrek aan een duidelijk ICT-nascholingsbeleid.

Ook volgens de helft van de directies beschikken hun leerkrachten over de nodige technische bagage, maar toch denkt 60% van de directies dat leerkrachten onvoldoende technische problemen in de klas zouden kunnen oplossen. Belangwekkend is dat slechts een derde van de directies meent dat er voldoende kennis van de didactische mogelijkheden van ICT aanwezig is in hun school.

Zoals bij de leerkrachten, zegt 11% van de directies dat er geen sterke behoefte is aan ICT integratie in de klaspraktijk, maar dit percentage ligt wel significant hoger bij de directies van basisscholen. Directies erkennen massaal de didactische meerwaarde van ICT gebruik, en 2 op 3 wil expliciet dat er meer gebruik van wordt gemaakt.

	Totaal		Onderwijsniveau			
			Basis		Secundair	
	(Helemaal) niet akkoord	(Helemaal) akkoord	(Helemaal) niet akkoord	(Helemaal) akkoord	(Helemaal) niet akkoord	(Helemaal) akkoord
	%	%	%	%	%	%
Mijn school ondersteunt leerkrachten voldoende op didactisch vlak om ICT in de klas te gebruiken	10,4%	55,3%	8,9%	48,5%	11,9%	62,1%
Mijn school ondersteunt leerkrachten voldoende op technisch vlak inzake het gebruik van ICT	10,6%	60,0%	14,2%	50,8%	7,1%	69,2%
De nodige infrastructuur in mijn school ontbreekt om ICT in te zetten tijdens de lessen	54,9%	19,5%	51,5%	25,4%	58,3%	13,5%
Mijn school heeft geen goede of toepasbare software ter beschikking	68,6%	6,4%	53,0%	11,1%	84,2%	1,6%
Mijn school heeft een duidelijke beleidsvisie rond het didactisch gebruik van ICT	14,7%	52,4%	17,8%	51,6%	11,5%	53,3%
Mijn school heeft een duidelijk ICT-nascholingsbeleid	23,2%	41,5%	31,2%	42,7%	15,2%	40,3%
Er is voldoende kennis van de didactische mogelijkheden van ICT aanwezig in mijn school	15,0%	32,3%	20,9%	30,6%	9,1%	34,0%
Er is voldoende technische kennis en vaardigheden in mijn school aanwezig om ICT in de klas te gebruiken	15,7%	52,3%	23,9%	39,6%	7,4%	65,0%
De leerkrachten in mijn school kunnen de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas zelf oplossen	60,6%	7,5%	63,4%	6,8%	57,8%	8,2%
Dat leerlingen er vaak meer van kennen, houdt leerkrachten tegen om ICT te gebruiken in de klas	41,7%	21,4%	55,1%	18,7%	28,2%	24,2%
Het gebruik van ICT gaat ten koste van de lesinhoud en kennisoverdracht	79,9%	1,9%	83,6%	2,2%	76,2%	1,5%
ICT inzetten in de klaspraktijk vraagt teveel tijd en energie	50,3%	18,2%	49,3%	18,7%	51,3%	17,7%
Er is in mijn school een sterke behoefte om ICT in te zetten in de klaspraktijk	11,1%	47,1%	17,8%	29,9%	4,3%	64,4%
Ik zou willen dat er meer gebruik wordt gemaakt van ICT in de klas	7,6%	68,2%	6,7%	69,3%	8,5%	67,0%
Het gebruik van ICT heeft een didactische meerwaarde	0,0%	89,9%	0,0%	95,5%	0,0%	84,2%

Tabel 43: Attitudes t.o.v. ICT-gebruik in school en klas bij directies naar onderwijsniveau

4.1.3 Input uit het kwalitatief onderzoek

4.1.3.1 Kanttekeningen bij ICT integratie

FOCUSGROEP LEERKRACHTEN

- ICT moet een aanvullend en ondersteunend middel zijn in plaats van een doel op zich
 - Er gaat te veel aandacht naar ICT als doel op zich ten koste van inhoudelijk lesgeven. Er is geen tijd meer voor kennisoverdracht: leerkrachten en leerlingen worden zo opgeslorpt door ICT dat de leerstof ondergeschikt geraakt.
 - ICT is al te vaak een doel op zich: “Je wordt verplicht een vast aantal keer per jaar de computerklas te gebruiken.”
 - Ontwikkelingen zoals SmartSchool bieden mogelijkheden, maar zijn duur en het is nog maar de vraag hoe groot het feitelijk gebruik ervan is en op welke manier er gebruik van gemaakt wordt: “Veel schooldirecties willen daar vooral mee uitpakken.”
 - Er ligt ook te veel nadruk op ICT voor het huiswerk, wat doe je met leerlingen die thuis geen internet hebben?: “Het gebruik van een smartboard creëert een achterstand voor sommige leerlingen.” Daartegenover staat dat het dichten van de digitale kloof één van de taken is van het onderwijs.
 - Tegenwoordig hoort ICT bij de lerarenopleiding, waardoor de nieuwe stroom leerkrachten hogere verwachtingen heeft (PowerPoint presentaties zijn bijvoorbeeld alledaags geworden). Toch is het te eenvoudig om te stellen dat er inzake ICT-gebruik in de klaspraktijk een kloof bestaat tussen de jongere en de oudere generaties.

FOCUSGROEP DIRECTIES

- Positieve dynamiek op materieel en infrastructuurvlak
 - Materiële evolutie m.b.t. technische infrastructuur: er is een proces van verbetering van de ICT infrastructuur in het onderwijs (cf. ICT in de klaslokalen zelf).
 - Financiële middelen: om ICT investeringen te financieren moeten werkingstoelagen worden aangevuld met eigen middelen, gemeentelijke hulp, enz. ICT investeringen zijn dan ook moeilijker voor kleine scholen, maar de noodzakelijke creativiteit is aanwezig.
 - Proces: ICT maakt steeds meer deel uit van het dagelijkse leven, en de technische middelen komen steeds meer ter beschikking. Dit leidt tot meer gebruik en minder weerstand, al is dit een traag en zeer variabel proces.
 - Beleid: de definiëring van de eindtermen hebben het gebruik van ICT in het (basis)onderwijs gestimuleerd.
- Kloof tussen technisch - functioneel en didactisch - geïntegreerd gebruik van ICT
 - Het didactisch gebruik loopt achter op de materiële vooruitgang: “Hoe de ICT middelen die ter beschikking staan goed gebruiken?”
 - Er is een kloof tussen de investeringen in middelen en de investeringen in gebruik, d.w.z. een kloof tussen het functioneel en het geïntegreerd gebruik:
 - “Leerkrachten maken en gebruiken wel eens een presentatie in PowerPoint, maar komen niet tot het integreren van ICT in hun lespraktijk.”
 - “In het TSO leren leerkrachten tekenpakketten wel technisch onder de knie te krijgen, maar de link ontbreekt naar hoe ze goed gebruiken en inzetten

voor de leerlingen.”

- “Digitale schoolplatformen en leeromgevingen als eloV en SmartSchool worden functioneel ingezet als communicatiekanaal, databank, gemeenschappelijk kalendersysteem en e-mail platform, maar niet als werk- en hulpmiddel: eloV is op dit moment eigenlijk louter een CMS systeem, geen digitaal leerplatform.”

4.1.3.2 Drempels voor ICT integratie

FOCUSGROEP LEERKRACHTEN

- ICT infrastructuur blijft een basisrandvoorwaarde
 - Investerings en middelen zijn afhankelijk van de school, visie en beleid: “Wat kan je doen als het computerlokaal altijd bezet is door de lessen informatica, of nooit wordt verwarmd?”
 - De kostprijs speelt een grote rol. Goede, educatief aanvullende softwareprogramma’s zijn vaak te duur.
- Koudwatervrees en gebrek aan (technische) basisvaardigheden
 - Er zijn veel leerkrachten die niet zeker genoeg zijn van hun kunnen en die daardoor de ICT drempel niet durven of kunnen overschrijden. Indien de basiskennis aanwezig zou zijn en/of er hulp van school uit wordt ingezet, zal deze drempel makkelijker overschreden worden.
- Meer (gemotiveerde) personele ondersteuning is nodig
 - De ICT coördinator moet zich bezig houden met de technische hardware, maar hij/zij of iemand anders binnen de school moet ook bereid zijn en de mogelijkheden (tijd) hebben om zaken uit te leggen, technische hulp en bijstand te verlenen, en praktische tips te geven over het gebruik van ICT in de les/klas (didactische ondersteuning).

FOCUSGROEP DIRECTIES

- Personele ondersteuning
 - Er is te weinig bemanning/ondersteuning om te onderhouden, te vernieuwen, aan te leren ..., zowel technisch als pedagogisch.
 - ICT coördinatoren zijn technisch bezig, ze hebben geen tijd voor inhoudelijk gebruik.
 - “Wij hebben elk jaar andere ICT-coördinatoren die dan in discussie gaan over puur technische zaken zoals de gekozen en geïnstalleerde antivirusbescherming.”
 - “Het hebben van een enthousiaste ICT-coördinator is goed, maar is het efficiënt?”
 - Er is nood aan ondersteuners (motivatoren) – ICT coördinator of andere teamleden – die leerkrachten warm maken voor functioneel en geïntegreerd gebruik van ICT.
 - Er is meer nood aan investering in mensen dan in middelen.
 - Het is de rol van de ICT-coördinator om het aanbod op te volgen, te gebruiken en een doorgeefluik te zijn, maar hij of zij moet ook intern als middenkader de positie hebben om deze rol met gezag en impact te kunnen spelen.
 - Idealer zou zijn dat de ICT-coördinator zich op het technische ICT-gebruik concentreert, en dat een andere persoon de tijd en de ruimte krijgt om zich op het didactische te concentreren (een ervaringsdeskundige leerkracht uit het veld).

- Persoonlijke motivatie
 - Koudwatervrees, zekere aversie en vooral onzekerheid m.b.t.
 - Het technische op zich, van bijvoorbeeld PowerPoint (beheersen, problemen kunnen oplossen, ...).
 - Angst voor het kennisniveau van leerlingen.
 - Onwetendheid over hoe ICT goed te gebruiken (inhoudelijke toepassing).
 - In aanraking komen met ICT als hulpmiddel (en niet als doel op zich) en het voelen en ervaren van het nut of de meerwaarde ervan is een zeer belangrijke stimulans. Vandaar ook het belang van personele ondersteuning en interne “drivers” en “motivators”.
- Beleid
 - Iedereen springt op de kar van ICT, maar er wordt nooit voldoende duidelijk gemaakt waar de relevantie en meerwaarde zit, zeker niet op het didactische vlak (geïntegreerd gebruik).
 - Er is geen informatie over of meting van de impact (bv. meten van onderwijs met/zonder ICT).
 - Het functioneel - technische krijgt teveel nadruk: “Eigenlijk zou de functionele integratie van ICT al een evidentie moeten zijn, maar we blijven er (het meest) mee bezig. De huidige invulling van de rol en de uren van ICT-coördinatoren is daar een bewijs van.”

4.1.3.3 Verschillen inzake ICT integratie

FOCUSGROEP LEERKRACHTEN

- Verschillen tussen basis- en secundair onderwijs
 - ICT integratie is moeilijker in het secundair onderwijs: er zijn meer leerkrachten, leerlingen moeten veranderen van lokaal ..., terwijl in het basisonderwijs één leerkracht verantwoordelijkheid draagt voor één klas.
 - In het basisonderwijs is er daardoor een efficiënter gebruik en meer integratie van ICT als deel van de methode: een vaste leerkracht kan er het ganse jaar door in zijn of haar klas ICT ter ondersteuning inzetten.
- Verschillen met Nederland
 - Scholen in Nederland hebben doorgaans veel (nieuwe) ICT infrastructuur en een sterke integratie van ICT voor gedifferentieerde methode, remediëring, verdieping, enz. Dit gebeurt in Vlaanderen ook, zeker in het basisonderwijs, maar dan met oude computers.
 - Nederlandse scholen hebben geen systeem van interne ICT coördinatoren maar wel van externe, private ICT coördinatoren en een helpdesksysteem (SchoolDesk). Dat systeem heeft veel voordelen, bijvoorbeeld door de gezamenlijke aankoop en gebruik van dure pakketten door meerdere scholen (draaien op server van externe bedrijf). Het gebrek aan interne, directe “instant” technische hulp is echter een nadeel.

FOCUSGROEP DIRECTIES

- Verschillen tussen basis- en secundair onderwijs
 - Het basisonderwijs loopt voor inzake ICT-integratie.
 - Dat is grotendeels dankzij de leerlijnen met één leerkracht per klas tegenover de brede, heel gedifferentieerde instroom van leerlingen en de verschillende leerkrachten per klas in het secundair onderwijs.
 - Een brug slaan, continuïteit en afstemming verzekeren tussen het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs, ook inzake gebruik van ICT, is een belangrijk aandachtspunt voor het beleid.

4.2 ICT-nascholingsbehoeften

In dit onderdeel proberen we een antwoord te formuleren op basis van de onderzoeksresultaten op de eerste onderzoeksvraag: “Wat zijn momenteel de voornaamste nascholingsbehoeften van de doelgroep (gewoon basis- en secundair onderwijs) en in welke mate speelt REN Vlaanderen daarop in?”

4.2.1 Leerkrachten

We kunnen meteen starten met een eerste belangrijke vaststelling. Globaal heeft **42,5% van de leerkrachten een sterke tot zeer sterke behoefte aan nascholing** over het gebruik van ICT in de school en klaspraktijk. 45% heeft weinig behoefte en 12,5% heel weinig tot helemaal geen behoefte aan ICT-nascholing.

De behoefte aan ICT-nascholing verschilt significant naargelang leeftijd, geslacht en onderwijsniveau. De behoefte aan ICT-nascholing neemt toe met de leeftijd en is groter bij vrouwelijke leerkrachten. **46% van de leerkrachten in het gewoon basisonderwijs** heeft veel tot heel veel behoefte aan ICT-nascholing tegenover **39% van de leerkrachten in het gewoon secundair onderwijs**.

De verschillen in behoefte tussen gebruikers en niet-gebruikers van ICT-nascholing zijn significant, maar klein. Dit betekent dat ongeveer 40% van de leerkrachten die tot nog toe geen enkele vorm van ICT-nascholing heeft gevolgd, er toch duidelijk behoefte aan heeft. Slechts 22% van de niet-gebruikers stelt absoluut geen behoefte te hebben.

Er zijn geen significante verschillen tussen de onderwijsnetten. De algemene behoefte aan ICT-nascholing is sterker voelbaar (50%) bij leerkrachten uit kleinere scholen (vaak basisscholen).

		In welke mate hebt u persoonlijk behoefte aan nascholing over het gebruik van ICT in uw school of klaspraktijk ?				
		Heel veel	Veel	Weinig	Heel weinig	Helemaal geen
Totaal		4,8%	37,7%	45,0%	9,5%	3,1%
Leeftijd	20-29 jaar	1,9%	27,9%	52,1%	12,3%	5,7%
	30-39 jaar	4,5%	35,0%	47,9%	10,8%	1,7%
	40-49 jaar	5,6%	42,2%	41,9%	8,3%	2,0%
	50-59 jaar	4,1%	46,6%	39,9%	6,1%	3,3%
	60+ jaar	23,5%	12,0%	40,9%	17,6%	6,1%
Geslacht	Man	2,9%	34,0%	46,5%	12,7%	3,9%
	Vrouw	5,5%	39,1%	44,4%	8,2%	2,8%
Onderwijsniveau	Basis	4,9%	41,5%	41,7%	8,5%	3,4%
	Secundair	4,6%	34,4%	47,7%	10,3%	2,9%
Onderwijsnet	GO - Gemeenschapsonderwijs	4,9%	43,0%	39,1%	8,0%	5,1%
	OGO - Officieel Gesubsidieerd Onderwijs	4,3%	38,8%	43,1%	10,2%	3,6%
	VGO - Vrij Gesubsidieerd Onderwijs	4,8%	35,7%	47,3%	9,8%	2,4%
Grootte van de school	Klein	5,4%	44,3%	39,9%	7,3%	3,0%
	Gemiddeld	4,1%	36,0%	47,0%	9,9%	3,0%
	Groot	5,1%	34,0%	46,4%	10,9%	3,5%
Typologie leerkrachten	'Geschoolden'	1,1%	31,0%	53,3%	11,6%	3,0%
	'Autodidacten'	4,3%	31,9%	49,7%	10,5%	3,6%
	'Leken'	8,8%	51,2%	31,1%	6,1%	2,7%
Persoonlijk ICT-gebruik	Laag	7,4%	36,9%	41,3%	10,1%	4,2%
	Gemiddeld	4,5%	38,9%	47,7%	7,2%	1,8%
	Hoog	2,6%	37,3%	45,8%	10,9%	3,3%
Relatie ICT met vakinhoud	Geen directe relatie ICT met vakinhoud	5,6%	38,3%	43,8%	9,0%	3,3%
	Directe relatie ICT met vakinhoud	2,9%	36,3%	47,5%	10,5%	2,8%
Gebruik van ICT-nascholing (algemene behoefte)	Ja	4,0%	38,7%	46,7%	8,8%	1,8%
	Neen	6,3%	35,5%	41,4%	10,9%	6,0%
Gebruik van ICT-nascholing (algemeen of specifiek)	Ja	4,8%	38,2%	45,9%	9,2%	1,9%
	Neen	4,4%	34,3%	39,3%	11,3%	10,6%
Gebruik van REN Vlaanderen	Ja	5,6%	49,4%	40,0%	2,7%	2,3%
	Neen	5,1%	36,7%	46,4%	9,8%	2,0%
	Weet niet	2,8%	35,8%	48,1%	11,7%	1,6%

Tabel 44: Algemene behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten (N=1248)
(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

In de volgende tabellen is de behoefte aan ICT-nascholing geconcretiseerd naar verschillende inhoudelijke soorten van nascholing.

Hier valt enerzijds op dat de categorie leerkrachten die heel weinig tot helemaal geen behoefte heeft aan nascholing over het gebruik van ICT in de school of klaspraktijk hoger ligt dan bij de vorige algemene vraag. Deze groep stijgt van 20% tot 65% afhankelijk van de concrete inhoud van de nascholing. Anderzijds stellen we echter eveneens vast dat bijna voor elke vorm van opleiding minstens 20% tot vaak bijna 50% van de leerkrachten veel tot heel veel behoefte heeft. Dit maakt duidelijk dat er een behoefte bestaat aan een zeer ruim pallet van verschillende soorten nascholingsopleidingen waar telkens een eerder kleine groep (1 op 5) tot soms bijna de helft van de leerkrachten voor aangeeft behoefte te hebben.

Indien we kijken naar het inhoudelijk aanbod waarvoor de meeste interesse bestaat, dan stellen we vast dat de belangrijkste behoeften zich aan de ene kant duidelijk situeren op het vlak van de didactische nascholingen (gebruik van educatieve vakspecifieke software, het internet en e-didactiek in het algemeen) en aan de andere kant bestaan uit eerder specifieke instrumentele behoeften (gebruik van specifieke pakketten en technisch instrumentele basisvormingen om deze te leren gebruiken).

Didactiek komt op de eerste plaats, maar de behoefte aan technische, instrumentele vaardigheden moet daar niet veel voor onderdoen, beide zijn reële behoeften. Zo heeft ongeveer 43% van de leerkrachten uit het gewoon basisonderwijs behoefte aan kennis en vaardigheden om de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas (hard- en software) te kunnen oplossen. We stellen wel vast dat er nog weinig behoefte op grote schaal is aan basisintroducties (20% voor Office toepassingen, 10% voor werken met een computer). Voor zeer gespecialiseerde opleidingen (ICT infrastructuur, web 2.0 of juridische aspecten) is de interesse beperkt tot kleinere groepen. Ongeveer 1 op 5 van de leerkrachten heeft behoefte aan nascholing voor de ontwikkeling van een ICT beleid in de school.

Overduidelijk is dat de grotere algemene behoefte aan ICT-nascholing die in het gewoon basisonderwijs bestaat, zich ook manifesteert op het vlak van de meest inhoudelijke soorten van ICT-nascholing. Alleen voor nascholing over elektronische leeromgevingen en over maatschappelijke aspecten verbonden aan het ICT-gebruik door jongeren is er een significant grotere behoefte bij leerkrachten uit het gewoon secundair onderwijs.

% veel of heel veel behoefte	Onderwijsniveau		
	Totaal	Basis	Secundair
Het integreren van educatieve, vakspecifieke software in mijn lessen	48,8%	47,6%	49,9%
De didactische mogelijkheden van het internet voor mijn lessen	48,7%	51,9%	46,0%
Leren hoe specifieke programma's (bv. Photoshop) of apparatuur in de klas als didactisch hulpmiddel kunnen worden gebruikt (concrete toepassing op lesinhoud)	47,9%	51,0%	45,2%
Technisch, instrumenteel bv. leren werken met, technisch onder de knie krijgen van specifieke pakketten (bijv. Photoshop) of apparatuur	46,4%	53,9%	40,2%
E-didactiek en het gebruik van ICT als didactisch hulpmiddel voor mijn lessen	45,3%	45,2%	45,4%
Werken met multimedia (foto's, muziek, films, ...)	43,6%	48,5%	39,5%
Het gebruik van digitale schoolborden	40,8%	38,4%	42,8%
Het gebruik van elektronische leeromgevingen en e-learning ter ondersteuning van mijn lessen	40,1%	36,7%	42,9%
Het selecteren en evalueren van educatieve, vakspecifieke software	39,6%	37,0%	41,8%
Het oplossen van de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas (hard- en software)	38,2%	43,1%	34,1%
Gevorderde cursus in het werken met een computer (vervolmaking)	37,2%	40,5%	34,4%
Basisopleidingen om educatieve, vakspecifieke softwarepakketten technisch onder de knie te krijgen	37,2%	36,9%	37,5%
De didactische mogelijkheden van het werken met multimedia en/of Web 2.0 toepassingen	36,3%	36,3%	36,3%
Het ontwikkelen en onderhouden van een website	33,6%	40,6%	27,8%
Het gebruik van digitale schoolplatformen zoals SmartSchool	33,0%	31,1%	34,6%
Het organiseren van geïntegreerd ICT-gebruik in mijn school	32,2%	39,1%	26,4%
Maatschappelijk aspecten van ICT (e-cultuur bij jongeren, ethisch omgaan met ICT, cyberpesten...)	32,1%	28,4%	35,3%
Veiligheidsaspecten van computer- en internetgebruik	30,0%	33,0%	27,5%
Beheer van ICT infrastructuur (PC's, netwerken, servers, ...)	26,0%	30,6%	22,2%
Werken met Web 2.0 toepassingen (blogs, games, sociale netwerksites, ...)	22,2%	26,4%	18,7%
Juridische aspecten van ICT-gebruik (bv. rond privacy)	21,6%	21,2%	21,9%
Het uitwerken van een beleidsvisie over ICT-gebruik in mijn school	21,1%	25,6%	17,3%
Basisopleidingen in het werken met Office toepassingen	20,7%	24,4%	17,5%
Een basisintroductie in het werken met de computer	9,8%	12,3%	7,6%

Tabel 45: Specifieke behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten naar onderwijsniveau (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Totaal (N=1248)	Heel veel	Veel	Weinig	Heel weinig	Helemaal geen
Het integreren van educatieve, vakspecifieke software in mijn lessen	7,4%	41,4%	30,8%	9,0%	11,4%
De didactische mogelijkheden van het internet voor mijn lessen	6,8%	41,9%	31,5%	9,5%	10,2%
Leren hoe specifieke programma's (bv. Photoshop) of apparatuur in de klas als didactisch hulpmiddel kunnen worden gebruikt (concrete toepassing op lesinhoud)	8,8%	39,1%	28,2%	10,8%	13,1%
Technisch, instrumenteel bv. leren werken met, technisch onder de knie krijgen van specifieke pakketten (bijv. Photoshop) of apparatuur	9,4%	37,1%	29,2%	12,2%	12,1%
E-didactiek en het gebruik van ICT als didactisch hulpmiddel voor mijn lessen	6,6%	38,7%	31,1%	11,7%	12,0%
Werken met multimedia (foto's, muziek, films, ...)	9,0%	34,6%	30,7%	12,3%	13,3%
Het gebruik van digitale schoolborden	10,7%	30,1%	27,2%	11,4%	20,5%
Het gebruik van elektronische leeromgevingen en e-learning ter ondersteuning van mijn lessen	6,2%	33,8%	32,6%	12,3%	15,1%
Het selecteren en evalueren van educatieve, vakspecifieke software	6,5%	33,1%	35,9%	10,8%	13,8%
Het oplossen van de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas (hard- en software)	7,1%	31,1%	32,6%	13,9%	15,3%
Gevorderde cursus in het werken met een computer (vervolmaking)	5,3%	31,9%	33,1%	14,7%	14,9%
Basisopleidingen om educatieve, vakspecifieke softwarepakketten technisch onder de knie te krijgen	7,2%	30,1%	34,9%	13,2%	14,6%
De didactische mogelijkheden van het werken met multimedia en/of Web 2.0 toepassingen	4,6%	31,7%	33,9%	13,2%	16,6%
Het ontwikkelen en onderhouden van een website	10,7%	22,9%	23,9%	15,4%	27,1%
Het gebruik van digitale schoolplatformen zoals SmartSchool	6,7%	26,3%	34,9%	14,8%	17,3%
Het organiseren van geïntegreerd ICT-gebruik in mijn school	4,6%	27,6%	35,5%	14,9%	17,4%
Maatschappelijk aspecten van ICT (e-cultuur bij jongeren, ethisch omgaan met ICT, cyberpesten...)	4,6%	27,6%	36,2%	14,4%	17,3%
Veiligheidsaspecten van computer- en internetgebruik	5,6%	24,4%	36,1%	16,3%	17,6%
Beheer van ICT infrastructuur (PC's, netwerken, servers, ...)	6,7%	19,3%	27,0%	17,2%	29,8%
Werken met Web 2.0 toepassingen (blogs, games, sociale netwerksites, ...)	5,6%	16,6%	26,7%	17,4%	33,6%
Juridische aspecten van ICT-gebruik (bv. rond privacy)	4,5%	17,1%	31,0%	20,3%	27,1%
Het uitwerken van een beleidsvisie over ICT-gebruik in mijn school	3,0%	18,0%	36,6%	17,3%	25,1%
Basisopleidingen in het werken met Office toepassingen	2,9%	17,8%	32,0%	22,9%	24,4%
Een basisintroductie in het werken met de computer	2,1%	7,7%	24,7%	17,1%	48,4%

Tabel 46: Specifieke behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten (N=1248)

Gewoon basisonderwijs (N=570)	Heel veel	Veel	Weinig	Heel weinig	Helemaal geen
Technisch, instrumenteel bv. leren werken met, technisch onder de knie krijgen van specifieke pakketten (bijv. Photoshop) of apparatuur	10,5%	43,4%	26,3%	9,8%	10,0%
De didactische mogelijkheden van het internet voor mijn lessen	7,2%	44,7%	29,9%	8,1%	10,1%
Leren hoe specifieke programma's (bv. Photoshop) of apparatuur in de klas als didactisch hulpmiddel kunnen worden gebruikt (concrete toepassing op lesinhoud)	10,3%	40,8%	27,5%	9,2%	12,2%
Werken met multimedia (foto's, muziek, films, ...)	10,3%	38,3%	31,1%	9,5%	10,9%
Het integreren van educatieve, vakspecifieke software in mijn lessen	7,0%	40,5%	32,7%	8,0%	11,7%
E-didactiek en het gebruik van ICT als didactisch hulpmiddel voor mijn lessen	7,1%	38,1%	31,8%	11,1%	12,0%
Het oplossen van de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas (hard- en software)	9,9%	33,2%	33,2%	10,6%	13,1%
Het ontwikkelen en onderhouden van een website	13,9%	26,7%	24,8%	13,6%	21,1%
Gevorderde cursus in het werken met een computer (vervolmaking)	6,5%	34,0%	34,8%	11,9%	12,8%
Het organiseren van geïntegreerd ICT-gebruik in mijn school	6,2%	32,9%	35,2%	12,5%	13,1%
Het gebruik van digitale schoolborden	11,5%	26,9%	28,0%	10,4%	23,2%
Het selecteren en evalueren van educatieve, vakspecifieke software	7,2%	29,7%	40,5%	9,1%	13,4%
Basisopleidingen om educatieve, vakspecifieke softwarepakketten technisch onder de knie te krijgen	6,7%	30,2%	38,8%	11,5%	12,7%
Het gebruik van elektronische leeromgevingen en e-learning ter ondersteuning van mijn lessen	5,5%	31,2%	34,2%	10,9%	18,2%
De didactische mogelijkheden van het werken met multimedia en/of Web 2.0 toepassingen	5,2%	31,2%	37,3%	11,5%	14,9%
Veiligheidsaspecten van computer- en internetgebruik	5,7%	27,4%	36,8%	14,5%	15,7%
Het gebruik van digitale schoolplatformen zoals SmartSchool	6,2%	24,9%	34,2%	15,3%	19,5%
Beheer van ICT infrastructuur (PC's, netwerken, servers, ...)	7,7%	22,9%	28,9%	16,0%	24,6%
Maatschappelijk aspecten van ICT (e-cultuur bij jongeren, ethisch omgaan met ICT, cyberpesten...)	4,9%	23,6%	38,4%	14,6%	18,6%
Werken met Web 2.0 toepassingen (blogs, games, sociale netwerksites, ...)	7,1%	19,3%	29,2%	15,9%	28,5%
Het uitwerken van een beleidsvisie over ICT-gebruik in mijn school	3,4%	22,1%	39,0%	15,3%	20,1%
Basisopleidingen in het werken met Office toepassingen	3,7%	20,7%	34,7%	20,2%	20,7%
Juridische aspecten van ICT-gebruik (bv. rond privacy)	5,1%	16,1%	35,4%	16,0%	27,4%
Een basisintroductie in het werken met de computer	3,4%	8,9%	29,4%	15,8%	42,5%

Tabel 47: Specifieke behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten in het gewoon basisonderwijs (N=570)

Gewoon secundair onderwijs (N=678)	Heel veel	Veel	Weinig	Heel weinig	Helemaal geen
Het integreren van educatieve, vakspecifieke software in mijn lessen	7,8%	42,1%	29,1%	9,9%	11,0%
De didactische mogelijkheden van het internet voor mijn lessen	6,5%	39,6%	33,0%	10,7%	10,3%
E-didactiek en het gebruik van ICT als didactisch hulpmiddel voor mijn lessen	6,2%	39,3%	30,5%	12,1%	11,9%
Leren hoe specifieke programma's (bv. Photoshop) of apparatuur in de klas als didactisch hulpmiddel kunnen worden gebruikt (concrete toepassing op lesinhoud)	7,6%	37,7%	28,7%	12,2%	13,9%
Het gebruik van elektronische leeromgevingen en e-learning ter ondersteuning van mijn lessen	6,9%	36,0%	31,2%	13,4%	12,5%
Het gebruik van digitale schoolborden	10,0%	32,8%	26,6%	12,4%	18,2%
Het selecteren en evalueren van educatieve, vakspecifieke software	5,8%	35,9%	31,9%	12,1%	14,2%
Technisch, instrumenteel bv. leren werken met, technisch onder de knie krijgen van specifieke pakketten (bijv. Photoshop) of apparatuur	8,4%	31,8%	31,7%	14,3%	13,9%
Werken met multimedia (foto's, muziek, films, ...)	7,9%	31,6%	30,4%	14,7%	15,4%
Basisopleidingen om educatieve, vakspecifieke softwarepakketten technisch onder de knie te krijgen	7,6%	29,9%	31,7%	14,7%	16,2%
De didactische mogelijkheden van het werken met multimedia en/of Web 2.0 toepassingen	4,2%	32,1%	31,0%	14,5%	18,1%
Maatschappelijk aspecten van ICT (e-cultuur bij jongeren, ethisch omgaan met ICT, cyberpesten...)	4,3%	30,9%	34,4%	14,2%	16,1%
Het gebruik van digitale schoolplatformen zoals SmartSchool	7,1%	27,5%	35,5%	14,5%	15,4%
Gevorderde cursus in het werken met een computer (vervolmaking)	4,2%	30,2%	31,8%	17,1%	16,7%
Het oplossen van de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas (hard- en software)	4,7%	29,4%	32,1%	16,7%	17,1%
Het ontwikkelen en onderhouden van een website	8,1%	19,7%	23,1%	16,9%	32,1%
Veiligheidsaspecten van computer- en internetgebruik	5,6%	21,9%	35,5%	17,8%	19,2%
Het organiseren van geïntegreerd ICT-gebruik in mijn school	3,3%	23,1%	35,7%	16,8%	21,0%
Beheer van ICT infrastructuur (PC's, netwerken, servers, ...)	5,9%	16,2%	25,4%	18,2%	34,2%
Juridische aspecten van ICT-gebruik (bv. rond privacy)	3,9%	18,0%	27,3%	23,9%	26,9%
Werken met Web 2.0 toepassingen (blogs, games, sociale netwerksites, ...)	4,4%	14,3%	24,7%	18,7%	37,9%
Basisopleidingen in het werken met Office toepassingen	2,1%	15,4%	29,7%	25,3%	27,5%
Het uitwerken van een beleidsvisie over ICT-gebruik in mijn school	2,7%	14,6%	34,5%	19,0%	29,2%
Een basisinstructie in het werken met de computer	,9%	6,7%	20,8%	18,3%	53,3%

Tabel 48: Specifieke behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten in het gewoon secundair onderwijs (N=678)

Andere ICT-nascholingsbehoeften	N
Microsoft Office	22
Integratie computer in les	22
Vakspecifiek	21
Kleuters leren werken met computer	12
Netwerkbeheer	8
Websites maken	8
Tekenprogramma's	6
Photoshop	5
Smartboard	5
Educatieve games	5
Hardware	3
Programmeren	2
Omgaan met cyberpesten	2
Andere	33
Totaal N	154

Tabel 49: Andere specifieke ICT-nascholingsbehoeften bij leerkrachten (resultaten open vraag)

In het onderzoek peilden we ook naar de attitudes van leerkrachten t.o.v. het tijdstip en de locatie van de ICT-nascholing. De voorkeur van de leerkrachten gaat duidelijk uit naar een nascholing op maat van de school en op de school georganiseerd. Ook de inbedding in langere trajecten (zie ook verder naar de resultaten van de focusgroepen) staat hoog op de agenda. Daar tegenover staat dat er ook geen fundamenteel bezwaar is tegen het organiseren van nascholing op een externe locatie (16,5% heeft bezwaar). Wat betreft het tijdstip voor het organiseren van de opleidingen zijn de meningen iets meer verdeeld, al vindt de grootste groep dat ze beter niet vallen buiten de schooluren (42%) en vindt nauwelijks 20% dat ICT-nascholing best buiten de uren wordt gevolgd.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Deels akkoord, deels niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Weet niet
ICT-nascholing wordt best op maat georganiseerd van mijn school	1,2%	4,8%	15,6%	49,7%	26,8%	1,9%
ICT-nascholing wordt het best ingebed in een langer lopend traject met meerdere leermomenten	1,3%	5,9%	18,9%	51,9%	18,1%	4,0%
ICT-nascholing wordt best op de school georganiseerd	,6%	6,7%	21,1%	45,2%	24,1%	2,3%
Ik vind het geen bezwaar om op een externe locatie ICT-nascholing te volgen	4,2%	12,3%	24,9%	44,9%	12,4%	1,4%
ICT-nascholing wordt best buiten de schooluren georganiseerd	13,1%	29,0%	35,6%	16,4%	3,2%	2,7%

Tabel 50: Attitudes van leerkrachten t.o.v. tijdstip en locatie van ICT-nascholing (N=1248)

Wat de locatie van ICT-nascholing betreft, blijken er nauwelijks verschillen te bestaan tussen gewoon basis- en secundair onderwijs. Gebruikers van REN Vlaanderen hebben wel significant minder problemen met de organisatie “buitenshuis”. Vooral voor oudere en vrouwelijke leerkrachten en leerkrachten met minder ICT expertise verhoogt een externe locatie de drempel. Toch stelt 2 op 3 van de leerkrachten met veel tot heel veel behoefte aan ICI nascholing het geen bezwaar te vinden op verplaatsing te gaan.

Wat het tijdstip van ICT-nascholing betreft, vindt bijna de helft van de leerkrachten (48,2%) uit het gewoon basisonderwijs dat ICT-nascholing best niet buiten de schooluren wordt georganiseerd, een significant verschil met het secundair (37%).

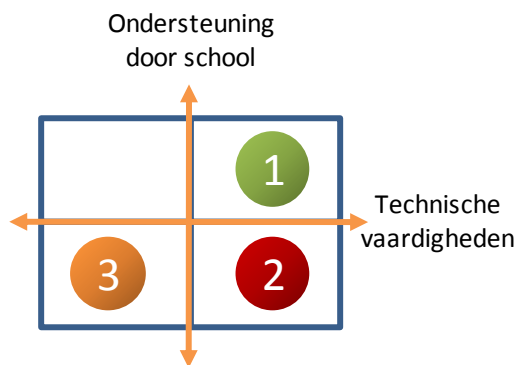
De vraag naar ICT-nascholing op maat van de school (83,2%) en ingebed in langer lopende trajecten met meerdere leermomenten (75,7%) is significant sterker aanwezig bij leerkrachten in het gewoon basisonderwijs. Leerkrachten die al gebruik maakten van REN Vlaanderen vinden in relatief minder sterke mate dat ICT-nascholing best wordt georganiseerd op maat van de school. Zowel bij de REN Vlaanderen gebruikers als bij de leerkrachten met veel tot heel veel behoefte aan ICT-nascholing blijkt een significant hoger aantal leerkrachten (namelijk 1 op 4) absoluut voorstander van inbedding van ICT-nascholing in langer lopende trajecten met meerdere leermomenten in functie van kennisopbouw.

		Onderwijsniveau		Gebruik van REN Vlaanderen		
		Basis	Secundair	Ja	Neen	Weet niet
ICT-nascholing wordt best op maat georganiseerd van mijn school	Helemaal niet akkoord	1,0%	1,4%	3,9%	,5%	2,1%
	Niet akkoord	2,3%	6,9%	9,2%	3,8%	4,4%
	Deels akkoord, deels niet akkoord	12,3%	18,3%	23,1%	15,5%	13,5%
	Akkoord	48,3%	50,9%	42,1%	52,9%	50,2%
	Helemaal akkoord	34,9%	20,0%	21,7%	26,0%	28,3%
ICT-nascholing wordt best op de school georganiseerd	Weet niet	1,2%	2,4%	,0%	1,2%	1,5%
	Helemaal niet akkoord	,4%	,7%	2,7%	,2%	1,0%
	Niet akkoord	6,1%	7,3%	11,4%	6,3%	6,2%
	Deels akkoord, deels niet akkoord	18,9%	22,9%	38,0%	19,5%	20,0%
	Akkoord	44,3%	45,9%	25,8%	47,7%	48,1%
ICT-nascholing wordt best buiten de schooluren georganiseerd	Helemaal akkoord	27,7%	21,1%	20,9%	24,6%	22,9%
	Weet niet	2,5%	2,1%	1,3%	1,7%	1,9%
	Helemaal niet akkoord	16,8%	10,0%	12,5%	12,9%	10,1%
	Niet akkoord	31,4%	27,0%	24,8%	28,7%	33,9%
	Deels akkoord, deels niet akkoord	34,7%	36,3%	37,6%	35,5%	35,9%
Ik vind het geen bezwaar om op een externe locatie ICT-nascholing te volgen	Akkoord	12,2%	20,1%	18,9%	17,3%	17,0%
	Helemaal akkoord	2,5%	3,8%	4,8%	3,3%	1,7%
	Weet niet	2,5%	2,8%	1,3%	2,2%	1,3%
	Helemaal niet akkoord	4,5%	3,8%	1,9%	3,7%	3,6%
	Niet akkoord	10,8%	13,5%	6,3%	14,5%	8,2%
ICT-nascholing wordt het best ingebed in een langer lopend traject met meerdere leermomenten	Deels akkoord, deels niet akkoord	27,1%	23,1%	14,6%	26,9%	25,1%
	Akkoord	44,8%	44,9%	51,1%	44,2%	48,2%
	Helemaal akkoord	11,2%	13,4%	26,1%	10,1%	13,5%
	Weet niet	1,5%	1,3%	,0%	,5%	1,4%
	Helemaal niet akkoord	,9%	1,6%	2,4%	1,0%	1,0%
ICT-nascholing wordt het best ingebed in een langer lopend traject met meerdere leermomenten	Niet akkoord	3,9%	7,5%	4,1%	5,8%	8,6%
	Deels akkoord, deels niet akkoord	16,9%	20,6%	15,9%	19,6%	20,6%
	Akkoord	54,4%	49,9%	47,5%	54,5%	46,7%
	Helemaal akkoord	21,3%	15,4%	28,5%	16,3%	19,8%
	Weet niet	2,6%	5,1%	1,6%	2,8%	3,3%

Tabel 51: Attitudes van leerkrachten t.o.v. tijdstip en locatie van ICT-nascholing naar onderwijsniveau en gebruik van REN Vlaanderen (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

ICT-nascholingsbehoeften bij de verschillende types van leerkrachten

De verschillende groepen of types van leerkrachten verschillen sterk inzake behoefte aan ICT-nascholing. Zo heeft groep 1 'Geschoolden' het minst behoefte aan nascholing. Deze groep kan terugvallen op technische bagage en ondersteuning van de school.

Vooraf groep 3 'Leken' heeft behoefte aan ICT-nascholing: 60% van deze groep geeft aan veel tot heel veel behoefte te hebben aan ICT-nascholing.

Behoefte	Groep			
	Totaal	Geschoolden	Autodidacten	Leken
Behoefte (veel + heel veel)	43%	32%	36%	60%
Heel veel	5%	1%	4%	9%
Veel	38%	31%	32%	51%
Weinig	45%	53%	50%	31%
Heel weinig	10%	12%	11%	6%
Helemaal geen	3%	3%	4%	3%

Tabel 52: Algemene behoefte aan ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1248)
(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

De verschillen in algemene behoefte aan ICT-nascholing kunnen ook teruggevonden worden in de behoeften aan specifieke, inhoudelijke soorten aan ICT-nascholing. Naast het feit dat groep 3 'Leken' voor bijna alle aspecten een grotere behoefte heeft, vallen nog twee zaken op:

- Groep 3 'Leken' heeft duidelijk meer behoefte aan basisopleidingen dan andere groepen
- Groep 2 'Autodidacten' heeft een grotere behoefte aan een nascholing over het uitwerken van een beleidsvisie over ICT-gebruik in de school

% veel of heel veel behoefte	Groep			
	Totaal	Geschoolden	Auto- didacten	Leken
Het integreren van educatieve, vakspecifieke software in mijn lessen	48,8%	39,7%	47,0%	59,9%
De didactische mogelijkheden van het internet voor mijn lessen	48,7%	38,5%	43,4%	65,3%
Leren hoe specifieke programma's (bv. Photoshop) of apparatuur in de klas als didactisch hulpmiddel kunnen worden gebruikt (concrete toepassing op lesinhoud)	47,9%	42,4%	45,8%	55,8%
Technisch, instrumenteel bv. leren werken met, technisch onder de knie krijgen van specifieke pakketten (bijv. Photoshop) of apparatuur	46,4%	40,1%	45,2%	54,2%
E-didactiek en het gebruik van ICT als didactisch hulpmiddel voor mijn lessen	45,3%	38,1%	40,9%	57,7%
Werken met multimedia (foto's, muziek, films, ...)	43,6%	34,8%	39,0%	57,8%
Het gebruik van digitale schoolborden	40,8%	39,1%	41,4%	41,8%
Het gebruik van elektronische leeromgevingen en e-learning ter ondersteuning van mijn lessen	40,1%	37,3%	38,1%	45,2%
Het selecteren en evalueren van educatieve, vakspecifieke software	39,6%	37,6%	37,5%	44,1%
Het oplossen van de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas (hard- en software)	38,2%	28,7%	31,6%	55,6%
Gevorderde cursus in het werken met een computer (vervolmaking)	37,2%	32,2%	34,8%	45,1%
Basisopleidingen om educatieve, vakspecifieke softwarepakketten technisch onder de knie te krijgen	37,2%	27,1%	32,7%	52,6%
De didactische mogelijkheden van het werken met multimedia en/of Web 2.0 toepassingen	36,3%	34,5%	33,1%	42,0%
Het ontwikkelen en onderhouden van een website	33,6%	29,5%	40,5%	29,2%
Het gebruik van digitale schoolplatformen zoals SmartSchool	33,0%	31,4%	33,7%	33,7%
Het organiseren van geïntegreerd ICT-gebruik in mijn school	32,2%	25,9%	31,4%	39,3%
Maatschappelijk aspecten van ICT (e-cultuur bij jongeren, ethisch omgaan met ICT, cyberpesten...)	32,1%	35,4%	29,4%	32,3%
Veiligheidsaspecten van computer- en internetgebruik	30,0%	25,4%	27,7%	37,3%
Beheer van ICT infrastructuur (PC's, netwerken, servers, ...)	26,0%	28,1%	28,0%	21,6%
Werken met Web 2.0 toepassingen (blogs, games, sociale netwerksites, ...)	22,2%	20,2%	22,1%	24,3%
Juridische aspecten van ICT-gebruik (bv. rond privacy)	21,6%	18,7%	24,1%	21,3%
Het uitwerken van een beleidsvisie over ICT-gebruik in mijn school	21,1%	17,2%	26,8%	17,7%
Basisopleidingen in het werken met Office toepassingen	20,7%	14,7%	13,5%	35,2%
Een basisinstructie in het werken met de computer	9,8%	3,6%	4,6%	22,1%

Tabel 53: Specifieke behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten naar type leerkracht (N=1248)
(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Wat het tijdstip en de locatie van de ICT-nascholing betreft, prefereren meer mensen uit groep 3 'Leken' een nascholing op school dan andere groepen. Het grootste deel van groep 1 'Geschoolden' en 2 'Autodidacten' heeft geen bezwaar om nascholing op een externe locatie te volgen.

% akkoord of helemaal akkoord	Groep			
	Totaal	Geschoolden	Auto- didacten	Leken
ICT-nascholing wordt best op maat georganiseerd van mijn school	77%	78%	74%	78%
ICT-nascholing wordt het best ingebed in een langer lopend traject met meerdere leermomenten	70%	71%	66%	74%
ICT-nascholing wordt best op de school georganiseerd	69%	68%	67%	74%
Ik vind het geen bezwaar om op een externe locatie ICT-nascholing te volgen	57%	62%	59%	50%
ICT-nascholing wordt best buiten de schooluren georganiseerd	20%	21%	21%	17%

Tabel 54: Attitudes van leerkrachten t.o.v. tijdstip en locatie van ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

4.2.2 Directies

Bij de directies peilden we naar twee elementen inzake de behoefte aan nascholing:

1. de behoefte in de school bij leerkrachten en
2. de eigen behoefte van de directie en dit op twee domeinen: didactisch en schoolmanagement.

Wat het eerste punt betreft stellen we vast dat de gepercipieerde behoefte aan ICT-nascholing binnen de school bij directies toch wel verschilt van de gepercipieerde behoefte bij leerkrachten. Hier stelt 75% van de directies dat er (heel) veel behoefte is op school (tegenover 42,5% van de leerkrachten zelf). Wel stellen we hier vast dat er een zeer sterk verschil is tussen het gewoon basisonderwijs (65%) en het gewoon secundair onderwijs (85%). Bij de leerkrachten zelf was dit verschil significant, maar heel wat kleiner en bovendien omgekeerd (46% basis en 39% secundair). Deze discrepanties hebben wellicht veel te maken met het feit dat de directieleden spreken voor of in naam van alle leerkrachten in hun totaliteit, en in die zin dus een oordeel uitspreken over de globale behoefte aan ICT-nascholing van de school.

Wat de eigen behoefte aan ICT-nascholing van de directie betreft, zien we dat deze veel minder sterk is voor de persoonlijk didactische ICT-nascholing (35,8%, en hier veel minder sterk in het secundair) en dat die iets sterker is voor de technische ICT-nascholing in functie van het management van de school (50,9%).

	Heel veel	Veel	Weinig	Heel weinig	Helemaal geen	Totaal	
In welke mate is er in uw school behoefte aan nascholing, specifiek op het vlak van het didactisch gebruik van ICT in de klaspraktijk?							
Totaal	6,1%	68,9%	25,1%	0,0%	0,0%	100%	102
Gewoon basisonderwijs	6,7%	58,2%	35,1%	0,0%	0,0%	100%	51
Gewoon secundair onderwijs	5,4%	79,6%	15,0%	0,0%	0,0%	100%	51
In welke mate hebt u persoonlijk behoefte aan nascholing, specifiek op het vlak van het didactisch gebruik van ICT in de klaspraktijk?							
Totaal	4,1%	31,7%	51,7%	8,5%	3,9%	100%	102
Gewoon basisonderwijs	4,5%	41,7%	48,5%	2,2%	3,0%	100%	51
Gewoon secundair onderwijs	3,8%	21,7%	54,9%	14,8%	4,8%	100%	51
In welke mate hebt u persoonlijk behoefte aan technische ICT-nascholing voor het management van de school?							
Totaal	12,4%	38,5%	38,0%	8,4%	2,7%	100%	102
Gewoon basisonderwijs	19,5%	39,5%	34,3%	6,7%	0,0%	100%	51
Gewoon secundair onderwijs	5,4%	37,5%	41,6%	10,1%	5,4%	100%	51

Tabel 55: Algemene behoefte aan ICT-nascholing volgens directies (N=102)

In de onderstaande tabel is het door directies gepercipieerde belang van ICT-nascholingen voor leerkrachten van de eigen school om ICT beter te integreren in de school of klaspraktijk opgenomen. Dit zijn met andere woorden de behoeften van de leerkrachten door de ogen van de directies.

% belangrijk of zeer belangrijk	Totaal	Onderwijsniveau	
		Basis	Secundair
Het integreren van educatieve, vakspecifieke software in de lessen	93,90%	91,10%	96,90%
De didactische mogelijkheden van het internet voor de lessen	92,70%	90,30%	95,20%
Het organiseren en ondersteunen van didactisch geïntegreerd ICT-gebruik binnen mijn school	89,90%	91,10%	88,70%
Opleidingen om educatieve, vakspecifieke softwarepakketten technisch onder de knie te krijgen	89,50%	82,20%	96,80%
E-didactiek en algemene methodieken om ICT te gebruiken als didactisch hulpmiddel voor de lessen	89,30%	83,50%	95,10%
Werken met multimedia (foto's, muziek, films, ...)	88,30%	95,50%	81,30%
Werken met Office toepassingen (Word, Excel, presentaties maken met PowerPoint, ...)	86,40%	88,10%	84,70%
Het uitwerken van een beleidsvisie over ICT-gebruik in mijn school	84,40%	88,90%	79,90%
Veiligheidsaspecten van computer- en internetgebruik	83,30%	88,90%	77,90%
Leren hoe specifieke programma's (bv. Photoshop) of apparatuur in de klas als didactisch hulpmiddel kunnen worden gebruikt (concrete toepassing op lesinhoud)	82,20%	88,10%	76,30%
Het selecteren en evalueren van educatieve, vakspecifieke software	81,50%	79,00%	83,90%
Het gebruik van elektronische leeromgevingen en e-learning ter ondersteuning van de lessen	79,70%	62,50%	96,80%
Het gebruik van digitale schoolplatformen zoals SmartSchool	77,50%	59,80%	95,20%
Maatschappelijk aspecten van ICT (e-cultuur bij jongeren, ethisch omgaan met ICT, cyberpesten...)	77,10%	73,30%	81,10%
De didactische mogelijkheden van het werken met multimedia en/of Web 2.0 toepassingen	76,40%	74,70%	78,20%
Het oplossen van de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT apparatuur of programma's in de klas	73,70%	73,80%	73,40%
Gevorderde cursussen in het werken met een computer (vervolmaking)	74,80%	77,80%	71,90%
Het leren werken met of technisch onder de knie krijgen van specifieke programma's (bv. Photoshop) of apparatuur	69,70%	80,00%	59,60%
Het gebruik van digitale schoolborden	66,00%	63,40%	68,40%
Een basisintroductie in het werken met de computer	48,70%	50,80%	46,60%
Het beheren van ICT infrastructuur (PC's, netwerken, servers, ...)	45,80%	41,30%	50,40%
Het ontwikkelen en onderhouden van een website	48,30%	55,40%	41,10%
Werken met Web 2.0 toepassingen (blogs, games, sociale netwerksites, ...)	46,10%	50,10%	42,10%
Juridische aspecten van ICT-gebruik (bv. rond privacy)	43,50%	40,50%	46,50%

Tabel 56: Gepercipieerde belang van specifieke ICT-nascholingen voor leerkrachten volgens directies naar onderwijsniveau (N=102)

Ook hier stellen we vast dat er vanuit de directies meer belang gehecht wordt aan de ICT-nascholing dan door de leerkrachten zelf. De aard van de behoeften is wel vrij gelijklopend tussen de directies en de leerkrachten. Bovenaan de lijst staan opnieuw didactisch gerichte nascholingen. Technisch, instrumentele nascholingen volgen lager in de lijst, maar meestal vindt nog steeds bijna drie kwart van de directies dergelijke nascholingen (zeer) belangrijk met het oog op de integratie van ICT in de school en klaspraktijk. Getuige hiervan is de opmerkelijk hoge score van het leren werken met Office toepassingen (86%). Volgens bijna de helft van de directies is er nood aan basisscholing in het werken

met een computer. Nascholing over elektronische leeromgevingen en digitale schoolplatformen zijn heel erg belangrijk in secundaire scholen. Belangrijk is verder dat 90% van de directies nascholing met het oog op het organiseren en ondersteunen van didactisch geïntegreerd ICT-gebruik binnen de school belangrijk vindt, en 84% het uitwerken van een beleidsvisie over ICT integratie in de school. Er zijn weinig significante verschillen tussen basis en secundair, en helemaal geen tussen de onderwijsnetten of naargelang de grootte van de scholen.

Cyberpesten en risico's voor leerlingen
CNC-sturingsprogramma's, PLC sturingen, Acces voor gevorderden
Hard- en software toepassen die specifiek gericht zijn op netwerken binnen scholen
Uitgewerkte praktijkvoorbeelden per vak
Het gebruik van open source software.
Het werken met het "Smartbord"
ICT met nadruk op communicatie: weblogs, mailen met leeftijdsgenoten, presenteren met PPT
Nijverheidstechnisch gerichte toepassingen
Opleidingen voor ICT-coördinatoren die van opleiding leerkracht zijn
Probleemanalyse en -oplossing bij technische dagelijkse problemen
Nascholing voor concrete toepassing in het lesgebeuren
Werken met Windows Vista en Office 2007 pakket

Tabel 57: Andere specifieke ICT-nascholingsbehoeften volgens directies (resultaten open vraag)

Schooldirecties zijn zeer sterk voorstander van ICT-nascholing op maat van de school (85%) en georganiseerd in langer lopende leertrajecten (75%). Een meerderheid van 55 tot 65% vindt dat ICT-nascholingen best op externe locaties kunnen worden georganiseerd. Over het meest geschikte tijdstip is er daarentegen verdeeldheid. Waar de balans bij de leerkrachten uiteindelijk licht doorsloeg naar een voorkeur voor ICT-nascholing binnen de schooluren, neigt de voorkeur van de directies eerder naar buiten de schooluren. Er zijn geen significante verschillen volgens onderwijsniveau.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Deels akkoord, deels niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Weet niet
ICT-nascholing wordt best op maat georganiseerd van mijn school	,0%	1,1%	12,8%	52,8%	33,3%	,0%
ICT-nascholing wordt het best ingebed in een langer lopend traject met meerdere leermomenten	,0%	6,3%	16,4%	45,2%	31,3%	,8%
ICT-nascholing wordt best op de school georganiseerd	1,1%	6,8%	25,4%	44,6%	22,1%	,0%
Ik vind het geen bezwaar dat ICT-nascholing op een externe locatie wordt georganiseerd	3,7%	12,2%	27,1%	40,6%	15,2%	1,1%
ICT-nascholing wordt best buiten de schooluren georganiseerd	2,9%	16,7%	41,6%	24,6%	13,3%	,8%

Tabel 58: Attitudes van directies t.o.v. tijdstip en locatie van ICT-nascholing (N=102)

4.2.3 Input uit het kwalitatief onderzoek

4.2.3.1 Inhoudelijke behoeften

FOCUSGROEP LEERKRACHTEN

- Een zeer grote behoefte bij leerkrachten is: “niet voor technisch verrassende probleempjes komen te staan”, “technische probleempjes zou je zelf moeten kunnen oplossen”. Indien leerlingen problemen hebben met hun PC, weten leerkrachten vaak zelf niet hoe ze kunnen helpen. Technische kennis is nodig, want het gebrek aan basisvaardigheden om snel problemen van jezelf of je leerlingen te kunnen oplossen, vormt voor vele leerkrachten een hoge drempel naar het durven gebruik maken van ICT in de klas.
 - Voorbeeld: technisch probleem
“Het toetsenbord van een leerling werkt niet (meer), of is van Azerty naar Queryt veranderd: wat moet ik doen? hoe kan ik dit snel oplossen?”
 - Voorbeeld: gebruik van SmartSchool
“Als ik het niet onder de knie krijg, gebruik ik het niet ... want als ik het gebruik moet ik toch ook kunnen antwoorden op technische gebruikersvragen van mijn leerlingen.”
- Er is te weinig aandacht voor het educatief gebruik van ICT (e-didactiek): “hoe ICT-gebruiken in de klas?” Didactisch gebruik van ICT wordt te veel als een evidentie gezien, maar “hoe geef ik les met behulp van een PC?” Bijvoorbeeld: “Indien er les wordt gegeven in een computerlokaal blijkt de aandacht van de leerlingen snel af te dwalen.”
- Er is nood aan nascholing van leerkrachten in de online jongerencultuur: dit is noodzakelijk om leerlingen maatschappelijk, ethisch en kritisch te leren omgaan met ICT.

FOCUSGROEP DIRECTIES

- Geïntegreerd gebruik
 - Het huidige ICT-nascholingsaanbod is te functioneel - technisch gericht. De aandacht zou meer moeten gaan naar: hoe ICT integreren in de klaspraktijk, hoe ICT goed gebruiken voor de leerlingen?
- Aandacht, ook via het ICT-nascholingsaanbod, voor “(leren) omgaan met ICT”
 - ICT en jongerencultuur: wat doen jongeren met ICT, hoe communiceren ze daar, wat is chatten, wat is de impact ervan ...?
 - ICT en veiligheid.
 - Ethiek en (leren) omgaan met ICT, cyberpesten
- Er is een grote behoefte aan (uitwisseling van) goede praktijkvoorbeelden, in alle mogelijke vak- of leergebieden, zeker in de eerste graad, maar ook in het basisonderwijs.
- De behoeften zijn individueel zeer uiteenlopend maar toch moet het beleid zorgen voor voldoende aanbod zodat iedereen de kans krijgt om te ontwikkelen.
- ICT dient als middel om het onderwijs te verbeteren, en mag dus niet verengd worden tot het beheersen en gebruiken van technische vaardigheden.

4.2.3.2 Organisatorische aspecten

FOCUSGROEP LEERKRACHTEN

- Praktische bruikbaarheid is essentieel
 - “Wat kan ik ermee doen?”
 - “Hoe gebruik ik het en hoe bied ik het aan de leerlingen aan?”
- Nascholing moet laagdrempeliger
 - Door interne locatie: door nascholing naar de school te halen, nascholing in de school zelf te organiseren voor het leerkrachtenteam.
 - Door interne nascholing: door zelf intern vorming en kennisoverdracht te organiseren, bijvoorbeeld “door een collega-leerkracht Word te laten uitleggen aan anderen als onderwerp van een teamvergadering aansluitend op de schooluren.”
 - Door teamgerichte en vraaggestuurde nascholing: bijvoorbeeld “door SmartSchool op een pedagogische studiedag aan het hele team uit te leggen.”
- Er moeten meer middelen worden vrijgemaakt voor ondersteunend materiaal
 - “Het gebrek aan didactisch materiaal of goede handleidingen ontnemt veel leerkrachten de zin om eraan te beginnen.”

FOCUSGROEP DIRECTIES

- Praktische bruikbaarheid, praktijkgericht, gefocust op didactisch nut
 - “Geen theorie uit boekje, maar praktische dingen leren.”
 - “Wat zijn de mogelijkheden van dit softwarepakket voor mijn leerlingen?”
 - “Hoe kan ik goed/het best gebruik maken van deze mogelijkheden?”
 - Het mag niet te technisch zijn, het moet gaan om praktische gebruikskennis.
- Tussen de leerkrachten onderling zijn er zoveel verschillen in kennis en vorming voor ICT. Je kan daardoor moeilijk een nascholingsbeleid opstellen voor het team.

4.3 Bereik REN Vlaanderen

In dit onderdeel proberen we een antwoord te formuleren op basis van de onderzoeksresultaten op de tweede onderzoeksvraag: "In welke mate bereikt REN Vlaanderen de vooropgestelde doelgroep (enkel gewoon basis- en secundair onderwijs)? Waarom bereikt REN Vlaanderen een bepaalde doelgroep al of niet?"

4.3.1 Gebruik van ICT-nascholing

4.3.1.1 Leerkrachten

Vooraleer te focussen op REN Vlaanderen kijken we eerst naar het algemeen bereik en gebruik van ICT-nascholing in Vlaanderen. **67,5% van de leerkrachten geeft aan ooit al een ICT-nascholing te hebben gevolgd.** We hebben de gegevens inzake het algemeen gerapporteerde gebruik van ICT-nascholing echter gecombineerd met wat de leerkrachten rapporteren inzake het specifieke gebruik van verschillende ICT-nascholingsmethoden. Sommige leerkrachten stellen immers in het algemeen nog nooit ICT-nascholing te hebben gevolgd, maar rapporteren toch gebruik van bepaalde specifieke methoden voor ICT-nascholing zoals pedagogische studiedagen, coaching door collega's of zelfstudie. Indien we ook rekening houden met deze gegevens, dan stellen we vast dat slechts 169 of 13,5% van de leerkrachten nog nooit gebruik heeft gemaakt van één of andere vorm van ICT-nascholing.

Het gebruikpercentage stijgt met de leeftijd (waarschijnlijk omwille van het feit dat de kans om ICT-nascholing gevolgd te hebben stijgt met een langere loopbaan) en is eveneens significant hoger bij mannen en in het gewoon secundair onderwijs. Het gebruik van ICT-nascholing bedraagt **72% van de leerkrachten in het gewoon secundair onderwijs** tegenover **62% van de leerkrachten in het gewoon basisonderwijs**. In samenhang met dit laatste, noteren we ook een significant hoger gebruik in grote scholen en in het vrij onderwijs. Leerkrachten die vakken geven waar ICT een onlosmakelijk deel van uitmaakt, hebben ook al vaker nascholing op het vlak van ICT gevolgd.

Opvallend is dat er wel een significante, maar geen sterke relatie is tussen behoefte en gebruik inzake ICT-nascholing. Het is niet zondermeer zo dat leerkrachten die stellen veel of heel veel behoefte te hebben aan ICT-nascholing, tot nog toe ook al veel meer gebruik zouden hebben gemaakt van nascholing.

Niettemin blijkt in het gewoon basisonderwijs de behoefte aan ICT-nascholing significant hoger, maar het gebruik significant lager dan bij leerkrachten in het gewoon secundair onderwijs.

Hebt u al ooit gebruik gemaakt van ICT-nascholing?		Gebruik (algemeen)		Gebruik (specifieke methoden)	
		Ja	Neen	Ja	Neen
Totaal		67,4%	32,6%	86,5%	13,5%
Leeftijd	20-29 jaar	47,9%	52,1%	73,3%	26,7%
	30-39 jaar	70,0%	30,0%	85,9%	14,1%
	40-49 jaar	70,2%	29,8%	89,8%	10,2%
	50-59 jaar	78,6%	21,4%	94,4%	5,6%
	60+ jaar	59,1%	40,9%	82,4%	17,6%
Geslacht	Man	73,5%	26,5%	89,4%	10,6%
	Vrouw	65,1%	34,9%	85,3%	14,7%
Onderwijsniveau	Basis	62,1%	37,9%	84,3%	15,7%
	Secundair	71,9%	28,1%	88,2%	11,8%
Onderwijsnet	GO - Gemeenschapsonderwijs	66,3%	33,7%	85,7%	14,3%
	OGO - Officieel Gesubsidieerd Onderwijs	56,6%	43,4%	81,1%	18,9%
	VGO - Vrij Gesubsidieerd Onderwijs	70,4%	29,6%	87,9%	12,1%
Grootte van de school	Klein	61,5%	38,5%	83,0%	17,0%
	Gemiddeld	64,5%	35,5%	84,7%	15,3%
	Groot	78,4%	21,6%	92,9%	7,1%
Typologie leerkrachten	'Geschoolden'	75,8%	24,2%	92,8%	7,2%
	'Autodidacten'	62,9%	37,1%	81,8%	18,2%
	'Leken'	65,0%	35,0%	86,0%	14,0%
Persoonlijk ICT-gebruik	Laag	65,1%	34,9%	85,4%	14,6%
	Gemiddeld	70,8%	29,2%	87,5%	12,5%
	Hoog	66,5%	33,5%	86,4%	13,6%
Relatie ICT met vakinhoud	Geen directe relatie ICT met vakinhoud	64,3%	35,7%	84,2%	15,8%
	Directe relatie ICT met vakinhoud	74,4%	25,6%	91,3%	8,7%
Behoefte aan ICT-nascholing	Heel veel	4,0%	6,3%	4,8%	4,4%
	Veel	38,7%	35,5%	38,2%	34,3%
	Weinig	46,7%	41,4%	45,9%	39,3%
	Heel weinig	8,8%	10,9%	9,2%	11,3%
	Helemaal geen	1,8%	6,0%	1,9%	10,6%

Tabel 59: Gebruik van ICT-nascholing door leerkrachten (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Als we dieper ingaan op de verschillende methoden, dan stellen we vast dat de coaching door een collega of een ICT coördinator de meest gebruikte methode is (57%). 47% stelt ICT-gebruik te leren door ervaringen uit te wisselen met collega's, 44% via zelfstudie. 42% kreeg al ICT-nascholing via een pedagogische studiedag.

Iets meer dan de helft van de leerkrachten volgde reeds een klassieke nascholingscursus (53%), 1 op 3 een hands-on training (34%). 38% volgde ICT-nascholing via deelname aan workshops, studiedagen enz.

Elektronische kanalen werden tot nog toe weinig gebruikt voor ICT-nascholing: ongeveer 1 op 5 gebruikte al het internet, websites e.d. om zich inzake ICT te vormen, 8,5% gebruikte e-learning.

	Ja, meer dan één keer	Ja, één enkele keer	Neen, maar nog dit schooljaar gepland	Neen, en ook geen nascholing gepland
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	36,9%	20,7%	2,1%	40,3%
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	29,7%	23,1%	1,3%	46,0%
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	27,8%	19,6%	1,0%	51,6%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	28,1%	16,1%	1,5%	54,3%
Pedagogische studiedag	13,4%	28,4%	1,8%	56,5%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	19,4%	19,6%	1,1%	59,9%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	18,2%	15,8%	1,0%	65,0%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	11,9%	8,8%	,7%	78,6%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	7,3%	5,7%	,7%	86,3%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	3,4%	9,2%	,7%	86,7%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	5,0%	5,1%	1,1%	88,8%
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	3,6%	4,9%	1,1%	90,5%
Volgen van een stage	2,3%	2,9%	,7%	94,1%

Tabel 60: Gebruik van ICT-nascholingsmethoden door leerkrachten (N=1248)

Leerkrachten uit het gewoon secundair onderwijs hebben al meer ICT-nascholing gevolgd dan leerkrachten uit het gewoon basisonderwijs. Dat blijkt ook uit het gebruik van specifieke nascholingsmethoden. Interne coaching en pedagogische studiedagen worden in gelijke mate gebruikt door leerkrachten uit het gewoon basisonderwijs om zich inzake ICT na te scholen. Andere methoden worden door leerkrachten uit het gewoon secundair onderwijs veel meer gebruikt, inclusief afstandsleren via elektronische kanalen.

% gebruik of gepland gebruik	Onderwijsniveau		
	Totaal	Basis	Secundair
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	59,7%	57,6%	61,5%
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	54,0%	50,8%	56,7%
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	48,4%	45,2%	51,0%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	45,7%	36,3%	53,6%
Pedagogische studiedag	43,5%	43,7%	43,4%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	40,1%	32,4%	46,5%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	35,0%	30,5%	38,8%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	21,4%	17,4%	24,8%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	13,7%	12,0%	15,0%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	13,3%	14,8%	12,0%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	11,2%	12,5%	10,2%
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	9,5%	5,9%	12,5%
Volgen van een stage	5,9%	4,3%	7,3%

Tabel 61: Gebruik van ICT-nascholingsmethoden door leerkrachten naar onderwijsniveau (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

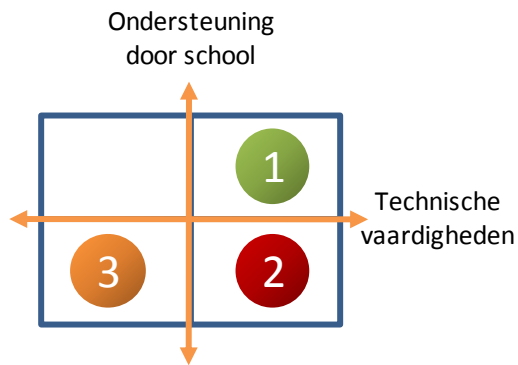
Wat betreft de initiatiefnemers voor de nascholing blijkt dat in de overgrote meerderheid van de gevallen (75%) de leerkrachten rapporteren dat ze zelf het initiatief hebben genomen om de nascholing te volgen (sterker bij oudere leerkrachten, mannen en leerkrachten secundair onderwijs).

Op de tweede plaats komt de directie (37%) gevolgd door de ICT coördinator (17%). Hier is er een opvallend verschil tussen het gewoon basis- en het secundair onderwijs: het is vooral in het gewoon basisonderwijs dat de directie of de ICT coördinator een sterke initiatiefnemer is voor het laten volgen van ICT-nascholing (46% en 20%) tegenover “slechts” 29% en 15% in het gewoon secundair onderwijs. Ook bij vrouwen ligt het initiatief vaker bij de directies dan bij hun mannelijke collega's.

	Steekproef		Leeftijd					Geslacht		Onderwijsniveau	
	N	%	20-29	30-39	40-49	50-59	60+	Man	Vrouw	Basis	Secundair
Eigen initiatief	800	74,1%	66,0%	69,8%	76,6%	78,7%	93,1%	81,8%	71,0%	66,1%	80,6%
Directie	396	36,7%	37,3%	43,9%	35,0%	34,6%	7,1%	30,2%	39,4%	46,7%	28,7%
ICT-coördinator	185	17,1%	18,9%	20,3%	15,6%	16,4%	0,0%	13,3%	18,7%	20,1%	14,7%
Collega	108	10,0%	10,3%	9,0%	10,9%	10,1%	7,1%	10,7%	9,7%	8,9%	10,9%
Vakgroep	96	8,9%	4,3%	9,4%	7,8%	12,5%	7,1%	13,4%	7,1%	0,4%	15,7%
Nascholings-coördinator	29	2,7%	4,1%	4,0%	1,3%	2,5%	0,0%	2,7%	2,7%	1,6%	3,7%
Andere	56	5,2%	6,9%	7,1%	3,5%	4,0%	6,9%	5,7%	5,0%	6,2%	4,4%
Totaal N	1248		251	316	327	314	38	347	900	570	678

Tabel 62: Initiatiefnemers voor ICT-nascholing naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=1248)

Gebruik bij de verschillende leerkrachttypes

Groep 1 'Geschoolden' heeft duidelijk al de meeste nascholing genoten, dit in contrast met groep 2 'Autodidacten' en 3 'Leken'.

De hypothese is dat groep 2 'Autodidacten' weinig nascholing nodig heeft, omdat deze groep sowieso al veel technische vaardigheden heeft. Deze groep ervaart weinig ondersteuning van de school waardoor het misschien moeilijk wordt voor deze groep om relevante nascholingen terug te vinden.

Groep 3 'Leken' daarentegen heeft gezien de beperkte kennis wel ICT-nascholing nodig, maar 'vindt de weg niet' naar de nascholing, onder meer wegens de gebrekkige ondersteuning vanuit hun school. Ze nemen ook veel minder hun toevlucht tot zelfstudie, maar lijken voor hun ad hoc problemen en vragen veelal een beroep te doen op collega's.

% gebruik of gepland gebruik	Groep			
	Totaal	Geschoolden	Auto- didacten	Leken
Hebt u al ooit gebruik gemaakt van ICT-nascholing?	67,4%	75,8%	62,9%	65,0%
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	59,7%	73,8%	49,4%	58,7%
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	54,0%	64,5%	47,1%	52,4%
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	48,4%	60,0%	45,7%	40,4%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	45,7%	54,9%	47,5%	34,7%
Pedagogische studiedag	43,5%	51,7%	39,2%	41,0%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	40,1%	45,1%	39,2%	36,4%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	35,0%	43,3%	33,3%	29,2%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	21,4%	29,1%	23,2%	11,7%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	13,7%	17,2%	13,0%	11,1%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	13,3%	19,2%	11,1%	10,2%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	11,2%	15,7%	8,4%	10,4%
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	9,5%	12,5%	8,4%	7,9%
Volgen van een stage	5,9%	4,8%	6,6%	6,2%

Tabel 63: Gebruik van ICT-nascholingsmethoden naar type leerkracht (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

4.3.1.2 Directies

86% van de scholen rapporteert dat leerkrachten bij hen gebruik maken van ICT-nascholing. Dit percentage is net als bij de leerkrachten zelf significant hoger bij **secundaire scholen (94%)** dan bij scholen uit het **basisscholen (78%)**.

Onderwijsniveau	Gebruik van ICT-nascholing door leerkrachten	N	%
Gewoon basisonderwijs	Ja	40	78,4%
	Nee	11	21,6%
	Subtotaal N basisonderwijs	51	100%
Gewoon secundair onderwijs	Ja	48	94,1%
	Nee	3	5,9%
	Subtotaal N secundair onderwijs	51	100%
Totaal	Ja	88	86,20%
	Nee	14	13,80%
	Totaal N directies	102	100%

Tabel 64: Gebruik van ICT-nascholing in scholen volgens directies naar onderwijsniveau (N=102)

Opvallend in de onderstaande tabel die weergeeft welke methoden er volgens de directies door leerkrachten in hun school worden gebruikt, is dat de meeste percentages zeer hoog zijn. Het gebruik van methoden loopt grotendeels parallel met wat de leerkrachten zelf rapporteren.

	Ja	Neen, maar nog dit schooljaar gepland	Neen, en ook geen nascholing gepland dit schooljaar
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	89,4%	2,3%	8,3%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	69,8%	,0%	30,2%
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	67,2%	6,0%	26,8%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	61,0%	1,1%	37,9%
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	56,6%	1,6%	41,7%
Pedagogische studiedag	49,3%	6,9%	43,8%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	38,8%	3,6%	57,6%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	31,8%	2,8%	65,5%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	30,2%	4,4%	65,5%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	25,8%	1,1%	73,2%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	20,3%	1,9%	77,9%
Volgen van een stage	8,5%	1,1%	90,5%
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	7,1%	1,7%	91,3%

Tabel 65: Gebruik van ICT-nascholingsmethoden in scholen volgens directies (N=102)

In meer dan 90% van de scholen is interne coaching gebruikt of voorzien. 73% rapporteert ervaringsuitwisseling en 70% deelname aan workshops, studiedagen of beurzen. In 58% van de scholen hebben er leerkrachten al klassieke ICT-nascholingscursussen gevolgd of gepland. Van e-afstandleren is weinig sprake, maar volgens 1 op 3 van de directies gebruiken leerkrachten in hun school wel websites en online platforms om ICT-gebruik te leren.

We stellen vast dat het gerapporteerde gebruik in het gewoon basisonderwijs bijna steeds lager is. Significant grote verschillen zijn er vooral op het niveau van de klassieke cursussen en de zelfstudie.

		Totaal		Gewoon basisonderwijs		Gewoon secundair onderwijs	
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	Ja	58	56,6%	19	38,1%	38	75,1%
	Gepland	2	1,6%	0	,0%	2	3,3%
	Neen	43	41,7%	32	61,9%	11	21,6%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	Ja	40	38,8%	12	23,1%	28	54,5%
	Gepland	4	3,6%	1	2,3%	3	4,9%
	Neen	59	57,6%	38	74,6%	21	40,6%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	Ja	21	20,3%	9	17,8%	12	22,7%
	Gepland	2	1,9%	0	,0%	2	3,8%
	Neen	79	77,9%	42	82,2%	37	73,5%
Volgen van een stage	Ja	9	8,5%	3	6,7%	5	10,2%
	Gepland	1	1,1%	0	,0%	1	2,1%
	Neen	92	90,5%	48	93,3%	45	87,6%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	Ja	71	69,8%	31	61,3%	40	78,3%
	Gepland	0	0,0%	0	,0%	0	,0%
	Neen	31	30,2%	20	38,7%	11	21,7%
Pedagogische studiedag	Ja	50	49,3%	26	50,7%	24	48,0%
	Gepland	7	6,9%	3	6,8%	4	7,0%
	Neen	45	43,8%	22	42,6%	23	45,1%
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	Ja	68	67,2%	29	55,9%	40	78,4%
	Gepland	6	6,0%	6	12,0%	0	,0%
	Neen	27	26,8%	16	32,0%	11	21,6%
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	Ja	91	89,4%	43	84,3%	48	94,6%
	Gepland	2	2,3%	2	4,5%	0	,0%
	Neen	8	8,3%	6	11,1%	3	5,4%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	Ja	31	30,2%	17	32,9%	14	27,5%
	Gepland	4	4,4%	1	2,3%	3	6,4%
	Neen	67	65,5%	33	64,8%	34	66,1%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	Ja	62	61,0%	24	47,6%	38	74,5%
	Gepland	1	1,1%	1	2,2%	0	,0%
	Neen	39	37,9%	26	50,2%	13	25,5%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	Ja	26	25,8%	11	22,4%	15	29,2%
	Gepland	1	1,1%	0	,0%	1	2,1%
	Neen	75	73,2%	40	77,6%	35	68,7%
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	Ja	7	7,1%	1	2,2%	6	11,9%
	Gepland	2	1,7%	0	,1%	2	3,3%
	Neen	93	91,3%	50	97,7%	43	84,8%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	Ja	32	31,8%	14	28,4%	18	35,2%
	Gepland	3	2,8%	1	2,2%	2	3,3%
	Neen	67	65,5%	35	69,4%	31	61,5%

Tabel 66: Gebruik van ICT-nascholingsmethoden in scholen volgens directies naar onderwijsniveau (N=102)

Het gebruik van 'cursussen in groep' neemt toe met de grootte van de school, gaande van 42% van de kleine scholen tot 83% van de grote scholen. Ook qua onderwijsnet is er hier een significant verschil tussen gemeenschapsonderwijs (79% gebruik) en het officieel gesubsidieerd onderwijs (70% niet gebruik). Leerkrachten uit kleine gemeentelijke basisscholen komen er met andere woorden veel minder toe om klassieke ICT-nascholingscursussen te volgen.

4.3.2 Kennis van REN Vlaanderen

In dit onderdeel gaan we dieper in op de gekendheid van REN Vlaanderen bij leerkrachten en directies.

4.3.2.1 Leerkrachten

Bijna 70% van de leerkrachten heeft nog nooit van REN Vlaanderen gehoord. Of anders gesteld: de **naamsbekendheid van REN Vlaanderen bij leerkrachten is 30%**. Bovendien is de groep die REN Vlaanderen niet alleen van naam kent heel klein: **slechts 13% van de leerkrachten weet ook effectief wat REN Vlaanderen is of doet**. In algemene termen moeten we dus wel stellen dat de algemene naamsbekendheid van REN Vlaanderen bij de doelgroep leerkrachten op zich laag tot zeer laag te noemen is.

Net zoals het gebruik van ICT-nascholing (zie boven) is de kennis van REN Vlaanderen groter bij oudere leerkrachten, mannen en in het gewoon secundair onderwijs. Dat geldt ook voor leerkrachten met een grotere expertise inzake ICT-gebruik en/of met een meer directie relatie met ICT in het kader van hun vakdomeinen.

Terwijl gebruikers van ICT-nascholing in het algemeen en van REN Vlaanderen in het bijzonder veel beter op de hoogte te zijn, is het van belang te noteren dat leerkrachten die behoefte hebben aan ICT-nascholing nauwelijks beter op de hoogte zijn van het bestaan en het doel van REN Vlaanderen dan wie weinig of geen nood voelt aan ICT-nascholing. Integendeel, **84% van de leerkrachten die heel veel behoefte hebben aan ICT-nascholing kennen REN Vlaanderen niet**.

We merken verder nog op dat 1 op 5 van de leerkrachten die reeds gebruik maakte van REN Vlaanderen (27 op 137 respondenten) zegt niet precies te weten waar REN Vlaanderen voor staat (2,5% of drie respondenten antwoorden nog nooit van REN Vlaanderen te hebben gehoord, maar toch al van het nascholingsaanbod gebruik te hebben gemaakt).

		Hebt u ooit al gehoord van het Regionale Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)?		
		Ja, en ik weet wat REN Vlaanderen is of doet	Ja, ik heb er al van gehoord, maar ik weet niet precies wat	Neen, ik heb nog nooit van REN Vlaanderen gehoord
Totaal		12,8%	18,1%	69,2%
Leeftijd	20-29 jaar	8,1%	18,4%	73,5%
	30-39 jaar	10,5%	19,7%	69,8%
	40-49 jaar	13,4%	15,4%	71,2%
	50-59 jaar	17,4%	19,1%	63,5%
	60+ jaar	17,6%	17,8%	64,6%
Geslacht	Man	21,9%	18,1%	60,1%
	Vrouw	9,2%	18,1%	72,7%
Onderwijsniveau	Basis	10,8%	16,6%	72,6%
	Secundair	14,4%	19,4%	66,3%
Onderwijsnet	GO - Gemeenschapsonderwijs	18,3%	19,9%	61,8%
	OGO - Officieel Gesubsidieerd Onderwijs	6,3%	18,9%	74,8%
	VGO - Vrij Gesubsidieerd Onderwijs	12,5%	17,3%	70,2%
	Grootte van de school	Klein	10,5%	17,7%
Typologie leerkrachten	Gemiddeld	13,0%	20,0%	67,1%
	Groot	14,6%	15,2%	70,2%
	'Geschoolden'	15,6%	21,2%	63,2%
Persoonlijk ICT-gebruik	'Autodidacten'	16,0%	19,5%	64,4%
	'Leken'	5,9%	13,3%	80,7%
	Laag	4,8%	14,8%	80,4%
Relatie ICT met vakinhoud	Gemiddeld	12,0%	19,8%	68,3%
	Hoog	20,3%	19,5%	60,2%
	Geen directe relatie ICT met vakinhoud	8,7%	15,7%	75,7%
Behoeftte aan ICT-nascholing	Directe relatie ICT met vakinhoud	21,7%	23,4%	54,9%
	Heel veel	12,2%	4,2%	83,6%
	Veel	15,5%	20,1%	64,3%
	Weinig	11,4%	19,5%	69,1%
	Heel weinig	9,3%	14,5%	76,2%
Gebruik van ICT-nascholing (algemeen)	Helemaal geen	10,4%	5,2%	84,4%
	Ja	16,5%	19,8%	63,8%
Gebruik van ICT-nascholing (algemeen of specifiek)	Neen	5,0%	14,6%	80,3%
	Ja	14,4%	19,4%	66,2%
Gebruik van REN Vlaanderen	Neen	2,5%	9,6%	87,9%
	Ja	80,2%	17,4%	2,5%
	Neen	4,3%	18,6%	77,1%
	Weet niet	6,4%	24,5%	69,1%

Tabel 67: Kennis van REN Vlaanderen bij leerkrachten (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Leerkrachten uit het secundair gemeenschapsonderwijs zijn beter op de hoogte van het bestaan en de opzet van REN Vlaanderen. Het grootste kennisdeficit situeert zich in het officieel gesubsidieerd onderwijs van provincies, steden en gemeenten. Er zijn geen significante netverschillen binnen het basisonderwijs.

		Onderwijsniveau					
		Basis			Secundair		
		Onderwijsnet			Onderwijsnet		
		GO	OGO	VGO	GO	OGO	VGO
		%	%	%	%	%	%
Hebt u ooit al gehoord van het Regionale Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)?	Ja, en ik weet wat REN Vlaanderen is of doet	12,8%	7,5%	11,5%	22,7%	3,5%	13,2%
	Ja, ik heb er al van gehoord, maar ik weet niet precies wat	17,5%	18,7%	15,3%	21,9%	19,5%	18,6%
	Neen, ik heb nog nooit van REN Vlaanderen gehoord	69,7%	73,8%	73,2%	55,4%	77,1%	68,2%

Tabel 68: Kennis van REN Vlaanderen bij leerkrachten naar onderwijsniveau en onderwijsnet (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

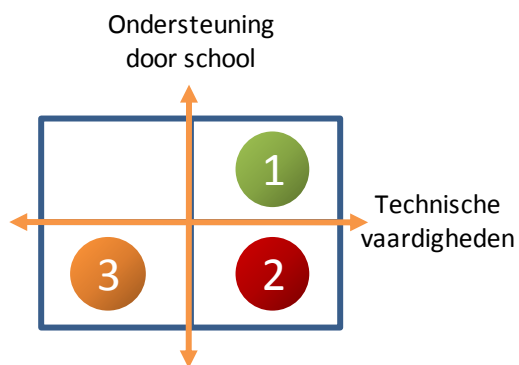
Van diegenen die REN Vlaanderen kennen, stelt 32% dat ze goed tot zeer goed op de hoogte zijn van het aanbod. Ten opzichte van de totale populatie betekent dit dat **10% van de leerkrachten het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen kent** (122 t.o.v. 1248). Ook op dat niveau is de kennis beter bij mannen en in het secundair onderwijs. Opmerkelijk is dat slechts 4% van alle beginnende leerkrachten (tussen 20 en 29 jaar oud) goed weet wat REN Vlaanderen te bieden heeft.

	Steekproef		Leeftijd					Geslacht		Onderwijsniveau	
	N	%	20-29	30-39	40-49	50-59	60+	Man	Vrouw	Basis	Secundair
Heel veel	32	8,30%	3,10%	7,20%	9,80%	11,90%	0,00%	11,40%	6,50%	11,40%	6,10%
Veel	90	23,40%	12,20%	24,10%	29,10%	23,30%	33,10%	31,00%	19,00%	17,80%	27,10%
Weinig	154	40,00%	47,20%	37,40%	33,80%	42,00%	50,30%	35,60%	42,50%	43,00%	38,00%
Heel weinig	60	15,50%	19,60%	16,80%	12,90%	14,20%	16,60%	16,20%	15,20%	14,60%	16,20%
Helemaal niets	49	12,80%	17,90%	14,50%	14,40%	8,60%	0,00%	5,80%	16,70%	13,10%	12,60%
Totaal N	385	100%	66	96	95	115	13	139	246	157	229

Tabel 69: Kennis van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen bij leerkrachten die REN Vlaanderen kennen naar leeftijd, geslacht en opleiding (N=385)

Al bij al kunnen we dus besluiten dat de bekendheid van REN Vlaanderen bij de gehele doelgroep van leerkrachten uit het gewoon basis- en secundair onderwijs problematisch is.

Kennis bij de verschillende leerkrachttypes

Groepen waarvan de technische vaardigheden hoog zijn (groep 1 'Geschoolden' en 2 'Autodidacten') kennen REN Vlaanderen beter dan groep 3 'Leken'. Binnen groep 3 'Leken' heeft slechts een vijfde al minstens gehoord van REN.

		Groep			
		Totaal	Geschoolden	Auto- didacten	Leken
Hebt u ooit al gehoord van het Regionale Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)?	Ja, en ik weet wat REN Vlaanderen is of doet	13%	16%	16%	6%
	Ja, ik heb er al van gehoord, maar ik weet niet precies wat	18%	21%	20%	13%
	Neen, ik heb nog nooit van REN Vlaanderen gehoord	69%	63%	64%	81%
In welke mate bent u op de hoogte van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen? Ik weet over het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen ...	Veel + heel veel kennis	32%	36%	34%	18%

Tabel 70: Kennis van REN Vlaanderen naar type leerkracht

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

4.3.2.2 Directies

Met de kennis van REN Vlaanderen bij directies is het beter gesteld. **95% van de directies is op de hoogte van het bestaan van REN Vlaanderen**, maar **“slechts” 72% weet ook effectief wat REN Vlaanderen is of doet**. Deze kennis is beter bij directies uit het gewoon secundair onderwijs: 81% van de secundaire schooldirecties weet wat REN Vlaanderen is tegenover slechts 63% van de directies in het gewoon basisonderwijs.

	Totaal		Onderwijsniveau			
			Gewoon basisonderwijs		Gewoon secundair onderwijs	
Ja, en ik weet wat REN Vlaanderen is of doet	73	71,9%	32	62,7%	41	81,1%
Ja, ik heb er al van gehoord, maar ik weet niet precies wat	24	24,0%	16	30,6%	9	17,3%
Neen, ik heb nog nooit van REN Vlaanderen gehoord	4	4,2%	3	6,7%	1	1,6%
Totaal N	102	100%	51	100%	51	100%

Tabel 71: Kennis van REN Vlaanderen bij directies naar onderwijsniveau (N=102)

REN Vlaanderen is minder goed gekend bij stedelijke, gemeentelijke of provinciale scholen. De naamsbekendheid van REN Vlaanderen bij schooldirecties in het gemeenschapsonderwijs is 100%, maar een kwart van deze directies heeft er toch niet echt een idee van wat REN Vlaanderen precies is.

	Totaal		Onderwijsnet			Grootte van de school		
			GO	OGO	VGO	Klein	Gem.	Groot
Ja, en ik weet wat REN Vlaanderen is of doet	73	71,9%	73,2%	57,6%	74,7%	63,0%	73,7%	88,9%
Ja, ik heb er al van gehoord, maar ik weet niet precies wat	24	24,0%	26,8%	34,9%	20,6%	28,2%	26,3%	5,6%
Neen, ik heb nog nooit van REN Vlaanderen gehoord	4	4,2%	,0%	7,4%	4,6%	8,8%	,0%	5,6%
Totaal N	102	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 72: Kennis van REN Vlaanderen bij directies naar onderwijsnet en grootte van de school (N=102)

Ook met de kennis van het eigenlijke aanbod is het veel beter gesteld bij de directies dan bij de leerkrachten. **67% van de schooldirecties kent het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen**. Hier is er weinig verschil tussen basis en secundair.

	Totaal		Onderwijsniveau			
			Gewoon basisonderwijs		Gewoon secundair onderwijs	
Heel veel	12	11,9%	5	9,6%	7	14,2%
Veel	55	55,8%	27	56,1%	28	55,5%
Weinig	23	23,6%	11	24,0%	12	23,2%
Heel weinig	7	6,7%	4	8,0%	3	5,5%
Helemaal niets	2	2,0%	1	2,4%	1	1,6%
Totaal N	98	100%	48	100%	50	100%

Tabel 73: Kennis van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen bij directies die REN Vlaanderen kennen (N=98)

4.3.3 Gebruik van REN Vlaanderen

In dit onderdeel gaan we dieper in op het gebruik van REN Vlaanderen door leerkrachten en directies.

4.3.3.1 Leerkrachten

13% van de leerkrachten die al ooit één of andere vorm van ICT-nascholing hebben gevolgd (N=1079) heeft ooit al met zekerheid gebruik gemaakt van REN Vlaanderen. Dit betekent 11% van de totale populatie (N=1248). Let wel: 17% van de ICT-nascholingsgebruikers weet niet of de gevolgde nascholing werd aangeboden of georganiseerd door REN Vlaanderen. Nochtans kent 31% van deze groep leerkrachten REN Vlaanderen minstens van naam.

REN Vlaanderen heeft dus **een bereik van 1 op de 8 leerkrachten in het gewoon basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen**. Mogelijk ligt het bereik iets hoger (tot maximaal 25% indien alle “weet niet” antwoorden zouden meegerekend worden).

Als opmerking of kanttekening kunnen we hier ook nog aan toevoegen dat het mogelijk is dat sommige van de attributies die leerkrachten doen t.o.v. universiteiten en hogescholen (bereik van 19%) ook aan REN Vlaanderen zouden kunnen toegeschreven worden. Niettemin is de rechtstreekse toewijzing aan REN Vlaanderen als organisator van een gevolgde ICT-nascholing laag tot zeer laag te noemen.

Vooraf in vergelijking met de ICT-nascholingsinitiatieven van andere organisaties kunnen we niet stellen dat het bereik van REN Vlaanderen erg hoog is. De initiatieven van de onderwijsnetten kennen een bereik van om en bij de 50%, de centra voor volwassenenonderwijs van iets meer dan 21%, hogescholen en universiteiten zoals reeds gesteld 19% en andere vormingsinstellingen 28%. Alleen de pedagogische begeleidingsdiensten van andere onderwijsnetten dan het net van de school waaraan de betrokken leerkracht is verbonden, scoren lager dan REN Vlaanderen.

		Steekproef		Leeftijd				
		N	%	20-29	30-39	40-49	50-59	60+
Regionaal Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)	Meer dan één keer	80	7,40%	3,40%	7,60%	8,00%	8,50%	14,20%
	Eén enkele keer	57	5,30%	3,90%	5,50%	4,80%	7,10%	0,00%
	Geen enkele keer	758	70,30%	72,80%	65,30%	72,70%	70,20%	78,60%
	Weet niet	183	16,90%	19,90%	21,60%	14,50%	14,20%	7,10%
Pedagogische begeleidingsdiensten van het onderwijsnet van mijn school	Meer dan één keer	287	26,60%	18,20%	27,00%	25,90%	34,20%	7,10%
	Eén enkele keer	249	23,10%	20,60%	24,70%	23,40%	23,10%	21,60%
	Geen enkele keer	438	40,60%	46,80%	35,90%	43,00%	36,20%	64,10%
	Weet niet	105	9,70%	14,40%	12,40%	7,70%	6,60%	7,10%
Pedagogische begeleidingsdiensten van een ander onderwijsnet	Meer dan één keer	42	3,90%	1,80%	3,00%	3,40%	6,00%	7,40%
	Eén enkele keer	64	5,90%	4,50%	8,50%	5,40%	5,60%	0,00%
	Geen enkele keer	828	76,80%	75,60%	74,20%	81,80%	74,90%	78,40%
	Weet niet	145	13,40%	18,10%	14,30%	9,40%	13,50%	14,20%
Centra voor volwassenenonderwijs (CVO's)	Meer dan één keer	138	12,80%	0,60%	7,50%	17,40%	18,30%	35,60%
	Eén enkele keer	92	8,50%	4,40%	7,90%	10,90%	10,10%	0,00%
	Geen enkele keer	760	70,40%	81,50%	74,90%	64,50%	66,00%	64,40%
	Weet niet	89	8,20%	13,40%	9,70%	7,20%	5,60%	0,00%
Universiteiten of hogescholen (buiten REN Vlaanderen)	Meer dan één keer	96	8,90%	9,90%	8,10%	6,50%	11,60%	7,10%
	Eén enkele keer	110	10,20%	11,00%	9,00%	8,00%	10,30%	35,60%
	Geen enkele keer	755	70,00%	60,80%	71,70%	75,30%	70,20%	57,30%
	Weet niet	118	10,90%	18,40%	11,20%	10,20%	8,00%	0,00%
Andere: private vormingsinstellingen of opleidingscentra, volkshogescholen, ...	Meer dan één keer	144	13,30%	7,30%	12,20%	15,40%	16,00%	14,20%
	Eén enkele keer	159	14,70%	8,30%	11,40%	18,00%	20,10%	0,00%
	Geen enkele keer	650	60,20%	68,10%	64,60%	54,80%	54,90%	78,60%
	Weet niet	126	11,70%	16,40%	11,90%	11,80%	9,00%	7,10%

Tabel 74: Gebruik van organisaties voor ICT-nascholing door leerkrachten naar leeftijd (N=1079)

		Steekproef		Geslacht		Onderwijsniveau	
		N	%	Man	Vrouw	Basis	Secundair
Regionaal Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)	Meer dan één keer	80	7,40%	11,10%	5,90%	7,60%	7,30%
	Eén enkele keer	57	5,30%	8,00%	4,20%	4,30%	6,20%
	Geen enkele keer	758	70,30%	60,10%	74,40%	72,40%	68,60%
	Weet niet	183	16,90%	20,80%	15,40%	15,70%	18,00%
Pedagogische begeleidingsdiensten van het onderwijsnet van mijn school	Meer dan één keer	287	26,60%	32,80%	24,10%	18,90%	32,70%
	Eén enkele keer	249	23,10%	19,90%	24,40%	27,00%	19,90%
	Geen enkele keer	438	40,60%	37,00%	42,10%	43,70%	38,10%
	Weet niet	105	9,70%	10,30%	9,50%	10,40%	9,20%
Pedagogische begeleidingsdiensten van een ander onderwijsnet	Meer dan één keer	42	3,90%	3,70%	3,90%	3,00%	4,60%
	Eén enkele keer	64	5,90%	6,00%	5,90%	6,70%	5,30%
	Geen enkele keer	828	76,80%	72,50%	78,60%	76,80%	76,90%
	Weet niet	145	13,40%	17,90%	11,60%	13,60%	13,30%
Centra voor volwassenenonderwijs (CVO's)	Meer dan één keer	138	12,80%	17,40%	11,00%	10,70%	14,50%
	Eén enkele keer	92	8,50%	7,90%	8,80%	9,30%	7,90%
	Geen enkele keer	760	70,40%	63,80%	73,10%	73,10%	68,30%
	Weet niet	89	8,20%	10,90%	7,10%	6,90%	9,30%
Universiteiten of hogescholen (buiten REN Vlaanderen)	Meer dan één keer	96	8,90%	14,90%	6,40%	4,30%	12,60%
	Eén enkele keer	110	10,20%	17,20%	7,40%	8,30%	11,80%
	Geen enkele keer	755	70,00%	55,50%	75,80%	76,70%	64,60%
	Weet niet	118	10,90%	12,30%	10,40%	10,70%	11,10%
Andere: private vormingsinstellingen of opleidingscentra, volkshogescholen, ...	Meer dan één keer	144	13,30%	16,20%	12,20%	11,10%	15,10%
	Eén enkele keer	159	14,70%	14,50%	14,80%	16,50%	13,30%
	Geen enkele keer	650	60,20%	56,40%	61,80%	60,20%	60,30%
	Weet niet	126	11,70%	12,90%	11,20%	12,20%	11,30%

Tabel 75: Gebruik van organisaties voor ICT-nascholing door leerkrachten naar geslacht en onderwijsniveau (N=1079)

Het bereik van REN Vlaanderen is significant hoger bij mannelijke leerkrachten, maar er zijn geen significante verschillen naargelang de leeftijd. Er zijn ook nauwelijks verschillen tussen het gewoon basis- en secundair onderwijs. Net als de kennis is ook het gebruik van REN Vlaanderen groter bij leerkrachten met meer ICT expertise en ICT-gebonden vakinhoud.

Het gebruik van REN Vlaanderen toont geen significant verschil naargelang de eigenlijke behoefte van de leerkrachten aan ICT-nascholing. Wie behoefte heeft aan ICT-nascholing vindt dus niet makkelijker zijn of haar weg naar REN Vlaanderen dan andere leerkrachten.

		Gebruik van REN Vlaanderen			
		Meer dan één keer	Eén enkele keer	Geen enkele keer	Weet niet
Totaal		7,4%	5,3%	70,3%	16,9%
Leeftijd	20-29 jaar	3,4%	3,9%	72,8%	19,9%
	30-39 jaar	7,6%	5,5%	65,3%	21,6%
	40-49 jaar	8,0%	4,8%	72,7%	14,5%
	50-59 jaar	8,5%	7,1%	70,2%	14,2%
	60+ jaar	14,2%	,0%	78,6%	7,1%
Geslacht	Man	11,1%	8,0%	60,1%	20,8%
	Vrouw	5,9%	4,2%	74,4%	15,4%
Onderwijsniveau	Basis	7,6%	4,3%	72,4%	15,7%
	Secundair	7,3%	6,2%	68,6%	18,0%
Onderwijsnet	GO - Gemeenschapsonderwijs	12,4%	5,9%	66,3%	15,5%
	OGO - Officieel Gesubsidieerd Onderwijs	3,2%	5,3%	76,3%	15,2%
	VGO - Vrij Gesubsidieerd Onderwijs	6,8%	5,1%	70,3%	17,8%
Grootte van de school	Klein	7,1%	5,4%	71,7%	15,8%
	Gemiddeld	7,9%	5,7%	70,8%	15,6%
	Groot	7,0%	4,7%	68,3%	20,0%
Typologie leerkrachten	'Geschoolden'	8,9%	4,6%	64,9%	21,5%
	'Autodidacten'	10,4%	6,9%	68,5%	14,2%
	'Leken'	2,3%	4,2%	78,1%	15,3%
Persoonlijk ICT-gebruik	Laag	2,8%	3,4%	79,8%	14,0%
	Gemiddeld	6,5%	5,7%	71,0%	16,8%
	Hoog	12,2%	6,6%	61,6%	19,6%
Relatie ICT met vakinhoud	Geen directe relatie ICT met vakinhoud	5,0%	4,1%	74,9%	16,0%
	Directe relatie ICT met vakinhoud	12,4%	7,8%	61,0%	18,8%
Behoefte aan ICT-nascholing	Heel veel	8,5%	6,4%	75,3%	9,8%
	Veel	9,3%	7,2%	67,6%	15,9%
	Weinig	6,8%	4,3%	71,1%	17,8%
	Heel weinig	2,8%	1,0%	74,7%	21,5%
	Helemaal geen	5,2%	9,8%	70,8%	14,1%

Tabel 76: Gebruik van REN Vlaanderen door leerkrachten (N=1079)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Het “meervoudig” gebruik van REN Vlaanderen ligt significant hoger in het gemeenschapsonderwijs. Bij nader inzien geldt dit echter alleen voor het gewoon secundair onderwijs, waar het gebruik van ICT nascholing in het algemeen significant hoger is in het vrije onderwijsnet, en het niet-gebruik significant hoger is in het officieel gesubsidieerd onderwijs.

		Onderwijsniveau					
		Basis			Secundair		
		Onderwijsnet			Onderwijsnet		
		GO	OGO	VGO	GO	OGO	VGO
		%	%	%	%	%	%
Gebruik van REN Vlaanderen	Ja	11,5%	10,6%	12,6%	23,7%	3,6%	11,5%
	Neen	74,4%	75,7%	70,4%	59,9%	77,6%	70,2%
	Weet niet	14,2%	13,7%	17,0%	16,5%	18,8%	18,3%
Gebruik van ICT-nascholing (algemeen)	Ja	61,3%	56,0%	64,9%	70,3%	57,7%	74,2%
	Neen	38,7%	44,0%	35,1%	29,7%	42,3%	25,8%

Tabel 77: Gebruik van REN Vlaanderen door leerkrachten volgens onderwijsniveau en onderwijsnet (N=1079)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Indien we meer in detail bekijken waarvan de gebruikers van REN Vlaanderen juist gebruik gemaakt hebben, dan stellen we vast dat dit in drie kwart van de gevallen een cursus of training was, 1 op 3 woonde een studiedag bij. Leerkrachten uit het gewoon basisonderwijs volgden significant vaker teamgerichte nascholingen binnen de eigen school.

	Totaal		Onderwijsniveau	
	N	%	Basis	Secundair
Een nascholingscursus of training	105	75,7%	70,6%	78,7%
Een studiedag	45	32,3%	34,4%	30,4%
Ondersteunend materiaal	22	15,5%	15,1%	16,1%
Teamgerichte nascholing georganiseerd binnen de eigen school	20	14,7%	23,2%	9,0%
Teamgerichte nascholing georganiseerd buiten de eigen school	11	7,8%	11,8%	5,1%

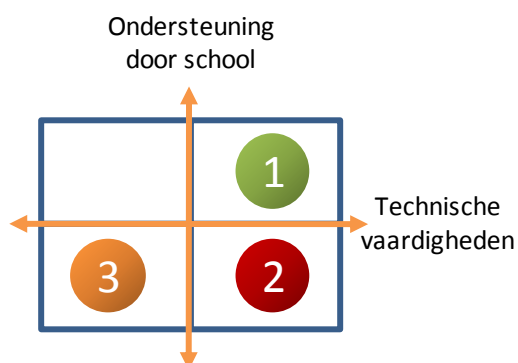
Tabel 78: Gebruik van het soort aanbod van REN Vlaanderen bij leerkrachten die REN Vlaanderen gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=137)

De aansluiting bij de eigen behoeften en de interesse voor het onderwerp zijn de doorslaggevende redenen voor gebruik. Een opvallend verschil is dat 49% van de gebruikers uit het secundair tegenover slechts 19% van de gebruikers uit het basisonderwijs zegt REN Vlaanderen te hebben gebruikt omdat ze daardoor hun vakken beter kunnen geven.

	Totaal		Onderwijsniveau	
	N	%	Basis	Secundair
Het aanbod van REN Vlaanderen sluit aan bij mijn noden	79	57,1%	56,9%	57,4%
Omdat het onderwerp in deze opleiding mij het meest interesseert	74	54,0%	45,6%	60,1%
Omdat ik hiermee mijn vakken beter kan geven	51	37,0%	19,7%	49,1%
Omdat ik overtuigd ben van de kwaliteit van de nascholing die wordt opgezet door REN Vlaanderen	42	30,2%	35,0%	27,5%
Omdat ik mij met deze opleiding het best persoonlijk kan vormen	19	13,5%	20,2%	9,1%
Omdat ook collega's of vrienden deze opleiding volgen	16	12,1%	17,8%	7,1%
Het aanbod buiten REN Vlaanderen is te beperkt	15	10,9%	8,6%	12,8%
Omdat ik deze opleiding volgde met het oog op het geven van een nieuw / extra vak	11	8,0%	5,2%	10,2%
Omdat deze opleiding mij het best voorbereidt op een nieuwe jobinhoud	7	5,7%	3,2%	6,5%

Tabel 79: Redenen voor gebruik van REN Vlaanderen bij leerkrachten die REN Vlaanderen gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=137)

Gebruik bij de verschillende leerkrachttypes

Over de drie groepen blijven de 'Pedagogische begeleidingsdiensten van het onderwijsnet van de school' en 'private vormingsinstellingen of opleidingscentra, volkshogescholen, ...' de top van de gebruikte nascholingscentra. REN Vlaanderen en 'universiteiten en hogescholen' zijn minder populair bij groep 3 'Leken' dan bij de andere groepen.

% één enkele of meer dan één keer gebruikt	Totaal	Groep		
		Geschoolden	Auto-didacten	Leken
Regionaal Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)	12,7%	13,6%	17,3%	6,5%
Pedagogische begeleidingsdiensten van het onderwijsnet van mijn school	49,7%	57,6%	47,5%	44,0%
Pedagogische begeleidingsdiensten van een ander onderwijsnet	9,8%	10,6%	10,6%	8,0%
Centra voor volwassenenonderwijs (CVO's)	21,3%	22,3%	19,1%	22,9%
Universiteiten of hogescholen (buiten REN Vlaanderen)	19,1%	22,1%	23,3%	11,1%
Andere: private vormingsinstellingen of opleidingscentra, volkshogescholen, ...	28,0%	30,5%	29,8%	23,4%

Tabel 80: Gebruik van REN Vlaanderen naar type leerkracht (N=1079)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

4.3.3.2 Directies

Op het niveau van de scholen scoort REN Vlaanderen beter, in die mate dat **55% van de schooldirecties stelt dat er door leerkrachten in hun school al ooit gebruik is gemaakt van REN Vlaanderen.**

De discrepantie met het lage gebruikscijfer volgens de leerkrachten (11%) is zeer groot, maar uiteraard spreken directies reeds van gebruik van zodra één van hun leerkrachten een nascholing van REN Vlaanderen heeft gevolgd. Gemiddeld gezien heeft slechts 1 op de 10 leerkrachten in een school gebruik gemaakt van REN Vlaanderen, maar het gebruik door die ene leerkracht betekent wel meteen dat een directie op schoolniveau ook gebruik van REN Vlaanderen rapporteert. Hoewel weinig leerkrachten gebruik maken van REN Vlaanderen, is het dan ook weinig verwonderlijk dat we vaststellen dat in 55% van de scholen in het gewoon basis- en secundair onderwijs door één of meerdere leerkrachten al ooit een nascholing van REN Vlaanderen werd gevolgd.

		Totaal		Gewoon basisonderwijs		Gewoon secundair onderwijs	
Regionaal Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)	Ja	56	55,1%	26	51,5%	30	58,8%
	Neen, maar dit schooljaar gepland	0	,0%	0	,0%	0	,0%
	Neen, en ook niet gepland	33	31,9%	19	37,3%	14	26,6%
	Weet niet	13	12,9%	6	11,2%	7	14,6%
Pedagogische begeleidingsdiensten van het onderwijsnet van mijn school	Ja	73	71,6%	32	63,4%	41	79,9%
	Neen, maar dit schooljaar gepland	0	,0%	0	,0%	0	,0%
	Neen, en ook niet gepland	24	23,5%	16	32,1%	8	14,8%
	Weet niet	5	4,9%	2	4,5%	3	5,3%
Pedagogische begeleidingsdiensten van een ander onderwijsnet	Ja	11	11,0%	2	4,5%	9	17,6%
	Neen, maar dit schooljaar gepland	0	,0%	0	,0%	0	,0%
	Neen, en ook niet gepland	65	63,6%	39	76,8%	26	50,3%
	Weet niet	26	25,4%	10	18,7%	16	32,1%
Centra voor volwassenenonderwijs (CVO's)	Ja	40	39,3%	17	32,8%	23	45,7%
	Neen, maar dit schooljaar gepland	0	,0%	0	,0%	0	,0%
	Neen, en ook niet gepland	38	37,4%	26	51,5%	12	23,2%
	Weet niet	24	23,3%	8	15,7%	16	31,0%
Universiteiten of hogescholen (buiten REN Vlaanderen)	Ja	31	30,6%	5	8,9%	27	52,4%
	Neen, maar dit schooljaar gepland	0	,0%	0	,0%	0	,0%
	Neen, en ook niet gepland	46	45,3%	36	70,1%	10	20,4%
	Weet niet	25	24,1%	11	21,0%	14	27,2%
Andere: private vormingsinstellingen of opleidingscentra, volkshogescholen, ...	Ja	48	47,1%	19	37,3%	29	57,0%
	Neen, maar dit schooljaar gepland	0	,0%	0	,0%	0	,0%
	Neen, en ook niet gepland	33	32,0%	20	39,6%	12	24,5%
	Weet niet	21	20,8%	12	23,1%	9	18,6%

Tabel 81: Gebruik van organisaties voor ICT-nascholing in scholen volgens directies (N=102)

Toch stellen we ook hier vast dat de ICT-nascholing door begeleidingsdiensten van het eigen net hoger scoren inzake gebruik: 72% heeft hier reeds gebruik van gemaakt. Op schoolniveau doet REN Vlaanderen het echter wel beter dan de andere initiatieven.

Er is geen significant verschil in gebruik van REN Vlaanderen tussen scholen uit het gewoon basis- en secundair onderwijs. De verschillen naargelang onderwijsnet en grootte van de school zijn moeilijk te interpreteren door de verschillen in de 'weet niet' categorie. Eén ding is zeker, binnen het gemeenschapsonderwijs zelf werd al in 62% van de scholen gebruik gemaakt van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen.

	Totaal		Onderwijsniveau		Onderwijsnet			Grootte van de school		
	N	%	Basis	Secundair	GO	OGO	VGO	Klein	Gem.	Groot
Ja	56	55,1%	51,5%	58,8%	62,2%	52,2%	53,7%	48,4%	58,6%	61,3%
Neen	33	31,9%	37,3%	26,6%	37,8%	29,8%	30,7%	45,6%	25,7%	16,7%
Weet niet	13	12,9%	11,2%	14,6%	,0%	18,0%	15,5%	6,0%	15,7%	22,0%
Totaal N	102	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 82: Gebruik van REN Vlaanderen in scholen volgens directies (N=102)

In meer dan 4 op de 5 gevallen gaat het om nascholingscursussen, 30% van het gebruik betreft studiedagen. Zoals ook de leerkrachten zelf al rapporteerden, komt teamgerichte nascholing georganiseerd binnen de eigen de school vaker voor in het gewoon basisonderwijs.

	Totaal		Gewoon basisonderwijs		Gewoon secundair onderwijs	
	N	%	N	%	N	%
Een nascholingscursus of training	46	82,1%	22	82,7%	24	81,6%
Teamgerichte nascholing georganiseerd binnen de eigen de school	7	13,0%	5	17,3%	3	9,2%
Teamgerichte nascholing georganiseerd buiten de eigen de school	6	10,4%	2	8,7%	4	12,0%
Een studiedag	16	29,3%	8	30,3%	9	28,4%
Ondersteunend materiaal	11	18,8%	7	27,6%	3	11,2%

Tabel 83: Gebruik van het soort aanbod van REN Vlaanderen volgens directies in scholen waar leerkrachten REN Vlaanderen gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=56)

Als belangrijkste redenen voor het gebruik van REN Vlaanderen geven directies aan dat het aanbod aansluit bij de noden van de leerkrachten en dat ze overtuigd zijn van de kwaliteit van het aanbod.

	Totaal		Gewoon basisonderwijs		Gewoon secundair onderwijs	
	N	%	N	%	N	%
Het aanbod van REN Vlaanderen sluit aan bij onze noden	31	55,4%	14	53,8%	17	56,7%
Omdat we overtuigd zijn van de kwaliteit van de nascholing die wordt opgezet door REN Vlaanderen	23	41,1%	12	46,2%	11	36,7%
Omdat het is aangeraden door collega's	10	17,5%	2	7,4%	8	26,7%
Omdat mijn leerkrachten hiermee hun vakken beter kunnen geven	9	16,1%	2	7,7%	7	23,3%
Het aanbod buiten REN Vlaanderen is te beperkt	7	12,5%	1	3,8%	6	20,0%

Tabel 84: Redenen voor gebruik van REN Vlaanderen volgens directies in scholen waar leerkrachten REN Vlaanderen gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=56)

4.3.4 Niet-gebruik van ICT-nascholing en REN Vlaanderen

In dit onderdeel gaan we dieper in op de motieven voor niet-gebruik van ICT-nascholing in het algemeen en van REN Vlaanderen in het bijzonder door leerkrachten en directies. Vooraf schetsen we het profiel van de niet-gebruikers van REN Vlaanderen.

4.3.4.1 Leerkrachten

De niet-gebruikers van REN Vlaanderen zijn overwegend vrouwelijke leerkrachten, die privé eerder weinig gebruik maken van ICT en ook professioneel geen directe relatie hebben met ICT in het kader van hun vakgebied. Ze hebben weinig technische bagage en worden weinig ondersteund in ICT-gebruik en -nascholing binnen hun schoolomgeving. We vinden hen het vaakst terug in het officieel gesubsidieerd onderwijsnet.

		Gebruik van REN Vlaanderen		
		Ja	Neen	Weet niet
Totaal		12,7%	70,3%	16,9%
Leeftijd	20-29 jaar	7,3%	72,8%	19,9%
	30-39 jaar	13,1%	65,3%	21,6%
	40-49 jaar	12,8%	72,7%	14,5%
	50-59 jaar	15,6%	70,2%	14,2%
	60+ jaar	14,2%	78,6%	7,1%
Geslacht	Man	19,1%	60,1%	20,8%
	Vrouw	10,2%	74,4%	15,4%
Onderwijsniveau	Basis	11,9%	72,4%	15,7%
	Secundair	13,4%	68,6%	18,0%
Onderwijsnet	GO - Gemeenschapsonderwijs	18,3%	66,3%	15,5%
	OGO - Officieel	8,5%	76,3%	15,2%
	Gesubsidieerd Onderwijs			
Grootte van de school	VGO - Vrij Gesubsidieerd	11,9%	70,3%	17,8%
	Onderwijs			
	Klein	12,5%	71,7%	15,8%
Typologie leerkrachten	Gemiddeld	13,6%	70,8%	15,6%
	Groot	11,7%	68,3%	20,0%
	'Geschoolden'	13,6%	64,9%	21,5%
Persoonlijk ICT-gebruik	'Autodidacten'	17,3%	68,5%	14,2%
	'Leken'	6,5%	78,1%	15,3%
	Laag	6,2%	79,8%	14,0%
Relatie ICT met vakinhoud	Gemiddeld	12,2%	71,0%	16,8%
	Hoog	18,8%	61,6%	19,6%
	Geen directe relatie ICT met vakinhoud	9,0%	74,9%	16,0%
Behoefte aan ICT-nascholing	Directe relatie ICT met vakinhoud	20,3%	61,0%	18,8%
	Heel veel	14,9%	75,3%	9,8%
	Veel	16,5%	67,6%	15,9%
	Weinig	11,1%	71,1%	17,8%
	Heel weinig	3,8%	74,7%	21,5%
	Helemaal geen	15,1%	70,8%	14,1%

Tabel 85: Niet-gebruik van REN Vlaanderen door leerkrachten (N=1079)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Wat betreft de redenen voor niet-gebruik van ICT-nascholing in het algemeen moeten we ten eerste vaststellen dat, zoals eerder gesteld, dit slechts een kleine groep van leerkrachten betreft die nog nooit aan een ICT-nascholing hebben deelgenomen via welke methode dan ook. De voornaamste reden die leerkrachten aangeven om geen ICT-nascholing te volgen is de onbekendheid van het aanbod (55%). Daarop volgen het gebrek aan behoefte (30%), het feit dat de school het niet aanbiedt en de algemene werk- en tijdsdruk. Tijdstip en locatie zijn minder belangrijke drempels. Er zijn geen significante verschillen volgens onderwijsniveau, al blijken het tijdstip en de kostprijs van ICT-nascholing een relatief grotere rol te spelen voor leerkrachten in het gewoon secundair onderwijs.

	Totaal		Onderwijsniveau	
	N	%	Basis	Secundair
Ik ken het aanbod niet	75	55,8%	54,7%	57,1%
Ik heb geen behoefte aan ICT-nascholing	51	30,0%	29,2%	31,0%
De nascholing wordt niet aangeboden door de school	49	28,6%	27,2%	30,3%
Ik heb het te druk op het werk	47	27,5%	24,0%	31,4%
Ik heb het te druk ook buiten het werk (hobby's, lidmaatschapvereniging, ...)	23	13,6%	14,0%	13,3%
De nascholing wordt op een slecht tijdstip aangeboden	19	11,2%	6,7%	16,2%
Er is een gebrek aan ondersteuning door de school	16	9,6%	8,1%	11,2%
De afstand tot de locatie van de nascholing is te ver	13	7,9%	4,5%	11,8%
De nascholing is te duur	11	6,3%	1,6%	11,6%
De nascholing is te moeilijk of te zwaar (geen gepaste vooropleiding, ...)	7	4,0%	3,3%	4,9%
Het aanbod is niet afgestemd op gevorderden	5	2,7%	3,2%	2,1%
Gezondheidsredenen	1	,9%	0,4%	1,5%

Tabel 86: Redenen voor niet-gebruik van ICT-nascholing bij leerkrachten die geen ICT-nascholing gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=169)

Indien we inzoomen op de redenen voor niet-gebruik van REN Vlaanderen komt de problematische slechte kennis van REN Vlaanderen bij leerkrachten weer overduidelijk aan bod. Meer dan 80% stelt niet REN Vlaanderen niet te gebruiken voor ICT-nascholing omdat ze niet op de hoogte zijn van het aanbod. Deze reden staat helemaal alleen aan de top wat betreft de motieven. Andere motieven gelden telkens voor hoogstens 20% van de respondenten. Dat de nascholing niet door de school wordt aangeboden is een significant belangrijkere reden voor niet-gebruik in het gewoon basisonderwijs.

Er zijn weinig tot geen significante verschillen te vinden met betrekking tot de redenen voor niet-gebruik van REN Vlaanderen. Ook de hoofdreden van de onbekendheid van het aanbod geldt voor alle leerkrachten zonder onderscheid.

	Totaal		Onderwijsniveau	
	N	%	Basis	Secundair
Ik ken het aanbod niet	778	82,6%	82,6%	82,7%
Ik heb het te druk op het werk	180	19,1%	16,5%	21,2%
De nascholing wordt niet aangeboden door de school	140	14,8%	19,5%	11,1%
Ik heb geen behoefte aan ICT-nascholing	96	10,3%	9,0%	11,2%
Ik heb het te druk ook buiten het werk (hobby's, lidmaatschapvereniging, ...)	90	9,7%	9,2%	9,9%
De nascholing wordt op een slecht tijdstip aangeboden	64	7,0%	6,3%	7,3%
De afstand tot de locatie van de nascholing is te ver	47	5,0%	4,5%	5,4%
Er is een gebrek aan ondersteuning door de school	38	4,1%	4,7%	3,6%
De nascholing is te moeilijk of te zwaar (geen gepaste vooropleiding, ...)	26	2,7%	2,5%	2,9%
De nascholing is te duur	25	2,6%	3,2%	2,2%
Gezondheidsredenen	19	2,0%	1,8%	2,2%
Het aanbod is niet afgestemd op gevorderden	16	1,7%	1,1%	2,2%

Tabel 87: Redenen voor niet-gebruik van REN Vlaanderen bij leerkrachten die ICT-nascholing maar niet REN Vlaanderen gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=941)

4.3.4.2 Directies

Eerder bleek al dat op schoolniveau niet-gebruikers van REN Vlaanderen vooral moeten worden gezocht onder de kleinere, voornamelijk gemeentelijke of vrije basisscholen.

	Totaal		Onderwijsniveau		Onderwijsnet			Grootte van de school		
	N	%	Basis	Secundair	GO	OGO	VGO	Klein	Gem.	Groot
Ja	56	55,1%	51,5%	58,8%	62,2%	52,2%	53,7%	48,4%	58,6%	61,3%
Nee	33	31,9%	37,3%	26,6%	37,8%	29,8%	30,7%	45,6%	25,7%	16,7%
Weet niet	13	12,9%	11,2%	14,6%	,0%	18,0%	15,5%	6,0%	15,7%	22,0%
Totaal N	102	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%

Tabel 88: Niet-gebruik van REN Vlaanderen in scholen volgens directies (N=102)

Volgens ruim 45% van de directies van scholen waar leerkrachten nog nooit gebruik hebben gemaakt van REN Vlaanderen, is de belangrijkste reden hiervoor de onbekendheid van het aanbod. Ook hier staat deze reden alleen aan de top van de drempels voor gebruik van REN Vlaanderen. Een kwart van de niet-gebruikers onder de scholen wijst echter ook op de verplaatsing naar een externe locatie.

	Totaal		Onderwijsniveau	
	N	%	Basis	Secundair
Het aanbod is niet gekend	21	45,8%	52,4%	38,0%
De afstand tot de locatie van de nascholing is te ver	11	23,2%	29,3%	16,0%
De nascholing wordt niet aangeboden op maat van mijn school	8	17,0%	9,2%	26,3%
De nascholing is te duur	5	11,9%	15,5%	7,7%
De nascholing is te moeilijk of te zwaar (geen gepaste vooropleiding, ...)	5	11,8%	18,4%	4,0%
De nascholing wordt op een slecht tijdstip aangeboden	5	10,3%	4,6%	17,1%
Mijn leerkrachten hebben geen behoefte aan ICT-nascholing	4	9,2%	13,8%	3,7%
Het aanbod is niet afgestemd op gevorderden	1	1,8%	0,0%	4,0%

Tabel 89: Redenen voor niet-gebruik van REN Vlaanderen volgens directies in scholen waar leerkrachten REN Vlaanderen niet gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=46)

4.3.5 Input uit het kwalitatief onderzoek

4.3.5.1 Redenen voor niet-gebruik van ICT-nascholing

FOCUSGROEP LEERKRACHTEN

- Er is een ruim aanbod met veel mogelijkheden inzake ICT-nascholing, maar slechts een beperkte groep heeft daadwerkelijk interesse en volgt bij herhaling ICT-nascholing.
- Geen aanleiding om ICT-nascholing te volgen
 - “Ik zie het nut niet.”
- Nascholingen zijn te theoretisch
 - “Ik heb meer aan praktische tips van de ICT-coördinator”
 - “Tijdens de nascholing wordt alles zeer mooi voorgesteld, maar achteraf denk ik dan: hoe kan ik dat nu toepassen?”
- Tijdstip van nascholing
 - “Op onze school is het de regel dat leerkrachten maar één keer per jaar op nascholing mogen, want de school wil niet dat leerlingen dan in studie moeten of bij een andere klas moeten aansluiten.”
- Rigiditeit van de onderwijskoepels
 - “Leerkrachten uit het provinciaal onderwijs mogen de opleidingen van het VVKSO niet volgen.”

FOCUSGROEP DIRECTIES

- Cursussen tijdens lesuren willen directies niet, want dan moeten andere leerkrachten klassen klas erbij nemen.
- Cursussen buiten de lesuren bereiken slechts een kleine groep van steeds dezelfde mensen.
- Nascholingen zijn te ver weg, in Antwerpen, Leuven, Hasselt, ...
- Nascholingen zijn te moeilijk (te weinig basis, te veel gevorderd), wat leidt tot een toename van de drempelvrees.

4.3.5.2 Stimulansen voor gebruik

FOCUSGROEP LEERKRACHTEN

- Differentiatie
 - Het aanbod differentiëren volgens niveaus van kennis en interesse
- Communicatie
 - Kenbaar maken wat er op de markt is en welke mogelijkheden ICT biedt: “Dat is de taak van de ICT-coördinator, maar ook van de overheid, bijvoorbeeld via kanalen zoals Klasse.”
- De overheid moet inzake het ICT-nascholingsaanbod de kernvraag herformuleren:
 - Niet: “wat kan u bij ons komen volgen?”
 - Wel: “wat kunnen wij bij u komen aanleren?”

FOCUSGROEP DIRECTIES

- Meer teamgericht i.p.v. individueel.
- Aansluitend op de schooluren.
- In de school, meer intern i.p.v. extern (qua locatie, niet qua nascholer/lesgever).
- Zeer praktisch, praktijkgericht, praktisch bruikbaar, toegepast op inhoud.

4.4 Tevredenheid over ICT-nascholing

In dit onderdeel proberen we een antwoord te formuleren op basis van de onderzoeksresultaten op de derde onderzoeksvraag: “Zijn de gebruikers van REN Vlaanderen tevreden over het aanbod, de inhoud, de vorm e.d. van de gevolgde nascholing?”

4.4.1 Algemene tevredenheid

De algemene tevredenheid werd gemeten op een schaal van 0 tot 10, gaande van uiterst ontevreden tot uiterst tevreden. Vier elementen werden ter beoordeling voorgelegd:

- Het huidige ICT-nascholingsaanbod in Vlaanderen – beoordeeld door alle respondenten;
- De ICT-nascholing waarvan gebruik werd gemaakt – beoordeeld door gebruikers van ICT-nascholing;
- Het huidige ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen – beoordeeld door alle respondenten die REN Vlaanderen kennen;
- De ICT-nascholing waarvan via REN Vlaanderen gebruik werd gemaakt – beoordeeld door gebruikers van REN Vlaanderen.

4.4.1.1 Leerkrachten

	Gemiddelde	Mediaan	Percentiel 25	Percentiel 75	N
Het huidige ICT-nascholingsaanbod in Vlaanderen	6,6	7	6,0	8,0	1248
De ICT-nascholing waarvan u gebruik hebt gemaakt	7,7	8	7,0	9,0	842
Het huidige ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	6,6	7	6,0	8,0	385
De ICT-nascholing waarvan u via REN Vlaanderen gebruik hebt gemaakt	8,4	9	8,0	9,0	138

Tabel 90: Tevredenheid van leerkrachten over het ICT-nascholing en REN Vlaanderen

Zowel het huidige ICT-nascholingsaanbod in het algemeen als het specifieke aanbod van REN Vlaanderen scoort bij leerkrachten matig. Gebruikers zijn tevreden over de ICT-nascholing die ze hebben gevolgd. Dat geldt zeer duidelijk voor de gebruikers van REN Vlaanderen, met een zeer hoge gemiddelde tevredenheidsscore van 8,4 op 10.

	Steekproef		Onderwijsniveau			Onderwijsnet	
	N	gem.	Basis	Secundair	GO	OGO	VGO
Het huidige ICT-nascholingsaanbod in Vlaanderen	1248	6,6	6,6	6,5	6,5	6,7	6,6
De ICT-nascholing waarvan u gebruik hebt gemaakt	842	7,7	7,8	7,6	7,5	7,8	7,7
Het huidige ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	385	6,6	7,0	6,3	6,4	6,5	6,7
De ICT-nascholing waarvan u via REN Vlaanderen gebruik hebt gemaakt	138	8,4	8,5	8,3	8,1	8,3	8,5

Tabel 91: Tevredenheid van leerkrachten over ICT-nascholing en REN Vlaanderen naar onderwijsniveau en -net

Er is m.b.t. het huidige aanbod van REN Vlaanderen een opvallend verschil in algemene tevredenheid tussen leerkrachten uit het gewoon basis- (7,0) en het gewoon secundair (6,3) onderwijs. De verschillen volgens het onderwijsnet zijn klein, maar leerkrachten uit het vrij onderwijs zijn positiever in hun oordeel over REN Vlaanderen en de gebruikte ICT-nascholingen dan hun collega's uit het gemeenschapsonderwijs.

	Steekproef		Leeftijd					Geslacht	
	N	gem.	20-29	30-39	40-49	50-59	60+	Man	Vrouw
Het huidige ICT-nascholingsaanbod in Vlaanderen	1248	6,6	6,7	6,8	6,4	6,5	6,1	6,6	6,6
De ICT-nascholing waarvan u gebruik hebt gemaakt	842	7,7	7,8	7,8	7,6	7,7	6,2	7,4	7,8
Het huidige ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	385	6,6	6,4	7,0	6,3	6,5	6,8	6,7	6,5
De ICT-nascholing waarvan u via REN Vlaanderen gebruik hebt gemaakt	138	8,4	7,2	8,5	8,3	8,7	8,5	8,0	8,6

Tabel 92: Tevredenheid van leerkrachten over ICT-nascholing en REN Vlaanderen naar leeftijd en geslacht

Vrouwelijke leerkrachten zijn meer tevreden over de ICT-nascholingen die ze hebben gevolgd, en dat geldt zeker voor de gevolgde nascholingen van REN Vlaanderen. Oudere leerkrachten (60+) lijken veel kritischer over het algemene ICT-nascholingsaanbod in Vlaanderen dan andere leerkrachten. Specifiek voor REN Vlaanderen valt ook de tevredenheidsscore van de jongste leeftijdsgroep van leerkrachten uit de toon (7,2 op 10 tegenover een algemeen gemiddelde van 8,4 op 10). Men dient wel rekening te houden met het feit dat het hier telkens gaat om zeer kleine groepen.

4.4.1.2 Directies

	Gemiddelde	Mediaan	Percentiel 25	Percentiel 75	N
Het huidige ICT-nascholingsaanbod in Vlaanderen	7,4	8	6,0	8,0	102
De ICT-nascholing waarvan uw school gebruik heeft gemaakt	7,8	8	7,0	9,0	88
Het huidige ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	7,4	8	6,0	9,0	98
De ICT-nascholing waarvan uw school via REN Vlaanderen gebruik heeft gemaakt	7,8	8	7,0	9,0	56

Tabel 93: Tevredenheid van schooldirecties over ICT-nascholing en REN Vlaanderen

Schooldirecties kennen een duidelijk hogere appreciatie toe aan het huidige aanbod van ICT-nascholing in het algemeen en van REN Vlaanderen dan hun onderwijzend personeel (7,4 versus 6,6). Net als de individuele leerkrachten zijn de schooldirecties positief over hun concrete ervaringen met ICT-nascholing en REN Vlaanderen.

	Steekproef N	gem.	Onderwijsniveau		Onderwijsnet			Grootte van de school		
			Basis	Secundair	GO	OGO	VGO	Klein	Gem.	Groot
Het huidige ICT-nascholingsaanbod in Vlaanderen	102	7,4	7,5	7,3	6,8	6,8	7,7	7,1	7,5	7,7
De ICT-nascholing waarvan uw school gebruik heeft gemaakt	88	7,8	8,1	7,6	7,4	7,2	8,1	7,6	7,9	7,9
Het huidige ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	98	7,4	7,7	7,1	7,0	7,2	7,5	7,4	7,3	7,5
De ICT-nascholing waarvan uw school via REN Vlaanderen gebruik heeft gemaakt	56	7,8	8,1	7,5	7,5	7,2	8,0	7,8	7,8	7,6

Tabel 94: Tevredenheid van schooldirecties over ICT-nascholing en REN Vlaanderen naar onderwijsniveau, onderwijsnet en grootte van de school

De tevredenheid over het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen is groter bij directies van basisscholen. Zij zijn zeer positief over de ervaringen van hun school terzake (8,1 op 10). De evaluatie van het aanbod en het gebruik van ICT-nascholing en REN Vlaanderen is duidelijk positiever bij scholen uit het vrij onderwijs.

4.4.2 Kwaliteit van het aanbod van REN Vlaanderen

Hieronder volgt een beoordeling van diverse inhoudelijke, vormelijke en organisatorische aspecten van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen door gebruikers.

4.4.2.1 Leerkrachten

Totaal (N=138)	Slecht	Onvoldoende	Matig	Goed	Uitstekend	NVT
De kwaliteit van het aanbod	2,0%	5,7%	10,2%	61,8%	18,6%	1,8%
De variatie in het aanbod	1,8%	8,4%	13,3%	59,8%	11,9%	4,8%
De doorzichtigheid van het aanbod	1,2%	7,4%	22,7%	52,7%	9,6%	6,4%
De mate waarin de inhoud van de nascholing op voorhand duidelijk is	1,2%	11,7%	14,1%	59,1%	12,0%	1,8%
De kwaliteit van het didactisch les- en ondersteunend materiaal (bijv. syllabus, voorbeelden, cd-rom, ...)	1,4%	9,2%	6,7%	53,5%	26,7%	2,5%
De expertise van de lesgevers	1,4%	4,6%	5,7%	53,9%	30,8%	3,6%
De voeling van de lesgevers met mijn werkterrein	1,4%	6,3%	14,7%	52,4%	22,1%	3,1%
De geboden nazorg en opvolging	8,1%	13,3%	29,0%	31,0%	4,1%	14,5%
De aandacht voor nieuwe ontwikkelingen	1,9%	4,3%	14,4%	49,3%	25,3%	4,8%
De vakgerichtheid van het aanbod	3,2%	9,6%	14,4%	52,9%	15,0%	4,8%
De mate waarin de nascholing beantwoordt aan mijn noden en verwachtingen	2,5%	7,9%	13,6%	64,3%	10,0%	1,8%
De afstemming op mijn niveau, ervaring en vaardigheden	1,9%	11,5%	13,6%	56,8%	12,1%	4,0%
De onmiddellijke, praktische bruikbaarheid voor mijn klas- of schoolpraktijk	2,8%	7,6%	18,9%	49,8%	18,4%	2,4%
De aansluiting bij het leerplan en het behalen van de eindtermen	3,6%	8,0%	13,8%	53,6%	10,2%	10,8%
De afstemming op de behoeften van mijn klaspraktijk	3,3%	10,8%	22,0%	48,9%	9,2%	5,7%
De gehanteerde opleidingsmethoden	1,6%	7,1%	13,4%	62,5%	12,8%	2,5%

Tabel 95: Evaluatie van het aanbod van REN Vlaanderen door gebruikers - leerkrachten (N=138)

De algemene tevredenheid van gebruikers van REN Vlaanderen (8,4/10) komt tot uiting in de evaluatie van specifieke aspecten van het aanbod. Bijzonder goed scoren de kwaliteit van het aanbod, van de lesgevers en van het ondersteunend materiaal. Drie kwart van de gebruikers vindt dat de geboden nascholing voldeed aan hun noden en verwachtingen. Een even grote groep beoordeelt de gebruikte nascholingsmethoden als (zeer) goed.

Als voornaamste werkpunten kunnen worden vermeld:

- De doorzichtigheid van het aanbod
- De afstemming op de behoeften van de klaspraktijk
- De geboden nazorg en opvolging

En verder ook:

- De afstemming op het kennisniveau van de leerkracht
- De praktische bruikbaarheid
- De vakgerichtheid

Ook uit het kwalitatieve onderzoek bij leerkrachten bleek dat de doorzichtigheid en communicatie van het aanbod, met een duidelijke differentiatie en onderverdeling ervan volgens kennisniveau en competentie, een werkpunt is. Onmiddellijke, praktische bruikbaarheid voor de klaspraktijk is de belangrijkste verwachting van de doelgroep.

Gewoon basisonderwijs (N=57)	Slecht	Onvoldoende	Matig	Goed	Uitstekend	NVT
De kwaliteit van het aanbod	1,9%	9,0%	6,2%	57,9%	24,2%	,8%
De variatie in het aanbod	,0%	12,2%	2,9%	66,6%	15,6%	2,7%
De doorzichtigheid van het aanbod	,0%	9,1%	12,8%	58,8%	11,0%	8,2%
De mate waarin de inhoud van de nascholing op voorhand duidelijk is	,0%	14,8%	15,8%	56,7%	12,0%	,8%
De kwaliteit van het didactisch les- en ondersteunend materiaal (bijv. syllabus, voorbeelden, cd-rom, ...)	1,9%	12,2%	1,8%	56,7%	26,6%	,8%
De expertise van de lesgevers	1,9%	7,4%	3,7%	55,3%	29,6%	2,2%
De voeling van de lesgevers met mijn werkterrein	1,9%	7,4%	15,8%	50,2%	24,0%	,8%
De geboden nazorg en opvolging	8,6%	9,4%	21,2%	37,9%	4,8%	18,1%
De aandacht voor nieuwe ontwikkelingen	1,7%	7,4%	5,2%	47,2%	32,1%	6,4%
De vakgerichtheid van het aanbod	1,9%	12,9%	7,8%	60,3%	12,9%	4,3%
De mate waarin de nascholing beantwoordt aan mijn noden en verwachtingen	,0%	11,2%	7,1%	67,6%	13,4%	,8%
De afstemming op mijn niveau, ervaring en vaardigheden	,0%	12,8%	11,2%	58,4%	15,0%	2,6%
De onmiddellijke, praktische bruikbaarheid voor mijn klas- of schoolpraktijk	1,9%	9,3%	11,6%	50,4%	26,0%	,8%
De aansluiting bij het leerplan en het behalen van de eindtermen	1,9%	11,2%	9,3%	58,5%	11,9%	7,2%
De afstemming op de behoeften van mijn klaspraktijk	1,9%	9,3%	15,8%	54,7%	13,9%	4,5%
De gehanteerde opleidingsmethoden	1,9%	9,3%	12,6%	60,3%	13,4%	2,6%

Tabel 96: Evaluatie van het aanbod van REN Vlaanderen door gebruikers – leerkrachten in het gewoon basisonderwijs (N=57)

Gewoon secundair onderwijs (N=80)	Slecht	Onvoldoende	Matig	Goed	Uitstekend	NVT
De kwaliteit van het aanbod	2,1%	3,3%	13,0%	64,6%	14,6%	2,5%
De variatie in het aanbod	3,0%	5,7%	20,8%	54,9%	9,3%	6,3%
De doorzichtigheid van het aanbod	2,1%	6,1%	29,8%	48,3%	8,5%	5,1%
De mate waarin de inhoud van de nascholing op voorhand duidelijk is	2,1%	9,6%	13,0%	60,9%	12,0%	2,5%
De kwaliteit van het didactisch les- en ondersteunend materiaal (bijv. syllabus, voorbeelden, cd-rom, ...)	,9%	7,0%	10,2%	51,3%	26,8%	3,7%
De expertise van de lesgevers	1,1%	2,6%	7,2%	52,9%	31,6%	4,7%
De voeling van de lesgevers met mijn werkterrein	1,1%	5,5%	13,9%	53,9%	20,8%	4,7%
De geboden nazorg en opvolging	7,8%	16,1%	34,5%	26,1%	3,7%	11,9%
De aandacht voor nieuwe ontwikkelingen	2,1%	2,1%	20,9%	50,8%	20,5%	3,6%
De vakgerichtheid van het aanbod	4,2%	7,2%	19,2%	47,7%	16,5%	5,2%
De mate waarin de nascholing beantwoordt aan mijn noden en verwachtingen	4,4%	5,6%	18,2%	61,9%	7,5%	2,5%
De afstemming op mijn niveau, ervaring en vaardigheden	3,3%	10,6%	15,3%	55,7%	10,1%	5,0%
De onmiddellijke, praktische bruikbaarheid voor mijn klas- of schoolpraktijk	3,5%	6,4%	24,1%	49,4%	12,9%	3,6%
De aansluiting bij het leerplan en het behalen van de eindtermen	4,9%	5,8%	16,9%	50,1%	9,0%	13,3%
De afstemming op de behoeften van mijn klaspraktijk	4,4%	11,9%	26,5%	44,9%	5,9%	6,5%
De gehanteerde opleidingsmethoden	1,5%	5,6%	14,1%	64,1%	12,3%	2,5%

Tabel 97: Evaluatie van het aanbod van REN Vlaanderen door gebruikers – leerkrachten in het gewoon secundair onderwijs (N=80)

4.4.2.2 Directies

	Slecht	Onvoldoende	Matig	Goed	Uitstekend	NVT
De kwaliteit van het aanbod	,0%	5,3%	17,9%	52,1%	13,8%	10,9%
De variatie in het aanbod	,0%	5,3%	17,1%	56,5%	9,8%	11,4%
De doorzichtigheid van het aanbod	,0%	4,3%	15,1%	60,9%	6,3%	13,4%
De mate waarin de inhoud van de nascholing op voorhand duidelijk is	3,4%	3,0%	19,8%	56,9%	5,0%	11,9%
De kwaliteit van het didactisch les- en ondersteunend materiaal (bijv. syllabus, voorbeelden, cd-rom, ...)	1,5%	3,4%	8,3%	59,2%	11,3%	16,4%
De expertise van de lesgevers	1,5%	4,9%	4,5%	55,6%	15,2%	18,3%
De voeling van de lesgevers met het werkterrein	,0%	2,8%	15,4%	47,8%	15,0%	19,0%
De geboden nazorg en opvolging	,0%	13,4%	32,0%	26,1%	2,0%	26,5%
De aandacht voor nieuwe ontwikkelingen	,0%	,0%	6,0%	54,8%	15,3%	23,8%
De vakgerichtheid van het aanbod	1,3%	4,9%	12,7%	54,5%	11,7%	14,9%
De mate waarin de nascholing beantwoordt aan de noden en verwachtingen van leerkrachten	1,9%	3,5%	23,9%	52,4%	5,0%	13,3%
De afstemming op het niveau, ervaring en vaardigheden van de leerkrachten	,0%	6,4%	13,9%	55,1%	7,0%	17,6%
De onmiddellijke, praktische bruikbaarheid voor de klas- of schoolpraktijk	,0%	11,5%	11,4%	61,1%	7,6%	8,4%
De aansluiting bij het leerplan en het behalen van de eindtermen	,0%	2,8%	17,3%	51,2%	13,8%	14,9%
De afstemming op de behoeften van mijn school	,0%	6,5%	26,3%	48,0%	5,0%	14,2%
De gehanteerde opleidingsmethoden	1,5%	5,0%	11,2%	60,5%	7,0%	14,7%

Tabel 98: Evaluatie van het aanbod van REN Vlaanderen door gebruikers - directies (N=56)

De beoordeling van de inhoudelijke en organisatorische aspecten van het aanbod van REN Vlaanderen door directies komt in grote lijnen overeen met deze van leerkrachten, maar is minder uitgesproken positief (cf. algemene tevredenheid directies: 7,8/10). Dat geldt in het bijzonder voor de mate waarin de nascholing volgens directies uiteindelijk beantwoordt aan de noden en verwachtingen van hun leerkrachten (57% goed tot uitstekend). De kwaliteit van het ondersteunend materiaal is goed tot uitstekend. De expertise van de lesgevers ook, maar bij hun voeling met het werkterrein worden kanttekeningen geplaatst. Men vindt wel dat er aandacht is voor nieuwe ontwikkelingen. Twee op drie directies beoordeelt de gebruikte nascholingsmethoden als (zeer) goed. De onmiddellijke, praktische bruikbaarheid van de aangeboden ICT-nascholing scoort behoorlijk.

Als voornaamste werkpunten zien de directies:

- De afstemming op de behoeften van de school
- De geboden nazorg en opvolging

De duidelijkheid (op voorhand) van de inhoud van de nascholing is eveneens een werkpunt, zoals ook bleek uit de focusgroep met directieleden (cf. gebrek aan informatie vooraf). De directies zien echter vooral te weinig afstemming op de feitelijke noden van de school. Op basis van het kwalitatieve onderzoek lijkt dit vooral te wijten aan het feit dat schooldirecties het aanbod te weinig geïntegreerd vinden (gefragmenteerde opleidingen) en te weinig didactisch gefocust (te technisch gericht).

4.4.3 Input uit het kwalitatief onderzoek

4.4.3.1 Oordelen van gebruikers van ICT-nascholing

FOCUSGROEP LEERKRACHTEN

- Ruim aanbod met veel mogelijkheden inzake ICT-nascholing
- Te weinig gedifferentieerd volgens kennisniveau
 - Omdat ICT zeer vlug evolueert, zijn de huidige opleidingen soms onvoldoende om bij te blijven: “Het grootste aanbod van nascholing is voor beginners of van een te laag niveau, er zouden meer gevorderde lessen gegeven moeten worden, maar die zullen ook kostelijker zijn.”
 - Er is te weinig differentiatie van het aanbod volgens niveau, en de onderverdeling is erg onduidelijk. Sommige leerkrachten hebben reeds een paar pakketten onder de knie en weten dan niet goed welke nascholing voor hen geschikt is (basis versus gevorderden). “Het vrije katholieke onderwijsnet heeft wel een goed onderverdeelde nascholing op basis van competentie, waarbij wordt aangegeven wat je al op voorhand moet kunnen.”
- Te weinig afgestemd op behoeften en verwachtingen
 - Leerkrachten krijgen mails of reclame over bijscholing die niet goed afgestemd zijn op hun noden en verwachtingen. De communicatie tussen de organisatie van de bijscholing en de school of de individuele leerkracht moet verbeteren.
 - Leerkrachten weten vaak niet wat ze precies moeten volgen, bijvoorbeeld: “welke ICT-opleidingen moeten ik volgen om me echt te richten naar de leerlingen?”
- Te weinig vakgebonden
- Te weinig geïntegreerd: “45 minuten losstaande uitleg en dan weer naar huis.”

FOCUSGROEP DIRECTIES

- Er is een ruim aanbod, cf. REN Vlaanderen.
- Het aanbod is te veel technisch – functioneel, te weinig didactisch – geïntegreerd gericht.
- “Je komt terug met mooi voorgestelde uitleg, maar wat dan, hoe gebruiken en toepassen ...?”
- De nascholingen zijn te moeilijk (te weinig basis, te veel gevorderd).
- Er is een gebrek aan informatie vooraf: “Je gaat in op een aanbod dat dan niet blijkt afgestemd te zijn op je kennis of behoeften, maar dat voor gevorderden is” (voorbeeld: Photoshop cursus REN Vlaanderen).
- Het aanbod is te fragmentarisch met losstaande nascholingsmomenten. Er moet worden gestreefd naar een trapsgewijze aanbodsformule. Voorbeeld: drie opeenvolgende studiedagen met graduele verdieping:
 1. Technische basiskennis.
 2. Didactiek: hoe (goed) gebruiken in een schoolcontext of klaspraktijk?
 3. Geïntegreerd toepassen op verschillende inhouden (taal, wiskunde, ...).

4.5 ICT-nascholingsmethoden

In dit onderdeel proberen we een antwoord te formuleren op basis van de onderzoeksresultaten op de vierde onderzoeksvraag: “Wat zijn de voornaamste evoluties in het nascholingsaanbod en methodieken op het vlak van ICT in het onderwijs? In welke mate sluit REN Vlaanderen aan bij deze evoluties?”

In dit hoofdstuk focussen we specifiek op het vraagstuk van de ICT-nascholingsmethoden door de confrontatie en evaluatie van de gepercipieerde meerwaarde en het feitelijke gebruik van diverse soorten methoden om ICT-nascholing vorm te geven. In het volgende hoofdstuk komen evoluties en toekomstperspectieven inzake ICT-nascholing aan bod in het kader van de zoektocht naar strategieën om de impact van ICT-nascholing te vergroten.

Volgende nascholingsmethoden werden in de vragenlijsten voorgelegd.

Nascholingsmethoden	expert - peer	individueel - collectief	face-to-face - op afstand	actief - passief
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	expert	individueel	op afstand	passief
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	peer	beide	face-to-face	actief/ passief
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	peer	beide	face-to-face	actief/ passief
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	expert	collectief	face-to-face	passief
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	expert/peer	collectief	face-to-face	passief
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	expert	collectief	face-to-face	actief
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	peer	collectief	beide	actief
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	expert	individueel	op afstand	actief
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	peer	collectief	op afstand	actief
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	expert	individueel	face-to-face	actief
Pedagogische studiedag	expert/peer	collectief	face-to-face	passief
Volgen van een stage	expert/peer	individueel	face-to-face	actief
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	expert	individueel	op afstand	actief

Tabel 99: Methoden voor ICT-nascholing

4.5.1 Belang van ICT-nascholingsmethoden

4.5.1.1 Leerkrachten

Leerkrachten vinden actief leren via de (face-to-face) uitwisseling van kennis en ervaringen, peer-learning en co-teaching de belangrijkste methoden om zich na te scholen inzake ICT. Meer dan 80% vindt deze methoden belangrijk tot zeer belangrijk. Hands-on training, eventueel in het kader van een “mobiele klas”, scoort hoog. Bijna drie kwart van de leerkrachten vindt de pedagogische studiedag een belangrijk kanaal. Klassieke vormen van nascholing en eerder passieve manieren van kenniswerving zoals cursussen en studiedagen worden door ca. 60% van de leerkrachten als belangrijk ervaren. Face-to-face interactie en coaching is voor de meerderheid van de leerkrachten een essentieel element. Het inzetten van ICT zelf om van op afstand te leren van experts of peers kan 40 tot 45% van de leerkrachten bekoren.

	volkomen onbelangrijk	onbelangrijk	belangrijk	zeer belangrijk
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	4,0%	11,9%	65,3%	18,8%
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	4,5%	13,8%	63,0%	18,8%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	6,5%	19,6%	57,6%	16,3%
Pedagogische studiedag	6,9%	20,1%	62,5%	10,5%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	10,0%	30,2%	49,9%	9,9%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	8,0%	30,6%	51,8%	9,6%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	8,8%	29,9%	53,8%	7,6%
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	8,0%	31,1%	54,1%	6,8%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	12,5%	40,0%	41,6%	5,9%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	12,2%	42,3%	40,0%	5,5%
Volgen van een stage	13,1%	45,6%	35,6%	5,7%
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	13,5%	48,1%	34,2%	4,2%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	17,4%	46,4%	32,8%	3,5%

Tabel 100: Belang van ICT-nascholingsmethoden voor leerkrachten (N=1248)

Als studiedag of ergens een cursus van 1 dag is niet voldoende. Er zou een aantal maanden voor moeten uitgetrokken worden.
Avondlessen in het volwassenenonderwijs om een specifiek aspect te verdiepen vb. fotoshop.
Bijscholing op beginnersniveau met gradatie.
Binnen de school zelf : een vademecum van de ICT, inclusief presentatie "good practices" en permanente ondersteuning. En het opstellen van een beleidsplan met tips hoe we ICT meer vakoverschrijdend in de les kunnen integreren.
Binnen eenzelfde vakgebied: nascholing ICT
Boekvoorstelling met praktijkvbn

Coaching en voorbeelden zien is het interessants denk ik
Coaching van leerkracht (parrallel)
Contacten met het bedrijfsleven. Ook met ontwerpers van programma's zoals de firma adobe.
De vorming van regiocoördinatoren zoals in Sint-Niklaas, waar ICT-coördinatoren samenkomen en info en tips uitwisselen. Elkaar op de hoogte houden van nieuwe trends en evoluties.
Een cursus organiseren om het egoïsme van leerkrachten aan te kaarten: iedereen wil "kopieren" maar niemand wil "aanleveren"
Een goede coaching van je ict-coördinator of collega op je school vind ik zeer belangrijk. Meestal ontbreekt dat, of loopt de communicatie niet goed.
Een persoonlijke coach die een periode al je praktische problemen kan oplossen. Iemand die als het ware eens naast je zit-meerdere uren/dagen om te tonen wat de mogelijkheden zijn van ICT, een coach die dan met jou samen alles goed inoefent en nog eens i
Eenvoudige oefeningen om met lagere schoolkinderen te doen en zo de moeilijkheidsgraad opbouwen
Eenvoudiger handboeken
Gebruik van softwarepakketten die gratis aangeboden worden voor het onderwijs
Geen 100 oppervlakkige tips en praktijkvoorbeelden, maar nuttige, uitgeteste, succesrijke goed uitgewerkte methodes over hoe ICT vlot te integreren in de klaspraktijk, zodat je het kan gebruiken om te leren, differentiëren en op te zoeken.
Hoe los ik problemen op wanneer mijn computer weer eens niet werkt.
ICT-coördinator volgt nascholing en brengt ons zijn verworven kennis over.
Ik heb ongeveer 180 leerkrachten, met allemaal verschillende ict-behoefte qua nascholing. Indien men een ict-kader zou scheppen voor een scholengemeenschap, bijv. 1 pedagogisch en 1 technisch coördinator, zou ik voldoende uren hebben om de basislessen aan te leren.
Ik vind dat er voldoende begeleiding is op school door ict-coördinatoren.
ik vind onderling uitwisselen van ervaringen nog steeds het beste!
Ik volg avondonderwijs, ministerie van de Vlaamse gemeenschap Departement onderwijs en vorming. Dit is op vrijwillige basis, maar dit wil zeggen dat dit allemaal extra lestijden zijn. In de privé worden de mensen beter en tijdens hun werkuren opgeleid.
Individuele begeleiding
Individuele coaching op school
Korte cursus tijdens vakantie periode liefst niet te duur
Mogelijkheid vanuit de instelling/school om opleidingen te volgen in avond-onderwijs rond Office-pakketten
Opleiding bij opleidingscentra zoals VDAB naar het onderwijs toe, zeker naar specifieke programma's toe (sneller en grondiger kennismaken met nieuwe software)
Organiseren van wekelijkse korte sessies waar ervaren knelpunten van die week verholpen kunnen worden.
Per vak een elektronische nieuwsbrief van de overheid automatisch in inbox
Per vak, per graad per studierichting informatie en materiaal, goede ideeën en lesaanpak uitwisselen - een onderwijsforum met code voor leerkrachten.
Persoonlijke coaching.
Pogramma Ambrasoft is heel interessant voor gebruik in de klas en zeker voor kleuters -echt aparte scholing voor leerkrachten zorgt voor praktische tips
Praktijk in eigen school
Praktijkprojecten van individuele leerkrachten laten uitzetten door die leerkracht
Scholen onderling in contact brengen waardoor leerkrachten en leerlingen van deze scholen elkaar ondersteunen en tips geven ?
Stap voor stap leren hoe je m.b.v. de computer lln. korte reportages, filmpjes, muziekopnames, foto's kunt laten zien of horen zonder te klungelen.
Steeds een persoonlijk contact met de mentor en onmiddellijke ondersteuning en advies bij het aanleren van de mogelijkheden, ...
Toonmomenten door lln. met Powerpoint (ondersteund door manueel opgestelde mindmap)
Vaak geen echte nascholing maar gewoon informatie uitwisselen tussen collega's.
Vermits niet iedereen even ICT minded is de nascholingen gedifferentieerd aanbieden. Leren van experts of zij die het onder de knie hebben is zeer belangrijk !
Via collega's
Via ict experts binnen de Lichamelijke Opvoeding
Vooraf meer kwaliteits- en integriteitscontrole op de aanwerving of aanstelling van ICT-begeleiders. Voldoende gebruiksvriendelijke technische middelen ter beschikking stellen.
Web 2.0 voorbeelden en projecten opzetten

Tabel 101: Andere ICT-nascholingsmethoden aanbevolen door leerkrachten (resultaten open vraag)

Hoewel rekening moet worden gehouden met de kleine groep van +60 jarigen (N=38), verschilt de perceptie van het belang van ICT-nascholingsmethoden vaak significant van deze van de andere leeftijdsgroepen. Meer klassieke kanalen zoals pedagogische studiedagen en klassikale cursussen ziet deze groep veel minder zitten, leren van op afstand via zelfstudie, via elektronische platforms voor uitwisseling of via een helpdesk des te meer. Dit heeft niet noodzakelijk te maken met de motivatie om zich te verplaatsen, aangezien 70% van deze leeftijdsgroep zowel stages als de deelname aan workshops, studiedagen e.d. als belangrijk ervaart. Vooral de middelste leeftijdsgroepen (in het bijzonder leerkrachten van 50 tot 60 jaar) benadrukken het belang van peer-learning, co-teaching en hands-on training. Hands-on training blijkt een methodiek die met de leeftijd meer geapprecieerd of geschikt bevonden wordt.

Leerkrachten uit het basisonderwijs (overwegend vrouwen) hechten significant meer belang aan ervaringsuitwisseling via het platform van pedagogische studiedagen, aan de idee van de mobiele klas en aan praktijkbezoeken aan andere scholen. Leerkrachten uit het secundair schuiven in vergelijking met hun collega's uit het basisonderwijs veel meer afstandslernen naar voren via (offline) zelfstudie en online leren via websites en elektronische leeromgevingen. De significante verschillen volgens geslacht lijken erop te wijzen dat mannen meer autodidactische methodieken prefereren dan vrouwen, terwijl vrouwelijke leerkrachten klassieke vorming via cursussen en (pedagogische) studiedagen belangrijker vinden.

Zelfstudie is de enige methodiek waarvan het gepercipieerde belang niet verschilt tussen leerkrachten met en zonder een zelfverklaarde behoefte aan ICT-nascholing. Wel merken we op dat hoe hoger het persoonlijk ICT-gebruik en hoe meer ICT een onlosmakelijk deel vormt van de vakken die leerkrachten geven, hoe belangrijker autodidactiek en elektronisch leren worden.

Een belangrijke vaststelling is dat gebruikers van REN Vlaanderen niet alleen significant meer belang hechten aan hands-on trainingen (88%) en deelname aan workshops, studiedagen e.d. (78%), maar ook aan ICT leren gebruiken via websites en elektronische leerplatforms (meer dan 55%).

Ook uit het kwalitatief onderzoek blijkt de meerwaarde volgens leerkrachten van interne “co-teaching” en van peer-learning in termen van de uitwisseling van kennis, ervaringen en materiaal, zowel via face-to-face als via elektronische media. Een combinatie van opleidingsmethoden verdient de voorkeur (individueel leren en leren van peers), waarbij elektronische kanalen als aanvulling kunnen worden ingezet. Wat heel sterk lijkt te primeren, is kennisdeling, de beschikbaarheid en de mogelijkheid tot uitwisseling van ontwikkeld materiaal. Belangrijk is ook dat de leerkrachten een differentiatie in de geschiktheid van nascholingsmethoden zien naargelang het kennisniveau van de leerkracht en het onderwerp van de nascholing:

- Hoe meer basis het kennisniveau, hoe beter de klassieke/klassikale aanpak
- Hoe meer gevorderd het kennisniveau, hoe beter leren via uitwisseling werkt
- Klassieke/klassikale nascholing wordt geassocieerd met technische basiskennis
- Peer-learning wordt geassocieerd met praktische problemen en toepassingen

% belangrijk of zeer belangrijk	Totaal		Leeftijd				Geslacht		Onderwijsniveau	
	%	20-29	30-39	40-49	50-59	60+	Man	Vrouw	Basis	Secundair
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	84,1%	78,2%	86,6%	84,8%	86,5%	76,3%	82,5%	84,7%	86,4%	82,2%
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	81,7%	74,9%	82,4%	81,3%	88,2%	70,5%	78,5%	83,0%	83,6%	80,1%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	73,9%	66,0%	72,5%	75,7%	80,0%	70,5%	71,7%	74,7%	72,8%	74,7%
Pedagogische studiedag	73,0%	72,7%	74,6%	74,4%	72,7%	52,9%	66,2%	75,7%	78,2%	68,7%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	61,4%	59,7%	59,1%	63,3%	61,9%	70,5%	54,1%	64,2%	66,4%	57,2%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	61,4%	62,1%	65,4%	60,4%	56,5%	70,5%	63,3%	60,6%	59,3%	63,1%
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	60,9%	57,7%	61,0%	63,2%	62,5%	46,8%	54,8%	63,2%	62,6%	59,4%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	59,8%	57,4%	64,3%	61,1%	55,9%	59,0%	56,6%	61,1%	68,8%	52,3%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	47,5%	45,0%	44,7%	44,1%	53,1%	70,2%	59,7%	42,8%	40,6%	53,3%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	45,5%	48,2%	44,0%	43,0%	43,8%	76,5%	55,4%	41,7%	44,2%	46,7%
Volgen van een stage	41,3%	32,6%	36,8%	45,3%	44,9%	70,9%	47,9%	38,7%	36,2%	45,6%
ICT-gebruik leren van op afstand via elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	38,4%	36,0%	38,9%	35,1%	42,1%	47,0%	44,9%	35,9%	34,8%	41,4%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	36,3%	29,8%	36,2%	35,7%	39,3%	58,7%	37,0%	36,0%	38,4%	34,4%

Tabel 102: Belang van ICT-nascholingsmethoden voor leerkrachten naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau (N=1248)

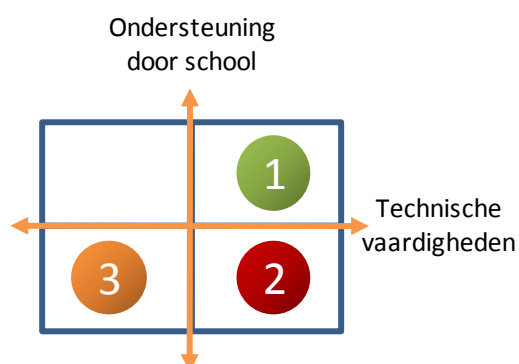
(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

% belangrijk of zeer belangrijk	Totaal %	Persoonlijk ICT-gebruik			Relatie ICT met vakinhoud		Behoefte aan ICT-nascholing		Gebruik van REN Vlaanderen		
		Laag	Gem.	Hoog	Geen directe relatie	Directe relatie	Ja	Neen	Ja	Neen	Weet niet
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	84,1%	80,3%	87,2%	84,6%	82,2%	88,3%	91,2%	78,8%	90,6%	86,1%	81,1%
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	81,7%	82,5%	83,6%	79,4%	82,9%	79,0%	89,2%	76,2%	83,1%	83,9%	84,3%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	73,9%	73,5%	75,9%	72,3%	74,1%	73,4%	88,0%	63,5%	87,7%	75,9%	71,9%
Pedagogische studiedag	73,0%	73,2%	74,7%	71,4%	73,6%	71,7%	82,9%	65,8%	75,4%	76,3%	67,1%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	61,4%	61,2%	61,5%	61,3%	61,1%	62,0%	74,9%	51,4%	68,1%	62,0%	65,9%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	61,4%	52,2%	65,8%	65,4%	57,3%	70,3%	74,2%	51,9%	77,9%	59,9%	58,9%
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	60,9%	62,7%	62,2%	58,1%	62,0%	58,4%	76,3%	49,5%	64,0%	62,1%	59,2%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	59,8%	54,5%	60,6%	63,8%	57,9%	64,0%	72,1%	50,8%	69,7%	59,6%	60,2%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	47,5%	37,3%	51,4%	52,9%	41,6%	60,4%	47,9%	47,2%	59,3%	48,6%	49,4%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	45,5%	37,2%	44,6%	53,6%	39,8%	58,1%	52,2%	40,7%	57,7%	46,3%	39,8%
Volgen van een stage	41,3%	37,1%	43,1%	43,3%	38,5%	47,4%	55,8%	30,6%	54,8%	40,9%	38,7%
ICT-gebruik leren van op afstand via elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	38,4%	32,1%	36,8%	45,2%	33,7%	48,6%	47,2%	31,9%	55,3%	36,6%	36,5%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	36,3%	33,3%	38,1%	37,2%	33,7%	41,9%	43,9%	30,6%	39,9%	37,6%	32,5%

Tabel 103: Belang van ICT-nascholingsmethoden voor leerkrachten naar persoonlijk ICT-gebruik, relatie ICT met vakinhoud, behoefte aan ICT-nascholing en gebruik van REN Vlaanderen (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Belang volgens de verschillende leerkrachttypes

Klassieke, face-to-face vormen van vorming en begeleiding, zoals hands-on training (ook in de vorm van mobiele klas), klassieke cursussen en pedagogische studiedagen, zijn van relatief groter belang voor groep 3 'Leken'.

De leerkrachten uit deze groep hebben expert coaching nodig, en zien zelfstudie en het raadplegen van het internet veel minder zitten dan de andere groepen. nascholingen terug te vinden.

% belangrijk of zeer belangrijk	Groep			
	Totaal	Geschoolden	Auto- didacten	Leken
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	84,1%	86,1%	83,2%	83,2%
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	81,7%	84,3%	77,8%	84,1%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	73,9%	74,1%	69,9%	78,6%
Pedagogische studiedag	73,0%	70,3%	72,0%	76,9%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	61,4%	62,9%	55,6%	67,0%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	61,4%	64,4%	62,1%	57,5%
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	60,9%	61,2%	57,5%	64,7%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	59,8%	58,6%	59,9%	61,0%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	47,5%	51,7%	51,0%	39,1%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	45,5%	51,1%	48,8%	36,1%
Volgen van een stage	41,3%	40,5%	40,3%	43,3%
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	38,4%	42,7%	36,9%	36,0%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	36,3%	36,6%	35,0%	37,5%

Tabel I04: Belang van ICT-nascholingsmethoden naar type leerkracht (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

4.5.1.2 Directies

	volkomen onbelangrijk	onbelangrijk	belangrijk	zeer belangrijk
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	,0%	4,6%	55,6%	39,7%
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	1,1%	8,4%	59,8%	30,8%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	,0%	6,1%	65,3%	28,6%
Pedagogische studiedag	1,1%	13,7%	68,6%	16,6%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	2,1%	21,3%	59,2%	17,4%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	3,2%	22,0%	58,4%	16,4%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	3,4%	23,9%	64,3%	8,4%
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	5,1%	29,5%	58,8%	6,6%
Volgen van een stage	2,7%	47,6%	43,3%	6,3%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	5,5%	42,3%	48,0%	4,1%
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	6,6%	53,3%	35,7%	4,4%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	8,9%	47,0%	42,1%	1,9%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	10,2%	49,7%	36,3%	3,8%

Tabel 105: Belang van ICT-nascholingsmethoden volgens directies (N=102)

De nascholingen die we specifiek op maat volgen door onze ict-coördinator gegeven zijn zinvoller dan nascholingen die we ergens anders doen. Onze ict-er is zelf een onderwijzer die weet wat er in de klas gebeurt
Hospiteren bij collega's
Ict-coördinator zou meer moeten fungeren als coach en ondersteuning voor de leerkrachten.
Initiatieven rond ICT bepalen vanop directieniveau in samenspraak met collega's, en vervolgens het gehele schooljaar zich met de volledige school richten op deze prioriteit(en) d.m.v. specifieke nascholingen en coaching door collega's met ervaring op dit ICT
Leren met en van elkaar werkt het best
Op scholengroepniveau van elkaar leren...
Zoveel mogelijk hands-on, niet theoretisch, maar "probleemgericht"

Tabel 106: Andere ICT-nascholingsmethoden aanbevolen door directies (resultaten open vraag)

De inschatting van het belang van diverse methoden voor ICT-nascholing door directies loopt parallel met deze van de leerkrachten. Meer dan 90% van de directies onderstreept het belang van interne coaching door de ICT-coördinator of andere collega's (40% vindt dit zeer belangrijk) en van uitwisseling van kennis en goede praktijkervaringen. Een interessante manier om te leren uit ervaringen van peers zijn volgens de directies het organiseren van schoolbezoeken. Klassikale trainingen gebeuren volgens meer dan 90% van de schooldirectieleden best hands-on. Ook de idee van de mobiele klas slaat aan. Ruim 85% vindt dat pedagogische studiedagen een belangrijk moment

kunnen zijn om ICT-nascholing te organiseren. Het geloof in afstandslernen, zelfstudie en e-learning is minder groot en verdeelt de schooldirecties. Online of offline afstandslernen is een belangrijke optie volgens directies van secundaire scholen (60% belang), maar absoluut niet voor basisscholen. Er zijn geen significante verschillen naargelang onderwijsnet of grootte van de school.

% belangrijk of zeer belangrijk	Totaal	Onderwijsniveau	
	%	Basis	Secundair
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	95,4%	97,8%	92,9%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	93,9%	91,1%	96,8%
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	90,6%	90,3%	90,9%
Pedagogische studiedag	85,2%	87,2%	83,3%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	76,6%	79,1%	74,1%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	74,8%	76,0%	73,6%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	72,7%	70,2%	75,2%
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	65,4%	64,1%	66,6%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	52,1%	47,7%	56,6%
Volgen van een stage	49,7%	47,6%	51,8%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	44,0%	29,0%	59,1%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	40,1%	39,6%	40,6%
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	40,1%	20,1%	60,1%

Tabel 107: Belang van ICT-nascholingsmethoden volgens schooldirecties naar onderwijsniveau (N=102)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Uit het kwalitatief onderzoek blijkt dat schooldirecties met de leerkrachten zelf de opvatting delen dat het belang en de geschiktheid van een methode voor een belangrijk deel hand in hand gaat met het kennisniveau van de gebruiker en de inhoudelijke focus:

- “Klassieke ICT-nascholing” is nuttig voor het aanleren van technische en functionele basiskennis (over ICT, softwareprogramma’s, specifieke pakketten, enz.)
- “Afstandslernen/e-learning” en elektronische middelen (nascholingsmethoden met gebruik van ICT zelf) zijn meer geschikt voor verfijning of vervolmaking, zeker als het gaat om technische kennis en instructies voor gevorderden.
- Voor de overstap van het functioneel-technische naar het didactisch-inhoudelijke niveau wordt de overgang van individueel gerichte opleidingen naar peer-learning en uitwisseling belangrijker (leren van goede praktijkvoorbeelden, uitwisselen van uitgewerkte toepassingen, enz.).
- Dit laatste kan ook via virtuele uitwisselingsfora als verlengstuk van face-to-face interacties. Spontane kennisdeling is evenwel geen evidentie en moet ondersteund worden.

4.5.2 Input uit het kwalitatief onderzoek

4.5.2.1 Percepties en evaluaties van methoden

FOCUSGROEP LEERKRACHTEN

- Percepties van methoden
 - Hoe meer basis het kennisniveau, hoe beter de klassieke/klassikale aanpak
 - Hoe meer gevorderd het kennisniveau, hoe beter leren via uitwisseling werkt
 - Klassieke/klassikale nascholing wordt geassocieerd met basisstof bv. Word
 - Peer-learning wordt geassocieerd met praktische problemen en toepassingen
- Uitwisseling van kennis, ervaringen en materiaal is cruciaal
 - “Door het leren van anderen vermijd je steeds opnieuw het warm water te moeten uitvinden.”
- “Co-teaching”
 - Interne nascholing, kennisoverdracht en uitwisseling is belangrijk en doeltreffend
 - “Nascholing is inderdaad een mogelijkheid, maar interne bijscholing is een betere optie. Via een interne bijscholing kunnen de leerkrachten elkaar onderwijzen. Als de collega’s onder elkaar lessen volgen, hebben ze een vertrouwde groep rond zich, waarbij ze terecht kunnen voor hulp.”
 - Men botst echter wel eens op een mentaliteit van “dit heb ik gemaakt en geef ik niet vrij” en/of op schooldirecties die geen voorstander zijn van nascholingen tijdens de schooluren.
- “e-Learning”
 - De optie “online leren” moet efficiënter uitgewerkt worden.
 - e-Learning heeft als voordelen dat leerkrachten zich niet moeten verplaatsen en zelf op hun eigen tempo kunnen leren.
 - Ze kunnen bijvoorbeeld ook zien hoe andere leerkrachten iets uitwerken, of ze kunnen toegang krijgen tot een handleiding geschreven door leerkrachten.
 - “KennisNet in Nederland is een goed voorbeeld, met een aanbod gestructureerd volgens niveaoverschillen.”
- Combinatie van methoden verdient de voorkeur
 - Er is een combinatie noodzakelijk van “persoonlijke verrijking” en “co-teaching”.
 - E-kanalen zijn aanvullend, niet vervangend.
- Een algemene handleiding met scenario’s is een aanrader: cursussen of eigen materiaal worden nogal eens voor zichzelf gehouden waardoor de kennis niet gedeeld wordt.

FOCUSGROEP DIRECTIES

- Percepties van methoden
 - “Klassieke ICT-nascholing” is nuttig voor het aanleren van technische basiskennis over gebruik van ICT in het algemeen of van specifieke pakketten en programma’s (bv. nieuw tekenpakket).
 - “Afstandleren/e-learning” en elektronische middelen (nascholingsmethoden met gebruik van ICT zelf) zijn meer geschikt voor verfijning of vervolmaking, zeker als het gaat om technische kennis en instructies voor gevorderden (bv. gebruik van Dreamweaver): “Pas als je de technische basis van iets onder de knie hebt, kan je bijleren via fora, websites e.d. “
 - Voor de overstap van het functioneel-technische naar het didactisch-inhoudelijke

wordt de overgang van individueel gerichte opleidingen naar peer-learning en uitwisseling belangrijker:

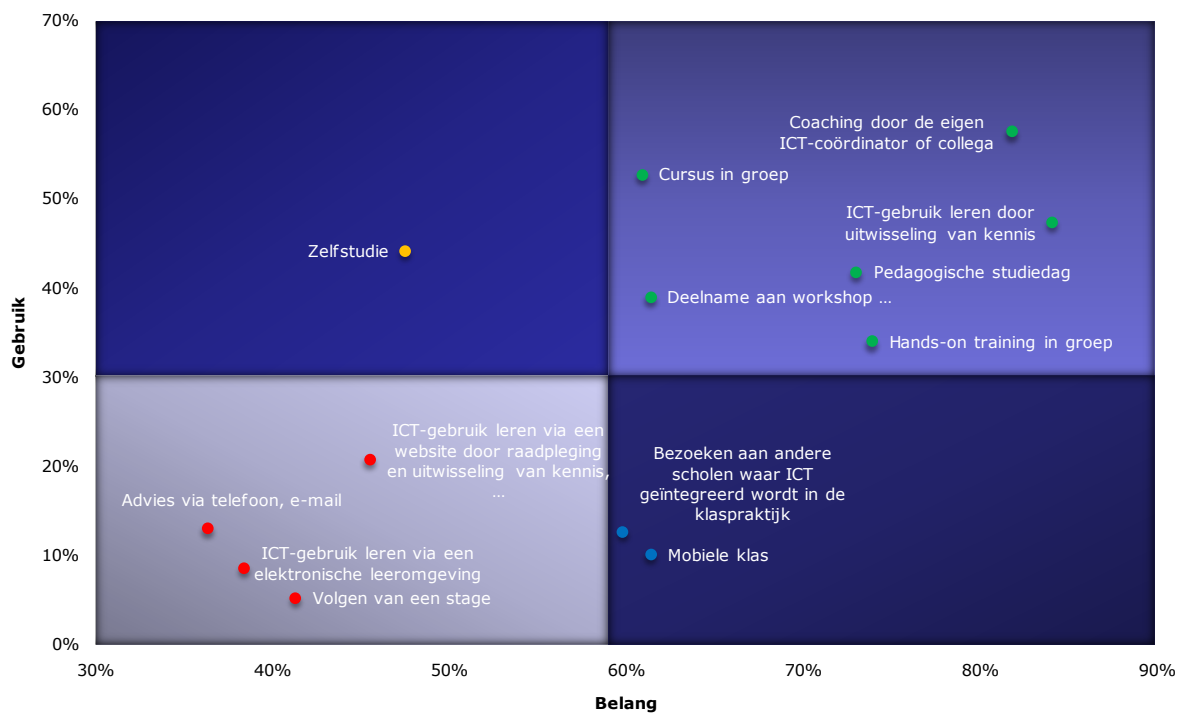
- Leren van goede praktijkvoorbeelden.
- Feedback van gebruikers, ervaringen, ... (“waarvoor gebruik jij dat, en hoe doe je dat?”).
- Uitwisseling van materiaal, oefeningen en toepassingen.
- Het gefragmenteerd ICT-nascholingsaanbod (REN Vlaanderen) heeft een verlengstuk nodig.
- Uitwisseling is sleutelwoord
 - Behoefte aan praktijkvoorbeelden. Voorbeeld: KlasCement, studiedagen ...
- Piste van e-Learning, afstandslernen, leerplatformen moet worden gevolgd
 - e-Learning is een geschikte methodiek om van andere goede praktijkvoorbeelden te leren.
 - “Het basisonderwijs heeft dit in zekere vorm met WebQuest waarop leerlingen werkstukjes posten en leerkrachten kunnen zien hoe collega’s iets uitwerken, handleidingen kunnen raadplegen, enz.”
 - “Niet à la eloV want dat is een CMS systeem, geen leerplatform.”
 - “Online leren is veel beter dan een cursus in Antwerpen gaan volgen.”
- Opgelet: spontaan kennis delen doen mensen niet zomaar ...
 - “Virtuele uitwisseling via fora e.d. (bv. ICT-forum VSKO) werkt enkel echt als verlengstuk van informatiegevers en -delers die mekaar kennen, gegroeid uit een vaste groep mensen die elkaar face-to-face hebben ontmoet en informatie of ervaringen hebben uitgewisseld.”
- Interne communicatie binnen de school speelt ook een rol
 - Voorbeeld: cd-rom vrije software (VSKO) is heel bruikbaar, maar leerkrachten weten het niet (“cd-rom ligt in de kast van de ICT-coördinator”).

4.5.3 Belang versus gebruik van ICT-nascholingsmethoden

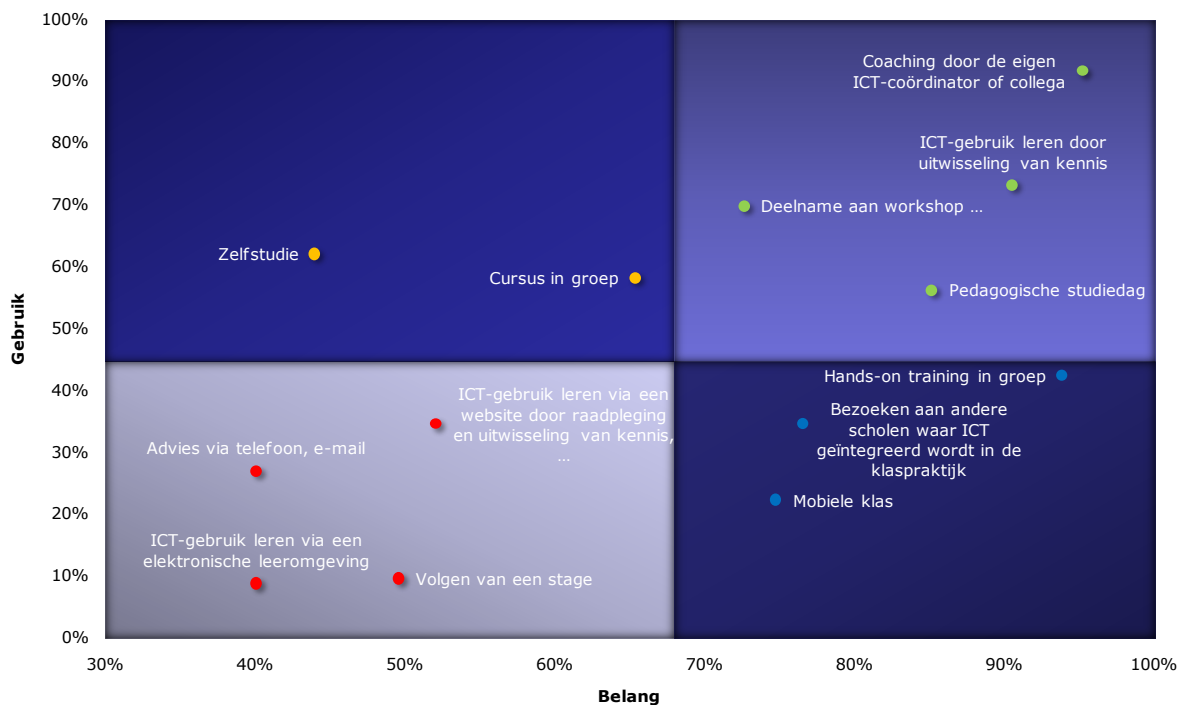
Onderstaande tabel en figuren koppelen het gepercipieerde belang met het feitelijk gebruik van ICT-nascholingsmethoden.

	Leerkrachten		Directies	
	Belang	Gebruik	Belang	Gebruik
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	84,10%	47,40%	90,60%	67,2%
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	81,80%	57,60%	95,30%	89,4%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	73,90%	34,00%	93,90%	38,8%
Pedagogische studiedag	73,00%	41,80%	85,20%	49,3%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	61,40%	39,00%	72,70%	69,8%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	61,40%	10,10%	74,80%	20,3%
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	60,90%	52,80%	65,40%	56,6%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	59,80%	12,60%	76,60%	30,2%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	47,50%	44,20%	44,00%	61,0%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	45,50%	20,70%	52,10%	31,8%
Volgen van een stage	41,30%	5,20%	49,60%	8,5%
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	38,40%	8,50%	40,10%	7,1%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	36,30%	13,00%	40,10%	25,8%

Tabel 108: Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden

Figuur 10 : Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden volgens leerkrachten

Figuur 11 : Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden volgens schooldirecties

Veel gebruikte nascholingsmethoden waarvan het belang wordt erkend, zijn diverse vormen van face-to-face peer-learning:

- Interne coaching door ICT-coördinator of collega's
- Uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden
- Deelname aan workshops, studiedagen, beurzen, enz.
- Pedagogische studiedagen

Belangwekkende methoden die op dit moment weinig worden gebruikt, zijn:

- Bezoek aan andere scholen met goede praktijkvoorbeelden
- Mobiele klas: ICT-gebruik leren in de klas zelf onder begeleiding

Het gebruik van e-learning toepassingen is beperkt, maar ongeveer 45% van de leerkrachten ziet ICT zelf als een interessant verlengstuk om kennisdeling en -uitwisseling te realiseren.

Het nut van hands-on trainingen staat vast, het feitelijk gebruik schommelt rond één op de drie leerkrachten. Meer dan de helft heeft al wel eens een ex cathedra cursus over ICT-nascholing gevolgd, twee op drie leerkrachten vindt deze methode geschikt.

Zelfstudie van cursusmateriaal en handleidingen is voor vele leerkrachten een (noodzakelijke?) piste, maar efficiënt vindt men het niet.

Schooldirecties schatten het gebruik van zowat alle ICT-nascholingsmethoden systematisch hoger in dan een bevraging bij de leerkrachten zelf ons leert.

De huidige aanpak van REN Vlaanderen (vnl. klassikale ICT trainingen en studiedagen) situeert zich in het kwadrant rechtsboven. Meer dan 60% van de leerkrachten beschouwt de door REN Vlaanderen gebruikte methoden als aanbevelenswaardig om ICT-nascholing te organiseren.

4.6 Impact van ICT-nascholing

In dit onderdeel proberen we een antwoord te formuleren op basis van de onderzoeksresultaten op de vijfde onderzoeksvraag: “Zijn de door REN Vlaanderen aangewende nascholingsmethodes voldoende efficiënt om impact te realiseren (impact wordt hierbij begrepen als de transfer tussen wat tijdens een nascholing geleerd wordt en het effectief toepassen daarvan in de klaspraktijk?)”

4.6.1 Leerkrachten

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Deels akkoord, deels niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Weet niet
Ik ben overtuigd van het nut van ICT-nascholing	1,2%	1,4%	11,0%	54,0%	26,0%	6,4%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn school	2,4%	11,8%	21,9%	33,7%	6,7%	23,6%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn klaspraktijk	3,0%	14,3%	23,5%	29,1%	7,1%	22,8%
Ik kan in mijn school gebruik maken van de kennis die collega's door ICT-nascholing hebben opgedaan	2,9%	12,4%	22,1%	41,8%	10,1%	10,7%
Ik gebruik de kennis opgedaan door ICT-nascholing effectief in mijn klaspraktijk	2,8%	9,2%	22,1%	37,2%	10,5%	18,3%
Door ICT-nascholing van REN Vlaanderen te volgen, kan ik ICT beter gebruiken in mijn klaspraktijk	1,9%	4,7%	10,5%	11,8%	3,1%	67,9%
Ik ga in de toekomst gebruik maken van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	2,1%	3,7%	14,1%	19,6%	4,7%	55,8%

Tabel 109: Impact van ICT-nascholing volgens leerkrachten (N=1248)

Liefst 80% van de leerkrachten is overtuigd van het nut van ICT-nascholing. Slechts de helft stelt echter de impact van ICT-nascholing daadwerkelijk te voelen in de eigen school en klaspraktijk. Positief is dat iets meer dan de helft van de leerkrachten zegt gebruik te kunnen maken van de kennis opgedaan door collega's (transfer). De impact van ICT-nascholing op de eigen klaspraktijk wordt iets kleiner ingeschat. Iets minder dan de helft van de leerkrachten stelt kennis opgedaan door ICT-nascholing ook effectief in de klaspraktijk te gebruiken. 15% meent dat ICT-nascholing van REN Vlaanderen in zijn of haar klaspraktijk een verschil kan maken, maar 2 op 3 leerkrachten kan dat niet beoordelen bij gebrek aan kennis van of ervaring met REN Vlaanderen. **Een kwart van de leerkrachten denkt in de toekomst gebruik te zullen maken van REN Vlaanderen.**

% akkoord of helemaal akkoord	Totaal		Leeftijd				Geslacht		Onderwijsniveau	
	%	20-29	30-39	40-49	50-59	60+	Man	Vrouw	Basis	Secundair
Ik ben overtuigd van het nut van ICT-nascholing	80,0%	76,9%	81,7%	79,7%	82,2%	70,7%	78,7%	80,5%	80,5%	79,6%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn school	40,4%	31,3%	42,2%	41,4%	47,7%	17,6%	40,4%	40,4%	37,1%	43,1%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn klaspraktijk	36,3%	26,6%	38,3%	35,7%	44,2%	23,4%	43,5%	33,5%	34,8%	37,5%
Ik kan in mijn school gebruik maken van de kennis die collega's door ICT-nascholing hebben opgedaan	51,9%	49,7%	53,5%	50,6%	55,5%	35,4%	46,6%	54,0%	48,9%	54,5%
Ik gebruik de kennis opgedaan door ICT-nascholing effectief in mijn klaspraktijk	47,7%	39,0%	46,4%	52,0%	55,1%	17,6%	53,4%	45,5%	47,5%	47,8%
Door ICT-nascholing van REN Vlaanderen te volgen, kan ik ICT beter gebruiken in mijn klaspraktijk	14,9%	10,3%	14,6%	15,0%	18,4%	18,0%	17,3%	14,0%	16,6%	13,5%
Ik ga in de toekomst gebruik maken van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	24,4%	27,0%	27,0%	21,6%	21,9%	29,4%	26,1%	23,7%	23,1%	25,4%

Tabel 110: Impact van ICT-nascholing volgens leerkrachten naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Jonge leerkrachten voelen de impact van ICT-nascholing veel minder, mogelijk omdat ze dat binnen het bestek van een korte loopbaan minder goed kunnen inschatten of omdat ze hun loopbaan net beginnen met hogere verwachtingen op het vlak van ICT integratie. Vrouwelijke leerkrachten maken minder gebruik van ICT-nascholing en voelen blijkbaar dus ook minder impact van ICT-nascholing op hun klaspraktijk. Op schoolniveau is de impact van ICT-nascholing kennelijk sterker voelbaar in secundaire scholen. Dit komt minstens voor een deel door het feit dat de transfer van kennis er volgens de leerkrachten zelf sterker is. We stellen verder vast dat de leerkrachten die persoonlijk minder gebruik maken van ICT, ook minder overtuigd zijn van het nut van ICT-nascholing.

Gebruikers van ICT percipiëren in elk geval een duidelijke impact, en dat geldt zeker ook voor de gebruikers van REN Vlaanderen: 68% gebruikt de opgedane kennis effectief in de klas, 58% voelt de impact in de klaspraktijk en 61% vindt dat ze ICT beter gebruiken in de klaswerking door ICT-nascholing van REN Vlaanderen te gebruiken.

Uiteindelijk zegt **63% van de REN Vlaanderen gebruikers ook in de toekomst** een beroep te zullen doen op het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen.

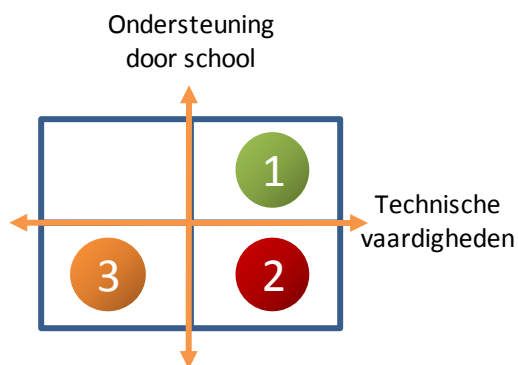
% akkoord of helemaal akkoord	Totaal %	Persoonlijk ICT-gebruik			Relatie ICT met vakinhoud		Gebruik van ICT-nascholing		Gebruik van REN Vlaanderen		
		Laag	Gem.	Hoog	Geen directe relatie	Directe relatie	Ja	Neen	Ja	Neen	Weet niet
Ik ben overtuigd van het nut van ICT-nascholing	80,0%	72,9%	83,5%	83,0%	78,6%	83,1%	82,3%	65,5%	87,2%	81,1%	83,4%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn school	40,4%	40,3%	39,6%	41,2%	38,5%	44,6%	44,3%	15,8%	46,1%	42,1%	51,9%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn klaspraktijk	36,3%	27,4%	40,2%	40,5%	30,1%	49,8%	40,0%	12,2%	58,1%	36,7%	40,3%
Ik kan in mijn school gebruik maken van de kennis die collega's door ICT-nascholing hebben opgedaan	51,9%	55,1%	50,5%	50,3%	50,9%	54,2%	54,7%	34,5%	46,4%	55,5%	57,3%
Ik gebruik de kennis opgedaan door ICT-nascholing effectief in mijn klaspraktijk	47,7%	40,3%	51,9%	50,4%	41,2%	62,0%	53,4%	11,1%	68,8%	50,9%	52,5%
Door ICT-nascholing van REN Vlaanderen te volgen, kan ik ICT beter gebruiken in mijn klaspraktijk	14,9%	13,8%	14,3%	16,3%	12,8%	19,4%	15,2%	13,2%	61,0%	8,7%	7,4%
Ik ga in de toekomst gebruik maken van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	24,4%	15,5%	24,3%	32,1%	21,5%	30,7%	24,3%	24,7%	63,0%	17,2%	24,7%

Tabel III: Impact van ICT volgens leerkrachten naar persoonlijk ICT-gebruik, relatie ICT met vakinhoud, gebruik van ICT-nascholing en gebruik van REN Vlaanderen (N=1248)
(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Strategische acties om ICT-nascholing te optimaliseren volgens leerkrachten in de open eindvraag van het kwantitatief onderzoek:

- ✓ ICT en opleidingen promoten (vermeld door 46 respondenten)
- ✓ Opleidingen op school organiseren (41)
- ✓ Integratie ICT in lessen (21)
- ✓ Opleidingen aanpassen aan niveau (17)
- ✓ Vakgerichte opleiding (16)
- ✓ Vraag en aanbod op elkaar afstemmen (16)
- ✓ Uitwisselen van kennis met collega's (11)
- ✓ Opleidingen dichterbij huis (5)
- ✓ Opleidingen betaalbaar maken (3)

Impact volgens de verschillende leerkrachttypes

Groep 1 'Geschoolden', een groep van leerkrachten met technische bagage die zich gesteund weet door school inzake ICT integratie en nascholing en er ook gebruik van maakt, voelt in veel sterkere mate de impact van ICT-nascholing op school- en klasniveau, en ziet ook daadwerkelijk een kennistransfer binnen hun school.

Voor groep 2 'Autodidacten' is een gebrek aan ondersteuning en kennistransfer binnen de school een issue. Zij genereren meer op individuele basis een

impact, die echter veel geringer is dan bij groep 1 'Geschoolden'.

Belangrijk is dat ook in groep 3 'Leken' de overtuiging leeft dat ICT-nascholing meerwaarde biedt. Zij zijn aangewezen op interne kennisdeling, maar vindt ondersteuning in hun school onvoldoende terug. 1 op 5 van de leerkrachten uit deze groep denkt eraan in de toekomst gebruik te maken van REN Vlaanderen.

% akkoord of helemaal akkoord	Groep			
	Totaal	Geschoolden	Auto- didacten	Leken
Ik ben overtuigd van het nut van ICT-nascholing	80,0%	86,8%	77,9%	76,0%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn school	40,4%	62,9%	28,2%	33,6%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn klaspraktijk	36,3%	49,5%	34,8%	25,2%
Ik kan in mijn school gebruik maken van de kennis die collega's door ICT-nascholing hebben opgedaan	51,9%	73,6%	38,7%	47,1%
Ik gebruik de kennis opgedaan door ICT-nascholing effectief in mijn klaspraktijk	47,7%	61,2%	44,5%	38,4%
Door ICT-nascholing van REN Vlaanderen te volgen, kan ik ICT beter gebruiken in mijn klaspraktijk	14,9%	16,4%	14,4%	14,0%
Ik ga in de toekomst gebruik maken van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	24,4%	26,3%	26,3%	20,0%

Tabel 112: Impact van ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

4.6.2 Directies

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Deels akkoord, deels niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Weet niet
Ik ben overtuigd van het nut van ICT-nascholing	,0%	,0%	2,2%	19,0%	76,0%	2,7%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn school	,0%	5,8%	23,3%	40,2%	20,7%	10,0%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in de klaspraktijk	,0%	2,2%	24,2%	46,8%	18,8%	8,0%
De kennis die leerkrachten door ICT-nascholing hebben opgedaan wordt in mijn school doorgegeven aan anderen	1,1%	10,4%	26,5%	34,5%	18,5%	8,9%
De kennis opgedaan door ICT-nascholing wordt in mijn school effectief toegepast in de klaspraktijk	1,1%	3,1%	25,4%	45,4%	18,1%	7,0%
Door ICT-nascholing van REN Vlaanderen te volgen, kunnen mijn leerkrachten ICT beter gebruiken in hun klaspraktijk	1,5%	1,6%	25,6%	28,2%	8,4%	34,7%
Mijn leerkrachten zullen in de toekomst gebruik maken van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	1,1%	1,6%	20,8%	32,4%	9,4%	34,6%

Tabel 113: Impact van ICT-nascholing volgens directies

95% van de schooldirecties is overtuigd van het nut van ICT-nascholing. 60 tot 65% zegt de impact ervan ook te voelen. Dit is gevoelig meer dan de leerkrachten zelf. De meerderheid van de schooldirecties meent dat er binnen hun school een transfer of deling is van de kennis opgedaan door ICT-nascholing en dat die kennis effectief wordt gebruikt in de klaspraktijk. In scholen waar effectief gebruik gemaakt wordt van ICT-nascholing, zien directies veel meer kennistransfer en impact op schoolniveau. Er zijn geen significante verschillen naargelang onderwijsniveau, onderwijsnet of grootte van de school.

Een belangrijke boodschap hier is dus wel dat directies een rooskleuriger beeld hebben van de impact van ICT-nascholing en van de deling en uitwisseling van kennis die er op school inzake ICT plaatsvindt.

Ruim een derde van de directies dicht een positief effect toe aan ICT-nascholing door REN Vlaanderen. Volgens de directies zal in **40% van de scholen in de toekomst** gebruik gemaakt worden van REN Vlaanderen. Net als bij de leerkrachten zelf, is **hergebruik van REN Vlaanderen** (door gebruikers) waarschijnlijk in **60%** van de gevallen.

% akkoord of helemaal akkoord	Totaal %	Onderwijsniveau		Gebruik van ICT-nascholing		Gebruik van REN Vlaanderen		
		Basis	Secundair	Ja	Neen	Ja	Neen	Weet niet
Ik ben overtuigd van het nut van ICT-nascholing	95,1%	93,3%	96,8%	96,5%	85,9%	96,6%	90,4%	100,0 %
De impact van ICT- nascholing is voelbaar in mijn school	60,9%	53,8%	68,0%	66,4%	26,3%	68,4%	50,2%	55,3%
De impact van ICT- nascholing is voelbaar in mijn klaspraktijk	65,6%	61,9%	69,2%	69,3%	42,5%	71,2%	51,5%	76,3%
De kennis die leerkrachten door ICT-nascholing hebben opgedaan, wordt in mijn school doorgegeven aan anderen	53,1%	55,2%	50,9%	57,0%	28,4%	56,3%	51,4%	43,0%
De kennis opgedaan door ICT-nascholing wordt in mijn school effectief toegepast in de klaspraktijk	63,5%	62,7%	64,2%	65,5%	50,6%	70,2%	45,6%	79,0%
Door ICT-nascholing van REN Vlaanderen te volgen, kunnen mijn leerkrachten ICT beter gebruiken in hun klaspraktijk	36,5%	41,8%	31,2%	39,3%	19,5%	47,0%	20,2%	32,3%
Mijn leerkrachten zullen in de toekomst gebruik maken van het ICT- nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	41,8%	44,0%	39,7%	44,6%	24,3%	60,0%	15,6%	29,2%

Tabel 114: Impact van ICT-nascholing volgens directies naar onderwijsniveau, gebruik van ICT-nascholing en gebruik van REN Vlaanderen in scholen
(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Strategische acties om ICT-nascholing te optimaliseren volgens directies in de open eindvraag van het kwantitatief onderzoek:

- ✓ Opleidingen op school organiseren (vermeld door 4 respondenten)
- ✓ Integratie ICT op school (3)
- ✓ ICT en opleidingen promoten (3)
- ✓ Nascholing verplichten (3)
- ✓ Aanwezigheid ICT coördinator (3)
- ✓ Vraag en aanbod op elkaar afstemmen (2)
- ✓ Opleidingen aanpassen naargelang niveau (1)
- ✓ Opleidingen kortbij huis (1)

4.6.3 Input uit het kwalitatief onderzoek

4.6.3.1 Strategieën

FOCUSGROEP LEERKRACHTEN

- Aandacht voor technische basiskennis en -vaardigheden
- Ondersteuning binnen de school door directie, ICT-coördinator en gemotiveerde collega's
- Praktische bruikbaarheid
 - ICT-nascholingen moeten een direct antwoord bieden op de vragen: "Wat kan ik ermee doen, hoe gebruik ik het en hoe bied ik het aan de leerlingen aan?"
 - "Wil je de impact vergroten, dan moet je eigenlijk vraaggestuurd werken en iets praktisch aanbieden waarmee leerkrachten 's anderendaags kunnen beginnen. Het duurt te lang vooraleer de leerkrachten de ICT-leerstof effectief kunnen gebruiken."
- Doeltreffende methoden
 - Differentiatie tussen en combinatie van "klassieke ICT-nascholing voor technische basiskennis en -vaardigheden" en "peer/e-learning voor leren voor gevorderden en uitwisselen van goede praktijktoepassingen" (klassieke nascholingsaanbod van REN Vlaanderen heeft in die zin een verlengstuk nodig)
 - Teamgerichte en vraaggestuurde nascholing
 - Interne co-teaching
 - Uitwisseling van good practices
- Ondersteunend didactisch materiaal en handleidingen

FOCUSGROEP DIRECTIES

- Personele ondersteuning
 - ICT-coördinatoren meer bij elkaar brengen en tijd, ruimte en middelen geven om doorgeefluik te zijn en transfer te verzekeren van gebruikskennis, op technisch-functioneel en didactisch gebied.
 - Een andere, bijkomende piste is middelen vrijmaken om andere ervaringsdeskundige leden van het leerkrachtenteam te laten nascholen en interne transfer en "drive" te verzekeren (rolverdeling technisch - organisatorische ICT-coördinator en didactisch - pedagogische ICT-coördinator).
 - De juiste persoon binnen de school moet bijscholingen gaan volgen en zelf nascholing geven. Zo blijven de kosten beperkt en stijgt de motivatie.
- Motivatie leerkrachten
 - Koudwatervrees, aversie, onzekerheid en onwetendheid wegnemen door te werken aan de technische basiskennis en -vaardigheden en door te voorzien in hulp en ondersteuning binnen de school.
 - Leerkrachten in aanraking laten komen met ICT als hulpmiddel (en niet als doel op zich) en het voelen en ervaren van het nut of de meerwaarde ervan is een zeer belangrijke stimulans.
 - Meten, expliciteren en communiceren van relevantie, nut, meerwaarde en impact.
- Inhoudelijke focus
 - Didactisch, geïntegreerd gebruik.

- Uitwisseling van goede praktijkvoorbeelden.
- Zeer praktisch, praktijkgericht, praktisch bruikbaar, toegepast op inhoud.
- Fragmentarisch aanbod en losstaande vormingsmomenten vervangen door trapsgewijze aanbodsformule met graduele verdieping van technische basiskennis tot didactische, geïntegreerde toepassing op concrete, inhoudelijke klaspraktijk.
- Organisatorische aspecten
 - Decentraliseren, focussen op de nabijheid van nascholing, verbeteren van de mogelijkheden om intern binnen de eigen school nascholing te organiseren.
 - Meer teamgericht i.p.v. individueel.
 - Aansluitend op de schooluren.
 - In de school, meer intern i.p.v. extern (qua locatie, niet qua nascholer/lesgever).
- Combinatie van methoden
 - Differentiatie tussen en combinatie van “klassieke ICT-nascholing voor technische basiskennis en -vaardigheden” en “peer/e-learning voor leren voor gevorderden en uitwisselen van goede praktijktoepassingen” (klassieke nascholingsaanbod van REN Vlaanderen heeft in die zin een verlengstuk nodig).
 - Klassieke nascholingen behouden, maar meer nadruk leggen op peer-learning: face-to-face bij elkaar brengen van mensen en dan vanuit die groepen elektronische uitwisselingen laten groeien, want persoonlijk contact blijft zeer belangrijk.

4.6.3.2 Beleid en rol van de overheid

FOCUSGROEP LEERKRACHTEN

- Bundelen en inzetten van expertise
 - “In Vlaanderen is er niets te vinden over e-didactiek, geen algemene methodiek, geen visie over hoe je ICT pedagogisch kan of moet inzetten, hoe je ethisch met ICT moet omgaan ..., en als er geen methodiek of didactisch model voorhanden is, hoe verwacht je dan dat er didactisch gebruik is van ICT?”
- Creëren van platforms voor uitwisseling
 - “KlasCement in Vlaanderen, KennisNet in Nederland ... een portaal voor uitwisseling ... zoiets moet de Vlaamse overheid meer doen.”
- Investeren in ondersteunend materiaal en personeel
 - “De overheid moet meer middelen investeren in ondersteunend materiaal.”
 - “Er moet meer geld (meer uren) worden vrijgemaakt voor ICT coördinatoren en/of voor andere gemotiveerde of geïnteresseerde teamleden.

FOCUSGROEP DIRECTIES

- E-didactiek
 - Nood aan e-didactiek expertise: “bestaat niet in Vlaanderen”
 - Voorbeeld nemen aan Nederland waar men daar veel intensiever mee bezig is, o.a. via een leerstoel e-didactiek over didactisch gebruik, impact, ...
- Platform
 - Er is nood aan een centraal beheerd gestructureerd platform dat toegankelijk en betrouwbaar is en alle informatie, expertise, best practices bundelt en ontsluit:

“KlasCement vervult die rol niet.”

- Helpdesk
 - Een suggestie is een laagdrempelige helpdesk te creëren voor technisch gebruik en probleemoplossing. Voorbeelden: Taaladviestelefoon, Wikipedia systeem, ...
 - Dit verlicht de taak van de ICT-coördinator, die teveel kleine technische problemen moet oplossen, en het neemt een stukje drempelvrees en onwetendheid bij leerkrachten weg.

5 Doelgroepenanalyse

In dit onderdeel van het rapport geven we een synthese van de inzichten die verworven zijn door de segmentatie van de verschillende leerkrachten. In dit onderdeel komen achtereenvolgens aan bod:

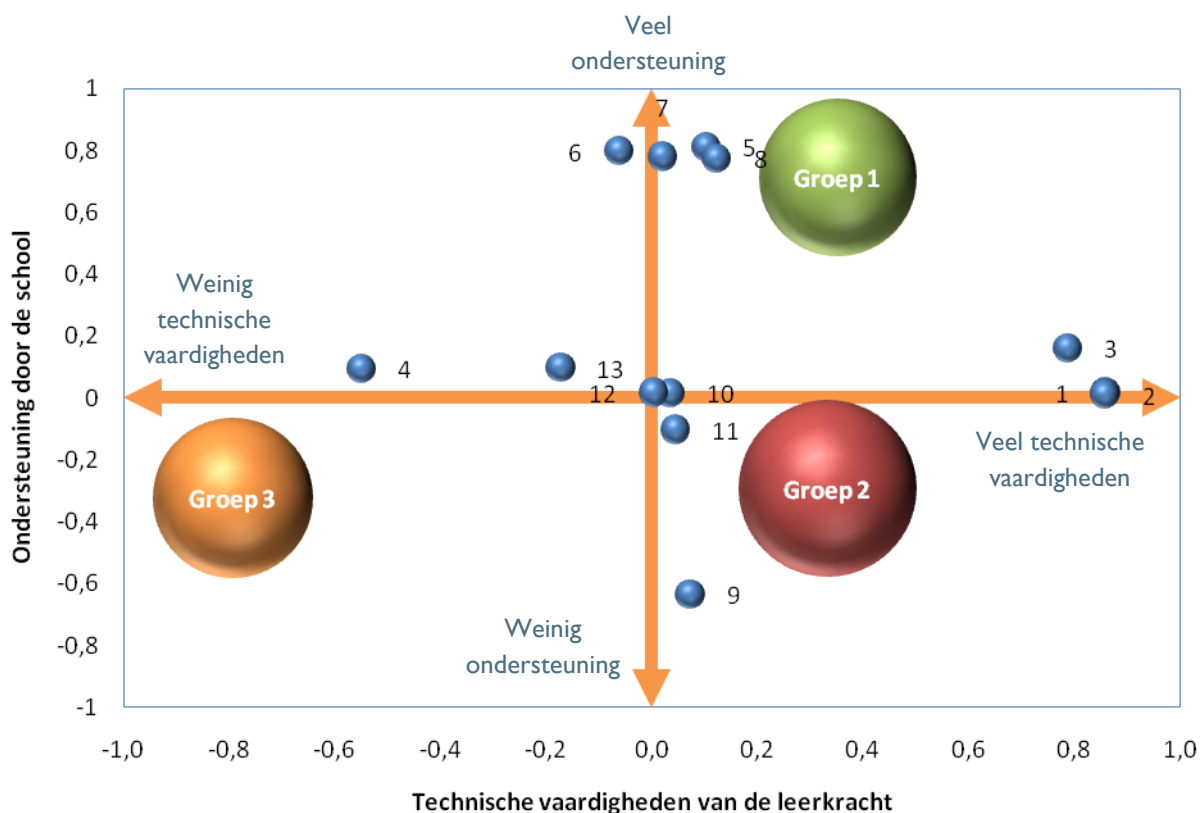
1. Profiel van de verschillende groepen
2. Behoeften van de verschillende gevonden groepen
3. Bereik, kennis en gebruik van REN Vlaanderen
4. Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden
5. Impact van ICT-nascholing en REN Vlaanderen

5.1 Profiel van de verschillende groepen

Groep 1: Deze leerkrachten hebben een technische bagage en kunnen dus de meeste technische problemen zelf oplossen. Ook voelen ze zich vanuit hun school voldoende gesteund op ICT-vlak. Verdere analyse geeft aan dat deze personen niet de jongste groep zijn. Deze groep heeft zijn technische bagage vooral opgedaan door het volgen van opleidingen. Daarom noemden we deze groep in het verloop van dit rapport: **'Geschoolden'**. Twee derde van deze groep geeft aan geen behoefte te hebben aan ICT-nascholing. Voor de personen die aangeven behoefte te hebben zijn er voornamelijk vervolmakingscursussen nodig.

Groep 2: Deze leerkrachten hebben een technische bagage en kunnen dus de meeste technische problemen zelf oplossen. In tegenstelling tot groep 1 voelen ze zich echter niet gesteund vanuit hun school op ICT-vlak. Deze groep leerkrachten is jonger dan de andere groepen en heeft voornamelijk zijn technische bagage te danken aan het 'opgroeien in het computertijdperk'. Zelfstudie is voor hen een belangrijke bron van informatie. Deze groep werd in het verdere verloop van het rapport **'Autodidacten'** genoemd. Net zoals de geschoolden geeft twee derde van deze groep aan geen behoefte te hebben in ICT-nascholing.

Groep 3: Deze groep heeft de minst technische bagage. Deze personen voelen zich geremd om ICT toe te passen in de klas doordat leerlingen er vaak meer van kennen dan henzelf. Hier kan ook de ontbrekende ondersteuning vanuit de school een rem zijn om ICT te gebruiken in het klaslokaal. In tegenstelling tot de twee voorgaande groepen geeft dan ook twee derde aan veel behoefte te hebben aan ICT-nascholing. Slechts een kwart van deze groep geeft aan helemaal geen behoefte te hebben aan een basisopleiding. Deze groep werkt het minst met computers zowel in de klas als privé en maken ook deel uit van de 'late majority' wat betreft internet- en PC-adoptie. Deze groep werd in het verdere verloop van het rapport **'Leken'** genoemd.

1	Ik heb voldoende technische kennis en vaardigheden om ICT in de klas te gebruiken	8	Ik word binnen mijn school voldoende technisch ondersteund inzake het gebruik van ICT
2	Ik kan de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas zelf oplossen	9	De nodige infrastructuur in mijn school ontbreekt om ICT in te zetten tijdens mijn lessen
3	Ik heb voldoende zicht op en kennis van de didactische mogelijkheden van ICT	10	Het gebruik van ICT gaat ten koste van de lesinhoud en kennisoverdracht
4	Dat leerlingen er vaak meer van kennen dan ikzelf, houdt me tegen om ICT te gebruiken in de klas	11	ICT inzetten in de klaspraktijk vraagt teveel tijd en energie
5	Ik word voldoende didactisch ondersteund door de school om ICT in de klas te gebruiken	12	Het gebruik van ICT heeft een didactische meerwaarde
6	Mijn school heeft een duidelijke beleidsvisie rond het didactisch gebruik van ICT	13	Ik heb geen behoefte aan ICT in mijn klaspraktijk
7	Mijn school heeft een duidelijk ICT-nascholingsbeleid		

Figuur 12: Positionering van de groepen van leerkrachten volgens het factormodel

In het algemeen kan gezegd worden dat de geschoolden en de autodidacten qua feitelijke kenmerken weinig van elkaar verschillen, hun instelling over hoe informatie verkregen wordt over ICT verschilt wel. De leken verschillen van de andere groepen vooral inzake leeftijd, geslacht, grootte van de school en persoonlijk ICT-gebruik.

ICT-coördinatoren zijn terug te vinden bij de groepen autodidacten en geschoolden.

		Groep			
		Totaal	Ge- schoold	Auto- didact	Leek
Leeftijd	20-29 jaar	20%	20%	29%	10%
	30-39 jaar	25%	27%	27%	22%
	40-49 jaar	26%	24%	22%	34%
	50-59 jaar	25%	26%	19%	31%
	60+ jaar	3%	3%	3%	3%
Geslacht	Man	28%	36%	32%	14%
	Vrouw	72%	64%	68%	86%
Onderwijsnet	GO - Gemeenschapsonderwijs	21%	18%	23%	21%
	OGO - Officieel Gesubsidieerd Onderwijs	15%	14%	14%	18%
	VGO - Vrij Gesubsidieerd Onderwijs	64%	68%	63%	61%
Onderwijsniveau	Basis	46%	42%	42%	53%
	Secundair	54%	58%	58%	47%
Grootte van de school	Klein	27%	22%	27%	31%
	Gemiddeld	46%	49%	47%	43%
	Groot	27%	29%	26%	26%
Persoonlijk ICT-gebruik	Laag	32%	25%	20%	53%
	Gemiddeld	32%	31%	35%	29%
	Hoog	37%	44%	46%	18%
Relatie ICT met vakinhoud	Geen directe relatie ICT met vakinhoud	68%	58%	62%	88%
	Directe relatie ICT met vakinhoud	32%	42%	38%	12%
Ik ben ICT-coördinator of (mede)verantwoordelijk voor de ondersteuning van de school inzake ICT	Ja	93%	90%	91%	99%
	Nee	7%	10%	9%	1%

Tabel 115: Kenmerken van de groepen van leerkrachten

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

5.2 Behoeften van de verschillende groepen

De verschillende groepen of types van leerkrachten verschillen sterk inzake behoefte aan ICT-nascholing. Zo hebben de geschoolden en de autodidacten het minst behoefte aan nascholing. Deze groepen kunnen terugvallen op technische bagage en/of ondersteuning van de school.

Vooraf groep 3 heeft behoefte aan ICT-nascholing: 60% van deze groep geeft aan veel tot heel veel behoefte te hebben aan ICT-nascholing.

	Groep			
	Totaal	Ge-schoold	Auto-didact	Leek
Behoefte (veel + heel veel)	43%	32%	36%	60%
Heel veel	5%	1%	4%	9%
Veel	38%	31%	32%	51%
Weinig	45%	53%	50%	31%
Heel weinig	10%	12%	11%	6%
Helemaal geen	3%	3%	4%	3%

Tabel 116: Algemene behoefte aan ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1248)
(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

De verschillen in algemene behoefte aan ICT-nascholing kunnen ook teruggevonden worden in de behoeften aan specifieke, inhoudelijke soorten aan ICT-nascholing. Naast het feit dat de leken voor bijna alle aspecten een grotere behoefte heeft, vallen nog twee zaken op:

- De leken hebben duidelijk meer behoefte aan basisopleidingen dan andere groepen
- De autodidacten hebben een grotere behoefte aan een nascholing over het uitwerken van een beleidsvisie over ICT-gebruik in de school en het ontwikkelen van websites voor hun school.

% veel of heel veel behoefte	Totaal	Groep		Leek
		Ge- scho old	Auto- didac t	
Het integreren van educatieve, vakspecifieke software in mijn lessen	48,8%	39,7%	47,0%	59,9%
De didactische mogelijkheden van het internet voor mijn lessen	48,7%	38,5%	43,4%	65,3%
Leren hoe specifieke programma's (bv. Photoshop) of apparatuur in de klas als didactisch hulpmiddel kunnen worden gebruikt (concrete toepassing op lesinhoud)	47,9%	42,4%	45,8%	55,8%
Technisch, instrumenteel bv. leren werken met, technisch onder de knie krijgen van specifieke pakketten (bijv. Photoshop) of apparatuur	46,4%	40,1%	45,2%	54,2%
E-didactiek en het gebruik van ICT als didactisch hulpmiddel voor mijn lessen	45,3%	38,1%	40,9%	57,7%
Werken met multimedia (foto's, muziek, films, ...)	43,6%	34,8%	39,0%	57,8%
Het gebruik van digitale schoolborden	40,8%	39,1%	41,4%	41,8%
Het gebruik van elektronische leeromgevingen en e-learning ter ondersteuning van mijn lessen	40,1%	37,3%	38,1%	45,2%
Het selecteren en evalueren van educatieve, vakspecifieke software	39,6%	37,6%	37,5%	44,1%
Het oplossen van de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas (hard- en software)	38,2%	28,7%	31,6%	55,6%
Gevorderde cursus in het werken met een computer (vervolmaking)	37,2%	32,2%	34,8%	45,1%
Basisopleidingen om educatieve, vakspecifieke softwarepakketten technisch onder de knie te krijgen	37,2%	27,1%	32,7%	52,6%
De didactische mogelijkheden van het werken met multimedia en/of Web 2.0 toepassingen	36,3%	34,5%	33,1%	42,0%
Het ontwikkelen en onderhouden van een website	33,6%	29,5%	40,5%	29,2%
Het gebruik van digitale schoolplatformen zoals SmartSchool	33,0%	31,4%	33,7%	33,7%
Het organiseren van geïntegreerd ICT-gebruik in mijn school	32,2%	25,9%	31,4%	39,3%
Maatschappelijk aspecten van ICT (e-cultuur bij jongeren, ethisch omgaan met ICT, cyberpesten...)	32,1%	35,4%	29,4%	32,3%
Veiligheidsaspecten van computer- en internetgebruik	30,0%	25,4%	27,7%	37,3%
Beheer van ICT infrastructuur (PC's, netwerken, servers, ...)	26,0%	28,1%	28,0%	21,6%
Werken met Web 2.0 toepassingen (blogs, games, sociale netwerksites, ...)	22,2%	20,2%	22,1%	24,3%
Juridische aspecten van ICT-gebruik (bv. rond privacy)	21,6%	18,7%	24,1%	21,3%
Het uitwerken van een beleidsvisie over ICT-gebruik in mijn school	21,1%	17,2%	26,8%	17,7%
Basisopleidingen in het werken met Office toepassingen	20,7%	14,7%	13,5%	35,2%
Een basisintroductie in het werken met de computer	9,8%	3,6%	4,6%	22,1%

Tabel 117: Specifieke behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten naar type leerkracht (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

5.3 Bereik, kennis en gebruik van REN Vlaanderen

5.3.1 Bereik van ICT-nascholing

De geschoolden hebben duidelijk al de meeste nascholing genoten, dit in contrast met de andere groepen.

Dat de autodidacten weinig nascholing volgen, hoeft niet te verwonderen. Deze groep heeft sowieso al veel technische vaardigheden. Deze groep ervaart wel weinig ondersteuning van de school waardoor het moeilijk kan worden voor deze groep om relevante nascholingen terug te vinden.

De leken daarentegen heeft gezien de beperkte kennis wel ICT-nascholing nodig, maar 'vindt de weg niet' naar de nascholing, onder meer wegens de gebrekkige ondersteuning vanuit hun school. Ze nemen ook veel minder hun toevlucht tot zelfstudie, maar lijken voor hun ad hoc problemen en vragen veelal een beroep te doen op collega's.

% gebruik of gepland gebruik	Totaal	Groep		
		Ge-schoold	Auto-didact	Leek
Hebt u al ooit gebruik gemaakt van ICT-nascholing?	67,4%	75,8%	62,9%	65,0%
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	59,7%	73,8%	49,4%	58,7%
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	54,0%	64,5%	47,1%	52,4%
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	48,4%	60,0%	45,7%	40,4%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	45,7%	54,9%	47,5%	34,7%
Pedagogische studiedag	43,5%	51,7%	39,2%	41,0%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	40,1%	45,1%	39,2%	36,4%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	35,0%	43,3%	33,3%	29,2%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	21,4%	29,1%	23,2%	11,7%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	13,7%	17,2%	13,0%	11,1%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	13,3%	19,2%	11,1%	10,2%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	11,2%	15,7%	8,4%	10,4%
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	9,5%	12,5%	8,4%	7,9%
Volgen van een stage	5,9%	4,8%	6,6%	6,2%

Tabel 118: Gebruik van ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Bij de leken vertrekt het initiatief meer vanuit de directie dan de andere groepen indien ze nascholing volgen. Bij de geschoolden is dit meer vanuit de vakgroep georganiseerd dan bij de leken.

Op wiens initiatief heeft men nascholing gevolgd?	Totaal	Groep		
		Ge-schoold	Auto-didact	Leek
Eigen initiatief	74%	76%	76%	70%
Directie	37%	38%	32%	41%
ICT-coördinator	17%	21%	14%	17%
Nascholingscoördinator	2%	4%	3%	1%
Vakgroep	9%	11%	10%	6%
Collega	10%	10%	11%	10%
Andere	5%	6%	6%	4%

Tabel 119: Gebruik van ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1078)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Wat het tijdstip en de locatie van de ICT-nascholing betreft, prefereren de leken meer een nascholing op school dan andere groepen. Het grootste deel van de geschoolden en de autodidacten heeft geen bezwaar om nascholing op een externe locatie te volgen.

% akkoord of helemaal akkoord	Groep			
	Totaal	Ge-schoold	Auto-didact	Leek
ICT-nascholing wordt best op maat georganiseerd van mijn school	77%	78%	74%	78%
ICT-nascholing wordt het best ingebed in een langer lopend traject met meerdere leermomenten	70%	71%	66%	74%
ICT-nascholing wordt best op de school georganiseerd	69%	68%	67%	74%
Ik vind het geen bezwaar om op een externe locatie ICT-nascholing te volgen	57%	62%	59%	50%
ICT-nascholing wordt best buiten de schooluren georganiseerd	20%	21%	21%	17%

Tabel 120: Attitudes van leerkrachten t.o.v. tijdstip en locatie van ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1248)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

5.3.2 Kennis en gebruik van REN Vlaanderen

Groepen waarvan de technische vaardigheden hoog zijn (Autodidacten en Geschoolden) kennen REN Vlaanderen beter dan de leken. Slechts een vijfde van de leken heeft al minstens gehoord van REN, slechts 6 op 100 van hen weet wat REN Vlaanderen is of doet.

		Totaal	Ge- school	Auto- didac	Leek
Hebt u ooit al gehoord van het Regionale Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)?	Ja, en ik weet wat REN Vlaanderen is of doet	13%	16%	16%	6%
	Ja, ik heb er al van gehoord, maar ik weet niet precies wat	18%	21%	20%	13%
	Nee, ik heb nog nooit van REN Vlaanderen gehoord	69%	63%	64%	81%
In welke mate bent u op de hoogte van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen? Ik weet over het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen ...	Veel + heel veel kennis	32%	36%	34%	18%

Tabel 121: Kennis van REN Vlaanderen naar type leerkracht

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Over de drie groepen blijven de ‘Pedagogische begeleidingsdiensten van het onderwijsnet van de school’ en ‘private vormingsinstellingen of opleidingscentra, volkshogescholen, ...’ de top van de gebruikte nascholingscentra. REN Vlaanderen en ‘universiteiten en hogescholen’ zijn minder populair bij de leken dan bij de andere groepen.

% één enkele of meer dan één keer gebruikt	Totaal	Ge- school	Auto- didac	Leek
Regionaal Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)	12,7%	13,6%	17,3%	6,5%
Pedagogische begeleidingsdiensten van het onderwijsnet van mijn school	49,7%	57,6%	47,5%	44,0%
Pedagogische begeleidingsdiensten van een ander onderwijsnet	9,8%	10,6%	10,6%	8,0%
Centra voor volwassenenonderwijs (CVO's)	21,3%	22,3%	19,1%	22,9%
Universiteiten of hogescholen (buiten REN Vlaanderen)	19,1%	22,1%	23,3%	11,1%
Andere: private vormingsinstellingen of opleidingscentra, volkshogescholen, ...	28,0%	30,5%	29,8%	23,4%

Tabel 122: Gebruik van REN Vlaanderen naar type leerkracht (N=1079)

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

Geschoolden volgen significant meer studiedagen en nascholingscursussen dan de andere groepen. Ondersteunend materiaal is het populairst bij de autodidacten.

Wat gevolgd bij REN?	N=	Totaal 137	Geschoold 47	Auto- didact 68	Leek 22
Een nascholingscursus of training		75,30%	82,40%	69,70%	77,50%
Teamgerichte nascholing georganiseerd binnen de eigen de school		14,90%	12,50%	19,90%	4,70%
Teamgerichte nascholing georganiseerd buiten de eigen de school		7,90%	5,50%	10,40%	5,00%
Een studiedag		32,00%	42,20%	32,40%	8,80%
Ondersteunend materiaal		15,70%	13,70%	17,60%	14,00%

Tabel 123: Type nascholing REN Vlaanderen naar type leerkracht
(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

5.3.3 Motivaties voor gebruik van REN Vlaanderen

In totaliteit wordt er voor REN het meest gekozen doordat het aanbod bij de noden aansluit, men dan beter voorbereid is om bepaalde vakken te geven of uit interesse.

Alhoewel we moeten opletten met interpretaties wegens lage N-waarden, zijn er ook merkbare verschillen tussen de groepen. Een kwart van de leken die een REN-opleiding hebben gevolgd geven aan deze gevolgd te hebben doordat collega's of vrienden deze opleiding ook volgden, verder wordt hun motivatie vooral gedreven door interesse en de wil om hun vakken beter te geven.

Waarom REN (drivers REN)	N=	Totaal 137	Ge-schoold 47	Auto- didact 68	Leek 22
Het aanbod buiten REN Vlaanderen is te beperkt		11,10%	11,80%	11,30%	8,70%
Het aanbod van REN Vlaanderen sluit aan bij mijn noden		57,20%	62,00%	58,80%	42,00%
Omdat ik hiermee mijn vakken beter kan geven		36,90%	31,20%	35,80%	52,30%
Omdat deze opleiding mij het best voorbereidt op een nieuwe jobinhoud		5,10%	3,60%	7,90%	0,00%
Omdat ik deze opleiding volgde met het oog op het geven van een nieuw / extra vak		8,10%	7,40%	11,20%	0,00%
Omdat het onderwerp in deze opleiding mij het meest interesseert		54,00%	43,30%	59,40%	60,80%
Omdat ik mij met deze opleiding het best persoonlijk kan vormen		13,70%	8,90%	17,00%	14,10%
Omdat ook collega's of vrienden deze opleiding volgen		11,50%	7,30%	10,70%	23,60%
Omdat ik overtuigd ben van de kwaliteit van de nascholing die wordt opgezet door REN Vlaanderen		30,60%	34,20%	28,20%	30,10%
Andere redenen		6,50%	4,70%	7,00%	9,20%

Tabel 124: Drivers voor REN Vlaanderen naar type leerkracht
(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

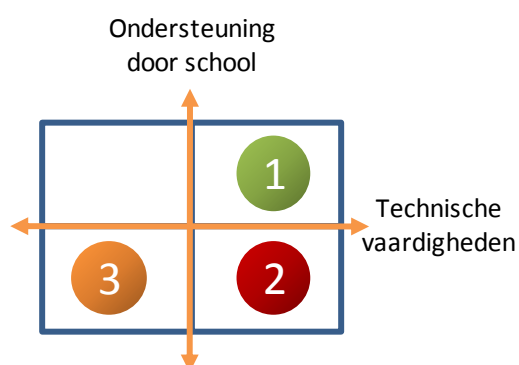
5.3.4 Drempels voor gebruik van REN Vlaanderen

De hoofdreden voor alle groepen is een gebrek aan kennis van het aanbod (83%). Verder geven autodidacten en leken meer aan dan geschoolden dat er geen nascholing door de school wordt aangeboden.

Leken geven meer aan dan de andere groepen dat ze het te druk hebben op het werk of dat de nascholing te moeilijk is of te lastig.

Waarom geen REN (drempels REN)	N=	Totaal 943	Ge-schoold 304	Auto-didact 326	Leek 313
Ik ken het aanbod niet		82,60%	82,90%	81,90%	83,10%
Ik heb geen behoefte aan ICT-nascholing		10,30%	11,30%	11,10%	8,60%
De nascholing wordt niet aangeboden door de school		14,80%	10,00%	16,50%	17,70%
De nascholing wordt op een slecht tijdstip aangeboden		7,00%	6,40%	6,40%	8,10%
Ik heb het te druk op het werk		19,10%	15,50%	16,10%	25,60%
De afstand tot de locatie van de nascholing is te ver		5,00%	4,20%	5,80%	4,90%
Ik heb het te druk ook buiten het werk (hobby's, lidmaatschapvereniging, ...)		9,70%	8,80%	8,30%	12,00%
De nascholing is te duur		2,60%	1,90%	4,00%	1,90%
Het aanbod is niet afgestemd op gevorderden		1,70%	2,60%	1,80%	0,60%
De nascholing is te moeilijk / te zwaar (geen gepaste vooropleiding, ...)		2,70%	1,90%	0,80%	5,50%
Er is een gebrek aan ondersteuning door de school		4,10%	1,30%	6,70%	4,00%
Gezondheidsredenen		2,00%	1,00%	2,80%	2,20%
Andere redenen:		9,90%	8,60%	12,50%	8,40%

Tabel 125: Drempels voor REN Vlaanderen naar type leerkracht
(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

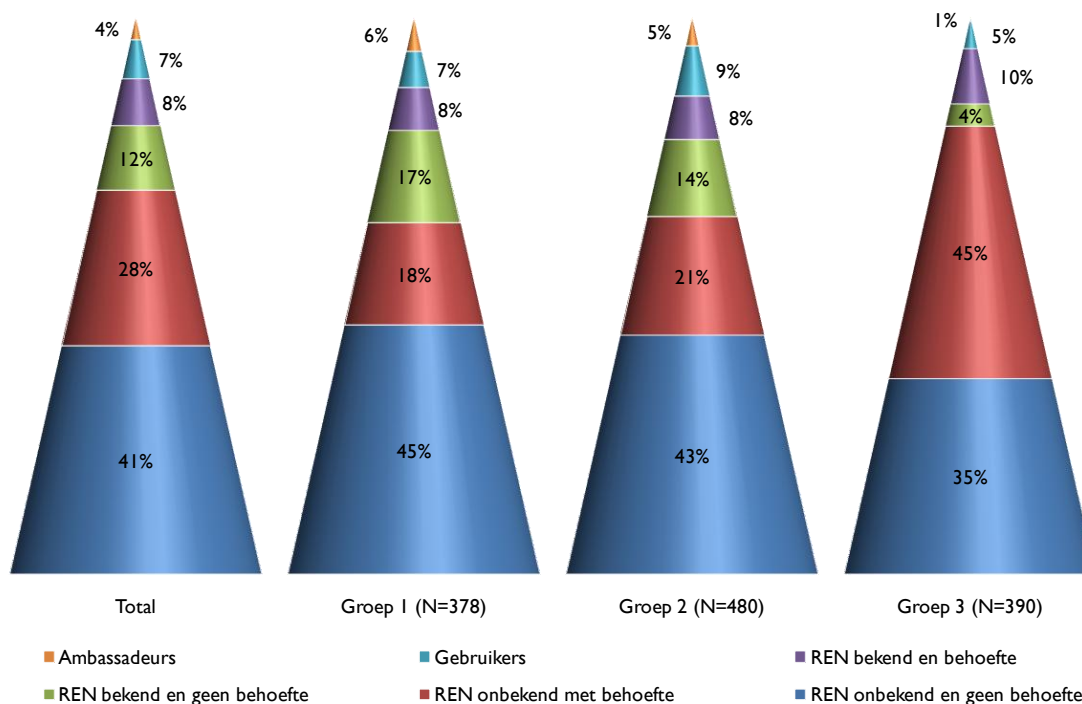
De kennis, het gebruik en de tevredenheid van REN Vlaanderen verschilt naargelang de verschillende gevonden types van leerkrachten op basis van hun attitudes t.o.v. ICT-gebruik.

De leken hebben de minste kennis van REN Vlaanderen maar wel de hoogste behoefte aan ICT-nascholing (deze groep is over het algemeen wat ouder dan de andere groepen, 80% van hen is vrouw en situeren zich voornamelijk in het basisonderwijs).

De autodidacten en de geschoolden lijken heel sterk op elkaar aangaande kennis, gebruik en behoefte. Het grootste verschil moet gezocht worden bij de ondersteuning van de school. De geschoolden kunnen duidelijk rekenen op een beleid vanuit de school, terwijl dit bij de autodidacten

afwezig of gebrekkig is. Deze groep is dan ook vragende partij naar nascholingen omtrent het opzetten van een beleid omtrent ICT in de school.

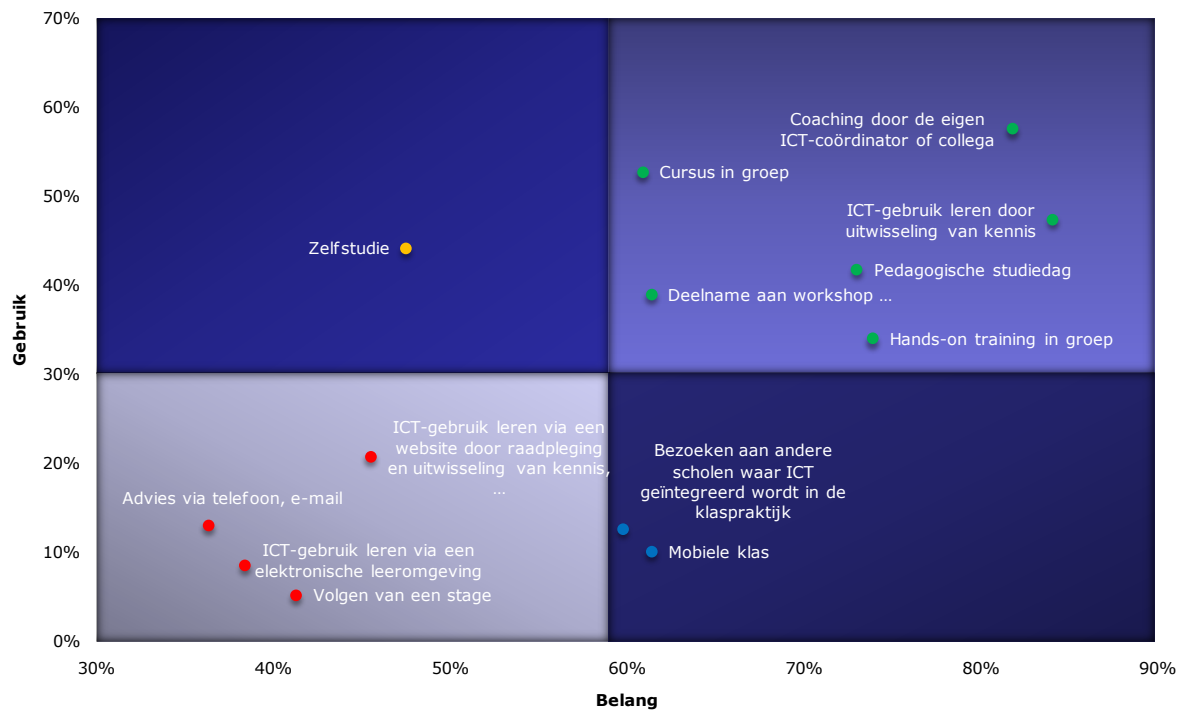
REN Vlaanderen dient zich op de leken te focussen, maar er dient wel rekening gehouden te worden met de gebrekkige ondersteuning vanuit de school. Deze groep geeft immers aan dat op hun school de nodige ICT-infrastructuur ontbreekt.

Figuur 13 : Samenvattende funnel (kennis / gebruik en tevredenheid van REN)

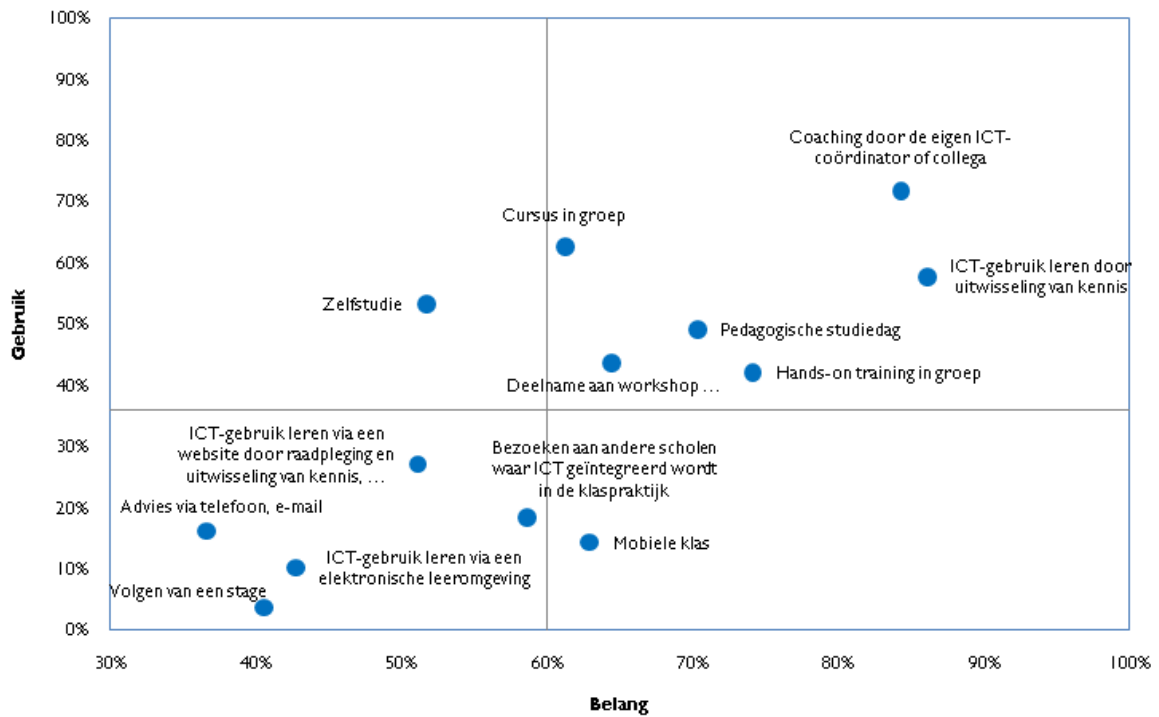
5.4 Belang en gebruik voor de verschillende groepen

In het totaal zijn de meest gebruikte en belangrijkste geachte methodes coaching door de ICT-coördinator, cursus in groep en ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis. De minst gebruikte en minst belangrijke zijn het volgen van een stage, leren via een elektronische omgeving en advies via de telefoon of e-mail.

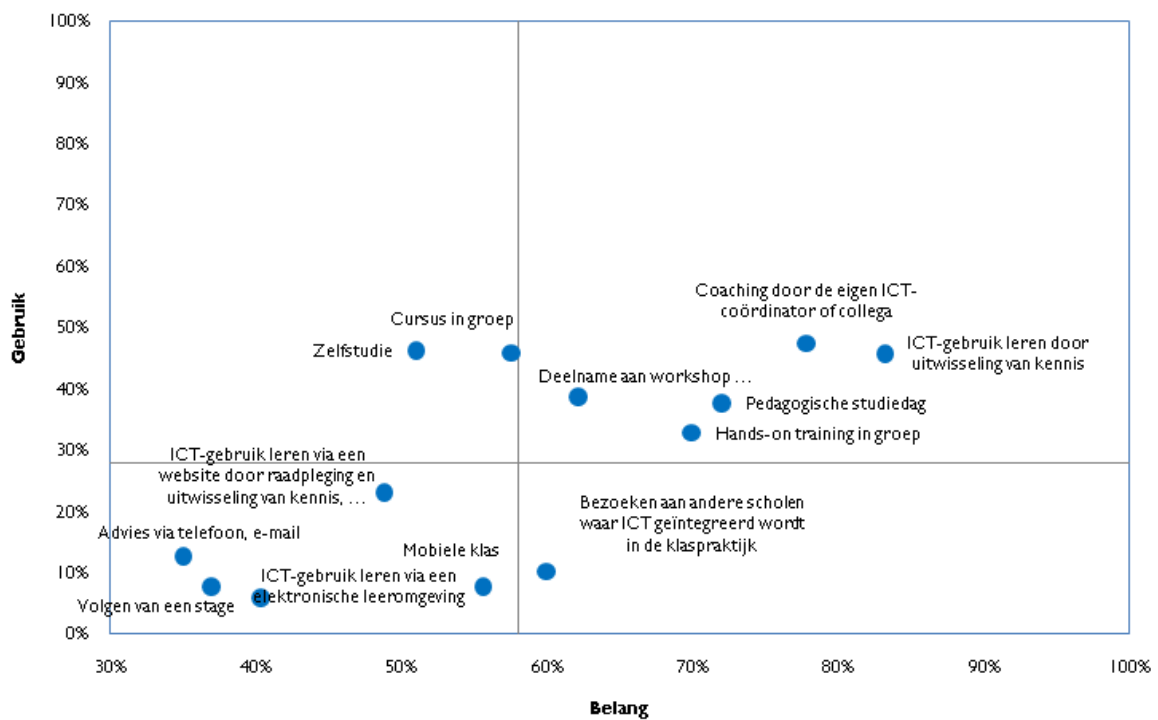
Figuur 14 : Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden volgens leerkrachten (Totaal)

De geschoolden komen in grote mate overeen met het totaalbeeld. Deze groep gebruikt ook bijna alle methoden het meest.

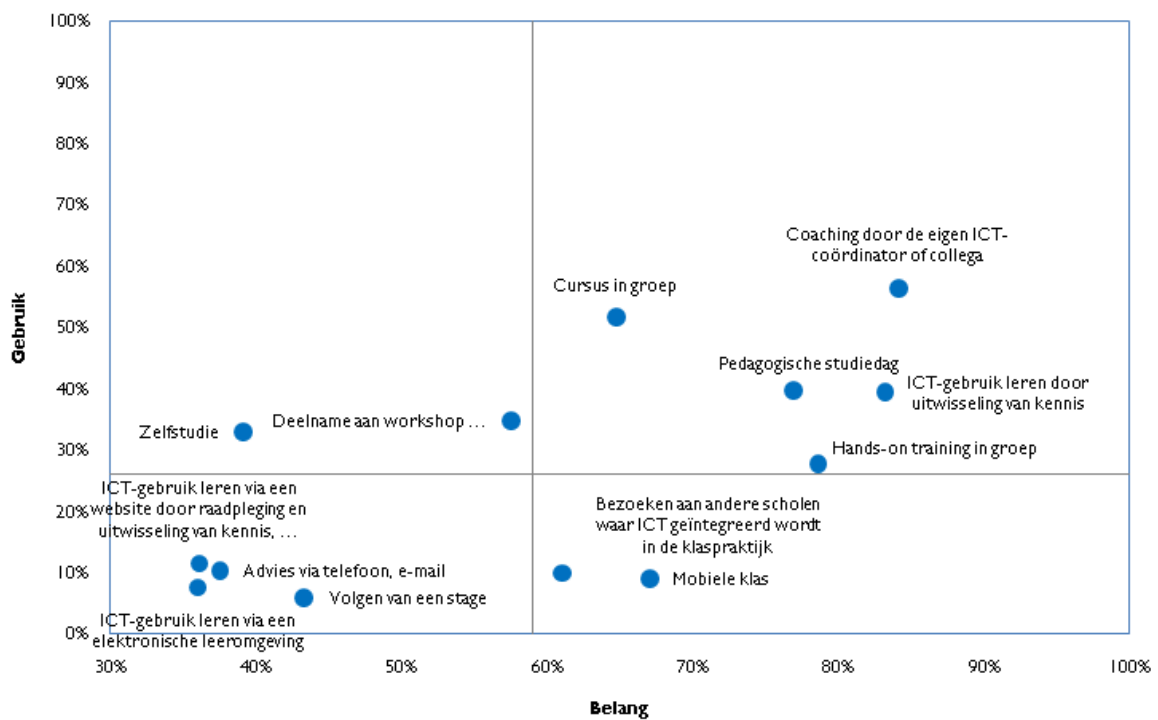
Figuur 15 : Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden volgens Geschoolden (Groep 1)

Volgens de autodidacten is de belangrijkste methode het leren door uitwisselen van kennis. Bij deze groep valt op dat alle methodes als even belangrijk worden gezien vergeleken met alle leerkrachten. Toch ligt het gebruik ervan significant lager.

Figuur 16 : Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden volgens Autodidacten (Groep 2)

Volgens de leken is Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega de belangrijkste methode en deze methode wordt ook het meeste gebruikt. Cursussen in groep, pedagogische studiedagen en ICT-gebruik door uitwisselen van kennis zijn methodes waarmee de leken bereikt kunnen worden.

Figuur 17 : Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden volgens Leken (Groep 3)

De volgende tabel geeft een overzicht over de groepen van het belang en gebruik van de verschillende methodes voor ICT-navolging.

Samengevat kan gesteld worden dat het gebruik van bijna alle methodes hoger ligt bij de geschoolden dan bij de andere groepen. Leken gebruiken meer dan autodidacten coaching door ICT-coördinatoren of collega's, zelfstudie wordt door hen het minst gebruikt.

	BELANG				GEBRUIK			
	Totaal	Geschoold	Autodidact	Leek	Totaal	Geschoold	Autodidact	Leek
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	61%	61%	58%	65%	53%	63%	46%	52%
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	74%	74%	70%	79%	34%	42%	33%	28%
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	61%	63%	56%	67%	10%	14%	8%	9%
Volgen van een stage	41%	41%	40%	43%	5%	4%	6%	6%
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	61%	64%	62%	58%	39%	44%	39%	35%
Pedagogische studiedag	73%	70%	72%	77%	42%	49%	38%	40%
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	84%	86%	83%	83%	47%	58%	46%	39%
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	82%	84%	78%	84%	58%	72%	47%	56%
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	60%	59%	60%	61%	13%	18%	10%	10%
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	48%	52%	51%	39%	44%	53%	46%	33%
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	36%	37%	35%	38%	13%	16%	13%	10%
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	38%	43%	37%	36%	8%	10%	8%	8%
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	46%	51%	49%	36%	21%	27%	23%	12%

Tabel 126: Overzichtstabel voor belang en gebruik van verschillende methodes over de verschillende groepen

(gele vlakken duiden significante verschillen aan tussen de groepen, alfa=95%)

5.5 Impact van ICT-nascholing en REN Vlaanderen

De geschoolde groep is het meest overtuigd van het nut van ICT-nascholing. De voornaamste conclusie is het feit dat er voldoende ondersteuning moet zijn vanuit de school om de impact van ICT-nascholing voelbaar te maken.

Een kwart van de geschoolden en de autodidacten geven aan in de toekomst een nascholing van REN te volgen, bij de leken is dit slechts 1 op 5.

% akkoord	Geschoold Autodi Leek			
	Totaal	old	dact	Leek
Ik ben overtuigd van het nut van ICT-nascholing	80%	87%	78%	76%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn school	40%	63%	28%	34%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn klaspraktijk	36%	50%	35%	25%
Ik kan in mijn school gebruik maken van de kennis die collega's door ICT-nascholing hebben opgedaan	52%	74%	39%	47%
Ik gebruik de kennis opgedaan door ICT-nascholing effectief in mijn klaspraktijk	48%	61%	45%	38%
Door ICT-nascholing van REN Vlaanderen te volgen, kan ik ICT beter gebruiken in mijn klaspraktijk	15%	16%	14%	14%
Ik ga in de toekomst gebruik maken van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	24%	26%	26%	20%

Tabel 127: Impact van ICT-nascholing in het algemeen

Leerkrachten die een nascholing door REN Vlaanderen hebben genoten geven meer aan dat nascholing een impact heeft dan mensen die geen REN Vlaanderen nascholing hebben genoten.

Nascholing gevolgd bij REN Vlaanderen		
% akkoord	JA	NEE
Ik ben overtuigd van het nut van ICT-nascholing	87%	82%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn school	46%	44%
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn klaspraktijk	58%	37%
Ik kan in mijn school gebruik maken van de kennis die collega's door ICT-nascholing hebben opgedaan	46%	56%
Ik gebruik de kennis opgedaan door ICT-nascholing effectief in mijn klaspraktijk	69%	51%
Ik ga in de toekomst gebruik maken van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	63%	19%

Tabel 128: Impact van REN ICT-nascholing

6 Reflecties voor de toekomst

In dit hoofdstuk presenteren we kort de belangrijkste resultaten en inzichten van de expertgroep.

6.1 ICT en onderwijs

EXPERTGROEP

- Hoge drempels voor ICT-gebruik en nascholing
 - Eén van de belangrijkste drempels is ondersteuning en sturing door directies. Ondersteuning vanuit de directies en uitwisseling onder leerkrachten is vereist.
 - Ook de materiële mogelijkheden zijn nog steeds beperkt (infrastructuurprobleem).
 - Focus op technische basisvaardigheden (“knop aanzetten”) blijft noodzakelijk.
 - “Het is vooral de mindset die moet veranderen, net zoals ook de mindset rond zorg de voorbije jaren in het onderwijs is veranderd. Dat is niet louter een kwestie van leeftijd of generaties. Dat vereist onder meer sensibilisering van schooldirecties. Ook de lerarenopleidingen zijn een zeer belangrijk kanaal om die ICT mindset te creëren.”
 - De impact van ICT reikt veel verder dan de school, maar het beleid stopt aan de schoolpoort: het belang van de rol van ouders en van de leeromgeving thuis overstijgt het belang van ICT-nascholing voor leerkrachten.
- Motivatie leerkrachten en hun “sense of emergency & effort award”
 - Heel belangrijk voor leerkrachten is de “effort award”: het moet hen iets tastbaars opleveren, want leerkrachten zien vaak meer werk door het gebruik van ICT. Psychologische acceptatie en gevoelens t.a.v. ICT zijn zeer belangrijk. De eerste bekommernis is niet zozeer didactisch, maar draait om persoonlijke rendementsverhoging (tijd, inspanning, ...), zich beter voelen en meer respect krijgen.
 - Wat ontbreekt is de “sense of emergency”, het antwoord op de vraag: “waarom zou ik als leerkracht (meer) gebruik maken van ICT en me daarvoor nascholen, wat levert het me op?”. Eén van de redenen zou kunnen zijn om aan te sluiten bij de leefwereld van leerlingen voor wie ICT meer en meer een evidentie is. Omgaan met een veelvoud aan informatiebronnen is één van de grote uitdagingen of problemen. Dat vraagt ICT vaardigheden, maar de problematiek is veel ruimer dan ICT.
 - Veel ICT systemen verhogen ook de drempel door hun slechte design die ingaat tegen de persoonlijke mindset en de “sense of effort award” van leerkrachten. Er wordt vaak te veel vertrokken van een hoog abstract niveau en van beschikbare systemen (bijvoorbeeld overal beamers en smartboards is lang niet altijd een zegen) i.p.v. vanuit de noden van het onderwijs. De specifieke context en noden van scholen en hun personeel worden onvoldoende geïnventariseerd en omgezet in actieplannen.

6.2 Meten is weten

EXPERTGROEP

Waarom ICT-gebruiken en zich nascholen?

- Meer onderzoek is noodzakelijk naar de potentiële meerwaarden van ICT, naar de meerdimensionale “waarom?”-vraag – waarom ICT-gebruiken en zich daarvoor nascholen? – en naar de attitudes en de acceptatie m.b.t. ICT bij leerkrachten.
- “Psychologische acceptatie en gevoelens t.a.v. ICT zijn zeer belangrijk, maar we weten daar weinig over. Dit moet gemeten worden, maar dat gebeurt niet. Er moet een kanaal worden voorzien om de expertise te bundelen, o.a. voor de meting van de gevoelens van leerkrachten t.a.v. ICT.”
- Op basis van die kennis kunnen de rol en het nut van ICT voor de leerkracht worden geëxpliciteerd, namelijk: “om meer tijd te hebben om meer leerkracht te zijn, om mijn lesgeven te versterken”.
- “Vergeet niet dat we nog niet lang bezig zijn met ICT: het domein is nog jong, we staan nog nergens en evolueren constant. Omdat ICT blijft veranderen, zal je mensen moeten blijven motiveren d.w.z. het persoonlijk nut aantoonbaar maken.”

Ondersteunende rol van de overheid

- Er wordt vaak te veel vertrokken van een hoog abstract niveau en van beschikbare ICT systemen i.p.v. vanuit de noden van het onderwijs. De specifieke context en noden van scholen en hun personeel moeten beter worden geïnventariseerd.
- Het onderwijs zou zich kunnen spiegelen aan de VDAB. De VDAB heeft ervaren dat je de cultuur moet hebben voor ICT-gebruik, dat je de nodige ICT tools moet hebben, en dat het management systematisch en flexibel moet zoeken naar de “benefits” (van bijvoorbeeld combined learning), wat o.a. een systematisch inventariseren van noden en hoe daarop inspelen vereist. Op basis daarvan ontwikkelt de VDAB actieplannen. Elke school zou ook zo’n actieplan op basis van eigen context, cultuur en noden moeten opstellen.
- De overheid / REN Vlaanderen zou daarbij een belangrijke sensibiliserende en ondersteunende rol kunnen spelen. Dit vereist een betere bundeling en benutting van de beschikbare expertise in Vlaanderen en een betere communicatie: “men kan zich afvragen waarom bijvoorbeeld PICTOS zo weinig gebruikt wordt: heeft dit te maken met een communicatieprobleem? Gegeven het grote belang van de ondersteuning door en het beleid van directies voor ICT integratie is dat jammer. Misschien moet REN Vlaanderen zich meer focussen op de schooldirecties ...”

6.3 Naar een totaal andere benadering van ICT-nascholing in de toekomst?

EXPERTGROEP

- Na 20 jaar ICT en onderwijs moeten we ons de vraag durven stellen: “waar zijn we mee bezig en wat heeft het opgebracht?”
- “De vraag is of we de bal niet volledig mislaan. Alleen al de term “ICT-nascholing” werpt een drempel op. Eigenlijk moet “ICT” (een leermiddel zoals een handboek) weggelaten worden. ICT moet een integraal onderdeel zijn van bijvoorbeeld taalnascholing voor zover gebruik van ICT er zinvol is (didactische meerwaarde). Eigenlijk zou ook het woord “nascholing of -vorming” moeten verdwijnen. Alleen door een verregaande integratie van ICT in een breder nascholingsbeleid kan het nut van ICT een evidentie worden.”
- ICT moet je integreren in vakken en vormen (daar waar het zinvol is en meerwaarde geeft voor de leerkracht) zodat de mindset bijna onbewust verandert en ICT een evidentie wordt zoals een handboek of krijtbord, en waar nodig of nuttig gebruikt wordt voor een “obvious reason”.
- Daarbij moet een functionele samenwerking per domein (taal, wiskunde, ...) worden georganiseerd en gestimuleerd, want de verschillende domeinen, vak- of leergebieden hebben weinig overlappende ICT behoeften.
- “Wat je niet moet doen is het gebruik van ICT forceren, want het heeft niet noodzakelijk meerwaarde in alle gevallen. In die zin stoppen we misschien beter met de huidige benadering. Dus: stop met het “ICT-nascholing” te noemen en stop met ICT te isoleren i.p.v. het te integreren.”
- Benader ICT dus niet vanuit een hoog abstract “top-down” niveau en verwar het niet met eindtermen, leerplannen, didactiek, ...: ICT is een leermiddel dat moet worden geïntegreerd en gebruikt (enkel) daar waar het zinvol of nuttig is.
- Let echter wel op dat leerkrachten de noodzakelijke basisvaardigheden kunnen blijven verwerven. Technische basisvaardigheden om ICT als leermiddel te kunnen gebruiken, moeten een focus blijven, “nascholing” blijft hier nodig. “Dit kan echter beter door leerprocessen en -trajecten op te zetten dan door gefragmenteerde of geïsoleerde cursussen aan te bieden.”
- “ICT-nascholing is geen doel, maar een middel voor ICT integratie. Het doel is het onderwijs verbeteren. Je moet steeds de finaliteit van nascholing blijven in vraag stellen. Als we geïntegreerd gebruik van ICT in het onderwijs willen, dan moeten we geen specifieke ICT opleidingen aanbieden, tenzij op het vlak van de technische basiskennis en -vaardigheden om hinderpalen op te lossen. Als we ICT-gebruik echter als een doel op zich beschouwen, moeten we vooral de huidige klassieke ICT-nascholing blijven organiseren.”

6.4 Naar een andere rolinvulling voor REN Vlaanderen in de toekomst?

EXPERTGROEP

- REN Vlaanderen heeft een te fragmentair aanbod dat te veel is gericht op “one shots” (bijvoorbeeld: leren werken met PowerPoint). Bovendien is ICT-nascholing (via REN Vlaanderen) zo vrijblijvend dat enkel een kleine groep gemotiveerde leerkrachten er gebruik van maakt, nieuwe mensen sluiten niet of nauwelijks aan. De kennis en het rendement van REN Vlaanderen zijn dan ook (te) laag.
- REN Vlaanderen moet zich (blijven) toeleggen op technische basisvaardigheden van leerkrachten om ICT als leermiddel te kunnen inschakelen.
- “Je moet niet zomaar ICT navorming bieden, maar aantonen hoe ICT de leerkrachten helpt, wat het hun persoonlijk oplevert (“effort award”), op het vlak van rendementsverhoging (tijd, inspanning, ...) en op het psychologische, emotionele vlak (welbevinden, respect, ...).”
- REN Vlaanderen moet zoals de VDAB ondersteunen qua onderzoek, beleid, materiaal, etc.: “help mensen materiaal te ontwikkelen” zoals door de terbeschikkingstelling van downloads op KlasCement.net. Dit vereist bundeling van expertise, samenwerking en vooral ook communicatie (cf. beperkte take-up van PICTOS).
- Ontwikkelen van leerprocessen en –trajecten (in plaats van gefragmenteerde of geïsoleerde cursussen aan te bieden), ICT-nascholing niet isoleren maar integreren (cf. ICT als leermiddel binnen functionele domeinen en vak- of lesgebieden), en minder aanbodgestuurd werken en meer ondersteunend (bijvoorbeeld in termen van materiaalontwikkeling). Dat zijn ook de pistes die men in Nederland grotendeels volgt (cf. ondersteunende rol van KennisNet). ICT-nascholing “as such” is in Nederland geen prioriteit (meer), de klemtoon ligt er veeleer op materiële en infrastructurele ondersteuning.

7 Conclusies

7.1 ICT-integratie en onderwijs

Als context voor ICT-nascholing en REN Vlaanderen als onderwerp van deze studie komen de volgende elementen naar voren als voornaamste drempels voor de integratie van ICT in het onderwijs:

- Motivatie van leerkrachten en hun “sense of effort award”
- Koudwatervrees en gebrek aan basisvaardigheden
- Personele ondersteuning en sturing door directies
- ICT-infrastructuur

7.2 ICT-nascholingsbehoeften

Wat zijn momenteel de voornaamste nascholingsbehoeften van de doelgroep (gewoon basis- en secundair onderwijs) en in welke mate speelt REN Vlaanderen daarop in?

In het gewoon basis- en secundair onderwijs in Vlaanderen is er een reële behoefte aan ICT-nascholing. Ruim 40% van de leerkrachten – 46% in het basis- en 39% in het secundair onderwijs – geeft aan veel nood aan vorming in ICT-gebruik te hebben. Deze behoefte neemt toe met de leeftijd van de leerkrachten.

In 65% van de basisscholen tot 85% van de secundaire scholen vindt de directie dat er nood is aan nascholing voor het didactisch gebruik van ICT. De helft van de directieleden stelt zelf veel behoefte te hebben aan ICT-nascholing in functie van het management van de school. Topics als ICT en veiligheid, cyberpesten, de internetjongerencultuur ... verdienen eveneens aandacht.

Inhoudelijk zijn de concrete behoeften van leerkrachten zeer uiteenlopend. Ze omvatten zowel als het leren gebruiken en integreren van ICT als didactisch hulpmiddel, als het verwerven van technische, functionele of instrumentele kennis en vaardigheden. ICT leermiddelen (apparatuur, software programma's en pakketten) technisch onder de knie krijgen – op basisniveau of in het kader van vervolmaking voor gevorderden – en (vervolgens) leren inzetten in een vakspecifieke context, toegepast op concrete lesinhoud, zijn de voornaamste behoeften. Beide aspecten kunnen niet zomaar los van elkaar worden gezien. Technische (basis)kennis is een noodzakelijke voorwaarde om ICT te kunnen integreren in de school en klaspraktijk, maar evenzeer zijn vele leerkrachten op zoek naar praktisch bruikbare oplossingen om hun lesinhoud didactisch te versterken.

REN Vlaanderen lijkt in principe met een ruim aanbod aan technisch, didactisch en ook organisatorisch gerichte nascholingen voor beginners, basisgebruikers en gevorderden de bestaande behoeften inhoudelijk te coveren. De bereikte doelgroepen vinden dat REN Vlaanderen in zijn aanbod voldoende oog heeft voor nieuwe ontwikkelingen.

Het aanbod is echter sterk versnipperd of gefragmenteerd in relatief geïsoleerde opleidingseenheden. Vanuit de doelgroepen weerklinkt de vraag naar geïntegreerde leertrajecten waarbij technische,

instrumentele kennis een didactisch verlengstuk krijgt in het (leren) toepassen van de leermiddelen op concrete en vakgebonden lesinhoud. Leerkrachten zoeken antwoorden op de vraag hoe ze de mogelijkheden van ICT goed kunnen inzetten voor hun leerlingen in de klas. Het is in dat opzicht ook niet verwonderlijk dat leerkrachten veel belang hechten aan de ontwikkeling van ondersteunend materiaal. Vanuit zijn vraaggestuurde themawerking zou REN Vlaanderen de piste van leertrajecten sterker kunnen bewandelen.

Organisatorisch gezien prefereren leerkrachten en directies dat ICT-nascholingen zoveel mogelijk in hun school zelf worden georganiseerd, hoewel slechts weinigen echt bezwaar hebben tegen een verplaatsing naar een externe locatie. Het tijdstip van de nascholing is veel meer een punt van discussie. Dat nascholingen buiten de schooluren worden georganiseerd, verhoogt de drempel voor leerkrachten. Directies zijn niet tuk op nascholingen binnen de lesuren als dat impliceert dat leerkrachten moeten worden vervangen of leerlingen in studie moeten. Globaal kan gesteld worden dat locatie en tijdstip obstakels vormen om nascholingscursussen van REN Vlaanderen te gebruiken.

7.3 Bereik van REN Vlaanderen

In welke mate bereikt REN Vlaanderen de vooropgestelde doelgroep (enkel gewoon basis- en secundair onderwijs)? Waarom bereikt REN Vlaanderen een bepaalde doelgroep al of niet?

Twee op drie leerkrachten heeft reeds op de een of andere manier gebruik gemaakt van ICT-nascholing (inclusief mogelijkheden zoals zelfstudie, pedagogische studiedag, ...):

- 54% volgde een ICT-nascholingscursus
- 40% nam deel aan een workshop, studiedag e.d.
- 60% vormde zich via interne coaching
- 21% gebruikte het internet voor ICT-nascholing

Drie kwart van de gebruikers volgde reeds één of andere nascholing op eigen initiatief.

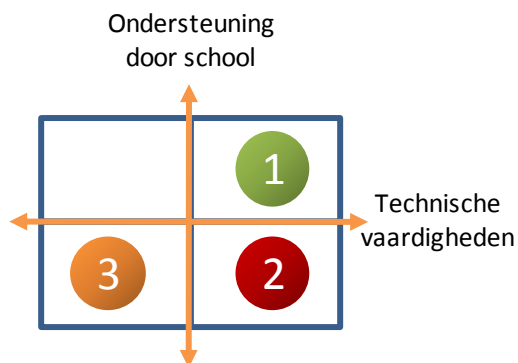
Gegeven deze cijfers en de bestaande behoefte, scoort REN Vlaanderen niet goed qua gekendheid, bereik en gebruik.

Net geen 70% van de leerkrachten heeft nog nooit van REN Vlaanderen gehoord. Bijna één op drie van de leerkrachten die REN Vlaanderen kent (van naam) is op de hoogte van het aanbod van REN Vlaanderen. Directies zijn wel bekend met REN Vlaanderen, twee op drie kent het aanbod.

Slechts 12,7% van de leerkrachten die ICT-nascholing volgden, maakte gebruik van REN Vlaanderen (16,9% weet het niet), terwijl de helft reeds gebruik maakte van het ICT-nascholingsaanbod van de pedagogische begeleidingsdiensten van het eigen onderwijsnet. Volgens de directies heeft het onderwijzend personeel in 55% van de scholen al ooit gebruik gemaakt van REN Vlaanderen.

De onmiskenbare hoofdreden waarom leerkrachten geen gebruik maken van REN Vlaanderen, is omdat men het aanbod niet kent. Tijdstippen en locaties zorgen voor extra drempels.

7.4 Typologie van leerkrachten

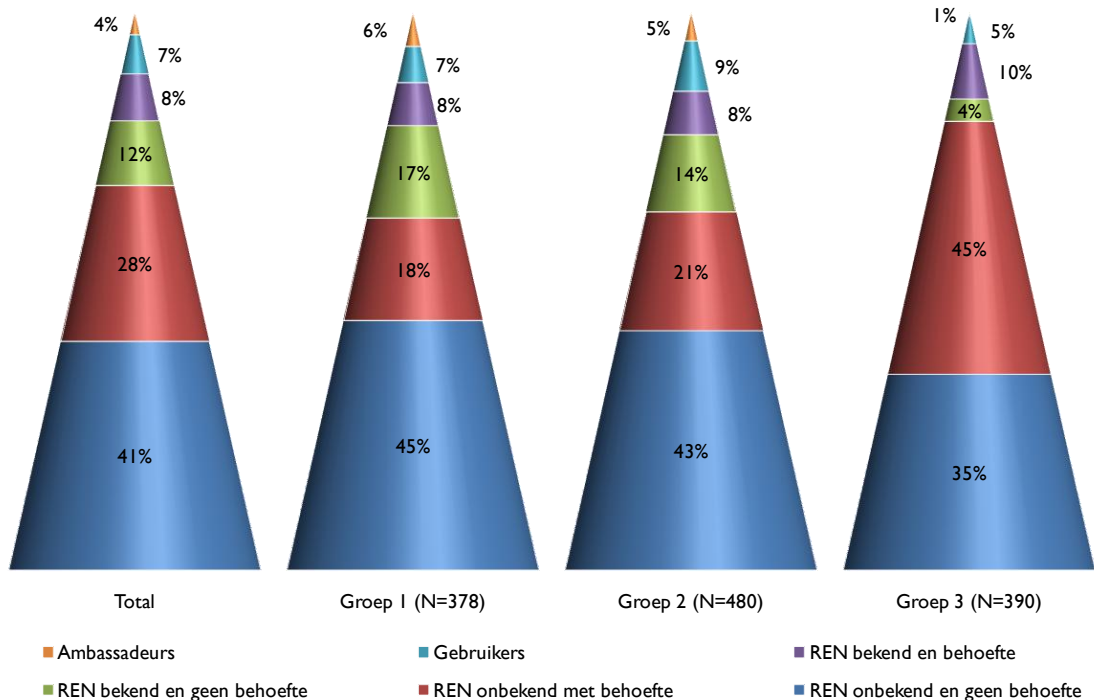

De kennis, het gebruik en de tevredenheid van REN Vlaanderen verschillen naargelang het type leerkracht op basis van hun attitudes t.o.v. ICT-gebruik.

Groep 3 'Leken' heeft de minste kennis van REN Vlaanderen maar wel de grootste behoefte aan ICT-nascholing (deze groep is over het algemeen wat ouder dan de andere groepen, 80% van hen is vrouw en situeert zich voornamelijk in het basisonderwijs).

Groep 1 'Geschoolden' en 2 'Autodidacten' lijken heel sterk op elkaar aangaande kennis, gebruik en behoefte. Het grootste verschil moet gezocht worden bij de ondersteuning van de school. Groep 1 'Geschoolden' kan duidelijk rekenen op een beleid vanuit de school, terwijl dit bij groep 2 'Autodidacten' afwezig of gebrekkig is. Groep 2 'Autodidacten' is dan ook vragende partij naar nascholingen omtrent het opzetten van een beleid omtrent ICT in de school.

Groep 3 'Leken' is de groep waar REN Vlaanderen op dient te focussen, maar er dient wel rekening gehouden te worden met de gebrekkige ondersteuning vanuit de school. Groep 3 geeft immers aan dat op hun school de nodige ICT-infrastructuur ontbreekt.

Figuur 18 : Samenvattende funnel: kennis, gebruik en tevredenheid van REN Vlaanderen

7.5 Tevredenheid van gebruikers

Zijn de gebruikers van REN Vlaanderen tevreden over het aanbod, de inhoud, vorm e.d. van de gevolgde nascholing?

Het huidige nascholingsaanbod in Vlaanderen in het algemeen en dat van REN Vlaanderen specifiek krijgen geen hoge appreciatie van leerkrachten (6,6/10).

De gebruikers van REN Vlaanderen zijn echter zeer positief over hun ervaringen (8,4/10 volgens leerkrachten, 7,8/10 volgens directies).

Op de geboden nazorg en opvolging na, scoort het aanbod bij de gebruikers op alle vlakken goed tot zeer goed (bijvoorbeeld lesgevers en lesmateriaal). Het belangrijkste werkpunt is – naast de transparantie van het aanbod – de feitelijke afstemming op (de behoeften van) de school/klaspraktijk, het vakgebied en het kennisniveau van de leerkracht. Dit gaat mogelijk ten koste van de praktische bruikbaarheid.

7.6 ICT-nascholingsmethoden

Wat zijn de voornaamste evoluties in het nascholingsaanbod en methodieken op vlak van ICT in het onderwijs? In welke mate sluit REN Vlaanderen aan bij deze evoluties?

Het is overduidelijk dat de doelgroepen zeer veel belang hechten aan:

- Co-teaching: interne nascholing door de ICT-coördinator en collega's
- Peer-learning: uitwisseling van kennis, ervaringen, materiaal en goede praktijkvoorbeelden

Pedagogische studiedagen blijven een belangrijk kanaal, net als deelname aan workshops, studiedagen, beurzen, e.d. en de organisatie van bezoeken aan andere scholen met goede praktijkvoorbeelden (een typevoorbeeld van peer-learning).

Toch vindt men ook klassieke vormen van nascholing (cursussen of trainingen gegeven door externe lesgevers), zoals REN Vlaanderen die aanbiedt, geschikte kanalen voor kenniswerving. Deze worden echter wel best hands-on georganiseerd. Dat de idee van de “mobiele klas” (ICT-gebruik leren onder begeleiding in de klas zelf) sterk in de smaak valt, heeft net te maken met de combinatie van face-to-face coaching en hands-on training.

Afstandslernen/e-learning kent minder aanhang (en een beperkt gebruik), maar ongeveer 45% van de leerkrachten ziet elektronische media als een interessant verlengstuk om kennisdeling en -uitwisseling te realiseren. Het besef is aanwezig dat ICT zelf mogelijkheden biedt om platforms op te zetten om, aanvullend op face-to-face interacties, ervaringen en materiaal te verspreiden en uit te wisselen (elektronische peer-learning). Elektronisch leren heeft bovendien als voordeel dat drempels van tijdstip en locatie geen of een minder grote rol spelen. Het spontaan delen van materiaal onder peers is evenwel geen evidentie.

Een combinatie van opleidingsmethoden verdient volgens leerkrachten en directieleden de voorkeur (individueel leren en leren van peers), waarbij elektronische kanalen als aanvulling kunnen worden

ingezet. Wat heel sterk lijkt te primeren, zijn het leren kennen van goede praktijkvoorbeelden en de beschikbaarheid en de mogelijkheid tot uitwisseling van ontwikkeld materiaal.

Belangrijk is ook dat zowel de leerkrachten als de directies een differentiatie zien in de geschiktheid van nascholingsmethoden naargelang het kennisniveau van de leerkracht en het onderwerp van de nascholing:

- Leren van technische, functionele of instrumentele kennis en vaardigheden
 - Klassieke hands-on nascholing, vooral voor basiskennisniveau
 - E-learning als verlengstuk voor gevorderde kennisniveau
- ICT didactisch leren integreren
 - Uitwisselingsplatformen van informatie, materiaal en goede praktijkvoorbeelden (themawerking van REN met studiedagen en materiaalontwikkeling kan hierin passen)
 - Elektronisch platform (website, vak- of domeingebonden groups, ...) als verlengstuk

Het klassieke nascholingsaanbod van REN Vlaanderen heeft in die zin een verlengstuk nodig.

7.7 Impact van ICT-nascholing

Zijn de door REN Vlaanderen aangewende nascholingsmethodes voldoende efficiënt om impact te realiseren (impact wordt hierbij begrepen als de transfer tussen wat tijdens een nascholing geleerd wordt en het effectief toepassen daarvan in de klaspraktijk)?

Een zeer grote meerderheid (80%) van de leerkrachten en de directies zegt overtuigd te zijn van het nut van ICT-nascholing. De meerderheid van de directies (ca. 60%) voelt in hun school ook de impact ervan, door een transfer en deling van kennis onder leerkrachten en door een effectief gebruik van de opgedane kennis in de klaspraktijk. De leerkrachten zelf zien of voelen die impact een stuk minder (ca. 40%). 15% meent dat ICT-nascholing van REN Vlaanderen in zijn of haar klaspraktijk een verschil kan maken (maar 2 op 3 leerkrachten kan dat niet beoordelen bij gebrek aan kennis van of ervaring met REN Vlaanderen). Eén op vier denkt eraan in de toekomst gebruik te maken van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen.

Wat betreft de impact van REN Vlaanderen kunnen we niet anders dan vertrekken vanuit de lage score inzake gebruik van REN Vlaanderen door leerkrachten zelf, zeker in vergelijking met het hoge gebruik van de ICT-nascholing van de koepelorganisaties. Dat maakt dat hoewel er een grote tevredenheid is over de ICT-nascholing die wordt georganiseerd door REN Vlaanderen, de directe impact daarvan toch eerder beperkt te noemen is in omvang.

7.8 Kerncijfers

KERNCIJFERS	Leerkrachten	Directies
Behoeftte aan ICT-nascholing	42,5%	75% van de scholen
Gebruik van ICT-nascholing	67% (algemeen) 86% (specifieke methoden)	86% van de scholen
Kennis van REN Vlaanderen	30% naam 11% aanbod	95% naam 67% aanbod
Gebruik van REN Vlaanderen (basis = gebruikers van ICT-nascholing)	11%	55% van de scholen
Tevredenheid over aanbod (basis = kennis van REN Vlaanderen)	6,6 / 10	7,4 / 10
Tevredenheid van de gebruikers van REN Vlaanderen	8,4 / 10	7,8 / 10
Gebruik van REN Vlaanderen in de toekomst (basis = allen)	24%	42% van de scholen
Hergebruik van REN Vlaanderen in de toekomst (basis = gebruikers van REN Vlaanderen)	63%	60% van de scholen

Tabel 129: Kerncijfers van het onderzoek

7.9 SWOT-analyse

STERKTES	ZWAKTES
<ul style="list-style-type: none"> • Ruim aanbod, met dekking van vele inhoudelijke behoeften en aandacht voor nieuwe ontwikkelingen • Teamgerichte en vraaggestuurde themawerking, met ontwikkeling en disseminatie van ondersteunend materiaal • Tevreden gebruikers 	<ul style="list-style-type: none"> • Communicatie, naambekendheid en bekendheid van het aanbod • Gefragmenteerd aanbod van geïsoleerde cursussen, onvoldoende geïntegreerd tot leermodules of -trajecten (van technisch over didactisch tot vakgeïntegreerd) • Doorzichtigheid van het aanbod, met voorafgaande informatie over en afstemming op kennisniveaus • Vakgerichtheid / vakintegratie • Nazorg en opvolging • Onvoldoende uitdragen, verzilveren en communiceren van gebundelde expertise in e-didactiek (REN Vlaanderen is een samenwerkingsverband, maar geen echt “kenniscentrum”)
KANSEN	DREMPELS
<ul style="list-style-type: none"> • Reële behoeften aan ICT-nascholing bij de doelgroepen en bewustzijn van het nut van ICT-nascholing • Potentieel ruime doelgroep van leerkrachten met behoefte aan ICT-nascholing maar geen kennis van REN Vlaanderen 	<ul style="list-style-type: none"> • Motivatie en drempels voor leerkrachten (tijdstip, locatie ...) • Ondersteuning binnen de scholen (ICT-infrastructuur, personele ondersteuning, sturing door directies ...) • Gebrek aan beleidsactieplannen op basis van specifieke noden van de scholen

Figuur 19 : SWOT-analyse REN Vlaanderen

8 Aanbevelingen

Aanbeveling 1 : Een communicatiestrategie ontwikkelen om de naam, het doel en het aanbod van REN Vlaanderen meer bekend te maken en “in de markt te zetten”

Op basis van de bestaande behoeften aan ICT nascholing, de percepties van de meerwaarde van ICT integratie in het onderwijs, het gebruik van het nascholingsaanbod van andere initiatieven zoals de pedagogische begeleidingsdiensten van de onderwijsnetten, en de gebruiksintentie van REN Vlaanderen zelf, is er duidelijk potentieel voor REN Vlaanderen om zijn bereik uit te breiden en te optimaliseren. REN Vlaanderen heeft daarvoor de expertise in huis, beschikt over een ruim aanbod dat vele inhoudelijke behoeften dekt, en kan bogen op een goede evaluatie door gebruikers.

Op basis van de cijfers m.b.t. kennis, bereik en gebruik van REN Vlaanderen is het echter duidelijk dat de beperkte bekendheid van de naam, het doel en het aanbod van REN Vlaanderen een zeer grote remmende factor is, en dat de communicatie dus beter moet. Een groot aantal leerkrachten heeft wel degelijk behoefte aan ICT-nascholing, maar weet niet dat REN Vlaanderen hieraan tegemoet kan komen.

Daarom moet in eerste instantie een communicatiestrategie worden ontwikkeld die gericht is op schooldirecties, ICT-coördinatoren en leerkrachten. Deze communicatiestrategie moet de naambekendheid van het initiatief verbeteren, maar de doelgroepen ook sensibiliseren over ICT integratie en hen op een heel transparante en toegankelijke manier informeren over wat REN Vlaanderen aanbiedt.

Uit dit onderzoek kwam het bestaan naar voren van drie verschillende types of (doel)groepen van leerkrachten, de zgn. “geschoolden”, “autodidacten” en “leken”, elk met andere behoeften inzake de inhoud en de aanpak van ICT-nascholing. Binnen de te ontwikkelen communicatiestrategie moet in het bijzonder gefocust worden op de vrij ruime groep van “leken” (ca. 1 op 3 van de leerkrachten) met beperkte ICT-bagage en -ondersteuning. Eigenlijk zijn zij de belangrijkste target voor REN Vlaanderen. De meerderheid van deze groep stelt behoefte te hebben aan ICT-nascholing, maar slechts een heel kleine minderheid onder hen kent REN Vlaanderen en weet wat REN Vlaanderen hen te bieden heeft.

Het bereik van REN Vlaanderen optimaliseren door deze groep van de meest “behoeftigen” aan te spreken, zal gepaard moeten gaan met communicatieve en sensibiliserende acties naar de schooldirecties. Visie, stimulans en ondersteuning binnen de schoolomgeving in het algemeen en van de kant van de schooldirecties in het bijzonder blijken uit het onderzoek duidelijk naar voren te komen als noodzakelijke voorwaarden om leerkrachten in het verhaal van ICT integratie te betrekken en hen aan te zetten om hun behoefte aan ICT-nascholing ook concreet te gaan invullen.

Bij dit alles moet overwogen worden om de naam “REN Vlaanderen” zelf te veranderen, zodanig dat uit de naam alleen blijkt dat REN Vlaanderen een kenniscentrum inzake “ICT leermiddelen” is en geen Regionaal ExpertiseNetwerk voor eender welke doelstelling. Ook over de term “ICT nascholing” dient nagedacht te worden in de richting van een term die meer drempelverlagend klinkt en minder een “technische” connotatie heeft. De filosofie van ICT als didactisch leer- en hulpmiddel moet meer worden uitgedragen in de communicatie en de benoeming van het aanbod.

In het kader van deze communicatiestrategie moeten ook de communicatiekanalen van REN Vlaanderen zelf geëvalueerd worden en aantrekkelijker en toegankelijker gemaakt worden (website en nieuwsbrief). Ook wie REN Vlaanderen kent en gebruikt geeft in zijn of haar evaluatie te kennen dat het verbeteren van de transparantie van het aanbod een aandachtspunt is. Heldere communicatie die duidelijkheid verschaft over de inhoud of het onderwerp van de nascholingen, de doelgroep (voor wie is de nascholingscursus bedoeld?), de vereiste voorkennis en startbasis van een cursus, en de finaliteit en meerwaarde van de nascholing (wat kan je er mee doen, hoe kan je de kennis gebruiken, waarom zou je de nascholing volgen?) is onontbeerlijk. Die inhoudelijke duidelijkheid moet gecombineerd worden met een toegankelijke ontsluiting van het ruime aanbod, bijvoorbeeld via een intelligente zoekfunctie die leerkrachten helpt om in het aanbod op de website gemakkelijk de weg te vinden naar het aanbod en de informatie die afgestemd is op hun profiel en behoeften.

Aanbeveling 2 : De nascholingsaanpak en -methoden meer gedifferentieerd afstemmen op de doelgroepen en hun specifieke behoeften

De huidige nascholingsaanpak van REN Vlaanderen is gestoeld op meer klassieke nascholingscursussen en -trainingen voor individuele deelnemers, aangevuld met teamgerichte en vraaggestuurde nascholingen, thematisch georiënteerde studiedagen en de ontwikkeling en verspreiding van ondersteunend materiaal. Uit het onderzoek blijkt dat deze aanpak door gebruikers wordt geapprecieerd en dat de gehanteerde methoden moeten behouden blijven.

Toch blijkt eveneens dat het huidige klassieke nascholingsaanbod van REN Vlaanderen, afhankelijk van de doelgroep en de inhoud van de nascholing, verlengstukken nodig heeft om bereik en impact te vergroten. Zo staat uitwisseling van kennis, ervaringen, materiaal en goede praktijkvoorbeelden met stip genoteerd als een belangrijke manier om ICT technisch en vooral didactisch te leren gebruiken. Het lijkt ons alvast een aanmoediging voor REN Vlaanderen om verder door te gaan op de ingeslagen weg van de thematische studiedagen.

Nog beter lijkt het ons dat REN Vlaanderen een meersporenbeleid ontwikkelt en een combinatie van methoden hanteert, gedifferentieerd naar en afgestemd op de behoeften en het kennisniveau van de doelgroepen en aangepast aan de concrete inhoud van de nascholing:

- Leren van technische, functionele of instrumentele kennis en vaardigheden
 - Klassieke cursus (best hands-on training), vooral voor basiskennisniveau
 - Afstandsleren (e-learning) als verlengstuk voor gevorderde kennisniveau
- ICT didactisch leren integreren
 - Uitwisselingsplatformen van informatie, materiaal en goede praktijkvoorbeelden (themawerking van REN met studiedagen en materiaalontwikkeling kan hierin passen)
 - Elektronisch platform (website, vak- of domeingebonden mailgroups, ...), met informatie, best practices, donwloadable materiaal, enz. als verlengstuk (online peer-learning)

Dit zou ook betekenen dat de verschillende types van leerkrachten uit dit onderzoek op een verschillende, aangepaste manier kunnen worden benaderd:

- “Leken”: hebben vooral nood aan nascholing in technische basisvaardigheden via klassieke cursussen en hands-on trainingen door experts.

- “Autodidacten”: zijn in hun persoonlijk leven meer geïnteresseerd in en actief bezig met ICT-toepassingen waartoe ook kwalitatief goed uitgebouwde leerkanalen en uitwisselingsplatforms voor elektronisch afstandslernen kunnen behoren.
- “Geschoolden”: staan het meest open om van ervaringen en goede praktijkvoorbeelden te leren via face-to-face peer-learning (studiedagen, bezoeken, ...)

Daarnaast hebben REN Vlaanderen en zijn doelgroepen er alle belang bij dat er blijvend wordt geïnvesteerd en ingezet op de ontwikkeling en disseminatie van ondersteunend materiaal.

Aanbeveling 3 : Scholen en directies ondersteunen en stimuleren om ICT-kennisverwerving en -kennisdeling door leerkrachten te bevorderen

Naast de persoonlijke motivatie bij leerkrachten, blijkt uit dit onderzoek dat ook motivering en ondersteuning binnen de schoolomgeving een zeer belangrijke rol speelt in ICT integratie en nascholing. Beperkte mogelijkheden om door nascholing opgedane kennis ook in de praktijk om te zetten (onvoldoende beschikbaarheid van infrastructuur, technische back-up, didactische visie en ondersteuning, ...) vormen met name een drempel voor de “leken” en de “autodidacten”, beide groepen van leerkrachten die op het vlak van ICT geen of weinig ondersteuning van de school genieten. Het bereik van ICT nascholing en REN Vlaanderen wordt bij deze groepen minstens gedeeltelijk beperkt door een logische gevolgtrekking bij leerkrachten: waarom de moeite doen om, vaak op een externe locatie en buiten de schooluren, opleidingen te gaan volgen als de opgedane kennis intern in de school niet toegepast en gevalideerd wordt of kan worden? Dit is vooral een grote drempel voor de ‘leken’ aangezien zij niet uit eigen beweging ICT zullen leren (extrinsiek gemotiveerd). Autodidacten zullen vlugger zelfstudie gebruiken om hun ICT-kennis bij te spijkeren (intrinsiek gemotiveerd). Toch moet voor beide groepen deze drempel op schoolniveau aangepakt worden als een noodzakelijke randvoorwaarde om het bereik en de impact van ICT nascholing te vergroten.

REN Vlaanderen zal zich daarom sterk op schooldirecties moeten richten om hen bij de inventarisatie van ICT-nascholingsbehoeften en de ontwikkeling en implementatie van beleidsvisies en actieplannen inzake ICT integratie en ICT nascholing te begeleiden. Hiervoor zijn in het verleden reeds instrumenten ontwikkeld zoals PICTOS, maar deze zijn onvoldoende gekend en geïmplementeerd. Dit is opnieuw een kwestie van communicatie, maar ook van vorming en nascholing in innovatief schoolmanagement.

Daarnaast stelt dit onderzoek ook het zeer grote belang vast van interne coaching in ICT gebruik door ICT-coördinatoren en collega’s. Wellicht gebeurt dat hoofdzakelijk op een erg informele basis, maar in principe opent dit veel perspectieven voor de transfer binnen de scholen van de kennis die leerkrachten opdoen door ICT-nascholing (van REN Vlaanderen) te volgen. Er moet dan ook ernstig worden nagedacht over de mogelijkheden die REN Vlaanderen heeft om schooldirecties, ICT-coördinatoren en leerkrachten (gebruikers) te stimuleren en te ondersteunen om de kennisdeling en -verspreiding via interne coaching te bevorderen (op het niveau van het gehele leerkrachtenteam of van de verschillende vakgroepen). We denken dan aan het opzetten van werkgroepen, het aanreiken van methodieken, de disseminatie van materiaal, het ontwikkelen van een interne werkwijze of structuur voor kennistransfer in het kader van het nascholingsplan, enz.

Aanbeveling 4 : Het inhoudelijke aanbod een meer geïntegreerde structuur geven en maximaal koppelen aan vakspecifieke inhoud

De inhoudelijke ICT-nascholingsbehoeften van scholen en leerkrachten situeren zich op de meest uiteenlopende vlakken, zowel binnen het basis- als het secundair onderwijs. De grootste inhoudelijke behoefte ligt op het didactische vlak: hoe kunnen leerkrachten ICT integreren in de lessen, wat kunnen ze er mee doen, op welke manier geeft het meerwaarde, en hoe kan het gebruik in- en toegepast worden op concrete lesinhoud? Technische, instrumentele basisvaardigheden blijven evenwel noodzakelijk als opstap naar didactisch gebruik. En ook voor andere aspecten van ICT op het ondersteunende en beleidsmatige vlak is er behoefte aan vorming, zij het voor specifiekere groepen waaronder directies en ICT-coördinatoren.

REN Vlaanderen biedt nascholing op al deze vlakken, gericht op het basis- respectievelijk secundair onderwijs, op verschillende vakdomeinen en op verschillende ICT-expertiseniveaus (beginners, basisgebruikers en gevorderden). Het huidige aanbod is zeer ruim en behoeftedekkend, en terecht, want de behoeften van individuele leerkrachten zijn zeer uiteenlopend, en zowel behoeften aan technische basisvaardigheden als didactisch gebruik moeten gedekt worden.

Het huidige aanbod aan nascholingscursussen is echter ook erg gefragmenteerd. Eén van de gevolgen is dat deelnemers aan cursussen nu vaak lijken terug te komen met de idee: “Deze cursus was kwalitatief goed, maar hoe met het nu verder?”. We stellen daarom een sterkere inhoudelijke integratie van het aanbod voor, door meer logisch opgebouwde, modulaire structuren aan te brengen en te expliciteren. Op die manier kunnen opleidingstrajecten worden uitgestippeld die het doel en de meerwaarde van specifieke nascholingscursussen duidelijker maken als onderdelen van een ruimer project. De meeste geëigende structuur van deze trajecten omvat volgende lagen:

- Technische kennis en instrumentele vaardigheden
- Didactische gebruiksmogelijkheden in de klaspraktijk
- Concrete toepassing op vakspecifieke inhoud

Dergelijk gestructureerd aanbod aan nascholingscursussen is koren op de molen van de groep leerkrachten die uit dit onderzoek naar voren kwamen als zgn. “geschoolden”, die beschikken over de technische bagage om met ICT om te gaan en vanuit hun schoolomgeving de ruimte, ondersteuning en stimulansen krijgen om ICT functioneel en didactisch in te zetten. Deze – voor REN Vlaanderen makkelijkst bereikbare groep – heeft eerder behoefte aan vervolmaking(cursussen) en dient verder geprikkeld te worden met een creatief en innovatief aanbod. Zij zijn erop uit ICT toepassingen technisch onder de knie te krijgen om er daadwerkelijk didactisch mee aan de slag te gaan in hun vak en klas.

Toch kan dit ook voor de andere groepen belangrijk zijn. De intrinsieke, persoonlijke motivatie om ICT te gebruiken in de klaspraktijk houdt in dat leerkrachten inzien en ervaren hoe ICT hun onderwijs kan verbeteren zonder dat het hen extra belast. Hoewel het aanleren van technische basisvaardigheden noodzakelijk blijft (zeker voor de doelgroep van ‘leken’), moet steeds sterk de link worden gelegd met de praktische bruikbaarheid en didactische toepassing van wat aangeleerd wordt. Ook dit pleit voor een grotere integratie van technische vaardigheid en didactisch gebruik in opleidingsmodules of -trajecten en voor een doorgedreven koppeling met concrete vakdomeinen en vakspecifieke inhoud. Dit laatste geldt zelfs nog het meest voor de groep van “leken”, die meer dan de andere groepen bestaat uit leerkrachten in algemene vakdomeinen waar het gebruik van ICT geen onlosmakelijk deel van uitmaakt.

Integratie betekent ook follow-up. REN Vlaanderen mag niet blind zijn voor het meest negatieve punt van kritiek van de huidige gebruikers met betrekking tot de kwaliteit van het aanbod: het gebrek aan nazorg en opvolging. Leerkrachten ondersteunen en begeleiden om aangeleerde kennis en vaardigheden ook daadwerkelijk in de praktijk om te zetten, is belangrijk om impact te realiseren of te vergroten. Ook dit pleit voor een trajectbenadering met meerdere leer- (en terugkom)momenten.

Indien nog geen database aangelegd is van wie welke cursus gevolgd heeft en wat zijn of haar profiel is, dient zeker met het verzamelen van die gegevens begonnen worden. Na verloop van tijd wordt de database functioneel en kunnen personen in de database specifiek aangeschreven worden met de vraag of ze geen interesse hebben om bijvoorbeeld een vervolmingscursus te volgen of een nascholing die inhoudelijk nauw aansluit bij reeds gevolgde trainingen. Op die wijze kan REN Vlaanderen de verschillende doelgroepen meer proactief benaderen en bereiken met relevante informatie. En dit zowel op het niveau van de leerkrachten als op het niveau van de scholen.

Aanbeveling 5 : De thematische en vraaggestuurde werkingen versterken om de communicatie, de aanbodstructuur en het bereik van REN Vlaanderen te optimaliseren

Omwille van meerdere argumenten is het wenselijk dat REN Vlaanderen de huidige thematische werking, met de daaraan gekoppelde organisatie van studiedagen en de verspreiding van materiaal, niet alleen voortzet, maar in de mate van het mogelijke en haalbare ook verder uitbouwt.

Kort samengevat zijn dit de belangrijkste argumenten:

- De nood aan gerichte communicatie om naam en aanbod van REN Vlaanderen bekender te maken. Zowel de organisatie van studiedagen als een thematische benadering en structurering van het aanbod kunnen deze communicatie versterken.
- Het belang van verlengstukken voor het kernaanbod van klassieke nascholingscursussen om het bereik en de impact van ICT nascholing te vergroten. We denken dan vooral aan het belang dat wordt gehecht aan uitwisseling van kennis, ervaringen, goede praktijkvoorbeelden en ondersteunend materiaal, in het bijzonder door doelgroepen met een gevorderd kennisniveau (cf. “geschoolden”).
- De nood om schooldirecties te bereiken en te ondersteunen bij de ontwikkeling van een visie en beleid inzake ICT-integratie en -nascholing (cf. “Visie op ICT-gebruik en visieontwikkeling”, de afgelopen jaren telkens één van de drie door REN Vlaanderen terecht geselecteerde thema’s).
- Een thematische werking sluit aan bij een meer geïntegreerde, modulaire aanbodstructuur, zeker als daarbij ook rekening wordt gehouden met vakspecifieke behoeften.
- De overweging dat nazorg, op zijn minst door het beschikbaar stellen van ondersteunend materiaal, een belangrijke factor is om door nascholing opgedane kennis ook in de praktijk om te zetten.
- De mogelijkheden die een thematische werking biedt om meer gedifferentieerd naar verschillende doelgroepen toe te werken (o.a. vakgroepen).

Afgaande op de behoeften qua nascholingsmethoden en op het huidige gebruik van REN Vlaanderen, is het zinvol om niet alleen de themagerichte werking (studiedag en materiaal), maar ook de teamgerichte en vraaggestuurde nascholingen te intensifiëren. Teamgerichte nascholingen – georganiseerd binnen de scholen zelf - worden immers momenteel al het meest gebruikt door één van de minst bereikte groepen, namelijk (leerkrachten uit) kleinere basisscholen.

Aanbeveling 6 : ICT nascholingen integreren in vakgebonden nascholingen en REN Vlaanderen uitbouwen tot een kenniscentrum “e-didactiek”

Tot slot lijkt het ons wenselijk de feedback van de groep van experts op dit onderzoek ter harte te nemen. De basisidee die uit deze expertgroep naar voren kwam is dat “ICT didactisch leren gebruiken” niet langer als een alleenstaand aanbod mag worden benaderd, maar dat het “leren inzetten van ICT hulpmiddelen waar dat nuttig/zinvol is” volledig moet worden geïntegreerd binnen de vak- of domeingebonden nascholingen (taal, wiskunde, ...). Pas dan, zo luidt de redenering, wordt ICT-gebruik niet langer een doel op zich, maar een middel om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren.

Indien deze piste wordt gevolgd, zou dat betekenen dat de expertise van REN Vlaanderen wordt ingezet om in samenwerking met en in ondersteuning van andere nascholingsdiensten en -domeinen te gaan functioneren, om zodoende te komen tot een verregaande integratie van ICT in een breder nascholingsbeleid. Dit zou de rol van REN Vlaanderen niet uithollen, maar integendeel versterken, op voorwaarde dat REN Vlaanderen als project de omslag maakt van louter aanbieder van ICT-nascholingscursussen naar een werkelijk kenniscentrum of steunpunt voor e-didactiek in Vlaanderen.

9 Bijlagen

9.1 Bijlage I: Scenario's focusgroepen

9.1.1 Focusgroep Directies

1. Onthaal en introductie

Doel:

- Deelnemers leren context, doelstelling en onderwerp bijeenkomst kennen
- Securisatie deelnemers: drempel voor actieve deelname zo laag mogelijk maken

Elementen:

- Verwelkoming van de deelnemers
- Voorstelling van het projectteam
- Beschrijving van achtergrond, doel en aanpak van het onderzoek
- Motivatie van de focusgroep als onderzoeksmethode:
 - o peilen naar dieperliggende opinies en motivaties (moeilijk kwantitatief te achterhalen)
 - o door onderlinge interactie en gedachtewisselingen ontstaan nieuwe gedeelde inzichten
- Agenda van de bijeenkomst
- Toelichting en afspraken bij het verloop van de focusgroep:
 - o rol van de interviewer en verslaggever
 - o auditieve registratie van het gesprek (verslaggeving: geen persoonsgegevens)
 - o geen kennistest maar open formulering en confrontatie van meningen
 - o wat telt is: eigen mening, vanuit eigen gevoelswereld, belevingen en ervaringen
 - o aandachtspunten voor vlot verloop (luid spreken, naar elkaar luisteren, ...)

2. Kennismaking en verkenning

Doel:

- Deelnemers leren elkaar kennen
- Securisatie deelnemers: drempel voor actieve deelname zo laag mogelijk maken
- Eerste verkenning en uitwisseling van gedachten en ervaringen

Elementen:

- Rondetafel in functie van kennismaking: voorstelling door de deelnemers van zichzelf, hun achtergrond in het onderwijs, en het profiel van hun school (naam, onderwijsnet en -vorm(en), grootte, ...)

3. Gebruik van ICT in school en klas

Doel:

- Omgevingsfactoren: visies, attitudes en motivaties m.b.t. ICT-integratie
- Attitudes en motivaties t.a.v. het (niet-)gebruik van ICT in de school/klaspraktijk

Elementen:

Rondetafel: (na korte verklaring van wat verstaan wordt onder ICT)

- visie, beleid en huidige situatie inzake integratie van ICT in de school en klaspraktijk

Discussie:

- wat is uw visie over het gebruik van ICT in het onderwijs, de school, de klas?
- hoe zie je dat (evolueren)? hoe belangrijk is/wordt het?
- hoezeer leeft het in uw school? wat is het draagvlak?
- waarom gebruiken leerkrachten ICT / geen ICT in de klas? (motivaties, voor- en nadelen, factoren van gebruik / niet-gebruik?)
- barrières: wat zijn de belangrijkste knelpunten om (meer) gebruik te maken van ICT in de school/klaspraktijk?
- stimulansen: hoe kan (meer) gebruik van ICT in de school/klaspraktijk gestimuleerd worden? van wat, van welke factoren, maatregelen of voorzieningen hangt dit af?

Interviewer peilt indirect en impliciet naar:

- percepties van randvoorwaarden:
 - o op niveau van leerkrachten: kennisniveau en vaardigheden, andere barrières
 - o op niveau van school: didactische visie, beleid op technisch, organisatorisch en pedagogisch niveau, beschikbare infrastructuur, personele ondersteuning, ...
 - o op niveau van school: ICT-nascholingsbeleid incl. peiling naar behoeften van leerkrachten, communicatie van aanbod, rol van ICT-coördinator, organisatie van interne nascholing, stimuli voor externe nascholing, ...
- belang van ICT-nascholing, behoeften en evt. eerste reacties over invulling/aanbod

4. Behoeften en verwachtingen t.a.v. ICT-nascholing

Doel:

- Attitudes en motivaties t.a.v. het (niet-)gebruik van ICT-nascholing
- Behoeften en verwachtingen m.b.t. ICT-nascholing:
 - o Technisch, didactisch, organisatorisch
 - o Inhoudelijk, vormelijk, methodiek

Elementen:

Rondetafel:

- visie, beleid en huidige situatie van de school inzake ICT-nascholing

Discussie:

- a) Hebt u persoonlijk als directie ...
 - a. al ICT-nascholing gevolgd? waarom (niet?), op welke vlakken?
 - b. behoefte aan nascholing? waarom (niet?), op welk vlakken?
- b) In welke mate volgen de leerkrachten in uw school ICT-nascholing?

Indien weinig of niet:

- o waarom volgen ze geen ICT-nascholing?
- o zouden ze het overwegen, en zo ja, wanneer, onder welke voorwaarden?
- o welke zijn de drempels, wat eventuele stimulansen?
- o heeft niet-gebruik te maken met het aanbod, en zo ja, in welke zin?

Indien gangbare praktijk:

- o welke nascholing volgen ze zoal, en waarom?
- o wat vinden ze van die nascholing, wat is er goed aan? wat slecht?
- o zouden ze zo'n nascholing nog opnieuw volgen?
- o waarom wel/niet, wat zou er anders/beter moeten?

- c) Is er behoefte aan ICT-nascholing? aan welke ICT-nascholingen hebben leerkrachten in uw school behoefte?

Op welke vlakken, over welke aspecten, inhoudelijk gezien?

- a. spontaan
- b. aanvullen met niet spontaan aangehaalde aspecten

Op welke manieren, vormelijk en organisatorisch gezien?

- a. spontaan
 - b. aanvullen met niet spontaan aangehaalde aspecten
- d) Wat vindt u belangrijk aan ICT-nascholing? hoe ziet goede ICT-nascholing eruit?
- a. inhoudelijk
 - b. organisatorisch
 - c. methodiek

5. Methodieken en impact van ICT-nascholing

Doel:

- Attitudes t.a.v. nascholingsmethodieken
- Percepties van impact van ICT-nascholing

Elementen:

- a) Discussie over methodieken op basis van onderstaande vierdeling:
- welke specifieke voorbeelden en methoden associeert u met elk van de 4 kwadranten?
 - hoe beoordeelt u deze benaderingen, wat zijn de kenmerken, voor- en nadelen of beperkingen ervan?
 - zijn er andere methoden die u kent, maar hier niet in kunt plaatsen? zou je methoden eventueel anders indelen?

Klassieke ICT-nascholing	Afstandsleren/e-leren
Peer-learning, leren van goede praktijkvoorbeelden en uitwisselingen van ervaringen met collega's, experts	Leren via websites en fora (online uitwisselingen van info, ervaringen, enz. via websites, fora, mailinglijsten, enz.)

b) Discussie over voor- en nadelen van andere groepen van methodieken:

- Individueel – Teamgericht
- Intern – Extern

c) Discussie over impact van ICT-nascholing:

- Wat is de impact van ICT-nascholing op school en klaspraktijk?
- Hoe kan je het bereik van ICT-nascholing vergroten?
- Hoe kan je de impact van ICT-nascholing vergroten?
- Welke methoden zijn het meest efficiënt om impact te realiseren?

6. Besluit en afsluiting

- Korte synthese van de bijeenkomst
- Zijn er nog aanvullende vragen/opmerkingen?
- Next steps van het onderzoek
- Dankwoord

9.1.2 Focusgroep Leerkrachten

1. Onthaal en introductie (14u00 – 14u10)

Doel:

- Deelnemers leren context, doelstelling en onderwerp bijeenkomst kennen
- Securisatie deelnemers: drempel voor actieve deelname zo laag mogelijk maken

Elementen:

- Verwelkoming van de deelnemers
- Voorstelling van het projectteam
- Beschrijving van achtergrond, doel en aanpak van het onderzoek
- Motivatie van de focusgroep als onderzoeksmethode:
 - o peilen naar dieperliggende opinies en motivaties (moeilijk kwantitatief te achterhalen)
 - o door onderlinge interactie en gedachtewisselingen ontstaan nieuwe gedeelde inzichten
- Agenda van de bijeenkomst
- Toelichting en afspraken bij het verloop van de focusgroep:
 - o rol van de interviewer en verslaggever
 - o auditieve registratie van het gesprek (verslaggeving: geen persoonsgegevens)
 - o geen kennistest maar open formulering en confrontatie van meningen
 - o wat telt is: eigen mening, vanuit eigen gevoelswereld, belevingen en ervaringen
 - o aandachtspunten voor vlot verloop (luid spreken, naar elkaar luisteren, ...)

2. Kennismaking en verkenning (14u10 – 14u25)

Doel:

- Deelnemers leren elkaar kennen
- Securisatie deelnemers: drempel voor actieve deelname zo laag mogelijk maken
- Eerste verkenning en uitwisseling van gedachten en ervaringen

Elementen:

- Rondetafel in functie van kennismaking: de deelnemers stellen zichzelf en hun achtergrond in het onderwijs kort voor:
 - o profiel school: naam, onderwijsnet en -vorm(en), regio, grootte, ...
 - o profiel leerkracht: graden/jaren, vak- of leergebieden, anciënniteit, ...
- Beroepsbeleving:
 - o hoe percipieert en ervaart u uw beroep?
 - o hoe ziet u uw beroep evolueren?
 - o is er nood aan bij- en nascholen?

3. Gebruik van ICT in school en klas (I4u25 – I4u45)

Doel:

- Omgevingsfactoren: visies, attitudes en motivaties m.b.t. ICT-integratie
- Attitudes en motivaties t.a.v. het (niet-)gebruik van ICT in de school/klaspraktijk

Elementen:

Rondetafel: (na korte verklaring van wat verstaan wordt onder ICT)

- persoonlijk ICT-gebruik/vaardigheden
- gebruik van ICT in de school en klas

Discussie:

- wat is uw mening over het gebruik van ICT in het onderwijs, de school, de klas?
- hoe ziet u dat (evolueren)? hoe belangrijk is/wordt het?
- hoezeer leeft het in uw school?
- waarom gebruikt u persoonlijk ICT / geen ICT in de klas? (motivaties, voor- en nadelen, factoren van gebruik / niet-gebruik?)
- barrières: wat zijn de belangrijkste knelpunten om (meer) gebruik te maken van ICT in uw school/klaspraktijk?
- stimulansen: hoe kan (meer) gebruik van ICT in uw school/klaspraktijk gestimuleerd worden? van wat, van welke factoren, maatregelen of voorzieningen hangt dit af?

Interviewer peilt indirect en impliciet naar:

- percepties van randvoorwaarden:
 - o op niveau van leerkracht: kennisniveau en vaardigheden, persoonlijke barrières, perceptie van voor- en nadelen
 - o op niveau van school: didactische visie, beleid op technisch, organisatorisch en pedagogisch niveau, beschikbare infrastructuur, personele ondersteuning, ...
 - o op niveau van school: ICT-nascholingsbeleid incl. peiling naar behoeften van leerkrachten, communicatie van aanbod, rol van ICT-coördinator, organisatie van interne nascholing, stimuli voor externe nascholing, ...
- belang van ICT-nascholing, behoeften en evt. eerste reacties over invulling/aanbod

4. Behoeften en verwachtingen t.a.v. ICT-nascholing (I4u45 – I5u20)

Doel:

- Attitudes en motivaties t.a.v. het (niet-)gebruik van ICT-nascholing
- Behoeften en verwachtingen m.b.t. ICT-nascholing:
 - o Technisch, didactisch, organisatorisch
 - o Inhoudelijk, vormelijk, methodiek

Elementen:

e) Hebt u al ICT-nascholing gevolgd?

Indien Nee:

- o waarom volgt u geen ICT-nascholing?
- o zou u het overwegen, en zo ja, wanneer, onder welke voorwaarden?
- o welke zijn de drempels, wat eventuele stimulansen?
- o heeft niet-gebruik te maken met het aanbod, en zo ja, in welke zin?

Indien Ja:

- o welke nascholing hebt u zoal gevolgd, en waarom?
- o wat vond u van die nascholing, wat vond u er goed aan? wat slecht?
- o zou u zo'n nascholing nog opnieuw volgen?
- o waarom wel/niet, wat zou er anders/beter moeten?

f) Is er behoefte aan ICT-nascholing? welke ICT-nascholing wilt u (kunnen) volgen?

Op welke vlakken, over welke aspecten, inhoudelijk gezien?

- a. spontaan
- b. aanvullen met niet spontaan aangehaalde aspecten

Op welke manieren, vormelijk en organisatorisch gezien?

- c. spontaan
- d. aanvullen met niet spontaan aangehaalde aspecten

g) Wat vindt u belangrijk aan ICT-nascholing? hoe ziet goede ICT-nascholing eruit?

- a. inhoudelijk
- b. organisatorisch
- c. methodiek

5. Methodieken en impact van ICT-nascholing (15u20 – 15u50)

Doel:

- Attitudes t.a.v. nascholingsmethodieken
- Percepties van impact van ICT-nascholing

Elementen:

b) Discussie over methodieken op basis van onderstaande vierdeling:

- o welke specifieke voorbeelden en methoden associeert u met elk van de 4 kwadranten?
- o hoe beoordeelt u deze benaderingen, wat zijn de kenmerken, voor- en nadelen of beperkingen ervan?
- o zijn er andere methoden die u kent, maar hier niet in kunt plaatsen? zou u methoden eventueel anders indelen?

Klassieke ICT-nascholing ICT-gebruik door er zelf mee te werken in een klassikale, face-to-face context	Afstandsleren/e-leren ICT-gebruik leren via cursus van internet, elektronische leeromgeving,...
Peer-learning, leren van goede praktijkvoorbeelden Uitwisselingen van ervaringen met collega's, experts,...	Leren via websites en fora ICT leren gebruiken via virtuele uitwisseling van documenten, links, software, ervaringen,...

d) Discussie over voor- en nadelen van andere groepen van methodieken:

- o Individueel – Teamgericht
- o Intern – Extern

e) Discussie over impact van ICT-nascholing:

- Wat is de impact van ICT-nascholing op school en klaspraktijk?
- Hoe kan je het bereik van ICT-nascholing vergroten?
- Hoe kan je de impact van ICT-nascholing vergroten?
- Welke methoden zijn het meest efficiënt om impact te realiseren?

6. Besluit en afsluiting (15u50 – 16u00)

- Korte synthese van de bijeenkomst
- Zijn er nog aanvullende vragen/opmerkingen?
- Next steps van het onderzoek
- Dankwoord

9.1.3 Focusgroep Experts

1. Verwelkoming en voorstelling

- Verwelkoming van de deelnemers
- Voorstelling van het projectteam
- Agenda/verloop van de bijeenkomst
- Rondetafel voorstelling deelnemers: wat is hun precieze connectie met het thema?

2. Onderzoeksopdracht

- Situering onderzoeksopdracht
- Toelichting onderzoeksvragen
- Synthese onderzoeksproces (afgelegd traject + situering expertgroep)
- Korte beschrijving enkele resultaten en conclusies als aanzet voor vervolg discussie

3. Ronde tafel: eerste reflecties

- Eerste reflecties op de onderzoeksopdracht en voorgestelde resultaten/conclusies

Deel II : 20u00 – 20u30

4. ICT integratie in het Vlaamse onderwijs

- **AS IS** = Stand van zaken
 - Waar staan we?
 - Resultaten ICT Monitor?
 - Drempels, bedreigingen?
 - Kansen, opportuniteiten?
- **TO BE** = Toekomstscenario's
 - Waar moeten we naartoe?
 - Hoe geraken we daar?
 - Beleid?
 - Link leggen naar Nederland

5. AS IS m.b.t. ICT-nascholing en REN Vlaanderen

Focus van dit gedeelte:

1. Behoeftemeting: Wat zijn momenteel de voornaamste nascholingsbehoeften van de doelgroep (gewoon basis- en secundair onderwijs) en in welke mate speelt REN Vlaanderen daarop in?
2. Bereikmeting: In welke mate bereikt REN Vlaanderen de vooropgestelde doelgroep (enkel gewoon basis- en secundair onderwijs)? Waarom bereikt REN Vlaanderen een bepaalde doelgroep al of niet?
3. Tevredenheidmeting: Zijn de gebruikers van REN Vlaanderen tevreden over het aanbod, de inhoud, vorm e.d. van de gevolgde nascholing?

Aandachtspunten:

- **VRAAG**
 - Behoeften
 - Bereik/Gebruik
 - Niet-gebruik (wie, welke groepen, waarom?)
- **AANBOD** => afstemming op vraag/behoeften?
 - ICT-nascholing algemeen
 - REN Vlaanderen => **SWOT ???**

Opmerking:

- Aandacht voor drieluid, in volgorde van prioriteit:
 - **Pedagogisch – didactisch**
 - Organisatorisch – bestuurlijk
 - (Technisch – ondersteunend)
- Aandacht voor 3 invalshoeken, in volgorde van prioriteit:
 - **Methoden**
 - Inhoud
 - (Vorm/Praktische aspecten)
- Peilen naar situaties en vergelijkingen in andere contexten:
 - VDAB
 - Nederland

6. TO BE m.b.t. ICT-nascholing en REN Vlaanderen

Focus van dit gedeelte:

1. Wat zijn de voornaamste **evoluties** in het nascholingsaanbod en methodieken op vlak van ICT in het onderwijs? In welke mate sluit REN Vlaanderen aan bij deze evoluties?
2. Zijn de door REN Vlaanderen aangewende nascholingsmethodes voldoende efficiënt om **impact** te realiseren (impact wordt hierbij begrepen als de transfer tussen wat tijdens een nascholing geleerd wordt en het effectief toepassen daarvan in de klaspraktijk)?

Aandachtspunten:

- **Evoluties & toekomstscenario's** : waar gaan / kunnen we naartoe?
 - o Alternatieve pistes: waar gaan we naartoe?, welke evoluties bieden zich aan en bieden mogelijkheden voor de toekomst?
 - o Waarop moet ICT-nascholingsaanbod zich inhoudelijk richten?
 - o Hoe kan/moet dit worden aangepakt?
 - o Evoluties, mogelijkheden en beperkingen qua nascholingsmethodieken?
 - Aanbodgestuurd - vraaggestuurd
 - Elektronisch – niet-elektronisch
 - Face-to-face – op afstand
 - Individueel – teamgericht
 - Via experts – via peers
 - .../...
 - o De digitale weg?: eLearning en elektronische leeromgevingen
 - Evoluties, kansen en mogelijkheden?
 - Hoe oppikken, organiseren, erop inspelen?
 - Drempels, gevaren en beperkingen?
 - Wat kunnen we leren van andere contexten, bv. VDAB?
 - Wat kunnen we leren van Nederland?
 - o Met welke strategieën bereik optimaliseren?
 - o Hoe impact efficiënt realiseren/optimaliseren?
 - Transfer van kennis
 - ICT geïntegreerd gebruik in school / klaspraktijk
 - o Organisatie van ICT-nascholingsaanbod in Vlaanderen
 - Positie / herpositioneren van REN Vlaanderen?
 - Samenwerking en expertisebundeling in Vlaanderen?
 - Verhouding met andere nascholingsdiensten?

- **Beleidsaanbevelingen** : waar moeten we naartoe?

Welk beleid moet de Vlaamse Overheid, Dept. Onderwijs onder de nieuwe Vlaamse Regering gaan voeren m.b.t.

- ICT-nascholing in het onderwijs
- REN Vlaanderen

<p>Klassieke ICT-nascholing</p> <p>Locatie: in school, in vormingscentrum</p> <p>ICT-gebruik door er zelf mee te werken in een klassikale, face-to-face context</p> <p>Voorbeeld: REN-Vlaanderen, ICT-praktijkdag, nascholing van de begeleidingsdiensten,...</p>	<p>Afstandsleren/e-leren</p> <p>Locatie: thuis, in principe om het even waar</p> <p>ICT-gebruik leren via cursus van internet, elektronische leeromgeving,...</p> <p>Voorbeeld: BISonline, VDAB, diverse CVO,...</p>
<p>Peer-learning, leren van goede praktijkvoorbeelden</p> <p>Locatie: in school of op locatie</p> <p>Uitwisselingen van ervaringen met collega's, experts,...</p> <p>Voorbeeld: proeftuinen, CST-beurs, studiebezoeken, studiedagen, ...</p>	<p>Leren via websites en fora</p> <p>Locatie: thuis, in principe om het even waar</p> <p>ICT leren gebruiken via virtuele uitwisseling van documenten, links, software, ervaringen,...</p> <p>Voorbeeld: Klascement, lerarenforum, mailinglijst vrije software,...</p>

7. Afsluiting

- Korte synthese van de bijeenkomst
- Nog aanvullende bemerkingen?
- Next steps van het onderzoek
- Dankwoord

9.2 Bijlage 2: Vragenlijsten surveys

9.2.1 Vragenlijst Directies

1. In welke mate gaat u akkoord met de volgende stellingen over het gebruik van ICT in uw school en klaspraktijk?

Met gebruik van ICT in de klaspraktijk bedoelen we het gebruik van ICT als werkinstrument IN de les/klas zelf, en dus niet enkel het gebruik ervan voor lesvoorbereiding.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Deels akkoord, deels niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Weet niet
Mijn school ondersteunt leerkrachten voldoende op didactisch vlak om ICT in de klas te gebruiken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn school ondersteunt leerkrachten voldoende op technisch vlak inzake het gebruik van ICT.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De nodige infrastructuur in mijn school ontbreekt om ICT in te zetten tijdens de lessen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn school heeft geen goede of toepasbare software ter beschikking.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn school heeft een duidelijke beleidsvisie rond het didactisch gebruik van ICT.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Er is voldoende kennis van de didactische mogelijkheden van ICT aanwezig in mijn school.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn school heeft een duidelijk ICT-nascholingsbeleid.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ICT inzetten in de klaspraktijk vraagt teveel tijd en energie.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Er is in mijn school een sterke behoefte om ICT in te zetten in de klaspraktijk.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik zou willen dat er meer gebruik wordt gemaakt van ICT in de klas.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het gebruik van ICT heeft een didactische meerwaarde.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Er is voldoende technische kennis en vaardigheden in mijn school aanwezig om ICT in de klas te gebruiken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De leerkrachten in mijn school kunnen de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas zelf oplossen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dat leerlingen er vaak meer van kennen, houdt leerkrachten tegen om ICT te gebruiken in de klas.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het gebruik van ICT gaat ten koste van de lesinhoud en kennisoverdracht.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2. In welke mate is er in uw school behoefte aan nascholing, specifiek op het vlak van het didactisch gebruik van ICT in de klaspraktijk?

- Heel veel
- Veel
- Weinig
- Heel weinig
- Helemaal geen

3. In welke mate hebt u persoonlijk behoefte aan nascholing, specifiek op het vlak van het didactisch gebruik van ICT in de klaspraktijk?

- Heel veel
- Veel
- Weinig
- Heel weinig
- Helemaal geen

4. In welke mate hebt u persoonlijk behoefte aan technische ICT-nascholing voor het management van de school?

- Heel veel
- Veel
- Weinig
- Heel weinig
- Helemaal geen

5. Hoe belangrijk zijn onderstaande ICT-nascholingen voor uw leerkrachten om ICT beter te integreren in de school of klaspraktijk?

	volkomen onbelangrijk	onbelangrijk	belangrijk	zeer belangrijk
Een basisintroductie in het werken met de computer	☐	☐	☐	☐
Gevorderde cursussen in het werken met een computer (vervolmaking)	☐	☐	☐	☐
Het leren werken met of technisch onder de knie krijgen van specifieke programma's (bv. Photoshop) of apparatuur	☐	☐	☐	☐
Veiligheidsaspecten van computer- en internetgebruik	☐	☐	☐	☐
Juridische aspecten van ICT-gebruik (bv. rond privacy)	☐	☐	☐	☐
Het beheren van ICT infrastructuur (PC's, netwerken, servers, ...)	☐	☐	☐	☐
Het ontwikkelen en onderhouden van een website	☐	☐	☐	☐
Werken met multimedia (foto's, muziek, films, ...)	☐	☐	☐	☐
Werken met Web 2.0 toepassingen (blogs, games, sociale netwerksites, ...)	☐	☐	☐	☐
Het oplossen van de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT apparatuur of programma's in de klas	☐	☐	☐	☐
Werken met Office toepassingen (Word, Excel, presentaties maken met PowerPoint, ...)	☐	☐	☐	☐
Opleidingen om educatieve, vakspecifieke softwarepakketten technisch onder de knie te krijgen	☐	☐	☐	☐
Leren hoe specifieke programma's (bv. Photoshop) of apparatuur in de klas als didactisch hulpmiddel kunnen worden gebruikt (concrete toepassing op lesinhoud)	☐	☐	☐	☐
Het selecteren en evalueren van educatieve, vakspecifieke software	☐	☐	☐	☐
Het integreren van educatieve, vakspecifieke software in de lessen	☐	☐	☐	☐

De didactische mogelijkheden van het internet voor de lessen	☐	☐	☐	☐
De didactische mogelijkheden van het werken met multimedia en/of Web 2.0 toepassingen	☐	☐	☐	☐
E-didactiek en algemene methodieken om ICT te gebruiken als didactisch hulpmiddel voor de lessen	☐	☐	☐	☐
Het gebruik van elektronische leeromgevingen en e-learning ter ondersteuning van de lessen	☐	☐	☐	☐
Het gebruik van digitale schoolborden	☐	☐	☐	☐
Maatschappelijk aspecten van ICT (e-cultuur bij jongeren, ethisch omgaan met ICT, cyberpesten...)	☐	☐	☐	☐
Het gebruik van digitale schoolplatformen zoals SmartSchool	☐	☐	☐	☐
Het uitwerken van een beleidsvisie over ICT-gebruik in mijn school	☐	☐	☐	☐
Het organiseren en ondersteunen van didactisch geïntegreerd ICT-gebruik binnen mijn school	☐	☐	☐	☐

6. Zijn er nog andere soorten ICT-nascholing waaraan de leerkrachten in uw school specifiek behoefte hebben voor het gebruik van ICT in hun klaspraktijk?

7. Hoe belangrijk vindt u onderstaande methodieken om de leerkrachten in uw school ICT-nascholing te laten volgen?

	volkomen onbelangrijk	onbelangrijk	belangrijk	zeer belangrijk
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	☐	☐	☐	☐
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	☐	☐	☐	☐
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	☐	☐	☐	☐
Volgen van een stage	☐	☐	☐	☐
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	☐	☐	☐	☐
Pedagogische studiedag	☐	☐	☐	☐
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	☐	☐	☐	☐
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega				
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	☐	☐	☐	☐
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	☐	☐	☐	☐
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	☐	☐	☐	☐
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	☐	☐	☐	☐
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	☐	☐	☐	☐

8. Zijn er nog andere methoden die u voor ICT-nascholing zou aanbevelen?

9. In welke mate gaat u akkoord met de volgende stellingen over ICT-nascholing?

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Deels akkoord, deels niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Weet niet
ICT-nascholing wordt best op maat georganiseerd van mijn school	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ICT-nascholing wordt best op de school georganiseerd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ICT-nascholing wordt best buiten de schooluren georganiseerd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het geen bezwaar dat ICT-nascholing op een externe locatie wordt georganiseerd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ICT-nascholing wordt het best ingebed in een langer lopend traject met meerdere leermomenten	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Hebt u ooit al gehoord van het Regionale Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)?

- Ja, en ik weet wat REN Vlaanderen is of doet
- Ja, ik heb er al van gehoord, maar ik weet niet precies wat REN Vlaanderen is of doet
- Neen, ik heb nog nooit van REN Vlaanderen gehoord

REN Vlaanderen is een competentiecentrum dat van de Vlaamse overheid de opdracht heeft gekregen om in de onderwijssector nascholing en andere vormen van ondersteuning inzake ICT aan te bieden op het pedagogisch, technisch en organisatorisch vlak. REN Vlaanderen is een samenwerkingsverband van universiteiten en hogescholen en biedt ICT-nascholing aan via Regionale Aanspreekpunten (RAP) in Brussel en in elke Vlaamse provincie.

11. In welke mate bent u op de hoogte van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen? Ik weet over het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen ...

- Heel veel
- Eerder veel
- Eerder weinig
- Heel weinig
- Helemaal niets

12. Hebben uw leerkrachten al gebruik gemaakt van ICT-nascholing?

- Ja
- Neen

13. Hebben uw leerkrachten reeds gebruik gemaakt van onderstaande methodieken, specifiek voor ICT-nascholing, of is dit nog gepland?

	Ja	Neen, maar nog dit schooljaar gepland	Neen, en ook geen nascholing gepland
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	☐	☐	☐
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	☐	☐	☐
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	☐	☐	☐
Volgen van een stage	☐	☐	☐
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	☐	☐	☐
Pedagogische studiedag	☐	☐	☐
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	☐	☐	☐
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	☐	☐	☐
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	☐	☐	☐
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur, handleidingen,...)	☐	☐	☐
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	☐	☐	☐
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	☐	☐	☐
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	☐	☐	☐

14. Hebben uw leerkrachten reeds gebruik gemaakt van ICT-nascholing via de volgende organisaties?

	Ja	Neen, maar nog dit schooljaar gepland	Neen, en ook niet gepland	Weet niet
Regionaal Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)	☐	☐	☐	☐
Pedagogische begeleidingsdiensten van het onderwijsnet van mijn school	☐	☐	☐	☐
Pedagogische begeleidingsdiensten van een ander onderwijsnet	☐	☐	☐	☐
Centra voor volwassenenonderwijs (CVO's)	☐	☐	☐	☐
Universiteiten of hogescholen (buiten REN Vlaanderen)	☐	☐	☐	☐
Andere: private vormingsinstellingen of opleidingscentra, volkshogescholen, ...	☐	☐	☐	☐

Indien gebruik van REN Vlaanderen, anders ga naar vraag 17.

15. Van welke mogelijkheden uit het aanbod van REN Vlaanderen heeft uw school gebruik gemaakt? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Een nascholingscursus of training
- Teamgerichte nascholing georganiseerd binnen de eigen de school
- Teamgerichte nascholing georganiseerd buiten de eigen de school
- Een studiedag
- Ondersteunend materiaal

16. Wat is of zijn de belangrijkste reden(en) waarom gebruik gemaakt is van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Het aanbod buiten REN Vlaanderen is te beperkt
- Het aanbod van REN Vlaanderen sluit aan bij onze noden
- Omdat mijn leerkrachten hiermee hun vakken beter kunnen geven
- Omdat het is aangeraden door collega's
- Omdat ik overtuigd ben van de kwaliteit van de nascholing die wordt opgezet door REN Vlaanderen
- Andere redenen:.....

Indien geen gebruik van REN Vlaanderen, anders ga naar vraag 18.

17. Wat is of zijn de belangrijkste reden(en) waarom geen gebruik gemaakt is van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Ik ken het aanbod niet
- Mijn leerkrachten hebben geen behoefte aan ICT-nascholing
- De nascholing wordt niet aangeboden op maat van mijn school
- De nascholing wordt op een slecht tijdstip aangeboden
- De afstand tot de locatie van de nascholing is te ver
- De nascholing is te duur
- Het aanbod is niet afgestemd op gevorderden
- De nascholing is te moeilijk / te zwaar (geen gepaste vooropleiding, ...)
- Andere redenen:

18. In welke mate bent u tevreden of ontevreden over ...

Geef een score van 0 tot 10, waarbij 0 staat voor 'uiterst ontevreden' en 10 voor 'uiterst tevreden'.
Met de tussenliggende scores kan u uw antwoord nuanceren.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Alle respondenten:											
Het huidige ICT-nascholingsaanbod in Vlaanderen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Indien gebruik van ICT-nascholing:											
De ICT-nascholing waarvan uw school gebruik heeft gemaakt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Indien kennis van REN Vlaanderen:											
Het huidige ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Indien gebruik van REN Vlaanderen:											
De ICT-nascholing waarvan uw school via REN Vlaanderen gebruik heeft gemaakt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Indien kennis en/of gebruik van REN-Vlaanderen, anders ga naar vraag 20.

19. Hoe beoordeelt u, op basis van uw kennis van of ervaringen met REN Vlaanderen, de volgende inhoudelijke of organisatorische aspecten van het ICT-nascholingsaanbod van REN-Vlaanderen?

	Slecht	Onvoldoende	Matig	Goed	Uitstekend	Niet van toepassing
De kwaliteit van het aanbod	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De variatie in het aanbod	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De doorzichtigheid van het aanbod	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De mate waarin de inhoud van de nascholing op voorhand duidelijk is	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De kwaliteit van het didactisch les- en ondersteunend materiaal (bijv. syllabus, voorbeelden, cd-rom, ...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De expertise van de lesgevers	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De voeling van de lesgevers met de klaspraktijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De geboden nazorg of opvolging	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De aandacht voor nieuwe ontwikkelingen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De vakgerichtheid van het aanbod	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De mate waarin de nascholing beantwoordt aan de noden en verwachtingen van leerkrachten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De afstemming op het niveau, ervaring en vaardigheden van leerkrachten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De (onmiddellijke) bruikbaarheid voor de klas- of schoolpraktijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De aansluiting bij het leerplan en het behalen van de eindtermen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De afstemming op de behoeften van mijn school	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De gehanteerde opleidingsmethoden	☐	☐	☐	☐	☐	☐

20. In welke mate gaat u akkoord met de volgende stellingen?

	Helemaal niet akkoord	Eerder niet akkoord	Deels akkoord, deels niet akkoord	Eerder akkoord	Helemaal akkoord	Weet niet
Ik ben overtuigd van het nut van ICT-nascholing	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn school	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in de klaspraktijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De kennis die leerkrachten door ICT-nascholing hebben opgedaan, wordt in mijn school doorgegeven aan anderen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De kennis opgedaan door ICT-nascholing wordt in mijn school effectief toegepast in de klaspraktijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Door ICT-nascholing van REN Vlaanderen te volgen, kunnen mijn leerkrachten ICT beter gebruiken in hun klaspraktijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn leerkrachten zullen in de toekomst gebruik maken van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

21. Welke actie(s) zou u ondernemen om ICT-nascholing te optimaliseren?

Profiel van de school

Als het gaat om een school met meerdere vestigingsplaatsen, geef dan het profiel weer van de school als geheel.

22. Tot welk onderwijsnet of overkoepelende organisatie behoort uw school?

- Federatie van Onafhankelijke Pluralistische Emancipatorische Methodescholen (FOPEM)
- Federatie van Rudolf Steinerscholen in Vlaanderen
- GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap
- Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG)
- Provinciaal Onderwijs Vlaanderen
- Raad van Inrichtende Machten van het Protestants Christelijk Onderwijs (IPCO)
- Vlaams Onderwijs Overleg Platform (VOOP)
- Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO)

23. Welke onderwijsvormen of -niveaus biedt uw school aan?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Kleuteronderwijs
- Lager onderwijs
- ASO
- TSO
- BSO
- KSO
- Andere:.....

24. Welke graden biedt uw school aan?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Eerste graad
- Tweede graad
- Derde graad
- Vierde graad

25. In welke regio is uw school gevestigd?

- Provincie Antwerpen
- Provincie Limburg
- Provincie Oost-Vlaanderen
- Provincie Vlaams-Brabant
- Provincie West-Vlaanderen
- Brussel

26. Hoe groot is uw school?

Aantal leerlingen:

Aantal leerkrachten:

Gebruik van ICT in de school

27. Hoeveel PC's worden er in de school ter beschikking gesteld voor lesactiviteiten?

Aantal PC's aangesloten op internet:.....

Aantal PC's niet aangesloten op internet:.....

28. Beschikt de school over een intern netwerk (LAN of local area network) dat gebruikt wordt voor lesactiviteiten?

- Ja
- Neen

29. Beschikt de school over een elektronische leeromgeving?

- Ja
- Nee

30. Indien ja, over welke elektronische leeromgeving beschikt uw school?

- Blackboard
- Claroline
- Smartschool
- Andere:.....

31. Wordt op uw school gebruik gemaakt van een of meer digitale leerlingvolgsystemen?

- Ja
- Neen

Profiel van het directielid

32. Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw

33. Wat is uw geboortjaar?

.....

34. Wat is uw functie in de school?

Meer dan 1 antwoorden mogelijk.

- Directie
- Leerkracht
- ICT-coördinator
- Andere, bijv. zorgleerkracht of –coördinator

35. Wat is uw anciënniteit?

Als directie van een school:jaar

Als directie in uw huidige school:jaar

9.2.2 Vragenlijst Leerkrachten

1. Hoe vaak maakt u persoonlijk gebruik van ...?

Met persoonlijk gebruik bedoelen we het gebruik van een computer en het internet in uw dagelijks privéleven of om bijvoorbeeld thuis uw lessen voor te bereiden.

	Elke dag of bijna elke dag	2 of 3 keer per week	1 keer per week	2 of 3 keer per maand	1 keer per maand	Enkele keren per jaar	Nooit of bijna nooit
Een computer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het internet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2. Sinds wanneer maakt u persoonlijk gebruik van ...?

Een computer: sinds

Het internet: sinds

3. Hoe vaak maakt u persoonlijk gebruik van een computer voor de volgende toepassingen?

	Elke dag of bijna elke dag	2 of 3 keer per week	1 keer per week	2 of 3 keer per maand	1 keer per maand	Enkele keren per jaar	Nooit of bijna nooit
Office toepassingen (tekstverwerking, rekenbladen, presentaties)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muziek verzamelen, beheren en beluisteren	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Programmeren van softwaretoepassingen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Computerspelletjes	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Digitale foto's beheren, verwerken of uitwisselen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Je eigen profiel ingeven op sociale netwerksites (bv. Facebook, Netlog)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eigen bijdragen posten op websites of weblogs	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E-mail	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Persoonlijke aankopen of reservaties via internet (boeken, reistickets, ...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Homebanking (internetbankieren)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4. Welke situaties zijn op u van toepassing?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Ik ben ICT-coördinator of (mede)verantwoordelijk voor de ondersteuning van de school inzake ICT
- Ik geef les in informatica of over nieuwe informatie- en communicatietechnologieën zelf (software en/of hardware)
- Ik geef vakken waarbij het gebruik van ICT onlosmakelijk verbonden is met het vak zelf
- Ik geef vakken waarbij het gebruik van ICT NIET onlosmakelijk verbonden is met het vak zelf

5. Hoe vaak maakt u gebruik van de volgende toepassingen?

	Elke dag of bijna elke dag	2 of 3 keer per week	1 keer per week	2 of 3 keer per maand	1 keer per maand	Enkele keren per jaar	Nooit of bijna nooit
Internet gebruiken als zoekmedium voor leerlingen in de klas	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Presentaties van mijn lessen (PowerPoint, ...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elektronische leeromgevingen of schoolplatformen (eloV, SmartSchool, ...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Digitaal schoolbord	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Samen met leerlingen gebruik maken van Office toepassingen (Word, Excel, PowerPoint, ...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Samen met leerlingen gebruik maken van vakspecifieke softwarepakketten (taal- of rekenpakketten op CD-rom, teken- en boekhoudkundige programma's, ...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vorbereiding van mijn lessen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het internet consulteren om bij te leren voor mijn taak als leerkracht	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. In welke mate gaat u akkoord met de volgende stellingen over het gebruik van ICT in uw school en klaspraktijk?

Met gebruik van ICT in de klaspraktijk bedoelen we het gebruik van ICT als werkinstrument IN de les/klas zelf, en dus niet enkel het gebruik ervan voor lesvoorbereiding.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Deels akkoord, deels niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Weet niet
Ik word voldoende didactisch ondersteund door de school om ICT in de klas te gebruiken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word binnen mijn school voldoende technisch ondersteund inzake het gebruik van ICT.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De nodige infrastructuur in mijn school ontbreekt om ICT in te zetten tijdens mijn lessen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb geen goede of toepasbare software ter beschikking.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn school heeft een duidelijke beleidsvisie rond het didactisch gebruik van ICT.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn school heeft een duidelijk ICT-nascholingsbeleid.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb voldoende zicht op en kennis van de didactische mogelijkheden van ICT.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb voldoende technische kennis en vaardigheden om ICT in de klas te gebruiken.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik kan de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas zelf oplossen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dat leerlingen er vaak meer van kennen dan ikzelf, houdt me tegen om ICT te gebruiken in de klas.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ICT inzetten in de klaspraktijk vraagt teveel tijd en energie.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het gebruik van ICT gaat ten koste van de lesinhoud en kennisoverdracht.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb geen behoefte aan ICT in mijn klaspraktijk.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik zou meer gebruik willen maken van ICT in de klas.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Het gebruik van ICT heeft een didactische meerwaarde.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. In welke mate hebt u persoonlijk behoefte aan nascholing over het gebruik van ICT in uw school of klaspraktijk?

- Heel veel
- Veel
- Weinig
- Heel weinig
- Helemaal geen

8. In welke mate hebt u persoonlijk behoefte aan nascholing over de volgende specifieke aspecten van ICT-gebruik in uw school of klaspraktijk?

	Heel veel	Veel	Weinig	Heel weinig	Helemaal geen
Een basisintroductie in het werken met de computer	☐	☐	☐	☐	☐
Gevorderde cursus in het werken met een computer (vervolmaking)	☐	☐	☐	☐	☐
Technisch, instrumenteel bv. leren werken met, technisch onder de knie krijgen van specifieke pakketten (bijv. Photoshop) of apparatuur.	☐	☐	☐	☐	☐
Veiligheidsaspecten van computer- en internetgebruik	☐	☐	☐	☐	☐
Juridische aspecten van ICT-gebruik (bv. rond privacy)	☐	☐	☐	☐	☐
Beheer van ICT infrastructuur (PC's, netwerken, servers, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
Het ontwikkelen en onderhouden van een website	☐	☐	☐	☐	☐
Werken met multimedia (foto's, muziek, films, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
Werken met Web 2.0 toepassingen (blogs, games, sociale netwerksites, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
Het oplossen van de meest voorkomende technische problemen bij het gebruik van ICT in de klas (hard- en software)	☐	☐	☐	☐	☐
Basisopleidingen in het werken met Office toepassingen	☐	☐	☐	☐	☐
Basisopleidingen om educatieve, vakspecifieke softwarepakketten technisch onder de knie te krijgen	☐	☐	☐	☐	☐
Het selecteren en evalueren van educatieve, vakspecifieke software	☐	☐	☐	☐	☐
Het integreren van educatieve, vakspecifieke software in mijn lessen	☐	☐	☐	☐	☐
De didactische mogelijkheden van het internet voor mijn lessen	☐	☐	☐	☐	☐
De didactische mogelijkheden van het werken met multimedia en/of Web 2.0 toepassingen	☐	☐	☐	☐	☐
E-didactiek en het gebruik van ICT als didactisch hulpmiddel voor mijn lessen	☐	☐	☐	☐	☐
Het gebruik van elektronische leeromgevingen en e-learning ter ondersteuning van mijn lessen	☐	☐	☐	☐	☐

Het gebruik van digitale schoolborden	☐	☐	☐	☐	☐
Maatschappelijk aspecten van ICT (e-cultuur bij jongeren, ethisch omgaan met ICT, cyberpesten...)	☐	☐	☐	☐	☐
Het gebruik van digitale schoolplatformen zoals SmartSchool	☐	☐	☐	☐	☐
Het uitwerken van een beleidsvisie over ICT-gebruik in mijn school	☐	☐	☐	☐	☐
Het organiseren van geïntegreerd ICT-gebruik in mijn school	☐	☐	☐	☐	☐
Leren hoe specifieke programma's (bv. Photoshop) of apparatuur in de klas als didactisch hulpmiddel kunnen worden gebruikt (concrete toepassing op lesinhoud)	☐	☐	☐	☐	☐

9. Zijn er nog andere nascholingen waaraan u persoonlijk behoefte hebt voor het gebruik van ICT in uw school of klaspraktijk?

10. Hoe belangrijk zijn de volgende nascholingsmethoden voor u persoonlijk om ICT-nascholing te volgen?

	volkomen onbelangrijk	onbelangrijk	belangrijk	zeer belangrijk
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	☐	☐	☐	☐
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	☐	☐	☐	☐
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	☐	☐	☐	☐
Volgen van een stage	☐	☐	☐	☐
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	☐	☐	☐	☐
Pedagogische studiedag	☐	☐	☐	☐
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	☐	☐	☐	☐
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	☐	☐	☐	☐

Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	☐	☐	☐	☐
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur , handleidingen,...)	☐	☐	☐	☐
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	☐	☐	☐	☐
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	☐	☐	☐	☐
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	☐	☐	☐	☐

11. Zijn er nog andere methoden die u voor ICT-nascholing zou aanbevelen?

12. In welke mate gaat u akkoord met de volgende stellingen over ICT-nascholing?

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Deels akkoord, deels niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Weet niet
ICT-nascholing wordt best op maat georganiseerd van mijn school	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ICT-nascholing wordt best op de school georganiseerd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ICT-nascholing wordt best buiten de schooluren georganiseerd	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het geen bezwaar om op een externe locatie ICT-nascholing te volgen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ICT-nascholing wordt het best ingebed in een langer lopend traject met meerdere leermomenten	☐	☐	☐	☐	☐	☐

13. Hebt u ooit al gehoord van het Regionale Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)?

- Ja, en ik weet wat REN Vlaanderen is of doet
- Ja, ik heb er al van gehoord, maar ik weet niet precies wat REN Vlaanderen is of doet
- Neen, ik heb nog nooit van REN Vlaanderen gehoord

REN Vlaanderen is een competentiecentrum dat van de Vlaamse overheid de opdracht heeft gekregen om in de onderwijssector nascholing en andere vormen van ondersteuning inzake ICT aan te bieden op het pedagogisch, technisch en organisatorisch vlak. REN Vlaanderen is een samenwerkingsverband van universiteiten en hogescholen en biedt ICT-nascholing aan via Regionale Aanspreekpunten (RAP) in Brussel en in elke Vlaamse provincie.

14. In welke mate bent u op de hoogte van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen? Ik weet over het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen ...

- Heel veel
- Veel
- Weinig
- Heel weinig
- Helemaal niets

15. Hebt u al ooit gebruik gemaakt van ICT-nascholing?

- Ja
- Neen

16. Hebt u al ooit gebruik gemaakt van de volgende nascholingsmethoden, specifiek voor uw ICT-nascholing, of plant u dit nog dit schooljaar?

	Ja, meer dan één keer	Ja, één enkele keer	Neen, maar nog dit schooljaar gepland	Neen, en ook geen nascholing gepland
Cursus in groep (klassikaal ex cathedra)	☐	☐	☐	☐
Hands-on training in groep: ICT-gebruik leren door er zelf mee te werken onder begeleiding van een coach	☐	☐	☐	☐
Mobiele klas: leren door ICT-gebruik in de klas zelf met coaching	☐	☐	☐	☐
Volgen van een stage	☐	☐	☐	☐
Deelname aan workshop, seminarie, studiedag, lezing, congres of beurs	☐	☐	☐	☐
Pedagogische studiedag	☐	☐	☐	☐
ICT-gebruik leren door uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden	☐	☐	☐	☐
Coaching door de eigen ICT-coördinator of collega	☐	☐	☐	☐
Bezoeken aan andere scholen waar ICT geïntegreerd wordt in de klaspraktijk	☐	☐	☐	☐
Zelfstudie via gedrukte of audiovisuele materialen (vakliteratuur , handleidingen,...)	☐	☐	☐	☐
Advies via telefoon, e-mail (helpdesk)	☐	☐	☐	☐
ICT-gebruik leren van op afstand via een elektronische leeromgeving onder begeleiding van een coach	☐	☐	☐	☐
ICT-gebruik leren via een website door raadpleging en uitwisseling van kennis, ervaringen en goede praktijkvoorbeelden via fora, nieuwsgroepen, mailinglijsten, ...	☐	☐	☐	☐

Indien gebruik van ICT-nascholing, anders ga naar vraag 22.

17. Op wiens initiatief hebt u ICT-nascholing gevolgd?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Eigen initiatief
- Directie
- ICT-coördinator
- Nascholingscoördinator
- Vakgroep
- Collega
- Andere:

18. Hoe vaak hebt u gebruik gemaakt van ICT-nascholing via de volgende organisaties?

	Meer dan één keer	Eén enkele keer	Geen enkele keer	Weet niet
Regionaal Expertisenetwerk Vlaanderen (REN Vlaanderen)	☐	☐	☐	☐
Pedagogische begeleidingsdiensten van het onderwijsnet van mijn school	☐	☐	☐	☐
Pedagogische begeleidingsdiensten van een ander onderwijsnet	☐	☐	☐	☐
Centra voor volwassenenonderwijs (CVO's)	☐	☐	☐	☐
Universiteiten of hogescholen (buiten REN Vlaanderen)	☐	☐	☐	☐
Andere: private vormingsinstellingen of opleidingscentra, volkshogescholen, ...	☐	☐	☐	☐

Indien gebruik van REN Vlaanderen, anders ga naar vraag 21.

19. Van welke mogelijkheden uit het aanbod van REN Vlaanderen hebt u gebruik gemaakt?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Een nascholingscursus of training
- Teamgerichte nascholing georganiseerd binnen de eigen de school
- Teamgerichte nascholing georganiseerd buiten de eigen de school
- Een studiedag
- Ondersteunend materiaal

20. Wat is of zijn de belangrijkste reden(en) waarom u specifiek van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen gebruik hebt gemaakt?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Het aanbod buiten REN Vlaanderen is te beperkt
- Het aanbod van REN Vlaanderen sluit aan bij mijn noden
- Omdat ik hiermee mijn vakken beter kan geven
- Omdat deze opleiding mij het best voorbereidt op een nieuwe jobinhoud
- Omdat ik deze opleiding volgde met het oog op het geven van een nieuw / extra vak
- Omdat het onderwerp in deze opleiding mij het meest interesseert
- Omdat ik mij met deze opleiding het best persoonlijk kan vormen
- Omdat ook collega's of vrienden deze opleiding volgen
- Omdat ik overtuigd ben van de kwaliteit van de nascholing die wordt opgezet door REN Vlaanderen
- Andere redenen:.....

Indien geen gebruik van REN Vlaanderen, anders ga naar vraag 23.

21. Wat is of zijn de belangrijkste reden(en) waarom u geen gebruik hebt gemaakt van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Ik ken het aanbod niet
- Ik heb geen behoefte aan ICT-nascholing
- De nascholing wordt niet aangeboden door de school
- De nascholing wordt op een slecht tijdstip aangeboden
- Ik heb het te druk op het werk
- De afstand tot de locatie van de nascholing is te ver
- Ik heb het te druk ook buiten het werk (hobby's, lidmaatschapvereniging, ...)
- De nascholing is te duur
- Het aanbod is niet afgestemd op gevorderden
- De nascholing is te moeilijk / te zwaar (geen gepaste vooropleiding, ...)
- Er is een gebrek aan ondersteuning door de school
- Gezondheidsredenen
- Andere redenen:

Indien geen gebruik van ICT-nascholing, anders ga naar vraag 23.

22. Wat is of zijn de belangrijkste reden(en) waarom u geen gebruik hebt gemaakt van het ICT-nascholingsaanbod ?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Ik ken het aanbod niet
- Ik heb geen behoefte aan ICT-nascholing
- De nascholing wordt niet aangeboden door de school
- De nascholing wordt op een slecht tijdstip aangeboden
- Ik heb het te druk op het werk
- De afstand tot de locatie van de nascholing is te ver
- Ik heb het te druk ook buiten het werk (hobby's, lidmaatschapvereniging, ...)
- De nascholing is te duur
- Het aanbod is niet afgestemd op gevorderden
- De nascholing is te moeilijk / te zwaar (geen gepaste vooropleiding, ...)
- Er is een gebrek aan ondersteuning door de school
- Gezondheidsredenen
- Andere redenen:

23. In welke mate bent u tevreden of ontevreden over ...

Geef een score van 0 tot 10, waarbij 0 staat voor 'uiterst ontevreden' en 10 voor 'uiterst tevreden'. Met de tussenliggende scores kan u uw antwoord nuanceren.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Alle respondenten: Het huidige ICT-nascholingsaanbod in Vlaanderen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Indien gebruik van ICT-nascholing: De ICT-nascholing waarvan u gebruik hebt gemaakt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Indien kennis van REN Vlaanderen: Het huidige ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Indien gebruik van REN Vlaanderen: De ICT-nascholing waarvan u via REN Vlaanderen gebruik hebt gemaakt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Indien kennis en/of gebruik van REN Vlaanderen, anders ga naar vraag 25.

24. Hoe beoordeelt u, op basis van uw kennis van of ervaringen met REN Vlaanderen, de volgende inhoudelijke of organisatorische aspecten van het ICT-nascholingsaanbod van REN-Vlaanderen?

	Slecht	Onvoldoende	Matig	Goed	Uitstekend	Niet van toepassing
De kwaliteit van het aanbod	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De variatie in het aanbod	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De doorzichtigheid van het aanbod	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De mate waarin de inhoud van de nascholing op voorhand duidelijk is	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De kwaliteit van het didactisch les- en ondersteunend materiaal (bijv. syllabus, voorbeelden, cd-rom, ...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De expertise van de lesgevers	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De voeling van de lesgevers met mijn werkteerein	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De geboden nazorg en opvolging	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De aandacht voor nieuwe ontwikkelingen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De vakgerichtheid van het aanbod	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De mate waarin de nascholing beantwoordt aan mijn noden en verwachtingen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De afstemming op mijn niveau, ervaring en vaardigheden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De onmiddellijke, praktische bruikbaarheid voor mijn klas- of schoolpraktijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De aansluiting bij het leerplan en het behalen van de eindtermen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De afstemming op de behoeften van mijn klaspraktijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De gehanteerde opleidingsmethoden	☐	☐	☐	☐	☐	☐

25. In welke mate gaat u akkoord met de volgende stellingen?

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Deels akkoord, deels niet akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Weet niet
Ik ben overtuigd van het nut van ICT-nascholing	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn school	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De impact van ICT-nascholing is voelbaar in mijn klaspraktijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik kan in mijn school gebruik maken van de kennis die collega's door ICT-nascholing hebben opgedaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik gebruik de kennis opgedaan door ICT-nascholing effectief in mijn klaspraktijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Door ICT-nascholing van REN Vlaanderen te volgen, kan ik ICT beter gebruiken in mijn klaspraktijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ga in de toekomst gebruik maken van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

26. Welke actie(s) zou u ondernemen om ICT-nascholing te optimaliseren?

Profiel van de school

Indien u in meerdere scholen lesgeeft, geef dan het profiel van de school waar u de meeste lessen invult. Als het gaat om een school met meerdere vestigingsplaatsen, geef dan het profiel weer van de school als geheel.

27. Tot welk onderwijsnet of overkoepelende organisatie behoort uw school?

- Federatie van Onafhankelijke Pluralistische Emancipatorische Methodescholen (FOPEM)
- Federatie van Rudolf Steinerscholen in Vlaanderen
- GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap
- Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG)
- Provinciaal Onderwijs Vlaanderen
- Raad van Inrichtende Machten van het Protestants Christelijk Onderwijs (IPCO)
- Vlaams Onderwijs Overleg Platform (VOOP)
- Vlaams Secretariaat van het Katholiek Onderwijs (VSKO)

28. Welke onderwijsvormen of -niveaus biedt uw school aan?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Kleuteronderwijs
- Lager onderwijs
- ASO
- TSO
- BSO
- KSO
- Andere:.....

29. Welke graden biedt uw school aan?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Eerste graad
- Tweede graad
- Derde graad
- Vierde graad

30. In welke regio is uw school gevestigd?

- Provincie Antwerpen
- Provincie Limburg
- Provincie Oost-Vlaanderen
- Provincie Vlaams-Brabant
- Provincie West-Vlaanderen
- Brussel

31. Hoe groot is uw school?

Aantal leerlingen:

Aantal leerkrachten:

Profiel van de leerkracht

32. Wat is uw geslacht?

- Man
- Vrouw

33. Wat is uw geboortjaar?

.....

34. Wat is uw anciënniteit?

Als leerkracht: [dropdown jaartallen]

In uw huidige school: [dropdown jaartallen]

35. In welke graden geeft u les?

Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Eerste graad
- Tweede graad
- Derde graad
- Vierde graad

36. Ik geef voornamelijk les in ...?

- De basisvorming
- Het specifiek gedeelte

Lijst van tabellen

Tabel 1: Vergelijking steekproef- en populatiegegevens leerkrachten (1).....	21
Tabel 2: Vergelijking steekproef- en populatiegegevens leerkrachten (2).....	22
Tabel 3: Vergelijking steekproef- en populatiegegevens directies.....	23
Tabel 4: Vergelijking van respons en non-respons bij leerkrachten (1).....	23
Tabel 5: Vergelijking van respons en non-respons bij leerkrachten (2).....	24
Tabel 6: Vergelijking van respons en non-respons bij directies (1).....	24
Tabel 7: Vergelijking van respons en non-respons bij directies (2).....	24
Tabel 8: Onderwijsnet van de school (samenvatting).....	26
Tabel 9: Onderwijsnet van de school (detail).....	27
Tabel 10: Aanbod van onderwijsvormen (meerdere antwoorden mogelijk).....	27
Tabel 11: Regio van de school.....	28
Tabel 12: Grootte van de school.....	28
Tabel 13: Grootte van de school (gemiddeld aantal leerlingen en leerkrachten).....	29
Tabel 14: Geslacht van de leerkracht.....	29
Tabel 15: Leeftijd van de leerkracht.....	30
Tabel 16: Graden waarin de leerkracht les geeft (meerdere antwoorden mogelijk).....	30
Tabel 17: Primaire gedeelte waarin de leerkracht les geeft.....	31
Tabel 18: Onderwijsnet van de school (samenvatting).....	32
Tabel 19: Onderwijsnet van de school (detail).....	33
Tabel 20: Aanbod van onderwijsvormen (meerdere antwoorden mogelijk).....	33
Tabel 21: Regio van de school.....	34
Tabel 22: Grootte van de school.....	34
Tabel 23: Grootte van de school (gemiddeld aantal leerlingen en leerkrachten).....	35
Tabel 24: Geslacht van het directielid.....	35
Tabel 25: Leeftijd van het directielid.....	35
Tabel 26: Functies van het directielid (meerdere antwoorden mogelijk).....	36
Tabel 27: Computergebruik door leerkrachten naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau ...	38
Tabel 28: Internetgebruik door leerkrachten naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau.....	38
Tabel 29: Computerervaring bij leerkrachten naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau.....	39
Tabel 30: Internetervaring bij leerkrachten naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau.....	39
Tabel 31: Gebruik van algemene computer- en internettoepassingen naar onderwijsniveau	40
Tabel 32: Classificatie van leerkrachten volgens persoonlijk ICT-gebruik (N=1248).....	41
Tabel 33: Relatie van ICT met de vakken van de leerkrachten (meerdere antwoorden mogelijk).....	42
Tabel 34: Gebruik van ICT toepassingen in de school en klaspraktijk naar onderwijsniveau	43
Tabel 35: Attitudes t.o.v. ICT-gebruik in school en klas bij leerkrachten naar onderwijsniveau	46
Tabel 36: Gebruikte stellingen voor de attitudinale factoranalyse.....	48
Tabel 37: Onderverdeling van de behouden stellingen in dimensies.....	49
Tabel 38: Clusteranalyse.....	51
Tabel 39: Kenmerken van de groepen van leerkrachten.....	54
Tabel 40: Bezit intern netwerk (LAN) naar onderwijsniveau.....	55
Tabel 41: Bezit elektronische leeromgevingen naar onderwijsniveau.....	55
Tabel 42: Gebruik van digitale leerlingvolgsystemen naar onderwijsniveau.....	55
Tabel 43: Attitudes t.o.v. ICT-gebruik in school en klas bij directies naar onderwijsniveau ..	57
Tabel 44: Algemene behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten (N=1248).....	63

Tabel 45: Specifieke behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten naar onderwijsniveau (N=1248)	65
Tabel 46: Specifieke behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten (N=1248).....	66
Tabel 47: Specifieke behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten in het gewoon basisonderwijs (N=570)	67
Tabel 48: Specifieke behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten in het gewoon secundair onderwijs (N=678)	68
Tabel 49: Andere specifieke ICT-nascholingsbehoeften bij leerkrachten (resultaten open vraag).....	69
Tabel 50: Attitudes van leerkrachten t.o.v. tijdstip en locatie van ICT-nascholing (N=1248)	69
Tabel 51: Attitudes van leerkrachten t.o.v. tijdstip en locatie van ICT-nascholing naar onderwijsniveau en gebruik van REN Vlaanderen (N=1248).....	70
Tabel 52: Algemene behoefte aan ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1248)	71
Tabel 53: Specifieke behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten naar type leerkracht (N=1248)	72
Tabel 54: Attitudes van leerkrachten t.o.v. tijdstip en locatie van ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1248)	73
Tabel 55: Algemene behoefte aan ICT-nascholing volgens directies (N=102)	74
Tabel 56: Gepercipieerde belang van specifieke ICT-nascholingen voor leerkrachten volgens directies naar onderwijsniveau (N=102).....	75
Tabel 57: Andere specifieke ICT-nascholingsbehoeften volgens directies (resultaten open vraag).....	76
Tabel 58: Attitudes van directies t.o.v. tijdstip en locatie van ICT-nascholing (N=102)	76
Tabel 59: Gebruik van ICT-nascholing door leerkrachten (N=1248).....	80
Tabel 60: Gebruik van ICT-nascholingsmethoden door leerkrachten (N=1248)	81
Tabel 61: Gebruik van ICT-nascholingsmethoden door leerkrachten naar onderwijsniveau (N=1248)	82
Tabel 62: Initiatiefnemers voor ICT-nascholing naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=1248).....	82
Tabel 63: Gebruik van ICT-nascholingsmethoden naar type leerkracht (N=1248).....	83
Tabel 64: Gebruik van ICT-nascholing in scholen volgens directies naar onderwijsniveau (N=102).....	84
Tabel 65: Gebruik van ICT-nascholingsmethoden in scholen volgens directies (N=102).....	84
Tabel 66: Gebruik van ICT-nascholingsmethoden in scholen volgens directies naar onderwijsniveau (N=102).....	85
Tabel 67: Kennis van REN Vlaanderen bij leerkrachten (N=1248)	87
Tabel 68: Kennis van REN Vlaanderen bij leerkrachten naar onderwijsniveau en onderwijsnet (N=1248)	88
Tabel 69: Kennis van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen bij leerkrachten die REN Vlaanderen kennen naar leeftijd, geslacht en opleiding (N=385)	88
Tabel 70: Kennis van REN Vlaanderen naar type leerkracht	89
Tabel 71: Kennis van REN Vlaanderen bij directies naar onderwijsniveau (N=102)	90
Tabel 72: Kennis van REN Vlaanderen bij directies naar onderwijsnet en grootte van de school (N=102)	90
Tabel 73: Kennis van het ICT-nascholingsaanbod van REN Vlaanderen bij directies die REN Vlaanderen kennen (N=98)	90
Tabel 74: Gebruik van organisaties voor ICT-nascholing door leerkrachten naar leeftijd (N=1079)	92
Tabel 75: Gebruik van organisaties voor ICT-nascholing door leerkrachten naar geslacht en onderwijsniveau (N=1079)	92

Tabel 76: Gebruik van REN Vlaanderen door leerkrachten (N=1079).....	93
Tabel 77: Gebruik van REN Vlaanderen door leerkrachten volgens onderwijsniveau en onderwijsnet (N=1079).....	94
Tabel 78: Gebruik van het soort aanbod van REN Vlaanderen bij leerkrachten die REN Vlaanderen gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=137).....	94
Tabel 79: Redenen voor gebruik van REN Vlaanderen bij leerkrachten die REN Vlaanderen gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=137).....	95
Tabel 80: Gebruik van REN Vlaanderen naar type leerkracht (N=1079).....	95
Tabel 81: Gebruik van organisaties voor ICT-nascholing in scholen volgens directies (N=102)	96
Tabel 82: Gebruik van REN Vlaanderen in scholen volgens directies (N=102).....	97
Tabel 83: Gebruik van het soort aanbod van REN Vlaanderen volgens directies in scholen waar leerkrachten REN Vlaanderen gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=56).....	97
Tabel 84: Redenen voor gebruik van REN Vlaanderen volgens directies in scholen waar leerkrachten REN Vlaanderen gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=56).....	97
Tabel 85: Niet-gebruik van REN Vlaanderen door leerkrachten (N=1079).....	98
Tabel 86: Redenen voor niet-gebruik van ICT-nascholing bij leerkrachten die geen ICT- nascholing gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=169).....	99
Tabel 87: Redenen voor niet-gebruik van REN Vlaanderen bij leerkrachten die ICT- nascholing maar niet REN Vlaanderen gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=941).....	100
Tabel 88: Niet-gebruik van REN Vlaanderen in scholen volgens directies (N=102).....	100
Tabel 89: Redenen voor niet-gebruik van REN Vlaanderen volgens directies in scholen waar leerkrachten REN Vlaanderen niet gebruiken (meerdere antwoorden per respondent mogelijk) (N=46).....	100
Tabel 90: Tevredenheid van leerkrachten over het ICT-nascholing en REN Vlaanderen.....	103
Tabel 91: Tevredenheid van leerkrachten over ICT-nascholing en REN Vlaanderen naar onderwijsniveau en -net.....	104
Tabel 92: Tevredenheid van leerkrachten over ICT-nascholing en REN Vlaanderen naar leeftijd en geslacht.....	104
Tabel 93: Tevredenheid van schooldirecties over ICT-nascholing en REN Vlaanderen.....	105
Tabel 94: Tevredenheid van schooldirecties over ICT-nascholing en REN Vlaanderen naar onderwijsniveau, onderwijsnet en grootte van de school.....	105
Tabel 95: Evaluatie van het aanbod van REN Vlaanderen door gebruikers - leerkrachten (N=138).....	106
Tabel 96: Evaluatie van het aanbod van REN Vlaanderen door gebruikers – leerkrachten in het gewoon basisonderwijs (N=57).....	107
Tabel 97: Evaluatie van het aanbod van REN Vlaanderen door gebruikers – leerkrachten in het gewoon secundair onderwijs (N=80).....	108
Tabel 98: Evaluatie van het aanbod van REN Vlaanderen door gebruikers - directies (N=56)	109
Tabel 99: Methoden voor ICT-nascholing.....	111
Tabel 100: Belang van ICT-nascholingsmethoden voor leerkrachten (N=1248).....	112
Tabel 101: Andere ICT-nascholingsmethoden aanbevolen door leerkrachten (resultaten open vraag).....	113
Tabel 102: Belang van ICT-nascholingsmethoden voor leerkrachten naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau (N=1248).....	115

Tabel 103: Belang van ICT-nascholingsmethoden voor leerkrachten naar persoonlijk ICT-gebruik, relatie ICT met vakinhoud, behoefte aan ICT-nascholing en gebruik van REN Vlaanderen (N=1248).....	116
Tabel 104: Belang van ICT-nascholingsmethoden naar type leerkracht (N=1248).....	117
Tabel 105: Belang van ICT-nascholingsmethoden volgens directies (N=102)	118
Tabel 106: Andere ICT-nascholingsmethoden aanbevolen door directies (resultaten open vraag).....	118
Tabel 107: Belang van ICT-nascholingsmethoden volgens schooldirecties naar onderwijsniveau (N=102).....	119
Tabel 108: Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden.....	122
Tabel 109: Impact van ICT-nascholing volgens leerkrachten (N=1248).....	125
Tabel 110: Impact van ICT-nascholing volgens leerkrachten naar leeftijd, geslacht en onderwijsniveau (N=1248)	126
Tabel 111: Impact van ICT volgens leerkrachten naar persoonlijk ICT-gebruik, relatie ICT met vakinhoud, gebruik van ICT-nascholing en gebruik van REN Vlaanderen (N=1248)	127
Tabel 112: Impact van ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1248).....	128
Tabel 113: Impact van ICT-nascholing volgens directies.....	129
Tabel 114: Impact van ICT-nascholing volgens directies naar onderwijsniveau, gebruik van ICT-nascholing en gebruik van REN Vlaanderen in scholen.....	130
Tabel 115: Kenmerken van de groepen van leerkrachten	136
Tabel 116: Algemene behoefte aan ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1248)	137
Tabel 117: Specifieke behoefte aan ICT-nascholing bij leerkrachten naar type leerkracht (N=1248)	138
Tabel 118: Gebruik van ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1248).....	139
Tabel 119: Gebruik van ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1078).....	140
Tabel 120: Attitudes van leerkrachten t.o.v. tijdstip en locatie van ICT-nascholing naar type leerkracht (N=1248)	140
Tabel 121: Kennis van REN Vlaanderen naar type leerkracht.....	141
Tabel 122: Gebruik van REN Vlaanderen naar type leerkracht (N=1079)	141
Tabel 123: Type nascholing REN Vlaanderen naar type leerkracht.....	142
Tabel 124: Drivers voor REN Vlaanderen naar type leerkracht.....	142
Tabel 125: Drempels voor REN Vlaanderen naar type leerkracht.....	143
Tabel 126: Overzichtstabel voor belang en gebruik van verschillende methodes over de verschillende groepen	149
Tabel 127: Impact van ICT-nascholing in het algemeen	150
Tabel 128: Impact van REN ICT-nascholing.....	150
Tabel 129: Kerncijfers van het onderzoek	160

Lijst van figuren

Figuur 1 : Inhoudelijk werkplan.....	12
Figuur 2 : Samenstelling focusgroep directieleden.....	15
Figuur 3 : Samenstelling focusgroep leerkrachten	15
Figuur 4 : Samenstelling focusgroep experts.....	16
Figuur 5 : Verloop veldwerk en respons survey leerkrachten.....	18
Figuur 6 : Verloop veldwerk en respons survey directieleden	19
Figuur 7: Factormodel	50
Figuur 8: Positionering van de groepen van leerkrachten volgens het factormodel	52
Figuur 9: Score op de dimensies van de drie gevonden groepen.....	53
Figuur 10 : Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden volgens leerkrachten	123
Figuur 11 : Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden volgens schooldirecties.....	123
Figuur 12: Positionering van de groepen van leerkrachten volgens het factormodel.....	135
Figuur 13 : Samenvattende funnel (kennis / gebruik en tevredenheid van REN)	144
Figuur 14 : Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden volgens leerkrachten (Totaal)	145
Figuur 15 : Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden volgens Geschoolden (Groep 1)	146
Figuur 16 : Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden volgens Autodidacten (Groep 2)	147
Figuur 17 : Belang en gebruik van ICT-nascholingsmethoden volgens Leken (Groep 3).....	148
Figuur 18 : Samenvattende funnel: kennis, gebruik en tevredenheid van REN Vlaanderen ..	157
Figuur 19 : SWOT-analyse REN Vlaanderen	161